

Evaluácia programov realizovaných v Slovenskej republike z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014 – 2021

Záverečná správa

04.08.2025

Skupina dodávateľov zložená z:

Octigon, a.s.

Consulting Associates, s.r.o.

ERUDIO, s.r.o.

Projektové služby, s.r.o

Evaluačný tím

Robert Horínek (vedúci evaluačného tímu), Martin Obuch, Lucia Ulbriková, Danko Kovaľová, Jela Tvrdoňová, Rudolf Vadovič, Róbert Miškuf, Lýdia Zimániová, Marek Pihulič

Evaluátor (skupina dodávateľov) je zodpovedný za obsah, zistenia, a odporúčania evaluačnej správy. Vyjadrenia a názory vyjadrené v tejto správe sa nemusia nutne zhodovať s názormi Národného kontaktného bodu pre Finančný mechanizmus EHP a Nórskeho finančného mechanizmu, ktorým je Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky.

1 Obsah

1	Obsah.....	3
2	Zoznam skratiek.....	4
3	Zoznam tabuliek a obrázkov	7
4	Zhrnutie.....	9
5	Úvod do evaluácie.....	16
6	Metodika	19
7	Evaluácie programov.....	24
7.1	Evaluácia programu CLT	24
7.2	Evaluácia programu LDI	37
7.3	Evaluácia programu DGV	58
7.4	Evaluácia programu GGC	91
7.5	Evaluácia programu BIN	113
7.6	Evaluácia programu ACC	130
8	Celkové zhrnutie	159
9	Bibliografia.....	168
9.1	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu CLT	168
9.2	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu LDI	168
9.3	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu DGV	169
9.4	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu GGC	170
9.5	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu BIN	171
9.6	Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu ACC	172
10	Prílohy	173
10.1	Zoznam pohovorov	173
10.2	Dodatočné prehľady k programu DGV	177

2 Zoznam skratiek

ACC	Program Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy
AECM	Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (z angl. Agri-Environmental-Climatic Measure)
AIBA	Národná agentúra pre záležitosti medzinárodného vzdelávania (Lichtenštajnsko)
ASFEU	Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy
BIN	Program Rozvoj obchodu, inovácií a MSP
BŽD	Bezpečný ženský dom
CBRN	Chemické, biologické, rádiologické a nukleárne
CLT	Program Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca
CPI	Corruption Perceptions Index
DIKU	Nórska agentúra pre medzinárodnú spoluprácu a zvyšovanie kvality vo vysokoškolskom vzdelávaní
DGV	Program Domáce a rodovo podmienené násilie
DSB	Nórske riaditeľstvo pre civilnú ochranu
EEA	European Economic Area
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja
EHP	Európsky hospodársky priestor
EK	Európska komisia
EP	Európsky parlament
ESF	Európsky sociálny fond
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
EUR	Euro (jednotka meny)
EVVO	Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета
FM	Finančný mechanizmus
FM EHP	Finančný mechanizmus EHP
FMO	Financial Mechanism Office
FPU	Fond na podporu umenia
FPNM	Fond na podporu kultúry národnostných menšín
GGC	Program Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť
GGCPP	Good Governance and Cross-border Cooperation Predefined Project
GII	Green Industry Innovation (Zelené inovácie v priemysle)
CHÚ	Chránené územia
IIPA	Integrity and Internal Public Administration
IN	Innovation Norway
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IVPR	Inštitút pre výskum práce a rodiny
KC	Komunitné centrum
KUN	Centrum pre rovnosť a diverzitu v Nórsku
KMC	Koordinačno-metodologické centrum
LDI	Program Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov

LGBTI+	Lesbické osoby, gejovia, bisexuálni, transrodoví a intersexuálni ľudia
LPIS	Identifikačný systém poľnohospodárskych parciel (z angl. Land Parcel Identification System)
MC	Materské centrum
MEAT	Most Economically Advantageous Tender
MFC	Multifunkčné centrá
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MPO/IPO	Medzinárodná partnerská organizácia
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MRK	Marginalizované rómske komunity
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MSP	Malé a stredné podniky
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MVO	Mimovládna organizácia
MŠVaM SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NAP	Národný akčný plán na prevenciu násilia na ženách
NEA	Nórska agentúra pre životné prostredie
NFM	Nórsky finančný mechanizmus
NKB	Národný kontaktný bod
NP	Národný projekt
NRO	Nízko/najmenej rozvinuté okresy
NVE	Nórske riaditeľstvo pre vodné zdroje a energiu
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OECD/DAC	Výbor pre rozvojovú pomoc Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OPII	Operačný program Integrovaná infraštruktúra
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP LŽ	Operačný program Ľudské zdroje
OPVaI	Operačný program Výskum a inovácie
OZ	Občianske združenie
PD	Programová dohoda
PDP	Preddefinovaný projekt
PO	Programová oblasť
PO	Prioritná os
PRV	Program rozvoja vidieka
PSP	Priebežná správa o projekte
RC	Rodinné centrum
RE	Rada Európy
RO	Riadiaci orgán
SAC	Sexual assault centres (Centrá pre sexuálne viktimizované osoby)
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SECAP	Akčný plán pre udržateľnú energetiku a klímu

SGS	Schéma malých grantov (Small Grant Scheme)
SME	Small and Medium Enterprises (Malé a stredné podniky)
SNSLP	Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
SP	Správca programu
SPODK	Sociálnoprávna ochrana detí a kuratela
SR	Slovenská republika
SŠ	Stredné školy
STU	Slovenská technická univerzita
TI	Transparency International
TRL	Technology Readiness Level (Úroveň technologickej pripravenosti)
UA	Ukrajina
ÚMC	Únia materských centier
ÚVO	Úrad pre verejné obstarávanie
VO	Verejné obstarávanie
VÚC	Vyšší územný celok
VŠ	Vysoké školy
WT/AAL	Welfare Technology and Ambient Assisted Living (Verejnoprospešné technológie a pomoc starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní)
ZŠ	Základná škola
ZUŠ	Základná umelecká škola

3 Zoznam tabuliek a obrázkov

Tabuľka 1: Prehľad programov, finančných zdrojov a správcov programov	16
Tabuľka 2: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu CLT	21
Tabuľka 3: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu LDI	21
Tabuľka 4: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu DGV	21
Tabuľka 5: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu GGC	22
Tabuľka 6: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu BIN.....	22
Tabuľka 7: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu ACC	22
Tabuľka 8: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku 2	25
Tabuľka 9: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania	37
Tabuľka 10: Súhrnný prehľad programu podľa prioritných oblastí, výsledkov, výziev, oprávnených výdavkov programu a skutočne vynaložených výdavkov programu	38
Tabuľka 11: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P010	48
Tabuľka 12: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P07	50
Tabuľka 13: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P08	52
Tabuľka 14: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania	58
Tabuľka 15: Prehľad hodnotených výziev vyhlásených v rámci programu DGV	60
Tabuľka 16: Prehľad podporených a zrealizovaných projektov viažucich sa na Výsledok 1 Programu DGV	65
Tabuľka 17: Prehľad analyzovaných projektov viažucich sa na Výsledok 2 a 3 programu DGV	67
Tabuľka 18: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania programu GGC	92
Tabuľka 19: Plnenie kľúčových programových ukazovateľov GGC.....	108
Tabuľka 20: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku.....	114
Tabuľka 21: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku 2	114
Tabuľka 22: Počet predložených žiadostí o projekt a počet schválených žiadostí o projekt za jednotlivé výzvy programu ACC.....	133
Tabuľka 23: Náklady na jednotku výsledku 1	140
Tabuľka 24: Porovnanie vybraných programov z pohľadu hospodárnosti	141
Tabuľka 25: Náklady na jednotku výsledku 2	143
Tabuľka 26: Hospodárnosť na základe nákladov na m ² obnovených mokradí	144
Tabuľka 27: Hospodárnosť na základe počtu ľudí, ktorí majú prospech z opatrení na zlepšenie ekosystému	144
Tabuľka 28: Porovnanie hospodárnosti: ACC verzus iné krajiny EÚ	145
Tabuľka 29: Prehľad celkových výdavkov, projektových grantov a aktivít podporených organizácií ...	177
Tabuľka 30: Prehľad ukazovateľov výstupu	179
Tabuľka 31: Prehľad ukazovateľov výsledku	180
Tabuľka 32: Prehľad ukazovateľov publicity	181
Tabuľka 33: Prehľad špecifických ukazovateľov	182

Obrázok 1: Teória zmeny CLT.....	27
Obrázok 2: Teória zmeny LDI.....	41
Obrázok 3: Teória zmeny DGV.....	63
Obrázok 4: Regionálne pokrytie projektami DGV, vlastné spracovanie	69
Obrázok 5: Teória zmeny GGC.....	98
Obrázok 6: Teória zmeny BIN.....	117
Obrázok 7: Teória zmeny ACC	136

4 Zhrnutie

Hlavným cieľom evaluácie bolo poskytnúť nezávislé a objektívne posúdenie implementácie a výsledkov programov podporených z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru (ďalej len „FM EHP“) a z Nórskeho finančného mechanizmu (ďalej len „NFM“) v programovom období 2014–2021. Evaluácia mala charakter sumatívnej (ex-post) evaluácie, ktorá umožňuje po ukončení implementácie získať dôležité zistenia o fungovaní programov a ich prínosoch pre cieľové skupiny. Zamerala sa na posúdenie všetkých 6 programov implementovaných na Slovensku v období 2014–2021. Každý program bol posúdený samostatne na základe 2 evaluačných kritérií zvolených zadávateľom evaluácie – Národným kontaktným bodom (ďalej len „NKB“):

- Program Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT) – kritérium relevantnosť a ucelenosť,
- Program Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI) – kritérium relevantnosť a účinnosť,
- Program Domáce a rodovo podmienené násilie (DGV) – kritérium ucelenosť a udržateľnosť,
- Program Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (GGC) – kritérium relevantnosť a účinnosť,
- Program Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (BIN) – kritérium relevantnosť a ucelenosť,
- Program Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC) – kritérium hospodárnosť a ucelenosť.

Ku každému evaluačnému kritériu boli definované hlavné evaluačné otázky, ktoré sú uvedené v kapitole 6 Metodika. Na posúdenie programov na základe zvolených kritérií a zodpovedanie hlavných evaluačných otázok boli primárne použité nasledujúce evaluačné metódy: desk-research, teória zmeny, analýza finančnej a fyzickej implementácie projektov a programov, osobné pohovory a validačný workshop (bližší popis metód je uvedený v kapitole 6 Metodika). Záverečná správa, resp. evaluácie programov v plnej miere zohľadňuje zadanie a poskytuje odpovede na hlavné evaluačné otázky, vrátane hlavných zistení a odporúčaní. Prehľad všetkých odporúčaní je uvedený v závere kapitoly 8 Celkové zhrnutie.

Program Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT)

V zmysle zadávacích podmienok bol predmetom evaluácie len komponent súčasného umenia. Hodnotenie relevantnosti komponentu súčasného umenia programu CLT potvrdilo jeho vysokú relevantnosť a súlad s aktuálnymi potrebami SR. Program v rámci tohto komponentu aktívne reagoval na potreby zraniteľných skupín obyvateľov, pričom sa jednotlivé projekty zameriavali hlavne na menšiny a osoby so zdravotným znevýhodnením. Ich potreby boli zohľadnené prostredníctvom priameho zapojenia do realizácie projektov, inkluzívnych aktivít pre publikum a scitlivovacích aktivít pre majoritné obyvateľstvo. Kľúčovým prvkom relevantnosti programu bola úspešná bilaterálna spolupráca so subjektami z prispievateľských štátov, ktorá sa prejavila prostredníctvom posilnených väzieb medzi umelcami, kultúrnymi inštitúciami a aktérmi zo Slovenska a prispievateľských štátov. K dobrému fungovaniu bilaterálnej spolupráce prispelo skoré spustenie programu a aktívne zapojenie donorského programového partnera Arts Council Norway. Obe vyhlásené výzvy zaznamenali vysoký záujem žiadateľov. Program si udržal svoju relevantnosť aj v

kontexte nepredvídateľných externých faktorov ako pandémie COVID-19 a vojna na Ukrajine. Hodnotitelia odporúčajú zachovať hlavné tematické rysy programu aj v ďalšom programovom období s možnými úpravami zahŕňajúcimi zvýšenie maximálnej výšky grantu na kompenzáciu nárastu cien a zníženie administratívnej záťaže prijímateľov. Zároveň sa odporúča zvýšiť mieru aktívneho zapojenia zraniteľných skupín ako umelcov a realizátorov projektov, napríklad bodovým zvýhodnením takýchto žiadostí.

Komponent súčasného umenia programu CLT vykazoval veľmi vysokú ucelenosť – neboli identifikované žiadne duplicity s existujúcimi národnými schémami podpory kultúry. Program vhodne doplnil existujúcu ponuku národných grantových schém, najmä FPU a FPNM, ako aj program IROP 2014 – 2020 na podporu kreatívneho potenciálu v regiónoch financovaného zo zdrojov EÚ. Na rozdiel od FPU, ktorý poskytuje veľké množstvo menších grantov (s priemernou výškou pod 8 000 EUR), CLT umožňoval realizáciu strategických projektov. Prijímatelia osobitne oceňovali transparentný proces schvaľovania žiadostí v CLT, výšku grantov, schvaľovanie grantov v plnej požadovanej výške a unikátnu možnosť získať dodatočný grant na realizáciu prebiehajúcich aktivít prostredníctvom výzvy CLTDP. V kontexte aktuálneho diania v sektore kultúry na Slovensku, kde od jesene 2023 čelí FPU problémom s neodborným riadením, sa mnoho etablovaných mimovládnych organizácií dostalo do existenčných problémov. Prijímatelia preto avizujú zvýšený dopyt po podpore súčasného umenia zo zdrojov NFM/FM EHP v budúcom období, čo podľa názoru hodnotiteľov vyžaduje významné navýšenie finančnej alokácie v ďalšom programovom období. Pre prispievateľské štáty to zároveň predstavuje príležitosť ešte viac zvýšiť relevantnosť podpory a posilniť svoju rolu podporovateľa slobodnej a angažovanej umeleckej tvorby na Slovensku.

Program Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI)

Program LDI bol vysoko relevantný vzhľadom na potreby cieľových skupín, najmä detí a mládeže v NRO, MRK a inštitúcií pôsobiacich v oblasti inkluzívneho vzdelávania, zamestnanosti a komunitného rozvoja. Intervenčná logika programu vychádzala z dôkladnej analýzy potrieb a bola v súlade s národnými prioritami a cieľmi, ako aj s cieľmi Nórska ako prispievateľského štátu. Program reagoval na aktuálne výzvy ako nízka dostupnosť komunitných služieb, vysoká nezamestnanosť, predčasné ukončovanie školskej dochádzky a potreba budovania miestnych kapacít. Hodnotenie potvrdilo správnu tematickú a geografickú orientáciu výziev (na MRK, resp. NRO).

Program naplnil svoju ambíciu znižovať regionálne rozdiely a prispel k začleňovaniu zraniteľných skupín. Medzi odporúčané kroky do budúcnosti patrí: zachovanie integrovaného prístupu a participácie cieľových skupín vo fáze prípravy intervencií a výziev a dôslednejšie zacielenie podpory na najzraniteľnejšie skupiny, vrátane MRK prostredníctvom výziev a prioritizačných mechanizmov.

Program podporil vznik 8 komunitných centier, vytvoril 27 pracovných miest, podporil 21 obcí, v ktorých sa zvýšila ponuka mimoškolských aktivít pre deti a mládež. V rámci realizovaných projektov 6 261 osôb ohrozených chudobou využilo služby poskytované centrami pre mládež (plánovaných 1500 osôb), s ktorými spolupracovalo 30 terénnych sociálnych pracovníkov a/alebo rómskych mediátorov. Vďaka tomu bolo možné predĺžiť čas prevádzky centier pre deti a mládež priemerne o 36 hodín týždenne (plánovaných 8 hodín) so zapojením 129 Rómov pracujúcich v centrách. Vo vzťahu k rómskej menšine program umožnil 8 456 Rómom využívať podporované služby a distribuoval medzi učiteľov

základných a stredných škôl 15 500 (namiesto 11 500 plánovaných) učebníc a metodických materiálov zahŕňajúcich rómsku históriu a jazyk. Ďalej zapojil 152 vzdelávacích inštitúcií, ktoré majú zavedené osnovy rómskeho jazyka alebo kultúry, podporil zlepšenie inkluzívneho vzdelávania prostredníctvom zapojenia 66 škôl, ktoré uplatňujú modely inkluzívneho vzdelávania. Prijímatelia vyškoliли 81 učiteľov materských, základných a stredných škôl pracujúcich s rómskymi deťmi v inovačných vzdelávacích postupoch a 80 administratívnych a riadiacich pracovníkov škôl pracujúcich s rómskymi deťmi.

Program LDI preukázal vysokú mieru účinnosti z pohľadu naplnenia plánovaných výstupov a výsledkov. Väčšina kvantitatívnych cieľov programu bola splnená alebo prekročená. Významne vyšší počet Rómov využil podporené služby a bol zapojený do komunitných aktivít, pričom aj počet zamestnaných rómskych pracovníkov prekročil očakávania. Program podporil vznik a činnosť multifunkčných centier, ktoré sa stali oporou miestnych komunít. Kvalitatívna analýza poukazuje na významný pokrok v oblasti inklúzie, komunitnej spolupráce a vzájomného porozumenia v podporených komunitách. Mnohé projekty vytvorili nadštandardné partnerstvá medzi školami, samosprávami a komunitami a posilnili dôveru prostredníctvom spoločných aktivít. Program generoval aj ďalšie výstupy a výsledky nad rámec pôvodne plánovaných, napr. vznikli nové formy participácie MRK, mentoringové modely a neformálne vzdelávacie prístupy. Tieto výstupy významne prispievajú k inklúzii, znižovaniu predsudkov a zvyšovaniu sociálnej súdržnosti. Hlavnými výzvami boli nerovnomerná kvalita výstupov v závislosti od kapacít prijímateľov a absencia dlhodobiejšieho monitoringu účinkov. Program LDI je možné vnímať ako významný príspevok k sociálnej súdržnosti a inklúzii na Slovensku, pričom viacero jeho výstupov má potenciál byť inštitucionalizovaných alebo ďalej rozvíjaných. Do budúcnosti sa odporúča posilniť kapacity a stabilitu miestnych aktérov, podporiť systematickú integráciu inovácií do politík, zaviesť kvalitatívne ukazovatele a prípadové štúdie do monitorovacích rámcov budúcich výziev a sledovať vplyv/účinkov projektov aj po ich ukončení.

Program Domáce a rodovo podmienené násilie (DGV)

Interná a externá ucelenosť programu DGV bola zabezpečená do vysokej miery. Projekty sa obsahovo aj teritoriálne dopĺňali a vytvárali potrebné synergie, ktoré mali výrazne pozitívny efekt na dosahovanie plánovaných výsledkov programu. Zapojení poskytovatelia služieb pokrývali svojimi aktivitami všetky kraje SR, čo svedčí o územnej ucelenosti programu. Program DGV vytvoril isté obsahové prepojenia aj s ďalšími programami spolufinancovanými z Grantov EHP a Nórska na Slovensku (GGC, LDI a projektami Fondu pre aktívne občianstvo), čo potvrdzuje komplexný prístup týchto finančných mechanizmov, na ktorý je vhodné nadviazať aj v nadchádzajúcom programovom období. Program vytvoril jednoznačnú pridanú hodnotu v štyroch kľúčových oblastiach: obsahovom zameraní, procesnom nastavení, multiinštitucionálnej spolupráci a v obmedzenej miere v medzinárodnej spolupráci. Externá ucelenosť s projektmi financovanými z EŠIF bola zabezpečená bez vytvorenia nežiaducich duplicít – projekty z NFM predstavovali nadstavbu k projektom z OP L'Z a umožnili kontinuitu financovania služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti. Obmedzenia evaluácie spočívajú v relatívne malom počte realizovaných projektov a špecifickosti sektora, ktorý má obmedzenú absorpčnú kapacitu. Identifikovaná duplicita v podobe povinných otváracích a záverečných konferencií pri projekte predstavuje neefektívne využívanie zdrojov vzhľadom na veľkosť krajiny a obmedzené odborné kapacity v danej oblasti.

Zachovanie dosiahnutých výhod programu DGV je zabezpečené do vysokej miery v najbližších piatich rokoch. Prijímatelia dôsledne a opatrne plánovali projektové aktivity s ohľadom na udržateľnosť, pričom technické vybavenie, vzdelávacie materiály a osvetové kampane sú naďalej využívané. Najväčšou výzvou pre udržateľnosť je zachovanie kvalifikovaných odborníkov po skončení projektového financovania, čo súvisí s nedostatkom kvalifikovaných pracovníkov v menších regiónoch východného a stredného Slovenska. Systémové bariéry pre dlhodobú udržateľnosť spočívajú v nedostatočnom legislatívnom zastrešení oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia, neexistencii uceleného právneho rámca a nepredvídateľnom systéme financovania. Koordinačno-metodické centrum nemá jasne vymedzené kompetencie a chýbajú mu exekutívne právomoci potrebné na efektívnu koordináciu. Kľúčovým faktorom pre budúcu udržateľnosť bude transpozícia Smernice EÚ 2024/1385 o boji proti násilliu na ženách, ktorá môže priniesť systémové zmeny a stabilizáciu financovania. Perspektívy budúceho rozvoja vyžadujú ponechanie širokého obsahového zamerania výziev cez schému malých grantov a implementáciu preddefinovaného projektu zameraného na zlepšenie v oblasti sexuálneho násillia (pilotný projekt na vytvorenie SAC). Obmedzenia evaluácie súvisia s krátkou dobou od ukončenia projektov a nemožnosťou dlhodobého sledovania vplyvu systémových zmien na udržateľnosť dosiahnutých výsledkov.

Program Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (GGC)

Program GGC v programovom období 2014 – 2021 predstavoval komplexnú intervenciu zameranú na posilnenie integrity, transparentnosti, efektívnosti verejnej správy, justície, verejného obstarávania a cezhraničnej spolupráce. Jeho nastavenie vychádzalo z dôkladnej analýzy potrieb SR a reflektovalo strategické priority na národnej úrovni.

Hodnotenie relevantnosti ukázalo, že program bol koncipovaný v úzkej väzbe na aktuálne výzvy a potreby cieľových skupín a dokázal flexibilne reagovať aj na nepredvídané okolnosti, ako bola pandémia COVID-19 či vojna na Ukrajine. Obe krízové situácie mali významný dopad na rozsah a načasovanie projektov – často bolo potrebné operatívne realokovať prostriedky (napr. vyčlenenie takmer 300 tis. EUR na humanitárnu pomoc Ukrajine v roku 2022, alebo úprava rozpočtu projektu GGCP004 v dôsledku nemožnosti plne realizovať aktivity na strane ukrajinských partnerov).

Účinnosť programu bola preukázaná naplnením alebo prekročením väčšiny plánovaných indikátorov, pričom kvalitatívne efekty – ako využiteľnosť výstupov v praxi, spokojnosť prijímateľov a multiplikačný efekt – potvrdzujú vysokú pridanú hodnotu intervencií. Realizované aktivity viedli k reálnym zmenám v podporených oblastiach, podporili vznik nových partnerstiev, transfer know-how a rozšírenie cieľových skupín. Príkladom je dosiahnutie a prekonanie cieľových hodnôt transferu osvedčených postupov medzi SR a Ukrajinou (25 vs. cieľ 10) či počet prípadov rodinného práva riešených sudcami (3 300 vs. cieľ 120).

Analýza implementácie poukázala na niektoré systémové výzvy, predovšetkým fragmentáciu tém a vysokú administratívnu záťaž, ktoré limitovali potenciál synergických efektov a obmedzili zapojenie menších subjektov. Flexibilita riadenia a ochota Správcu programu promptne reagovať na vzniknuté situácie však umožnili zachovať kontinuitu implementácie a dosiahnuť plánované výsledky aj v náročných podmienkach.

Celkovo možno konštatovať, že program GGC významne prispel k napĺňaniu strategických cieľov Slovenska v hodnotených oblastiach a vytvoril pevné základy pre ďalší rozvoj verejnej správy, justície a cezhraničných partnerstiev. Jeho hlavná pridaná hodnota spočíva vo flexibilita a schopnosti prispôbiť sa meniacim sa podmienkam a strategickým výzvam v regióne. Udržateľnosť výstupov, ako aj dlhodobé využívanie nových štandardov, metodík a partnerstiev, budú kľúčovými piliermi budúcich reformných cyklov v oblasti governance, celoštátnych a cezhraničných verejných služieb.

Skúsenosti a poznatky z implementácie zároveň poskytujú cenné východiská pre nastavovanie budúcich programových období a zvyšovanie efektivity verejných intervencií. Odporúčania smerujú k optimalizácii dizajnu programov, zjednodušeniu procesov, posilneniu koordinácie a podpore menších subjektov, ako aj k ďalšiemu rozvoju bilaterálnej a medzinárodnej spolupráce.

Program Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (BIN)

Program BIN vhodne reagoval na kľúčové výzvy slovenského hospodárstva, najmä na potrebu zvýšenia výdavkov na výskum a vývoj a na demografické zmeny súvisiace so starnutím populácie. Bilaterálna spolupráca sa ukázala ako vysoko relevantná a úspešná dimenzia programu, ktorá priniesla kvalitné partnerstvá s inštitúciami z prispievateľských štátov. Hoci program nedokázal vyčerpať alokované zdroje, pri väčšine merateľných ukazovateľov boli stanovené cieľové hodnoty prekročené. Na projektovej úrovni program vhodne reagoval na potreby špecifických cieľových skupín vrátane seniorov, ľudí so zdravotnými obmedzeniami a znevýhodnených študentov. Hodnotitelia dospeli k záveru, že nastavenie programu BIN nebolo optimálne – spojenie sektorov podnikania a vzdelávania prinieslo viac administratívnych komplikácií ako synergií, pričom relevantnosť vzdelávacieho komponentu bola relatívne nižšia. Pre pokračovanie podobných programov je preto nevyhnutné oddeliť podporu podnikateľského a vzdelávacieho sektora do samostatných programov s prispôsobenými podmienkami, zjednodušiť kombináciu finančných mechanizmov a znížiť administratívnu náročnosť. Súčasne je potrebné zachovať dôraz na potreby znevýhodnených skupín a zabezpečiť skoré spustenie programu so zvýšenou mierou zapojenia partnerov z prispievateľských krajín v podnikateľskom sektore. Program BIN tak predstavuje cenné ponaučenie pre budúce nastavenie programov z Grantov EHP a Nórska – jeho relevantnosť v tematických oblastiach bola vysoká, avšak implementačné nastavenie vyžaduje zásadné modifikácie.

Program BIN vykazoval zmiešané výsledky z hľadiska ucelenosti s inými intervenciami z verejných zdrojov. Hoci celkové nastavenie programu bolo unikátne vďaka kombinácii tém GII a WT/AAL a spolupráci s prispievateľskými štátmi, čiastkovým duplicitám sa nevyhol. Vo výsledku 1 (konkurencieschopnosť podnikov) sa prejavil najväčší prekryv s výzvami prioritnej osi 9 Podpora výskumu, vývoja a inovácií OPII 2014 – 2020. Vo výsledku 2 (vzdelávanie) boli identifikované významné duplicity s etablovaným programom Erasmus+, ktorý podporuje inštitucionálnu spoluprácu vzdelávacích inštitúcií aj mobility študentov a zamestnancov škôl. Konkurencia známejšej značky Erasmus+ pravdepodobne znížila absorpčnú kapacitu programu BIN, čo sa prejavilo najmä vo výzve SGS03. Napriek určitým duplicitám vytvoril program BIN štyri kľúčové dimenzie pridanej hodnoty: (i) kvantifikovateľné ekonomické prínosy vo forme zvýšených tržieb, ziskovosti a nových pracovných miest v podporených podnikoch, (ii) transfer know-how medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami EHP, (iii) posilnenie slovenského inovačného ekosystému a (iv) dlhodobé inštitucionálne väzby s krajinami EHP, pričom väčšina partnerstiev pokračuje aj v roku 2025. Pre pokračovanie podobného programu je potrebné obmedziť duplicity s programami EÚ napríklad povinným zapojením partnerov z prispievateľských štátov, čo by zabezpečilo jasnú diferenciáciu od existujúcich národných a európskych programov.

Program Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC)

Výsledok 1 programu ACC prispel k zlepšeniu kvality života v mestách, zvýšeniu povedomia obyvateľstva o klíme a posilnil odolnosť cieľových oblastí voči extrémom počasia. Projekty boli implementované prevažne hospodárne a dosiahli významné výsledky najmä v oblasti osvetových aktivít. Kľúčový príspevok projektu Living Lab Dropie zvýšil efektivitu programu a ukázal, ako môžu byť vzdelávacie a komunitné intervencie realizované nákladovo efektívne. Významná časť dosiahnutých výsledkov prevyšuje pôvodné očakávania, najmä v oblasti osvetu a zmeny správania. Zároveň sa potvrdilo, že hospodárnosť infraštruktúrnych opatrení závisí od správneho načasovania, plánovania a flexibility systému. Výzva ACC04, resp. podporené projekty boli realizované hospodárne a efektívne. Výsledky v oblasti obnovy mokradí, osvetových kampaní a vplyvu na obyvateľstvo potvrdzujú jej vysokú pridanú hodnotu. Program demonštroval, že environmentálne intervencie s dobre nastavenými cieľmi možno zrealizovať účinne aj na zložitých územiach, pokiaľ sú prijímatelia odborne pripravení a opatrenia sú primerane nastavené. Hodnotenie hospodárnosti programu ACC potvrdilo, že program bol vo väčšine prípadov implementovaný hospodárne, a to aj napriek zložitým externým podmienkam (pandémia COVID-19, nárast cien, verejné obstarávanie).

Výsledok 1, zameraný na zvýšenie odolnosti miest a povedomia obyvateľov, dosiahol väčšinu cieľových hodnôt s veľmi priaznivým pomerom medzi nákladmi a výsledkami:

- náklady na dosiahnutie zmeny správania boli podstatne nižšie ako v porovnateľných EÚ programoch (napr. len 25 – 63 EUR/osobu),
- počet osôb so zmeneným správaním (46 862) trojnásobne prekročil cieľ (15 800),
- projekty realizovali až 167 opatrení oproti plánovaným 142,
- školské projekty boli nízkonákladové a s vysokou účasťou, čím dosiahli výnimočnú nákladovú efektívnosť,
- oneskorenia vznikli najmä v dôsledku zvýšenia cien, verejného obstarávania, ale boli účinne riešené.

Výsledok 2, zameraný na obnovu mokradí (výzva ACC04), bol vyhodnotený ako veľmi hospodárny a účinný:

- priemerné náklady na obnovu mokradí boli 0,71 EUR/m², čo je pod priemerom EÚ projektov,
- projekty obnovili viac ako 5 miliónov m² ekosystémov a pozitívne ovplyvnili 166 421 osôb,
- najefektívnejšie projekty dosiahli náklady pod 11 EUR/osobu a 0,30 EUR/m².

Výsledky v oblasti obnovy mokradí, osvetových kampaní a vplyvu na obyvateľstvo potvrdzujú jej vysokú pridanú hodnotu výzvy ACC04. Celkovo možno konštatovať, že program ACC dosiahol svoje výstupy hospodárnym a včasným spôsobom. Flexibilné riadenie programu, kombinácia mäkkých a tvrdých opatrení a využitie existujúcich kapacít (napr. škôl) prispeli k jeho efektívnosti. Za slabšiu stránku možno označiť nedostatočné nastavenie CO₂ indikátora vzhľadom na prevažne adaptačný charakter opatrení, čo

ovplyvnilo jeho naplnenie. Program predstavuje príklad dobrej praxe vo verejnom investovaní do klimateckej adaptácie a osvety.

Program ACC dosiahol vysokú mieru ucelenosti vo vzťahu k iným intervenciám v oblasti adaptácie na zmenu klímy, environmentálnej edukácie a osvety a obnovy ekosystémov. Výsledky hodnotenia ukázali, že program bol systematicky navrhnutý ako doplnok k existujúcim programom EÚ, bez vzniku duplicít a s vysokou pridanou hodnotou pre cieľové skupiny. Z pohľadu externej ucelenosti, program ACC nadviazal na strategické priority SR, ako aj na špecifické ciele OP KŽP, IROP, PRV SR 2014 – 2022 a Plánu obnovy. Intervencie boli tematicky aj geograficky doplnkové, najmä v oblasti mestskej zelene, adaptácie, vzdelávania, osvety a obnovy mokradí. ACC vyplnil medzeru v dostupných programoch EÚ najmä pre menších prijímateľov (napr. školy, obce), ktorým bolo umožnené realizovať integrované projekty. Jednotlivé výzvy (ACC01 – ACC05) a preddefinovaný projekt Dropie boli navrhnuté tak, aby sa tematicky dopĺňali a podporovali synergický vplyv programu. Spojenie „mäkkých“ (plánovanie, edukácia, spolupráca) a „tvrdých“ opatrení (zeleň, učebne, zateplovanie budov, fotovoltika, obnova mokradí) vytvorilo ucelený model intervencií, ktorý bol v prostredí SR unikátny. Program preukázal silné synergie s OP KŽP (v oblasti povodňových opatrení, obnovy ekosystémov), IROP (revitalizácia mestských priestranstiev, školy), Plánom obnovy (zelená infraštruktúra, vzdelávanie), ako aj s programom LIFE (obnova CHÚ vs. obnova mimo CHÚ). ACC prispel pilotnými riešeniami, ktoré mohli byť následne rozšírené v iných schémach. Program sa zameriaval na oblasti, ktoré neboli systematicky pokryté inými zdrojmi financovania. Vytvoril inovatívne modely intervencií, zlepšil klimateckú gramotnosť, podporil spoluprácu miest a komunít a zvyšoval miestnu odolnosť. Program ACC predstavuje modelový príklad, ako cielene a bez duplicity doplniť existujúce schémy o riešenia, ktoré majú potenciál dlhodobého vplyvu na komunitnú odolnosť, biodiverzitu a klimateckú edukáciu.

5 Úvod do evaluácie

Záverečnú správu k Evaluácii programov realizovaných v Slovenskej republike z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014–2021 predkladá Poskytovateľ v rámci zmluvy o poskytnutí služieb č. 174/2025 uzatvorenej medzi Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky a skupinou dodávateľov zlozenej z Octigon, a.s., Consulting Associates, s.r.o., ERUDIO, s.r.o. a Projektové služby, s.r.o.. Správa bola vypracovaná v súlade s Opisom predmetu zákazky, definovanými požiadavkami na obsah a štruktúru záverečnej správy.

V programovom období 2014–2021 bolo na Slovensku prostredníctvom FM EHP a NFM podporených 6 programov:

- Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (ďalej len „CLT“),
- Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (ďalej len „GGC“),
- Domáce a rodovo podmienené násilie (ďalej len „DGV“),
- Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (ďalej len „LDI“),
- Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ďalej len „ACC“),
- Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (ďalej len „BIN“).

Príspevky z FM EHP a NFM boli Slovenskej republike poskytnuté na základe Memoránd o porozumení. Prispievateľským štátom je v prípade NFM Nórske kráľovstvo a v prípade FM EHP sú prispievateľskými štátmi Nórske kráľovstvo, Island a Lichtenštajnské kniežactvo. Celkovú zodpovednosť za plnenie stanovených cieľov nesie Národný kontaktný bod (ďalej len „NKB“), funkciu ktorého na Slovensku vykonáva od októbra 2020 Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „MIRRI SR“), predtým túto funkciu plnil Úrad vlády Slovenskej republiky. Zároveň vykonáva funkciu správcu programu pre programy: CLT, LDI, DGV a GGC.

Tabuľka 1: Prehľad programov, finančných zdrojov a správcov programov

Program	Zdroj	Správca programu
Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT)	FM EHP, NFM, ŠR SR	MIRRI SR
Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI)	NFM, ŠR SR	MIRRI SR
Domáce a rodovo podmienené násilie (DGV)	NFM, ŠR SR	MIRRI SR
Cezhraničná spolupráca / Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (GGC)	FM EHP, ŠR SR	MIRRI SR
Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC)	FM EHP, NFM, ŠR SR	MŽP SR
Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (BIN)	FM EHP, NFM, ŠR SR	VA

Zdroj: vlastné spracovanie

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „MŽP SR“) je správcom programu ACC a Výskumná agentúra (ďalej len „VA“) je správcom programu BIN. Na tvorbe a implementácii programov sa aktívne podieľajú donorskí partneri programu (ďalej len „DPP“) a medzinárodné partnerské organizácie (ďalej len „IPO“).

Na úrovni programu je základným dokumentom programová dohoda uzatvorená medzi Výborom pre finančný mechanizmus EHP, resp. Ministerstvom zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva a MIRRI SR ako NKB. Programové dohody boli podpísané v novembri roku 2018 pre programy CLT, GGC a DGV a v novembri 2019 pre programy ACC, BIN a LDI. Vstupným dokumentom každej programovej dohody je tzv. Osnova programu (z angl. Concept Note), kde sú uvedené základné charakteristiky programu, očakávaný príspevok k cieľom FM EHP a NFM, cieľom programu, plánovaných výsledkov a výstupov, indikátorov, predbežný rozpočet a pod.

Programové dohody obsahujú základné informácie:

- rozsah a právny rámec,
- ustanovenia týkajúce sa programu,
- ustanovenia týkajúce sa projektov,
- zdroje a formy financovania,
- záverečné ustanovenia (riešenie sporov, ukončenie zmluvného vzťahu, vzdanie sa zodpovednosti, platnosť a trvanie dohody).

V prílohe I. každej programovej dohody sú uvedené nasledujúce dôležité informácie:

- implementačné štruktúry programu,
- výsledkovú maticu s popisom cieľov programu s príslušnými výstupmi (outputs) a výsledkami (outcomes) a kvantifikovanými indikátormi (východiskové a cieľové hodnoty),
- všeobecné podmienky,
- obdobie oprávnenosti nákladov,
- zdroje a miera financovania,
- maximálne oprávnené náklady a výška zálohovej platby.

V prílohe II. každej programovej dohody sa nachádza popis prevádzkových pravidiel. Programové dohody boli niekoľkonásobne upravené prostredníctvom dodatkov.

Oprávnenosť výdavkov projektov v rámci FM EHP/NFM 2014 – 2021 uplynula 30. apríla 2024. Programy ako také však ku dňu vypracovania evaluačnej správy ešte ukončené neboli.

Cieľom programu Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT) je sociálny a ekonomický rozvoj posilnený prostredníctvom kultúrnej spolupráce, podnikania v oblasti kultúry a riadenia kultúrneho dedičstva“. Program CLT podporil projekty, ktoré prispeli k dosahovaniu výsledkov v dvoch oblastiach: (i) Obnovenie a revitalizácia kultúrneho dedičstva a (ii) Zlepšenie prístupu k súčasnému umeniu.

Hlavným cieľom programu LDI je prispieť k posilneniu sociálnej a hospodárskej súdržnosti, a to prostredníctvom podpory miestneho rozvoja a znižovania chudoby, sociálnej inklúzie MRK a podpory detí a mládeže v ohrození. Program sa zameriaval najmä na NRO a rómsku populáciu, ktorá čelí dlhodobému sociálnemu vylúčeniu.

Cieľom programu DGV je predchádzanie domácejmu a rodovo podmienenému násiliu a ochrana a pomoc obetiam. Program podporil projekty v rámci dvoch programových oblastí – Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a Domáce a rodovo podmienené násilie

Cieľom programu GGC je zlepšiť integritu a zodpovednosť verejnej správy, zvýšiť transparentnosť, podporiť efektívnosť justičného systému a posilniť inštitucionálnu spoluprácu medzi SR a UA. Program reagoval na dlhodobé výzvy Slovenska v oblasti boja proti korupcii, slabého vnímania verejnej integrity, nízkej dôvery v justíciu a potreby modernizácie verejného obstarávania.

Cieľom programu BIN je zvýšená tvorba hodnôt a udržateľný rast. Program podporil projekty, ktoré prispeli k dosahovaniu výsledkov v dvoch tematických oblastiach: (i) zvýšená konkurencieschopnosť slovenských podnikov v rámci ťažiskových oblastí: zelené inovácie v priemysle, verejnoprospešné technológie a pomoc starším (výsledok 1) a (ii) zlepšený potenciál vzdelávania a zamestnanosti na Slovensku v oblasti zelených inovácií, v priemysle, verejnoprospešných technológií a pomoci starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní (výsledok 2). Prierezovou témou bola (iii) posilnená spolupráca medzi SR a prispievateľskými štátmi (výsledok 3).

Cieľom programu ACC bolo prispieť k zmierneniu zmeny klímy a zníženiu zraniteľnosti voči zmene klímy na miestnej a regionálnej úrovni prostredníctvom kombinácie investičných a vzdelávacích aktivít na miestnej úrovni (mäkké a tvrdé opatrenia). V programe boli zadefinované dva hlavné výsledky: i) Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach a ii) Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy.

6 Metodika

Evaluácia mala charakter sumatívneho (ex-post) hodnotenia vzhľadom na fakt, že v čase výkonu evaluácie bola ukončená finančná a fyzická implementácia projektov.

Každý program bol evaluovaný samostatne príslušným expertom.

Evaluačné kritériá a otázky

Evaluácia mala priniesť odpovede na nižšie uvedené otázky, ktoré sú usporiadané podľa evaluačných kritérií:

Relevantnosť (Relevance)

- Ako dobre je, resp. bol program navrhnutý?
- Akým spôsobom reaguje, resp. reagoval program na potreby zainteresovaných strán (organizácií/ inštitúcií, cieľových skupín)? Pre ktoré cieľové skupiny sú dosiahnuté výsledky kľúčové?
- Rieši program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších) a ak áno, ako?
- Do akej miery zodpovedajú výstupy a výsledky potrebám a prioritám Slovenskej republiky?

Účinnosť (Effectiveness)

- Do akej miery boli vytvorené výsledky (Outcomes) a dosiahnuté výstupy (Outputs) v požadovanej kvalite (na rozdiel od kvantity)?
- Ktoré faktory ovplyvnili dosiahnutie výsledkov a výstupov?
- Boli dosiahnuté aj ďalšie výsledky, nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo Výsledkovej matici a ktoré prispievajú k plánovaným výstupom? Ak áno, ktoré?
- Boli dosiahnuté aj ďalšie výstupy, nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo Výsledkovej matici a ktoré prispievajú k plánovaným cieľom? Ak áno, ktoré?

Hospodárnosť (Efficiency)

- Do akej miery program dosiahol, resp. predpokladá sa, že dosiahne výsledky a výstupy plánované vo Výsledkovej matici?
- Budú/boli dosiahnuté v primeranom čase a za využitia primeraných finančných zdrojov?
- Došlo v rámci implementácie k problémom, zlyhaniu, resp. zdržaniu? Ak áno, akým?

Ucelenosť (Coherence)

- Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?
- Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

Udržateľnosť (Sustainability)

- Do akej miery je možné predpokladať zachovanie dosiahnutých výhod v najbližších piatich rokoch?
- Aké finančné, ekonomické, sociálne, environmentálne a inštitucionálne kapacity v rámci systému sú potrebné na udržanie dosiahnutých výhod v priebehu času?

Evaluácia sa nezaoberala hodnotením dopadov.

Desk-research

Prostredníctvom metódy desk-research, ktorá slúži na systematické spracovanie údajov a informácií dostupných z už existujúcich zdrojov, evaluátor získal dôležité informácie pre dopracovanie základného evaluačného rámca, aplikáciu evaluačných metód a definovanie postupu prác. Súbor poskytnutých dokumentov zo strany NKB a správcov programov umožnil vykonať analýzu programov a projektov z pohľadu finančnej a fyzickej implementácie. Informácie a údaje získané z desk-research boli v ďalších fázach doplnené o analýzy primárnych údajov, t. j. údajov získaných evaluátorom špecificky pre účel evaluácie.

Teória zmeny

Prostredníctvom teórie zmeny evaluátor zachytil vnútornú logiku posudzovaných programov. Teória zmeny umožnila overiť prepojenie medzi potrebami-vstupmi-aktivitami-výstupmi-výsledkami-cieľmi. Na základe tejto metódy sme verifikovali vstupy, aktivity a výstupy potrebné pre dosiahnutie plánovaných cieľov. Pre každý program, resp. tematickú oblasť bola vypracovaná samostatná teória zmeny v grafickom prevedení.

Analýza finančnej a fyzickej implementácie

Na základe poskytnutých údajov evaluátor analyzoval stav finančnej a fyzickej implementácie na úrovni jednotlivých programov a podporených projektov. Zohľadnil úpravy cieľov, výstupov a výsledkov v priebehu programového obdobia a dôvody na vykonané zmeny. Výsledky analýzy stavu finančnej a fyzickej implementácie boli dôležitým vstupom pre posúdenie účinnosti a efektívnosti implementácie.

Osobné pohovory

Evaluátor na získanie ďalších údajov o realizácii programov a projektov vykonal osobné pohovory. Prvú skupinu respondentov predstavovali inštitúcie podieľajúce na sa riadení a implementácii programov - NKB, správcovia programov a zástupcovia prispievateľov (Nórskeho kráľovstva a FMO). Druhú skupinu tvorili zástupcovia slovenských prijímateľov, ktorí realizovali projekty s finančnou podporou z EHP FM a NFM. Ďalšou cieľovou skupinou na osobné pohovory boli partnerské inštitúcie z Nórska v prípade evaluácie bilaterálnej spolupráce (BIN).

Účelom osobných pohovorov bolo získanie ďalších údajov a informácií potrebných k objektívnemu posúdeniu implementácie EHP FM a NFM v programovom období 2014-2021 na Slovensku. Evaluátor vykonal pološtruktúrované osobné pohovory, ktoré umožnili vedenie pohovorov na vopred definované témy a zároveň poskytli priestor na získanie ďalších dôležitých informácií. Osobné pohovory boli realizované na vybranej (reprezentatívnej) vzorke respondentov (prijímateľov).

Validačný workshop

Na základe analýzy získaných údajov a informácií evaluátor pristúpil k formulácii predbežných zistení a záverov. Na potvrdenie správnosti hlavných zistení a záverov evaluácie v spolupráci s NKB zorganizoval validačný workshop pre zástupcov správcov programov. V rámci workshopu pre každý program prezentoval hlavné zistenia a závery spolu s kľúčovými argumentmi pre ich formuláciu. Následne správcovia programov a NKB mali možnosť vyjadriť sa k jednotlivým zisteniam a záverom počas riadenej diskusie. Na

základe výstupov workshopu evaluátor pristúpil k úprave hlavných záverov a odporúčaní, ktoré sú prezentované v správe.

V nasledujúcich tabuľkách je uvedený prehľad evaluačných metód pre posúdenie konkrétnych programov z pohľadu zvolených evaluačných kritérií.

Tabuľka 2: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu CLT

Program	Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT)	
Rozsah	Výsledok 2: Zlepšený prístup k súčasnému umeniu: - Výstup 2.1 – Podporenie kapacít kultúrnych aktérov - Výstup 2.2 – Podporená práca s publikom	
Kritériá	Relevantnosť	Ucelenosť
Metódy	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory

Zdroj: vlastné spracovanie

Pozn.: Výsledok 1: Zlepšený stav kultúrneho dedičstva a zodpovedajúce výstupy 1.1 – Obnovené a revitalizované kultúrne dedičstvo a 1.2 – Monitorované a zachované kultúrne dedičstvo preukázali vysokú absorpčnú kapacitu (vrátane využitia dodatočných finančných prostriedkov a vytvorenia rezervného zoznamu). Tiež sú dobré skúsenosti s obdobnými aktivitami z predchádzajúcich implementačných období. Preto tento výstup nebol predmetom evaluácie.

Tabuľka 3: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu LDI

Program	Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI)	
Rozsah	Výsledok 1: Posilnený sociálny a hospodársky rozvoj najmenej rozvinutých okresov: - Výstup 1.1 – Služby a infraštruktúra poskytnutá deťom a mládeži Výsledok 2: Zlepšená sociálna inklúzia marginalizovaných rómskych komunít: - Výstup 2.1 – Služby poskytnuté marginalizovaným rómskym komunitám - Výstup 2.2 – Zvýšené kapacity organizácií pôsobiacich v oblasti sociálnej inklúzie marginalizovaných rómskych komunít Výsledok 3: Zlepšená kapacita škôl pre inkluzívne vzdelávanie: - Výstup 3.1 – Posilnené postavenie detí a mládeže rómskeho pôvodu	
Kritériá	Relevantnosť	Účinnosť
Metódy	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, analýza finančnej a fyzickej implementácie, osobné pohovory

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 4: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu DGV

Program	Domáce a rodovo podmienené násilie (DGV)	
Rozsah	Výsledok 1: Zvýšené porozumenie rodovej rovnosti: - Výstup 1.1 – Realizované opatrenia zamerané na vzdelávacie aktivity a aktivity zvyšujúce povedomie v oblasti rodovej rovnosti Výsledok 2: Chránené a podporené obete domáceho a rodovo podmieneného násillia: - Výstup 2.1 – Udržané služby pre obete domáceho a rodovo podmieneného násillia - Výstup 2.2 – Služby pre obete domáceho a rodovo podmieneného násillia rozšírené alebo zlepšené Výsledok 3: Zlepšená systémová odozva obetiam domáceho a rodovo podmieneného násillia: - Výstup 3.1 – Založené koordinačné a metodologické tímy - Výstup 3.2 – Inštitúcie vyškolené v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia - Výstup 3.3 – Vytvorené špecializované policajné tímy - Výstup 3.4 – Modernizované policajné zariadenia s cieľom zabezpečiť citlivosť voči obetiam domáceho a rodovo podmieneného násillia	
Kritériá	Ucelenosť	Udržateľnosť

Metódy	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory
--------	--	--

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 5: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu GGC

Program	Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (GGC)	
Rozsah	Výsledok 1: Zvýšená integrita verejnej správy - Výstup 1.1 – Realizované opatrenia na zvýšenie integrity verejnej správy Výsledok 2: Zvýšená kvalita justičného systému - Výstup 2.1 – Zvýšená kvalita trestného stíhania v rodinnom práve - Výstup 2.2 – Zlepšenie prístupu k spravodlivosti pre obeť Výsledok 3: Zlepšenie slovensko-ukrajinskej inštitucionálnej spolupráce - Výstup 3.1 – Realizované opatrenia na posilnenie slovensko-ukrajinskej spolupráce - Výstup 3.2 – Opatrenia posilňujúce slovensko-ukrajinsko-nórsku inštitucionálnu spoluprácu súvisiacu so CBRN (chemickou, biologickou, rádioaktívnou a jadrovou) bezpečnosťou Výsledok 4: Zvýšené uplatnenie princípu Hodnoty za peniaze vo verejnom obstarávaní - Výstup 4.1 – Uplatnené kritériá MEAT (ekonomicky najvýhodnejšia ponuka)	
Kritériá	Relevantnosť	Účinnosť
Metódy	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, analýza finančnej a fyzickej implementácie, osobné pohovory

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 6: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu BIN

Program	Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (BIN)	
Rozsah	Výsledok 1: Zvýšená konkurencieschopnosť slovenských podnikov v rámci ťažiskových oblastí: zelené inovácie v priemysle, verejnoprospešné technológie a pomoc starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní - Výstup 1.1 – Podniky podporené v rozvoji inovačných zelených technológií, procesov, riešení, produktov alebo služieb - Výstup 1.2 – Podniky podporené v ekologizácii ich obchodných prevádzok - Výstup 1.3 – Podniky podporené v inovovaní verejnoprospešných technológií, riešení a procesov v inovovaní pomoci starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní - Výstup 1.4 – Startupy podporené v rozvoji podnikania Výsledok 2: Zlepšený potenciál vzdelávania a zamestnanosti na Slovensku v oblasti zelených inovácií v priemysle, verejnoprospešných technológií a pomoci starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní - Výstup 2.1 – Podporená medzinárodná mobilita - Výstup 2.2 – Podporená inštitucionálna spolupráca Bilaterálny výsledok: Zlepšená spolupráca medzi prispievateľským a prijímateľským štátom zapojeným do programu - Bilaterálny výstup 1 – Spolupráca s donormi posilnená - Bilaterálny výstup 2 – Bilaterálne partnerstvá podporené	
Kritériá	Relevantnosť	Ucelenosť
Metódy	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 7: Návrh evaluačných metód pre evaluáciu ACC

Program	Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC)	
Rozsah	Výsledok 1: Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v rámci cieľových území - Výstup 1.1 – Akčné plány na zmierňovanie dopadov zmeny klímy a adaptáciu na zmenu klímy implementované miestnymi orgánmi v mestách - Výstup 1.2 – Aktivity na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní dopadov zmeny	

	klímy a adaptácie na zmenu klímy realizované školami ▪ Výstup 1.3 – Aktivity realizované na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní dopadov zmeny klímy a adaptácie na zmenu klímy ▪ Výstup 1.4 – Stredisko pre zmenu klímy a environmentálnu výchovu v Driepie podporené za účelom dodatočných ukázkových opatrení a vzdelávacích programov Výsledok 2: Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy ▪ Výstup 2.1 – Obnova znehodnotených ekosystémov mokradí	
Kritériá	Hospodárnosť	Ucelenosť
Metódy	Desk-research, teória zmeny, analýza finančnej a fyzickej implementácie, osobné pohovory	Desk-research, teória zmeny, osobné pohovory

Zdroj: vlastné spracovanie

7 Evaluácie programov

7.1 Evaluácia programu CLT

Predmetom tejto správy je ex post hodnotenie programu Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (skrátene „Kultúra“ alebo „CLT“) v programovom období 2014 – 2021. Oprávnenosť výdavkov na úrovni projektov skončila 30. apríla 2024. Hodnotenie sa uskutočnilo v období apríl – júl 2025, teda približne jeden rok po ukončení realizácie projektov.

7.1.1 Popis programu

Program Kultúra nadviazal na program „Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva“, implementovaný v rámci FM EHP 2009 – 2014. V programovom období 2014 – 2021 je cieľ programu formulovaný ako „Sociálny a ekonomický rozvoj posilnený prostredníctvom kultúrnej spolupráce, podnikania v oblasti kultúry a riadenia kultúrneho dedičstva“. Tento cieľ bol dosahovaný prostredníctvom kombinácie intervencií zameraných na obnovu, revitalizáciu a udržateľné využitie významných lokalít národného kultúrneho dedičstva a na posilnenie sociálnej inklúzie prostredníctvom súčasného umenia. Program pritom kládol dôraz na ekonomické efekty rozvoja sektora kultúry, vrátane kultúrneho cestovného ruchu a jeho prínosov pre lokálnu ekonomiku. Správcom programu bol pôvodne Úrad vlády SR, od roku 2020 plní úlohu správcu programu MIRRI SR.

Program Kultúra podporil projekty, ktoré prispeli k dosahovaniu výsledkov v dvoch oblastiach: (i) Obnovenie a revitalizácia kultúrneho dedičstva a (ii) Zlepšenie prístupu k súčasnému umeniu. V súlade so zadaním sú predmetom tohto hodnotenia iba projekty zrealizované v rámci výsledku 2 (Zlepšenie prístupu k súčasnému umeniu).

V rámci výsledku 2 bolo podporených spolu 20 projektov zameraných na podporu rozvoja kapacít kultúrnych aktérov, budovania a rozvoja publika v oblasti súčasného umenia a kultúry a podpory bilaterálnej výmeny v oblasti súčasného umenia. Tieto projekty boli schválené a zazmluvnené v dvoch výzvach (CLT02 a CLT03), pričom žiadatelia mohli získať grant vo výške 50 000 – 200 000 EUR. Výška spolufinancovania z vlastných zdrojov žiadateľa bola stanovená v rozmedzí 0 – 20 %.

Keďže musel mať každý projekt najmenej jedného partnera z prispievateľských štátov (Nórsko, Island, Lichtenštajnsko), vyhlásil Správca programu ešte pred spustením výzvy CLT02 výzvu CLTBF02 na podporu partnerstiev prostredníctvom návštev a stretnutí medzi slovenskými subjektmi a organizáciami z prispievateľských štátov. V tejto výzve bolo podporených 14 žiadateľov, ktorí získali cestovné granty do výšky 5 000 EUR. Druhá výzva na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi prispievateľskými štátmi a Slovenskom v oblasti súčasnej kultúry a živého umenia bola vyhlásená na konci roka 2022. Traja úspešní žiadatelia v nej získali granty v maximálnej výške 7 000 EUR.

V priebehu realizácie programu došlo k niekoľkým realokáciám finančných prostriedkov: (i) zrušenie preddefinovaného projektu ROGER umožnilo navýšiť alokáciu výzvy CLT03, (ii) úspora nákladov na riadenie programu bola použitá na navýšenie rozpočtu projektu CLT02023, a (iii) realokácia z iných programov umožnila vyhlásenie výzvy CLTDP na dodatočné financovanie existujúcich projektov, najmä na pokrytie zvýšených cien a realizáciu dodatočných aktivít.

Prehľad výziev a zazmluvnených projektov je uvedený v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 8: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku 2

Výzva (rok uzavretia)	Zameranie	Počet doručených žiadostí	Počet zazmluvnených projektov*	Objem zazmluvnených grantov v EUR*
CLTBF02 (2019)	Bilaterálne cestovné granty – súčasné umenie	22	14	42 435
CLT02 (2020)	Malá grantová schéma – súčasné umenie	35	9	1 599 395
CLT03 (2021)	Malá grantová schéma – súčasné umenie	73	11	1 796 483
CLTDP (2023)	Dodatočné financovanie existujúcich projektov	10	8	493 269
CLTBF05 (2023)	Bilaterálna spolupráca – súčasné umenie	8	3	18 000
SPOLU				3 946 582

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Správcu programu

*Projekty, ktoré boli predčasne ukončené, nie sú započítané.

Od marca 2020 bola realizácia programu výrazne ovplyvnená pandémiou COVID-19, kultúra a umenie patrili kvôli zatváraní inštitúcií a rušeniu prezenčných podujatí medzi najviac zasiahnuté odvetvia. Schválené projekty sa preto čiastočne presunuli do online priestoru a čiastočne preložili na roky 2022 a 2023, kedy došlo k opätovnému obnoveniu kultúrneho života. Napriek tomu program Kultúra dosiahol a výrazne prekročil všetky cieľové hodnoty merateľných ukazovateľov výstupov súvisiacich s výsledkom 2.

Cieľová hodnota ukazovateľa zapojenia umelcov a kultúrnych expertov bola stanovená na 500, program ich však dokázal zapojiť až 3 090. Počet podporených kultúrnych aktérov (inštitúcií) ukázal obdobne pozitívne výsledky: pôvodná cieľová hodnota 40 podporených kultúrnych inštitúcií bola prekročená o 51. Zapojenie vzdelávacích inštitúcií dosiahlo úroveň 162 inštitúcií (cieľová hodnota bola 20). V oblasti podujatí venovaných umeleckej slobode a slobode vyjadrovania bola cieľová hodnota 100 podujatí prekročená na 464 podujatí, čo odzrkadľuje silný dôraz programu na podporu demokratických hodnôt a umeleckej slobody. Osobitne pozitívnym výsledkom je prekročenie cieľovej hodnoty v oblasti podpory kultúry menšín, kde sa namiesto plánovaných 100 podujatí podarilo realizovať 433 podujatí zameraných na zvyšovanie povedomia o kultúre menšín. Program úspešne splnil aj požiadavky na prácu s publikom, keď sa namiesto pôvodne plánovaných 100 podujatí zameraných na rozvoj publika podarilo zorganizovať 542.

Program Kultúra tiež prispel k dosiahnutiu merateľných ukazovateľov na národnej úrovni. V roku 2023 dosiahol počet návštevníkov kultúrnych podujatí 4,5 milióna, čo predstavuje výrazný nárast oproti pandemickým rokom. Domácnosti zároveň zvýšili výdavky na kultúrne služby na 2,43 mil. EUR. Program teda prispel k zlepšeniu dostupnosti súčasného umenia, medzinárodnej spolupráci, aj k zvýšeniu kultúrnej angažovanosti verejnosti.

7.1.2 Teória zmeny

Komponent súčasného umenia programu CLT vychádzal z predpokladu, že systematická podpora súčasného umenia prináša nielen kultúrne, ale aj širšie spoločenské benefity. Reagoval pritom na identifikované kľúčové potreby súčasného umenia na Slovensku, medzi ktoré patrila kontinuálna podpora slobodnej umeleckej tvorby v oblasti múzického umenia, vizuálneho umenia, hudby a literatúry. Túto potrebu dopĺňala aj nevyhnutnosť posilnenia kapacít tvorcov, kultúrnych inštitúcií a aktérov, najmä v oblasti manažmentu kultúrnych inštitúcií, umeleckých a technických zručností, medzinárodnej spolupráce, inkluzivity a diverzity. Ďalšou identifikovanou potrebou bolo zvýšenie záujmu verejnosti o súčasné

umenie a súvisiace rozšírenie cieľových skupín súčasného umenia prostredníctvom systematického budovania publika. Program zároveň reagoval na aktuálne spoločenské výzvy, konkrétne na potrebu boja proti extrémizmu, nenávisťným prejavom a radikalizácii spoločnosti, pričom kultúru a umenie vnímal ako nástroj pozitívnej spoločenskej zmeny. Program mal zároveň ambíciu prispieť k internacionalizácii slovenského kultúrneho sektora a vytvoreniu udržateľných partnerstiev s prispievateľskými krajinami.

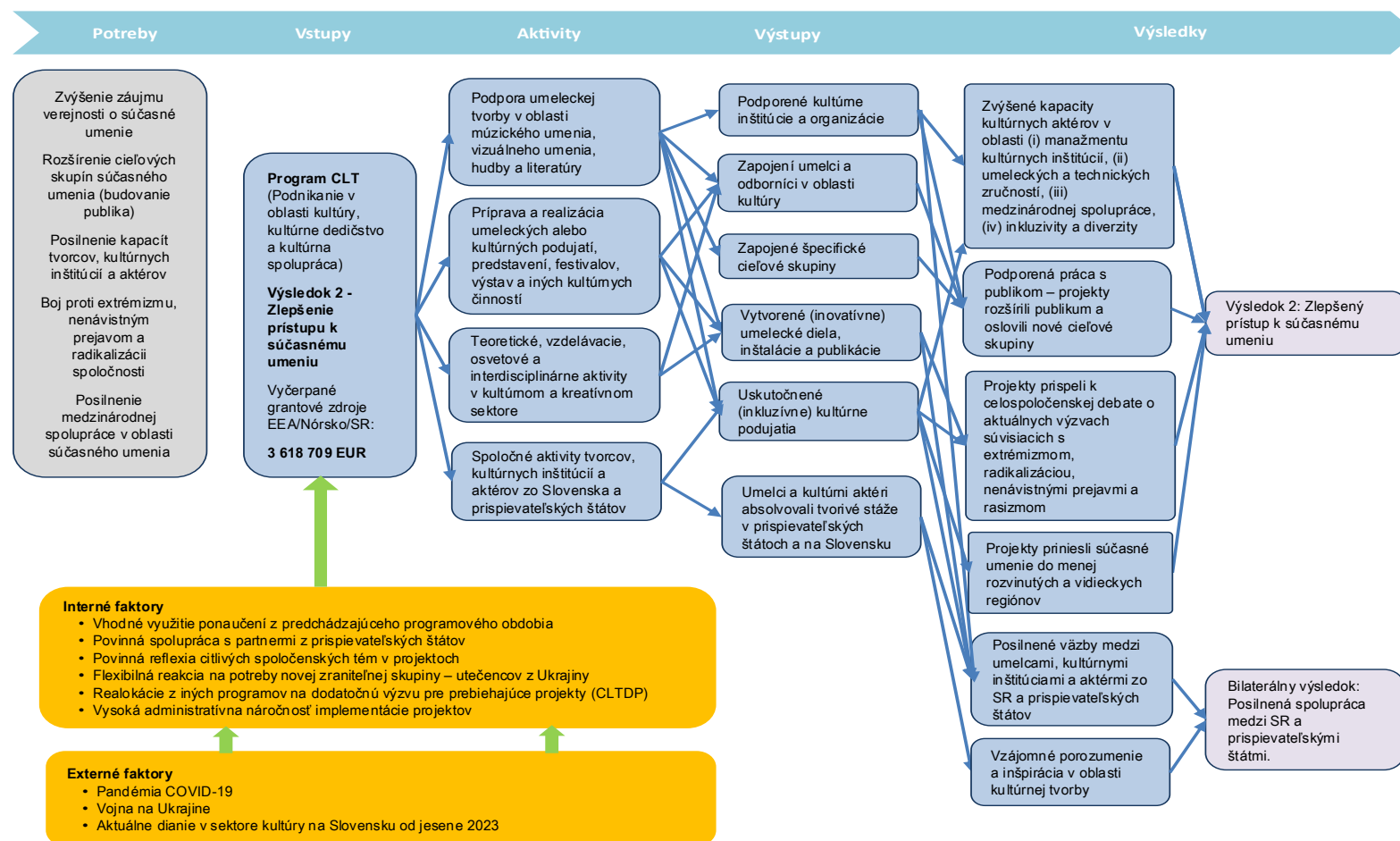
Teória zmeny predpokladala realizáciu širokého spektra aktivít zameraných na súčasné umenie s povinným zapojením umelcov, kultúrnych inštitúcií a aktérov z prispievateľských krajín. Príprava a realizácia umeleckých alebo kultúrnych podujatí, predstavení, festivalov, výstav a iných kultúrnych činností predstavovala hlavnú formu prezentácie výsledkov projektov voči verejnosti. Tieto aktivity boli doplnené teoretickými, vzdelávacími, osvetovými a interdisciplinárnymi aktivitami, ktoré mali zabezpečiť dlhodobý rozvoj kapacít sektora. Program zároveň podporoval cieleňú prácu s publikom, so zámerom rozšíriť publikum a osloviť nové cieľové skupiny.

Realizované aktivity viedli k dosiahnutiu konkrétnych merateľných výstupov a výsledkov. Podporené kultúrne inštitúcie a organizácie posilnili svoje kapacity a vytvorili predpoklady pre stabilnejšie fungovanie. Zapojení umelci a odborníci v oblasti kultúry profitovali z medzinárodnej spolupráce a rozvoja svojich zručností a tvorby, pričom vytvorené inovatívne diela, inštalácie a publikácie predstavovali hmotné výstupy tvorivých procesov podporených programom. Program podporil realizáciu inkluzívnych kultúrnych podujatí, ktoré oslovili a zapojili široké spektrum publika. Dôležitým výstupom bolo aj zapojenie špecifických cieľových skupín (napr. osôb so zdravotným znevýhodnením, odídencov z Ukrajiny, rómskej komunity, LGBTQI+ komunity). Všetky projekty prispeli k celospoločenskej debate o aktuálnych výzvach súvisiacich s extrémizmom, radikalizáciou, nenávisťnými prejavmi a rasizmom. Niektoré projekty zároveň priniesli súčasné umenie aj do menej rozvinutých a vidieckych regiónov, a tým sa priblížili k novým skupinám publika.

Zlepšenie prístupu k súčasnému umeniu predstavoval hlavný výsledok programu, z dlhodobého hľadiska tak program prispel k zvýšeniu záujmu verejnosti o súčasné umenie a rozšíreniu jeho publika. Bilaterálny výsledok – posilnená spolupráca medzi SR a prispievateľskými štátmi – sa prejavil najmä prostredníctvom posilnených väzieb medzi umelcami, kultúrnymi inštitúciami a aktérmi zo SR a prispievateľských štátov, ako aj ich vzájomného porozumenia a inšpirácie v oblasti kultúrnej tvorby.

Nepredvídateľné externé faktory, ktoré sa objavili počas realizácie programu CLT, predstavovali výzvy pre jeho implementáciu. Pandémia COVID-19 prinútila projekty zmeniť pôvodné načasovanie a presunúť časť svojich aktivít do online formátov. Vojna na Ukrajine vytvorila nové spoločenské potreby, ale aj príležitosti pre kultúrne aktivity zamerané na podporu odídencov. V neposlednom rade malo na program a jeho prijímateľov vplyv aj dianie v sektore kultúry na Slovensku od jesene 2023. Napriek tomu komponent súčasného umenia dosiahol 95% čerpanie (navýšenej) alokácie a do veľkej miery naplnil svoje ciele. Schematické znázornenie teórie zmeny je uvedené na nasledujúcej strane:

Obrázok 1: Teória zmeny CLT

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov

7.1.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria relevantnosť

Relevantnosť je jedno z piatich základných evaluačných kritérií definovaných OECD/DAC¹ v roku 1991. Vo všeobecnosti posudzuje rozsah, do akého sú ciele a nastavenie intervencie v súlade s potrebami, politikami a prioritami cieľových skupín, prispievateľských a prijímateľských štátov a inštitúcií, a či tento súlad pretrváva aj v prípade, že sa menia okolnosti².

V kontexte ex post hodnotenia programu CLT, ktoré bolo vykonané v rámci evaluácie programov realizovaných v SR z FM EHP a NFM v programovom období 2014 – 2021, ide o spätné posúdenie relevantnosti programu. Štyri hodnotiace otázky určené zadávateľom, pokrývajú nasledovné aspekty relevantnosti programu CLT:

- 1) Ako dobre je, resp. bol program navrhnutý?
- 2) Akým spôsobom reaguje, resp. reagoval program na potreby zainteresovaných strán (organizácií/inštitúcií, cieľových skupín)? Pre ktoré cieľové skupiny sú dosiahnuté výsledky kľúčové?
- 3) Rieši program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších)? Ak áno, ako?
- 4) Do akej miery zodpovedajú výstupy a výsledky potrebám a prioritám Slovenskej republiky?

Nasledujúci text obsahuje závery, zistenia a odporúčania, ktoré reagujú na všetky štyri zadane hodnotiace otázky. Z dôvodu zachovania ucelenosti a dobrej čitateľnosti textu sú spracované v podobe súvislého textu.

7.1.3.1 Závery

A) Nastavenie programu

Dôležitú úlohu pri nastavení programu CLT zohrali skúsenosti s implementáciou jeho predchodcu v programovom období 2009 – 2014. V tom čase išlo taktiež o kombináciu obnovy hmotného kultúrneho dedičstva a podpory súčasného umenia, avšak pre *Zvýšenie povedomia o kultúrnej rozmanitosti a posilnený interkultúrny dialóg* (ekvivalent aktuálneho komponentu pre súčasné umenie) bola vyhlásená iba jedna výzva s alokáciou 1,4 mil. EUR, v rámci ktorej bolo podporených 11 projektov. Najmenej jeden partner z prispievateľských štátov bol už aj vtedy povinnou súčasťou projektov v oblasti súčasného umenia. Rovnako aj zameranie na príslušníkov znevýhodnených skupín a boj proti extrémizmu, rasizmu, homofóbii, antisemitizmu a nenávisťnému vyjadrovaniu boli prioritnými témami stanovenými vo výzve.

Pri príprave programu CLT na roky 2014 – 2021 boli v komponente súčasného umenia vykonané čiastočné zmeny, ktoré sú z pohľadu jeho relevantnosti jednoznačne pozitívne. Na jednej strane išlo o posilnenie komerčnej funkcie kultúry pri budovaní publika – súčasťou projektov súčasného umenia bolo povinné vypracovanie komunikačnej stratégie. Na druhej strane bola posilnená pozícia súčasného umenia v rámci programu CLT: bola zvýšená alokácia aj počet vyhlásených výziev³. Okrem toho vo výsledku 2 pribudli ciele zamerané na budovanie kapacít inštitúcií prijímateľského štátu a aktérov v sektore kultúry.

Osnova programu CLT na roky 2014 – 2021 vychádzala pri jeho nastavovaní z existujúcich národných dokumentov. Najdôležitejším z nich bola Stratégia rozvoja kultúry pre roky 2014 až 2020 vypracovaná MK SR, ktorá tematicky pokrývala komponent kultúrneho dedičstva aj

¹ OECD DAC Network on Development Evaluation (2019): „Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use“

² Results Guideline. Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and report on results. Adopted by the Financial Mechanism Committee on 9 February 2017. Updated March 2021

³ Zároveň sa mákké aktivity stali povinnou súčasťou investičných projektov obnovy kultúrneho dedičstva.

komponent súčasného umenia. Program CLT v duchu tejto stratégie pozicionoval kultúru ako faktor rozvoja celej spoločnosti. Zároveň boli do CLT premietnuté aj ďalšie aspekty definované stratégiou, vrátane potreby budovania publika, podpory originálnej umeleckej tvorby, podpory kultúrneho výskumu a propagácie slovenskej kultúry v zahraničí.

V roku 2020 vypracovalo MK SR a MF SR dokument Revízia výdavkov na kultúru, ktorý predstavoval východisko pre prípravu novej Stratégie kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030⁴ (zverejnenej v roku 2023). Bližší pohľad na ciele a priority novej stratégie potvrdzuje pretrvávajúcu relevantnosť programu CLT z pohľadu potrieb a priorít SR. Najvyššiu mieru súladu nastavenia komponentu súčasného umenia so stratégiou 2030 je možné identifikovať v nasledovných oblastiach:

- Inkluzívnosť a diverzita: program cielene pracoval s marginalizovanými skupinami, a tým priamo prispieval k Strategickému cieľu 5 – Inkluzívna kultúra.
- Medzinárodná spolupráca: bilaterálna spolupráca s prispievateľskými štátmi je v súlade so Strategickým cieľom 6 – Rešpektovaná kultúra, konkrétne so strategickou prioritou 6.4 Rozvíjať systematickú prezentáciu kultúry a kreatívneho priemyslu v zahraničí prostredníctvom podpory medzinárodných spoluprác a mobilit.
- Budovanie kapacít: systematický rozvoj kapacít kultúrnych inštitúcií a aktérov je v súlade so strategickým cieľom 3 – Dôstojná kultúra.
- Boj proti extrémizmu: využitie umenia ako nástroja na riešenie spoločenských výziev prispelo k dosahovaniu strategického cieľa 7 – Zodpovedná kultúra.

Vysokú relevantnosť programu CLT voči potrebám prijímateľov a cieľových skupín potvrdili aj rozhovory uskutočnené v rámci evaluácie. Ako ukazujú nasledovné príklady, prínosy projektov pre jednotlivé organizácie sú zásadné, hoci veľmi rôznorodé:

- Fakulta architektúry a dizajnu STU v Bratislave prostredníctvom projektu CLT02015 reagovala na alarmujúce štatistiky o zvyšujúcom sa podiele mladých ľudí (vrátane študentov) s extrémistickými názormi. Projekt podporil vznik Kreatívneho centra v podzemných priestoroch fakulty, ktoré sa prostredníctvom interaktívnych diskusií, workshopov, divadelných predstavení a špeciálnych prednášok snažilo podporovať empatiu k odlišnosti. Ako sa vyjadrili zástupcovia prijímateľa, prostredníctvom rôznych kanálov (webová stránka, YouTube kanál, fyzické aj online aktivity) sa podarilo osloviť aj širšie publikum, vrátane pedagógov a verejnosti. Za hlavné prínosy projektu považuje prijímateľ prínosy pre imidž univerzity, resp. fakulty – projekt ukázal, že okrem technických disciplín sa STU venuje aj umeniu a sociálnym témam.
- Východoslovenská galéria implementovala projekt CLT03041 zameraný na inkluzívne kultúrne programy a prepojenie súčasného umenia so spoločenskými témami. Projekt bol podľa prijímateľa prelomový – prispel k transformácii galérie z pasívnej inštitúcie vystavujúcej obrazy na aktívnu platformu reflektujúcu súčasné spoločenské výzvy. Medzi dosiahnuté zmeny podľa prijímateľa patrí:
 - Posilnenie kapacít tímu: zamestnanci absolvovali školenia (napr. kurz posunkového jazyka), rozvinuli citlivosť k potrebám rôznych skupín a získali nové kompetencie v inkluzívnej práci.
 - Budovanie siete partnerstiev: posilnili sa väzby s občianskymi združeniami a neziskovými organizáciami. Organizácie ako ETP Slovensko, Usmej sa na mňa či Únia nevidiacich teraz galériu oslovuje pri rôznych svojich aktivitách.

⁴ <https://strategiakultury.sk/>

- Rozšírenie publika: získali nové segmenty návštevníkov, ktorí predtým galériu nenavštevovali. Vytvorili nové programové línie, na ktoré si ľudia zvykli chodiť.
- Posilnenie značky: vydali publikáciu „House of Mine“ dokumentujúcu všetky programy, ktorá slúži ako príručka pre iné inštitúcie. Galéria sa teda aj v odborných kruhoch etablovala ako inkluzívny priestor.
- Návštevnosť: napriek súčasnej politickej klíme a degradácii kultúry sa galérii darí udržiavať vysokú návštevnosť, dokonca sa zvyšuje záujem o komentované prehliadky.

Na záver projektu ešte prijímateľ zrealizoval bezbariérový audit galérie a vytvoril mobilnú aplikáciu prístupnú pre nevidiacich návštevníkov.

- Občianske združenie Divadlo Pôtoň zrealizovalo jedinečný site-specific festival vo forme 80-kilometrovej pešej púte cez deväť obcí od Dudiniec po Bátovce. Prostredníctvom projektu CLT02023 zapojili miestnu (vidiecku) komunitu, vytvorili 82 umeleckých diel, získali pozitívny mediálny ohlas a zvýšili svoju viditeľnosť a renomé. Projekt tiež Divadlu Pôtoň otvoril dvere pre ďalšie veľké medzinárodné projekty. O projekte vznikla vedecká publikácia⁵ a krátky film, ktorý bol premietaný aj v prispievateľských krajinách.
- Občianske združenie Post Bellum SK sa primárne venuje angažovanej činnosti (dokumentovanie príbehov 20. storočia), pričom súčasné umenie využíva ako nástroj na komunikáciu historických faktov a demokratických hodnôt. Zatiaľ čo doposiaľ využívali najmä dramatickú výchovu v školách, projekt CLT03037 im umožnil experimentovať so širším spektrom druhov a foriem umenia: mladí umelci vybraní prostredníctvom otvorenej výzvy vytvorili multižánrovú výstavu (maľba, priestorové inštalácie, krátke dokumentárne filmy zo Slovenska i Nórska s príbehmi preživších holokaustu), ktorá mala za cieľ komunikovať fakty o 20. storočí a vyvracať dezinformácie, ktoré sú v slovenskej spoločnosti prítomné. Pre prijímateľa znamenal projekt posilnenie kapacít v zmysle (i) rozšírenia medzinárodného oddelenia organizácie, (ii) nových skúseností s komplexnejšími umeleckými formami, (iii) vytvorenia výstupov, ktoré možno využívať aj pri ďalších aktivitách a (iv) rozšírenia spolupráce s múzeami, vysokými školami a expertmi.
- Občianske združenie Žudro sa špecializuje na výskum a dokumentáciu rómskej hudby. Projekt CLT02017 im umožnil spojiť profesionálnych nórske hudobníkov s ľudovými rómskymi muzikantmi zo Slovenska, ktorí spoločne vytvorili novú hudbu s koreňmi v tradičných rómskych piesňach. Následne uskutočnili päť úspešných koncertných turné – dve na Slovensku, dve v Nórsku a jedno vo Veľkej Británii. Koncerty boli väčšinou vypredané a stretli sa s pozitívnym ohlasom publika aj kritiky. Vďaka projektu bol v britskom vydavateľstve vydaný album, ktorý dostal pozitívne recenzie v prestížnych hudobných periodikách. Keďže je prijímateľ organizáciou bez vlastných zamestnancov a zdrojov, projekt bol preňho mimoriadne významný z hľadiska budovania kapacít a nadväzovania medzinárodných kontaktov.

Vysoká miera významnosti projektov a spokojnosti prijímateľov s realizovanými projektami jednoznačne potvrdzujú relevantnosť programu CLT. Pozitívnu úlohu v tom bezpochyby zohrala aj výzva CLTDP, prostredníctvom ktorej mohli v roku 2023 získať prebiehajúce projekty dodatočné finančné zdroje⁶ na svoju realizáciu. Z desiatich predložených žiadostí v rámci výsledku 2 bolo podporených osem v celkovej výške takmer 0,5 mil. EUR. Tento pragmatický prístup zo strany NKB a Správcu programu pomohol zvýšiť relevantnosť aj

⁵ Miroslav Ballay: Into the Miracles. Interpretačné sondy na predmet Základy umeleckej komunikácie a interpretácie. UKF Nitra 2023

⁶ Išlo o realokované financie z iných programov NFM a FM EHP.

účinnosť prebiehajúcich projektov a zároveň bol pre prijímateľov určitým povzbudením po prekonaní náročného pandemického obdobia.

O relevantnosti nastavenia programu s časovým odstupom svedčí aj primeraná úroveň udržateľnosti výsledkov projektov. Silnou stránkou je v tomto zmysle pokračovanie aktivít orientovaných na špecifické cieľové skupiny (napr. Východoslovenská galéria, OZ Žudro) a integrácia získaných kapacít do bežnej činnosti organizácií (napr. Východoslovenská galéria, Post Bellum SK). V dvoch prípadoch je udržateľnosť výsledkov dočasne obmedzená kvôli rekonštrukcii ich priestorov (STU Bratislava, Divadlo Pôtoň). Hlavnou výzvou však zostáva finančná udržateľnosť medzinárodnej spolupráce, keďže prijímatelia nemajú dostatok vlastných zdrojov na pokračovanie v intenzívnych bilaterálnych aktivitách.

B) Cieľové skupiny

Podporené projekty prispeli k riešeniu potrieb špecifických cieľových skupín, pričom v mnohých prípadoch priniesli projekty inovatívne riešenia. Vo všeobecnosti išlo o dva možné prístupy, ktoré boli často navzájom prepojené aj v rámci jednej intervencie: (i) aktivity prispievajúce k rovnosti a integrácii znevýhodnených skupín, teda ich cieleňé zapojenie do aktivít projektov, prípadne ich zmocňovanie (empowerment), a (ii) aktivity zamerané na elimináciu negatívnych javov ako je radikalizmus, extrémizmus a nenávisťné prejavy na strane majoritnej spoločnosti, teda jej scitlivovanie voči znevýhodneným skupinám. Nasledujúce príklady ilustrujú rôznorodé cieľové skupiny, na ktoré sa projekty zamerali, a prístupy prijímateľov k ich zapojeniu:

- Fakulta architektúry a dizajnu STU (CLT02015) sa v rámci Kreatívneho centra systematicky venovala marginalizovaným skupinám. Študenti aj pedagógovia sa prostredníctvom diskusných podujatí a divadelných vystúpení dostávali do priameho kontaktu s Rómami, staršími ľuďmi a migrantmi s cieľom vzájomného spoznávania a formovania ich empatie k odlišnosti. Rozvoj empatie u študentov je dôležitý aj pre ich budúce povolanie architektov, urbanistov a dizajnérov, keďže tieto profesie tvoria na objednávku klientov a musia byť empatické voči ich potrebám.
- Východoslovenská galéria (CLT03041) realizovala široké spektrum inkluzívnych aktivít pre rôzne znevýhodnené skupiny. Pre rómske deti organizovala návštevy v ateliéroch umelcov, tábory a komentované prehliadky⁷. Pre nepočujúcu komunitu zabezpečovala tlmočenie do posunkového jazyka pri otvorení výstav, zorganizovala kurz posunkového jazyka pre zamestnancov galérie a do stálej expozície zaradila tri interaktívne exponáty preložené do posunkového jazyka. V spolupráci s Úniou nevidiacich vytvorila špeciálne programy prispôbené potrebám nevidiacich návštevníkov. Rôzne aktivity boli cielene pripravené aj pre seniorov (napr. čajové posedenia s umelcami a komentované prehliadky), deti so zdravotným postihnutím a deti z rodín v núdzi.
- Divadlo Pôtoň (CLT02023) sa zameralo na miestnu (vidiecku) komunitu obcí v okrese Levice, ktorú sa snažili zapojiť do workshopov, work-in-progress prezentácií a jednodenných trás festivalu. Miestni obyvatelia mali bezplatný vstup na podujatia; organizátori tiež spolupracovali so starostami, lokálnymi podnikateľmi (výrobcovia medu, pekári) a seniormi, ktorí varili a piekli pre účastníkov. Približne 100 pútnikov, ktorí absolvovali celú trojdňovú 80-kilometrovú trasu festivalu, boli väčšinou neznámi účastníci z iných regiónov Slovenska aj z iných krajín, takže projekt pomohol odprezentovať málo navštevovaný región aj po turistickej stránke. Vystavené diela boli vyváženou kombináciou estetického a angažovaného umenia,

⁷ Nad rámec projektu realizovali výstavu rómskeho maliara Rudolfa Dzurka a kúpili do zbierok diela rómskej umelkyne Emílie Rigovej.

pričom tie angažované zahrňali dielo reflektujúce vojnu na Ukrajine, environmentálne témy aj život rómskej komunity.

- Post Bellum SK (CLT03037) v rámci projektových aktivít cielene pracoval s učiteľmi a študentmi pedagogických vysokých škôl, a to najmä ohľadom vzdelávacích metód a spôsobu prezentácie faktov o 20. storočí. Žiaci a študenti základných a stredných škôl, najmä v menej rozvinutých regiónoch s vysokou mierou dezinformácií, boli cieľovou skupinou zážitkových vzdelávacích aktivít. Židovská menšina bola priamou súčasťou projektu – najmä ako preživší holokaustu, ktorí dokumentaristom poskytli svoje svedectvá.
- Projekt OZ Žudro (CLT02017) bol postavený na zbližovaní Rómov a Nerómov prostredníctvom hudby, pričom prepojil hudobníkov z chudobného prostredia a bez formálneho vzdelania (manželia Dreveňákovci) s profesionálmi v oblasti hudby. Amatérskym rómskym hudobníkom poskytol platformu na prezentáciu ich talentu pred majoritným publikom, čo malo motivačný efekt nielen na nich, ale aj na širšiu rómsku komunitu. Dreveňákovci získali vďaka projektu popularitu: dostávajú pozvania vystúpiť na koncertoch a vydali aj sólový album, avšak zdravotné problémy obmedzujú ich ďalšie verejné vystúpenia. Podľa prijímateľa bolo dôležité najmä rovnocenné zaobchádzanie so všetkými zapojenými hudobníkmi, bez ohľadu na ich odbornú kvalifikáciu, vrátane rovnakých honorárov a ďalších podmienok. Projekt zahrňal aj konferenciu konanú v Nórsku, kde sa riešili problémy utečencov a presídlencov v umení.

Medzi ďalšie špecifické cieľové skupiny, ktorým sa jednotlivé projekty venovali, patrila aj komunita LGBTQI+ (napr. v rámci Café Kušnierik na festivale Pohoda v Trenčíne) a deti a dospelí s mentálnym alebo fyzickým postihnutím (napr. inkluzívna filmová škola a otvorené premietania v kine Úsmev v Košiciach).

Niektoré projekty dokázali s podporou Správcu programu vhodne zareagovať na začatie vojny na Ukrajine zapojením novej zraniteľnej skupiny – odídencom z Ukrajiny. Medzi tieto organizácie patrí napríklad Východoslovenská galéria, ktorá im poskytovala bezplatné vstupy a organizovala špecializované programy. V projekte STU sa workshop pôvodne plánovaný na podporu ľudí bez domova zmenil na pomoc odídencom z Ukrajiny – v ubytovacom zariadení v Gabčíkove postavili pedagógovia a študenti komunitnú kuchyňu, ktorá slúži na spoločenské a kultúrne aktivity, vrátane spoločného varenia a jedenia, ktoré je v každej komunite spájajúcim prvkom.

Celkovo teda možno konštatovať, že ľudskoprávne a sociálne témy sa prostredníctvom súčasného umenia pretavili do projektových aktivít. Konkrétny účinok týchto aktivít na špecifické cieľové skupiny nebol predmetom tohto hodnotenia. Uskutočnené rozhovory však ukázali, že existuje jednoznačný konsenzus o užitočnosti a dôležitosti tohto aspektu CLT, ako aj o potrebe jeho zachovania do budúcnosti.

C) Bilaterálna spolupráca

Zapojenie najmenej jedného partnera z prispievateľského štátu bolo povinnou súčasťou podporených projektov. Uskutočnené rozhovory potvrdili vysokú relevantnosť bilaterálnej spolupráce v oblasti súčasného umenia – prijímatelia sa zhodli, že to bola významná a obohacujúca súčasť programu CLT. Podľa ich vyjadrení to vyplýva najmä z postavenia súčasného umenia v prispievateľských štátoch, predovšetkým v Nórsku, ktoré má prepracovaný systém štátnej podpory a vďaka tomu veľa aktívnych umelcov a kultúrnych inštitúcií, ktoré majú záujem o medzinárodnú spoluprácu.

Všetci prijímatelia, s ktorými boli vykonané rozhovory, si vybrali relevantných a kvalitných bilaterálnych partnerov. Partnerstvá boli prínosné pre obe strany, vo väčšine prípadov vznikli prirodzene z existujúcich kontaktov a niektoré pokračujú aj po skončení projektu.

Zástupkyňa Post Bellum SK (CLT03037) v rozhovore ocenila, že ich nórski partneri z Center for Studies of the Holocaust and Religious Minorities išli iniciatívne aj nad rámec projektu – napr. si z vlastných zdrojov hradili letenky na otvorenie výstavy v Seredi. Pozoruhodná bola aj aktívna rola nórskeho partnera Kitchen Orchestra, ktorý projekt CLT02017 s OZ Žudro inicioval a do veľkej miery aj vypracoval projektovú žiadosť. Zástupkyne OZ Žudro vyzdvihli aj profesionálny prístup nórskeho hudobníka, ktorí si dôsledne našťudovali problematiku rómskych komunít na Slovensku a naučili sa rómske piesne. Za zmienku stojí aj projekt CLT02023 Divadla Pôtoň, ktoré ako jediné malo partnerov zo všetkých troch prispievateľských štátov.

Samozrejme nie všetky partnerstvá boli rovnako úspešné. V projekte CLT02023 našťubili spoluprácu Divadla Pôtoň s nórsym partnerom Company B. Valiente úvodné rokovania o znížení rozpočtu (ku ktorému nakoniec vďaka realokácii zdrojov nedošlo), z projektu CLT02015 kvôli pandémie COVID-19 odstúpil partner Island Academy of the Arts. Mimovládne organizácie s obmedzenými vlastnými kapacitami tiež poukázali na administratívnu náročnosť bilaterálnych partnerstiev, ktorá sa prejavila už na samom začiatku pri uzatváraní partnerských dohôd (partnership agreements). V porovnaní s celkovými prínosmi medzinárodnej spolupráce sú však z pohľadu prijímateľov tieto komplikácie relatívne málo významné.

K dobrému fungovaniu bilaterálnej spolupráce prispeli aj prispievateľské štáty, NKB a Správca programu. V prvom rade sa zaslúžili o skoré spustenie programu CLT, takže slovenskí žiadatelia nemali ťažkosti s hľadaním bilaterálnych partnerov. Ako zásadné pre kvalitu partnerstiev sa v procese posudzovania predložených žiadostí ukázalo zapojenie Arts Council Norway⁸, ktorý dával stanovisko k vhodnosti navrhnutých nórskeho partnerov, a tým pomohol zabezpečiť vznik zmysluplných bilaterálnych spoluprác.

7.1.3.2 Zistenia a odporúčania

Hlavné zistenia týkajúce sa relevantnosti programu CLT:

- Z1: Komponent súčasného umenia bol vhodne navrhnutý: budovanie publika, rozvoj kapacít prijímateľov, tematika menších a citlivých spoločenských tém, ako aj povinná spolupráca s partnermi z prispievateľských štátov sa potvrdili ako vhodné rámcové nastavenia. Vyhlásené výzvy zaznamenali vysoký záujem zo strany žiadateľov. Podporené projekty prekročili cieľové hodnoty vo všetkých kľúčových ukazovateľoch. Program vhodne využil aj realokácie z iných programov prostredníctvom dodatočnej výzvy pre prebiehajúce projekty (CLTDP). Poskytnuté granty umožnili realizáciu relevantných a inovatívnych projektov, ktoré mali významný vplyv na prijímateľov a podporili perspektívne partnerstvá s organizáciami z prispievateľských štátov. Dosiahnuté výstupy a výsledky sú relevantné aj z pohľadu kontextuálnych zmien, ktoré nastali počas jeho realizácie (pandémia COVID-19, vojna na Ukrajine, súčasné dianie v sektore kultúry na Slovensku).
- Z2: Program aktívne reagoval na potreby zraniteľných skupín obyvateľov a podporené projekty vynaložili významné úsilie na zapojenie marginalizovaných skupín do kultúrneho života. Medzi zraniteľné skupiny, na ktoré sa projekty najviac zamerali, patrili menšiny a osoby so zdravotným znevýhodnením. Ich potreby boli zohľadnené rôznymi spôsobmi: (i) priamym zapojením do realizácie projektov, (ii) inkluzívnymi aktivitami, ktoré ich prilákali ako publikum, a/alebo (iii) scitlivovaním ostatných skupín obyvateľov. Niektoré projekty dokázali flexibilne zareagovať aj na potreby novej zraniteľnej skupiny – odídencov z Ukrajiny.

⁸ Konzultácie s Lichtenštajnským ohľadom výberu bilaterálnych partnerov boli len formálne, s Islandom žiadne.

Uvedené zistenia viedli k formulácii nasledovných odporúčaní pre NKB a správcu programu:

- 01: Na základe úspešnej implementácie komponentu súčasného umenia hodnotitelia odporúčajú zachovať jeho hlavné tematické rysy (budovanie publika, rozvoj kapacít prijímateľov, tematika menších a citlivých spoločenských tém, povinná spolupráca s partnermi z prispievateľských štátov) aj v ďalšom programovom období. Prípadné zmeny by sa mohli týkať dvoch oblastí súvisiacich s jeho implementáciou: (i) zvýšenie maximálnej výšky žiadaného grantu na úroveň, ktorá by kompenzovala nárast cien v uplynulých rokoch, a (ii) hľadanie spôsobov zníženia administratívnej záťaže na strane prijímateľa (napr. prostredníctvom paušálnych výdavkov a pomoci pri tvorbe dohôd o spolupráci s bilaterálnymi partnermi).
- 02: Podľa skúseností z programového obdobia 2014 – 2021 hodnotitelia odporúčajú zvýšiť mieru aktívneho zapojenia zraniteľných skupín do projektov, teda ako umelcov, tvorcov alebo realizátorov konkrétnych projektových aktivít. To je možné dosiahnuť napríklad bodovým zvýhodnením takýchto projektových žiadostí voči žiadostiam, ktoré so zraniteľnými skupinami pracujú len ako s publikom.

7.1.4 Posúdenie na základe evaluačného kritéria ucelenosť

Ucelenosť (koherentnosť) je nové evaluačné kritérium, ktoré bolo medzi OECD/DAC kritériami pridané pri revízii v roku 2019⁹. Hodnotenie sa podľa tohto kritéria zameriava na to, ako dobre je daná intervencia zosúladená s ostatnými aktivitami, politikami a programami v rovnakej krajine, sektore alebo inštitúcii¹⁰.

V kontexte ex post hodnotenia programu CLT, ktoré bolo vykonané v rámci evaluácie programov realizovaných v SR z FM EHP a NFM v programovom období 2014 – 2021, ide o spätné posúdenie ucelenosti programu. Dve hodnotiace otázky určené zadávateľom pokrývajú nasledovné aspekty ucelenosti programu CLT:

- 1) Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?
- 2) Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

Nasledujúci text obsahuje závery, zistenia a odporúčania, ktoré reagujú na obe zadane hodnotiace otázky. Aby bol text dobre čitateľný, sú spracované v podobe súvislého textu.

7.1.4.1 Závery

V oblasti súčasného umenia bolo nastavenie programu CLT v porovnaní s inými programami na Slovensku unikátne – a to najmä vďaka povinnej bilaterálnej spolupráci, povinnému zameraniu na citlivé spoločenské témy, ako aj cielenému rozvoju publika a budovaniu kapacít inštitúcií a aktérov v oblasti kultúry. Tieto štyri aspekty je možné považovať za hlavnú pridanú hodnotu programu. Rozhovory uskutočnené v rámci hodnotenia potvrdili, že Správca programu aj vzorka prijímateľov ich považujú za esenciu programu, ktorá by mala byť zachovaná aj do budúcnosti.

V rámci hodnotenia nebola zistená duplicita s inými programami na podporu súčasného umenia:

⁹ OECD DAC Network on Development Evaluation (2019): „Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use“

¹⁰ Results Guideline. Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and report on results. Adopted by the Financial Mechanism Committee on 9 February 2017. Updated March 2021

V danom programovom období bol pre program CLT vzdialene príbuzný iba grantový program v rámci Active Citizens Fund – Slovakia, ktorý taktiež podporil zraniteľné skupiny obyvateľov Slovenska (napr. Rómov). Súčasné umenie ako primárny nástroj na riešenie identifikovaných problémov však nebol použitý, takže podobnosť s programom CLT je len okrajová.

Zo zdrojov EÚ mal k programu CLT najbližšie IROP 2014 – 2020 a jeho prioritná os 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch. Kľúčová výzva IROP-PO3-SC31-2016-5 však mala inú filozofiu než CLT: bola určená len pre podnikateľské subjekty a mimovládne organizácie, pričom oprávnené výdavky zahŕňali predovšetkým výdavky na obstaranie hmotného a nehmotného majetku, stavebné práce a marketingové aktivity; samotná kreatívna tvorba bola len jednou z oprávnených aktivít a mala za cieľ tvorbu nových pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle¹¹.

Z národných zdrojov vykazuje program CLT (výsledok 2) vysokú mieru komplementarity s programami FPU, ktorý zabezpečuje podstatnú časť dotačného systému MK SR. Poskytuje finančné prostriedky najmä *na tvorbu, šírenie a prezentáciu umeleckých diel; podporu medzinárodnej spolupráce; na vzdelávacie programy v oblasti umenia, kultúry a kreatívneho priemyslu; na štipendiá pre fyzické osoby, ktoré sa tvorivo či výskumne podieľajú na rozvoji umenia a kultúry*¹². Grantové výzvy FPU sú vyhlasované každoročne pre niekoľko programových línií a od CLT sa odlišujú najmä počtom poskytnutých grantov a ich výškou: napríklad v roku 2024 bolo schválených spolu 2 592 žiadostí v celkovej sume 20 mil. EUR¹³, takže priemerná výška poskytnutého grantu bola menej než 8 000 EUR. Vďaka tejto filozofii je FPU pre veľké množstvo slovenských umelcov a aktérov v oblasti kultúry dlhodobým bazálnym donorom, ktorý im menšími sumami prispieva na ich hlavnú umeleckú činnosť, resp. na organizáciu ich nosných podujatí.

Všetci prijímatelia, s ktorými bol v rámci hodnotenia uskutočnený rozhovor, majú s grantmi FPU dlhoročné skúsenosti. Z ich pohľadu sú hlavné výhody programu CLT v porovnaní s grantmi FPU nasledovné: (i) transparentný proces schvaľovania žiadostí o grant, (ii) relatívne vysoký objem grantu na jeden projekt, čo umožňuje realizáciu dlhodobých a pre prijímateľov strategických projektov, (iii) schvaľovanie grantu v plnej požadovanej výške¹⁴, (iv) unikátna možnosť získať dodatočný grant na realizáciu prebiehajúcich aktivít (výzva CLTDP).

V kontexte grantových schém FPU je potrebné uviesť, že od nástupu novej vlády SR na jeseň 2023 sa niektorí prijímatelia cítia byť tendenčne poškodení pri schvaľovaní grantov FPU v rokoch 2024 a 2025. Ide najmä o organizácie mimovládneho sektora, ktoré sa tak postupne dostávajú do existenčných problémov. Napríklad prijímateľ Post Bellum SK na svojej internetovej stránke uvádza konkrétne príklady, kde Rada FPU bez udania relevantných dôvodov zmenila odporúčania odborných komisií na podporu pre ich tri projekty z celkovej výšky 60 000 EUR na konečnú sumu 4 500 EUR¹⁵.

Problematické fungovanie FPU, ktorý má pre súčasné umenie na Slovensku zásadný význam, znamená, že časť etablovaných organizácií – najmä tie z mimovládneho sektora – bude hľadať iné zdroje financovania na svoje ďalšie fungovanie. V tomto duchu boli formulované aj vyjadrenia prijímateľov v rozhovoroch s hodnotiteľmi: viacerí z nich avizujú

¹¹ Aj táto výzva však potvrdila vysokú absorpčnú kapacitu v oblasti kultúry: bolo doručených až 619 ŽoNFP, z čoho 280 ŽoNFP bolo schválených. Celková výška NFP za schválené ŽoNFP bola takmer 43 mil. EUR.

¹² <https://www.fpu.sk/sk/fond/>

¹³ Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2024

¹⁴ FPU podľa vyjadrenia prijímateľov v procese schvaľovania bežne kráti požadovaný grant o desiatky percent a pritom vyžaduje realizáciu projektu v plnom (pôvodnom) rozsahu.

¹⁵ <https://www.postbellum.sk/buducnost-vzdelavacich-programov-post-bellum-je-v-ohrozeni/>

zvýšený dopyt po podpore súčasného umenia zo zdrojov NFM/FM EHP v ďalšom období. Hodnotitelia pokladajú tento scenár za pravdepodobný a zároveň konštatujú, že pre prispievateľské štáty predstavuje súčasná situácia v sektore kultúry na Slovensku príležitosť na ďalšie posilnenie relevantnosti a viditeľnosti programu CLT.

Okrem širokospektrálnej podpory umenia cez FPU sú národné zdroje rozdeľované aj prostredníctvom tematicky zúžených grantových schém FPNM. Jeho dotačná filozofia je podobná ako FPU – podpora veľkého počtu menších projektov. V roku 2024 to bolo 1 567 projektov v celkovej sume 9 mil. EUR¹⁶, takže priemerná výška poskytnutého grantu bola menej ako 6 000 EUR. V roku 2024 smerovalo 22 % zdrojov fondu na podporu kultúry rómskej menšiny, 2 % na podporu kultúry ukrajinskej menšiny a 1 % podporu kultúry židovskej národnostnej menšiny, čo predstavuje priesečníky s programom CLT.

Určitá tematická podobnosť bola identifikovaná aj s dotáciami na podporu ľudských práv MS SR, ktoré sú určené na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Umenie však v týchto dotáciách nie je jediným a nevyhnutným nástrojom ochrany ľudských práv a slobôd, takže ich prienik s programom CLT je marginálny.

7.1.4.2 Zistenia a odporúčania

Hlavné zistenia týkajúce sa ucelenosti programu CLT:

- Z3. Vzhľadom na unikátne nastavenie komponentu súčasného umenia bola jeho ucelenosť veľmi vysoká. Neboli identifikované žiadne duplicity, program CLT vhodne doplnil existujúcu ponuku národných grantových schém FPU a FPNM, ako aj programu IROP 2014 – 2020 na podporu kreatívneho potenciálu v regiónoch, ktorý bol financovaný zo zdrojov EÚ. Správca programu neponúkal podobné dotačné schémy pre oblasť súčasného umenia ako vyššie uvedené zdroje. V porovnaní s výzvami FPU ocenili prijímatelia CLT najmä transparentný a férový proces schvaľovania žiadostí, výšku poskytnutého grantu, ako aj možnosť získať dodatočný grant na realizáciu prebiehajúcich aktivít (výzva CLTDP). V kontexte aktuálneho diania na FPU, ktorý je dlhodobo najvýznamnejším zdrojom podpory slovenského súčasného umenia, sa niektorí žiadatelia (najmä z mimovládneho sektora), dostali do existenčných problémov a avizujú zvýšený dopyt po podpore súčasného umenia zo zdrojov NFM/FM EHP v budúcom období.

Na základe uvedeného zistenia bolo naformulované odporúčanie pre NKB a Správcu programu:

- O3: Vysoká absorpčná kapacita a narastajúce spoločenské a politické výzvy súvisiace so sektorom súčasného umenia na Slovensku vyžadujú podľa názoru hodnotiteľov významné navýšenie finančnej alokácie na podporu súčasného umenia zo zdrojov NFM/FM EHP v ďalšom období. Pre prispievateľské štáty to zároveň predstavuje príležitosť ešte viac zvýšiť relevantnosť programu a posilniť svoju rolu podporovateľa slobodnej a angažovanej umeleckej tvorby na Slovensku.

¹⁶ Výročná správa Fondu na podporu kultúry národnostných menšín za rok 2024

7.2 Evaluácia programu LDI

7.2.1 Popis programu

Program LDI financovaný z NFM sa v období 2014 – 2021 zameriava na znižovanie regionálnych rozdielov, podporu mládeže, sociálnu inklúziu MRK a podporu inkluzívneho vzdelávania.

Hlavným cieľom programu je prispieť k posilneniu sociálnej a hospodárskej súdržnosti, a to prostredníctvom podpory miestneho rozvoja a znižovania chudoby, sociálnej inklúzie MRK a podpory detí a mládeže v ohrození. Program sa zameriaval najmä na NRO a rómsku populáciu, ktorá čelí dlhodobému sociálnemu vylúčeniu.

SP bol v úvode realizácie programu Úrad vlády SR, ktorého kompetencie prešli neskôr na MIRRI SR. Implementácia prebiehala v spolupráci s Radou Európy, ktorá vystupovala ako IPO. Výbor pre spoluprácu tvorili splnomocnenec vlády pre rómske komunity a správna jednotka vlády zodpovedná za rozvoj NRO.

Podľa PD o financovaní Programu LDI účinnej od 15. 11. 2019 bolo obdobie oprávnenosti výdavkov od 29. 11. 2016 do 31. 12. 2024. Čerpanie v rámci projektov začalo až v roku 2021. Celkové oprávnené výdavky programu k 31. 12. 2024 predstavovali 16 247 058,82 EUR, z čoho programový grant z NFM (85 %) bol vo výške 13 810 000 EUR a národné spolufinancovanie programu (15 %) bolo vo výške 2 437 058,82 EUR. Celkové vynaložené výdavky programu boli vo výške 14 331 681,26 EUR, čo predstavuje 88,21% čerpanie oprávnených výdavkov programu (pozri tab. 10). Pôvodná alokácia programového grantu NFM bola znížená z pôvodných 15 mil. EUR na 13,810 mil. EUR, z čoho sa reálne vyčerpalo 12,182 mil. EUR (pozri tab. 9). Znížená absorpčná kapacita programu bola ovplyvnená najmä externými faktormi, ktorým sa venuje kapitola 5.

Tabuľka 9: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania

	Oprávnené výdavky programu podľa PD z 15. 11. 2019 v EUR	Oprávnené výdavky programu* k 31. 12. 2024 v EUR	Celkové oprávnené vynaložené výdavky** k 30. 4. 2025 v EUR
Programový grant (NFM)	15 000 000	13 810 000,00	12 181 929,07
Národné spolufinancovanie	2 647 059	2 437 058,82	2 149 752,19
Celkom	17 647 059	16 247 058,82	14 331 681,26

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

(* podľa posledného zverejneného dodatku č. 4 k PD, ** podľa Záverečnej správy o programe FM14-21, Príloha 1, Časť A (Verzia 0.2 k 17.03.2025 13:43:58 SEČ))

Program LDI bol implementovaný prostredníctvom viacerých otvorených výziev (LDI01, LDI02, LDI03) a dvoch výziev na dodatočné financovanie (LDIDP, LDIDP2). Celkový záujem o výzvy bol vysoký, čo naznačuje relevantnosť programového zamerania pre cieľové skupiny – najmä pre samosprávy, MVO a školy v NRO. Výzvy boli zamerané na podporu multifunkčných centier pre deti a mládež, rozvoj služieb pre MRK a zvyšovanie kapacít vzdelávacích inštitúcií v oblasti inkluzívneho vzdelávania.

Zazmluvňovanie projektov prebehlo v etapách a niektoré projekty si vyžiadali dodatky, úpravy alebo dodatočné financovanie z dôvodu externých faktorov ako inflácia a vývoj cien stavebných materiálov vyvolaných vojnovým konfliktom na Ukrajine alebo predĺženie

realizácie, najmä dôsledkom pandémie COVID-19. Zavedenie dodatočnej podpory prostredníctvom výziev LDIDP a LDIDP2 umožnilo úspešným prijímateľom dočerpať prostriedky a efektívne ukončiť projekty.

Tabuľka 10: Súhrnný prehľad programu podľa prioritných oblastí, výsledkov, výziev, oprávnených výdavkov programu a skutočne vynaložených výdavkov programu

Programová oblasť (P0)	Výsledok programu (podľa výsledkovej matice programu)	Výzva	Kód výzvy	Počet zazmluvnených projektov	Počet dokončených projektov	Realizácia s nórskym partnerom	Oprávnené výdavky programu v EUR (nórsky grant + národné spolufinancovanie)	Oprávnené vynaložené výdavky v EUR (nórsky grant + národné spolufinancovanie)
P010 – Miestny rozvoj a odstraňovanie chudoby	Výsledok 1: Posilnenie sociálneho a ekonomického rozvoja najmenej rozvinutých okresov	Preddefinovaný projekt		0	0	0	0,00	0,00
		Otvorená výzva	LDI01, LDIDP	9	8	7	5 607 663,00	4 339 677,49
		Schéma malých grantov		0	0	0	0,00	0,00
		Celkovo výsledok 1		9	8	7	5 607 663,00	4 339 677,49
PA07 – Inklúzia a posilnenie postavenia Rómov	Výsledok 2: Posilnené sociálne začlenenie marginalizovaných rómskych komunít	Preddefinovaný projekt		0	0	0	0,00	0,00
		Otvorená výzva	LDI02, LDIDP, LDIDP2	10	9	4	6 231 603,82	5 864 189,77
		Schéma malých grantov	LDI03, LDIDP2	7	7	4	1 447 792,00	1 379 191,78
		Celkovo výsledok 2		17	16	8	7 679 395,82	7 243 381,55
PA08 – Deti a mládež v ohrození	Výsledok 3: Zvýšená kapacita škôl pre inkluzívne vzdelávanie	Preddefinovaný projekt	PDP	1	1	1	1 560 000,00	1 387 761,88
		Otvorená výzva		0	0	0	0,00	0,00
		Schéma malých grantov		0	0	0	0,00	0,00
		Celkovo výsledok 3		1	1	1	1 560 000,00	1 387 761,88
Celkové náklady na program (okrem nákladov na riadenie programu)				27	25	16	14 847 058,82	12 970 820,92
Riadenie programu							1 400 000,00	1 360 860,34
Celkové náklady na program							16 247 058,82	14 331 681,26

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

Podľa dostupnej evidencie došlo k naplneniu väčšiny cieľov programu vyjadrených výstupovými a výsledkovými ukazovateľmi. Vznikli nové alebo boli podporené existujúce centrá pre mládež, ktoré poskytujú služby deťom a mladým ľuďom v regiónoch s obmedzenými možnosťami. Viaceré projekty uplatňovali integrovaný prístup v MRK, vrátane investícií do infraštruktúry, komunitných služieb, zdravia a vzdelávania. Školy, ktoré participovali na preddefinovanom projekte, zvýšili svoje kapacity v oblasti inkluzívneho vzdelávania prostredníctvom školení, distribúcie učebníc a zavedenia nových metodík. Zvolené ukazovatele sledovali aj údaje o počte zapojených obcí, zrealizovaných partnerstiev, terénnych pracovníkov, vytvorených pracovných miest a vyškolených expertov.

Program LDI predstavoval významný nástroj na podporu sociálnej inklúzie a miestneho rozvoja vo vybraných regiónoch SR. Jedným z prínosov bola schopnosť prepájať rôzne sektory – samosprávy, neziskový sektor, školy – a motivovať ich k spolupráci. Hoci udržateľnosť niektorých intervencií prioritne závisí od ďalšieho financovania, implementované projekty priniesli nové partnerstvá a infraštruktúru, ktoré naďalej fungujú.

Skúsenosti získané z implementácie tohto programu môžu slúžiť ako východisko pre budúce politiky v oblasti miestneho rozvoja a inklúzie sociálne znevýhodnených skupín, vrátane Rómov.

Príklady úspešne realizovaných projektov sú multifunkčné komunitné centrá pre deti a mládež zamerané na vzdelávanie, rozvoj mládeže, vrátane športu a zapojenie komunity v obci Moldava nad Bodvou, Snina, Jelšava, Vranov nad Topľou (zastrešené mestskou knižnicou) a Prakovce. Úspešným projektom integrovaného prístupu je projekt Centrá obnovy Gemera zameraný na vzdelávanie a zlepšovanie pracovných zručností nezamestnaných z MRK integrujúci miestne komunity a širšiu verejnosť a projekt Komunitné centrum Svidník zameraný na rozvoj a vzdelávanie MRK a znižovanie rozdielov medzi Rómami a Nerómami. Príkladom úspešných projektov miestnych iniciatív a opakovaného použitia osvedčených dobrých postupov miestneho rozvoja a sociálnej inklúzie MRK je projekt Misia 1000 zameraný na zdravotnú starostlivosť tehotných žien a matiek, ich vzdelávanie, finančnú nezávislosť a zamestnanosť v okrese Spišská Nová ves, projekt UPre ženy na podporu zamestnanosti, finančnej nezávislosti, vzdelania žien z MRK v okrese Rožňava, projekt Inkluzívne susedstvá v Košickom kraji zameraný na bývanie, zamestnanosť a vzdelávanie MRK, ako aj projekt Podpora a rozvoj aktivít s rómskou komunitou v Zborove zameraný na rozšírenie doterajších služieb Komunitného centra, terénnej sociálnej práce a zvýšenie kapacity organizácií už pôsobiacich v oblasti sociálnej inklúzie priamo v MRK. Úspešným projektom podpory inkluzívneho vzdelávania je preddefinovaný projekt realizovaný v spolupráci s Radou Európy, ktorého cieľom bolo zavádzanie modelov inkluzívneho vzdelávania na školách, tvorba metodických materiálov, školenia učiteľov a riaditeľov škôl a začlenenie rómskeho jazyka a kultúry do učebných osnov.

Program LDI sa zameriaval na NRO a podporu sociálne znevýhodnených skupín, s dôrazom na MRK. Projekty zacielené na MRK boli významnou súčasťou, ale nepredstavovali jediný typ podporených aktivít. Viaceré projekty mali komponent MRK, najmä v oblasti zamestnanosti, zdravia, bývania či komunitných centier – tieto boli často podmienkou alebo jednou z priorít v rámci hodnotiacich kritérií. Zároveň však boli podporené aj projekty, ktoré boli zamerané širšie – napríklad projekty zamerané na rozvoj infraštruktúry v obciach, ktoré MRK populáciu nemajú alebo ju majú len ako menšinovú zložku, podpora zamestnanosti alebo rozvoja MSP v okresoch bez explicitného zacielenia na MRK a podpora vzdelávania a sociálnych služieb pre širšiu skupinu znevýhodnených osôb, nielen MRK.

7.2.2 Teória zmeny

Program LDI bol navrhnutý ako komplexná intervencia zameraná na znižovanie regionálnych, sociálno-ekonomických rozdielov a podporu sociálnej inklúzie najmä v NRO s vysokým podielom MRK.

Program sa tematicky sústredil na tri hlavné oblasti intervencie: (1) miestny rozvoj a znižovanie chudoby, (2) inklúziu a posilnenie postavenia Rómov a (3) podporu detí a mládeže ohrozených sociálnym vylúčením. Reagoval na výzvy ako chudoba, nezamestnanosť, nedostatočná infraštruktúra, nízka úroveň inkluzívneho vzdelávania, subštandardné bývanie a diskriminácia.

Intervencie boli založené na integrovanom komunitnom prístupe a prepojili oblasti vzdelávania, zdravia, zamestnanosti, bývania a nediskriminácie. V rámci programu sa realizovali investície do troch typov intervencií: (i) zriadenie a prevádzka multifunkčných centier pre deti a mládež kombinujúcich vzdelávanie, záujmové aktivity a poradenstvo; (ii) poskytovanie integrovaných služieb pre MRK vrátane zdravotnej starostlivosti, zamestnania a svojpomocnej výstavby; (iii) preddefinovaný projekt na podporu inkluzívneho vzdelávania vrátane výučby rómskeho jazyka, rozvoja interkultúrnych kompetencií učiteľov a školských manažérov.

Vynaložené vstupy vo výške 14,33 miliónov EUR, spolupráca s nóorskymi partnermi, ako aj zapojenie obcí, škôl a MVO vytvorili základ pre udržateľné zmeny v cieľových oblastiach intervencie. Program preukázal priamu väzbu medzi aktivitami a dosiahnutými výsledkami a plnenie dlhodobého cieľa, ktorým je zvyšovanie sociálnej a hospodárskej súdržnosti, nasledovným spôsobom:

Výsledok 1: Program posilnil rozvoj NRO prostredníctvom podpory komunitnej infraštruktúry, najmä detských a mládežníckych centier, ktoré poskytovali bezpečný priestor na osobnostný rast a spoločenskú integráciu. Tieto centrá zároveň podporili tvorbu pracovných miest a zvýšili participáciu ohrozených skupín na miestnom živote. Pozitívnym dopadom bolo aj zlepšenie vnímania rómskej populácie väčšinovou spoločnosťou.

Výsledok 2: Program podporil sociálnu inklúziu Rómov prostredníctvom ich aktívneho zapojenia do projektov, zamestnávania v komunitných centrách a realizácie spoločných aktivít s majoritou. Poskytované služby vrátane zdravotnej starostlivosti a podpory bývania viedli k rastu dôvery medzi komunitami a k budovaniu partnerstiev medzi obcami, školami a mimovládny sektorom.

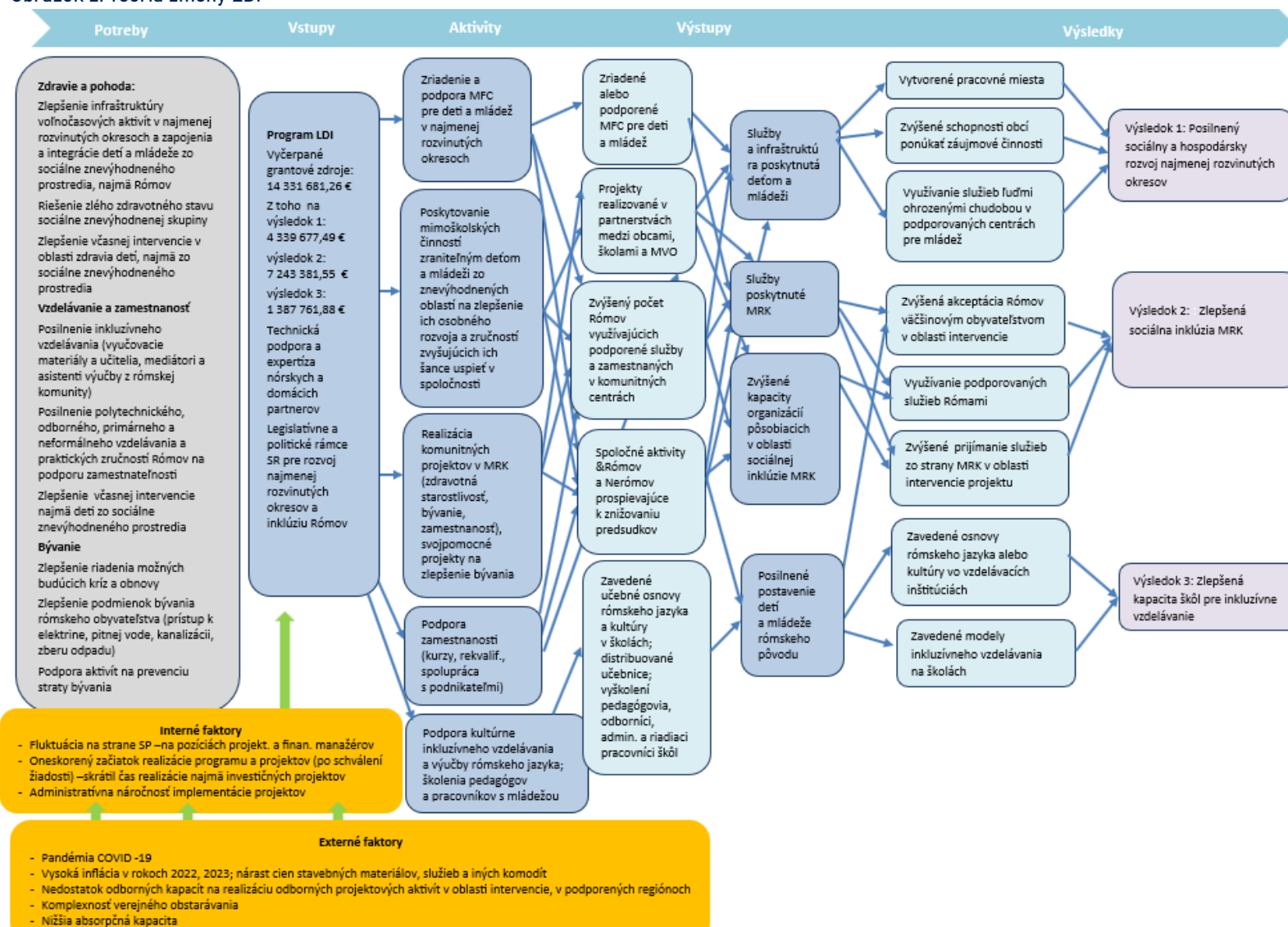
Výsledok 3: Školy v cieľových oblastiach zvýšili svoju schopnosť poskytovať inkluzívne vzdelávanie prostredníctvom zavedenia výučby rómskeho jazyka a kultúry, distribúcie učebných materiálov a školení pedagogického personálu. Zapojením mediátorov a asistentov z MRK sa posilnila dôvera medzi školou a komunitou, čím sa znížilo riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky.

Predpokladmi úspechu boli účasť MRK, dostupné kapacity samospráv a MVO, ako aj efektívna spolupráca verejných inštitúcií. Riziká predstavovali najmä fluktuácia personálu, nedôvera cieľových skupín, komplexnosť verejného obstarávania a krátke trvanie podpory. Úspešné projekty vytvorili potenciál pre ich replikáciu a využitie v národných politikách.

Program LDI stojí na princípoch participácie, partnerstva, udržateľnosti a efektívneho využitia verejných zdrojov a vytvára model pre efektívne zásahy v prostredí s vysokou mierou chudoby a sociálneho vylúčenia.

Teória zmeny tak ponúka rámec pre pochopenie, ako integrované intervencie môžu priniesť systémové zmeny v NRO Slovenska. Jej schematické znázornenie je uvedené nižšie:

Obrázok 2: Teória zmeny LDI

Zdroj: vlastné spracovanie autorov

7.2.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria relevantnosť

Toto hodnotenie sa zameriava na kritérium relevantnosti v rámci programu LDI implementovaného v SR v rámci NFM 2014 – 2021. Hodnotenie je vykonané podľa Usmernenia k výsledkom Chyba! Záložka nie je definovaná. vydaného FMO, ktorý definuje relevantnosť ako jedno zo šiestich evaluačných kritérií ako „mieru, do akej ciele a nastavenie programu/fondu zodpovedajú potrebám, politikám a prioritám prijímateľov, krajiny, prispievateľských štátov, Európskej únie a inštitúcií – a do akej miery im naďalej zodpovedajú aj v prípade zmeny okolností.“ Hodnotenie je tiež v súlade s rámcom OECD/DAC, ktorý definuje relevantnosť ako mieru, do akej ciele a dizajn programu zodpovedajú prioritám, potrebám a kontextu cieľových skupín, ako aj národným politickým prioritám a stratégiám.

V súlade s Usmernením k výsledkom Chyba! Záložka nie je definovaná. je toto ex post posúdenie programu LDI vykonávané v odpovedi na štyri evaluačné otázky zadávateľa:

- Ako dobre je, resp. bol program navrhnutý?
- Akým spôsobom reaguje, resp. reagoval program na potreby zainteresovaných strán (organizácií/inštitúcií, cieľových skupín)? Pre ktoré cieľové skupiny sú dosiahnuté výsledky kľúčové?
- Rieši program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších)? Ak áno, ako?
- Do akej miery zodpovedajú výstupy a výsledky potrebám a prioritám Slovenskej republiky?

7.2.3.1 Závery

Ako dobre je, resp. bol program navrhnutý?

Program LDI bol navrhnutý ako komplexná tematická intervencia s integrovaným prístupom prepájajúcim oblasti vzdelávania, zamestnanosti, zdravia, bývania a komunitnej práce. Jeho štruktúra vychádzala zo strategických výziev SR, identifikovaných v národných a sektorových stratégiách, vrátane:

- Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020,
- Akčných plánov rozvoja NRO,
- Národného programu reforiem SR,
- ako aj odporúčaní medzinárodných inštitúcií (EÚ, OECD, UNDP) týkajúcich sa inklúzie a znižovania regionálnych disparít.

LDI sa zameral na NRO, definované podľa zákona č. 336/2015 Z. z., čím reagoval na vysokú koncentráciu chudoby, nezamestnanosti a nízkej dostupnosti verejných služieb. Program navyše zohľadnil potrebu komplementárnosti s EŠIF, keďže viaceré oblasti (mäkké intervencie, priama práca s komunitami, budovanie kapacít miestnych aktérov) neboli dostatočne financované z EŠIF. Program zároveň zabezpečil kontinuitu intervencií, ktorých podpora z EŠIF bola ukončená.

Silným prvkom návrhu programu bola jeho trojpilierová štruktúra (P010, P07, P08) a participatívny prístup pri príprave – už vo fáze prípravy Osnovy programu prebiehala konzultácia so samosprávami, školami, MVO, ako aj s donorskými partnermi z Nórska. Tento prístup podporil lepšie zadefinovanie priorit výziev, ako aj realistické nastavenie výsledkových indikátorov.

Dizajn programu LDI bol zároveň v súlade s cieľmi Nórskeho finančného mechanizmu 2014 – 2021, ktorého hlavnou prioritou je znižovanie sociálnych a ekonomických rozdielov v EHP a posilňovanie bilaterálnych vzťahov medzi Nórskom a prijímateľskými štátmi. Program LDI priamo naplňoval tematické oblasti podpory „miestny rozvoj a znižovanie chudoby (P010)“, „inklúzia a postavenie Rómov (P07)“ a „ohrozené deti a mládež (P08)“.

Akým spôsobom reagoval program na potreby zainteresovaných strán? Pre ktoré cieľové skupiny sú dosiahnuté výsledky kľúčové?

Analýza potrieb vo fáze prípravy programu identifikovala ako kľúčové výzvy vysokú mieru nezamestnanosti, nedostatočný prístup k zdravotnej starostlivosti, nízku kvalitu a inkluzívnosť vzdelávania, subštandardné bývanie a vylúčenie marginalizovaných skupín – najmä Rómov – z bežného života spoločnosti. Osobitne zdôraznila nízku dostupnosť služieb v NRO, absenciu koordinácie medzi aktérmi a nedostatok preventívnych a komunitne založených prístupov. Tieto zistenia tvorili základ pre tematické zameranie programu a dizajn jeho výziev.

Program LDI cielene reagoval na potreby širokého spektra zainteresovaných strán, vrátane Nórskeho združenia miestnych a regionálnych samospráv. Výzvy programu boli tematicky štruktúrované tak, aby umožnili adresovať špecifické potreby: napr. výzva LDI01 sa zamerala na podporu komunitných a multifunkčných centier, výzva LDI02 na integrovaný prístup v oblasti zamestnatel'nosti, bývania, vzdelávania, zdravia a nediskriminácie MRK, výzva LDI03 na podporu budovania kapacít menších miestnych organizácií prostredníctvom realizácie miestnych iniciatív a opakovaného použitia osvedčených dobrých postupov miestneho rozvoja a sociálnej inklúzie MRK. Výzvy umožnili zapojenie donorských partnerov do pilotných inovácií.

O vysokom súlade programu s potrebami svedčí aj počet predložených žiadostí. Do výziev LDI01 až LDI03 sa zapojilo viac ako 72 žiadateľov, pričom bolo zazmluvnených 27 projektov (pozri tab. 10) (napr. úspešné komunitné centrá v Jelšave, UPre ženy, Misia 1000). Tieto aktivity reflektovali absenciu komunitnej infraštruktúry, nízku zamestnatel'nosť žien, predčasné ukončovanie školskej dochádzky a absenciu preventívnych služieb.

Program umožnil multisektorovú spoluprácu medzi školami, komunitami, samosprávami a tretím sektorom. Zároveň poskytol technickú asistenciu a budovanie kapacít, čo bolo pre menšie organizácie a obce kľúčové.

Relevancia programu bola potvrdená aj počas samotnej implementácie (najmä 2020 – 2023), kedy pandémie COVID-19 ešte viac prehĺbila sociálne nerovnosti v NRO. Projekty tak neboli len formálnym naplnením plánov, ale adresovali aktuálne zhoršujúce sa podmienky v oblasti bývania, zamestnanosti a prístupu k vzdelávaniu. Táto dynamická kontextualizácia zvyšuje relevanciu programu aj spätne.

Rieši program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších)? Ak áno, ako?

Program LDI je zameraný na podporu miestneho rozvoja a znižovania chudoby so silným zameraním na zraniteľné skupiny s vysokým rizikom vylúčenia, ako sú Rómovia, a na zlepšenie životných podmienok zraniteľných skupín, s dôrazom na MRK. Táto orientácia bola zakotvená už v Oslove programu, ako aj v jednotlivých výzvach.

Približne polovica zazmluvnených projektov sa výlučne alebo prevažne sústredila na MRK, kým ostatné projekty boli orientované na širšiu komunitu v NRO, často v zmiešaných komunitách. Prístupy k MRK zahŕňali:

- zriaďovanie a posilňovanie komunitných centier,
- prácu s rodinami, preventívne programy pre deti a mládež,
- inkluzívne vzdelávanie (napr. zavádzanie rómskeho jazyka a kultúry do učebných osnov, pedagogickí asistenti z MRK),
- podporu zamestnateľnosti žien a mládeže (napr. projekt „UPre ženy“, Misia 1000).

Osobitnú hodnotu malo prepájanie práce s MRK s aktivitami zameranými na majoritu, čím sa predchádzalo stigmatizácii. Tento prístup zároveň prispel k odbúraní predsudkov, zvýšeniu sociálneho kapitálu a posilneniu lokálnych sietí.

Z pohľadu relevantnosti možno konštatovať, že program vhodne kombinoval cieleňú podporu pre MRK so širším komunitným prístupom, čo zvyšovalo akceptáciu projektov v území.

Do akej miery zodpovedajú výstupy a výsledky prioritám SR?

Výstupy a výsledky programu LDI sú vo výraznom súlade s identifikovanými prioritami SR, najmä:

- znižovanie regionálnych disparít, konkrétne napr.:
 - vypracovanie akčných plánov na schválenie vládou SR, ktoré sú záväznými dokumentami zameranými na odstránenie sociálnych a ekonomických rozdielov a zníženie vysokej miery nezamestnanosti v NRO (priorita vlády vyplývajúca z *Programového vyhlásenia vlády a zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov*¹⁷);
 - sociálna súdržnosť v regiónoch založená na rovnosti príležitostí; bývanie a sociálna infraštruktúra v regiónoch; podpora investícií do ľudského kapitálu; systematická podpora vytvárania MSP a živností a podpora zamestnanosti; vypracovanie konkrétnych projektov pre vytipované cieľové skupiny s dôrazom na podporu konkurencieschopnosti regiónu; preventívne opatrenia na zamedzenie dobrovoľnej nezamestnanosti; zvýšenie dostupnosti, efektivity a kvality sociálnej infraštruktúry (strategické priority regionálneho rozvoja do roku 2030 podľa *Národnej stratégie regionálneho rozvoja*);
- sociálna inklúzia MRK, konkrétne napr.:
 - zamerať sa na odstránenie (rôznych) foriem sociálneho vylúčenia Rómov ako takých, rómskych komunít a MRK; zastaviť segregáciu rómskych komunít, nediskrimináciu, zmeniť postoje a zlepšenie spolužitia (strategické ciele *Stratégie integrácie Rómov do 2020, následne 2030*);
 - znížiť prípady protirómskeho rasizmu v čo najväčšej miere a naprieč všetkými oblasťami spoločnosti (vzdelávanie, bývanie, zamestnanosť a zdravie) (cieľ prioritnej oblasti Boj s protirómskym rasizmom a podpora participácie v rámci *Stratégie integrácie Rómov do 2030*);

¹⁷ NRO sa nachádzajú v troch (z ôsmich) slovenských samosprávnych krajoch, a to v Košickom, Prešovskom (východné Slovensko) a Banskobystrickom (stredné Slovensko).

- ďalšie priority inklúzie MRK v oblasti zdravia, vzdelávania, kultúry v súlade so stratégiami ako *Národný program zdravia, Národný program prevencie proti drogám, Stratégia Slovenskej republiky pre mládež do roku 2020, Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov a Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín* a i.)
- zlepšenie prístupu k inkluzívnemu vzdelávaniu, konkrétne napr.:
 - ciele zamerané na tri základné oblasti edukačného systému pre deti a žiakov z MRK: cieľ (1) smerujúci k podpore dieťaťa/žiaka a starostlivosti o rodinu, cieľ (2) smerujúci k podpore odborných kapacít učiteľa a ciele (3 – 6) zamerané na podporu vytvárania podnetného prostredia pre žiakov z MRK (ciele prioritnej oblasti Vzdelávanie v rámci *Stratégie integrácie Rómov do 2030*);
 - rozvíjať systém výchovy a vzdelávania v SR tak, aby raná starostlivosť a predprimárne vzdelávanie boli prístupné každému a plnili sociálnu, vzdelávaciu a kompenzačnú funkciu, aby boli vytvorené vhodné podmienky na rovnoprávne vzdelávanie všetkých občanov SR vrátane príslušníkov národnostných menšín, aby bola prostredníctvom kvalitného vzdelávania poskytovaná pomoc žiakom a študentom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a mohli sa efektívne začleniť do života či na trh práce a byť plnohodnotnými členmi spoločnosti; zvýšenie podpory rozvoja kvalitnej práce s mládežou na miestnej a regionálnej úrovni vrátane rozvoja politiky v tejto oblasti a školenia pracovníkov s mládežou (globálny cieľ a doplnkový cieľ *Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania*);
- podpora miestnych komunít a zvyšovanie kapacít samospráv, konkrétne napr.:
 - prioritné oblasti rozvoja Slovenska: ochrana a rozvoj zdrojov, ich udržateľné využívanie a rozvoj komunít (priority a vízie v rámci *Vízií a stratégií rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobej stratégie udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030*).

Medzi merateľné výsledky, ktoré presiahli plánované cieľové hodnoty zrealizovaných intervencií a ktoré ilustrujú naplnenie vyššie uvedených priorít, patrí napr.:

- 8 zriadených komunitných/multifunkčných centier z 9 plánovaných,
- 27 vytvorených pracovných miest z 20 plánovaných,
- 21 obcí so zvýšenou kapacitou ponúkať deťom a mládeži rôzne mimoškolské aktivity z 10 plánovaných,
- 152 vzdelávacích inštitúcií, ktoré implementujú učebné osnovy o rómskom jazyku alebo kultúre zo 106 plánovaných,
- 47,60% podiel väčšinovej populácie v oblasti intervencie prijímajúcej Rómov oproti plánovaným 39,26 %,
- 66 škôl zapojených do inkluzívneho vzdelávania zo 60 plánovaných,
- distribúcia 15 500 učebníc rómskej kultúry a jazyka medzi učiteľov základných a stredných škôl z 11 500 plánovaných.

Program zároveň dopĺňoval existujúce verejné politiky, najmä v oblastiach, ktoré boli pokryté z EŠIF a replikoval riešenia, ktoré boli úspešne testované v rámci EŠIF, ako je priama komunitná práca; intervencie v oblasti vzdelávania prostredníctvom podpory mimoškolských aktivít pre deti a mládež a zlepšenia príslušnej infraštruktúry (MFC, KC); v oblasti zdravia vo forme terénnej práce a budovania nevyhnutnej infraštruktúry (prístup

k pitnej vode, zvyšovanie hygienických návykov, a i.); prepájanie služieb formou integrovaného prístupu v oblastiach bývania, zamestnanosti, zdravia, vzdelávania a rozvoj inovácií, napr. posilnením kapacít samospráv v oblasti sociálnej inklúzie.

7.2.3.2 Zhrnutie hlavných záverov

Konzistentnosť dizajnu programu so strategickými prioritami SR a potrebami cieľových skupín

Program LDI bol konzistentne navrhnutý vzhľadom na potreby SR a špecifických cieľových skupín, najmä detí a mládeže v NRO, MRK, ako aj pracovníkov a inštitúcií pôsobiacich v oblasti inkluzívneho vzdelávania.

Cieľové skupiny boli vhodne nastavené, pričom intervenčná logika programu reflektovala priority SR (regionálna súdržnosť, inklúzia MRK, kvalitné vzdelávanie) a vychádzala z identifikovaných výziev v národných stratégiách a adresovala medzery, ktoré neboli dostatočne pokryté inými mechanizmami (napr. EŠIF). Zvlášť pozitívne bolo vnímané prepojenie medzi komunitnými centrami, školami a samosprávami, ako aj trilaterálna spolupráca s donorskými partnermi z Nórska.

Tematická a geografická relevantnosť výziev

Výzvy programu boli vhodne tematicky zacielené a odrážali reálne potreby v teréne, o čom svedčí ich vysoká absorpcia a záujem zo strany miestnych aktérov. Program sa zameriaval na NRO definované podľa zákona č. 336/2015 Z. z., ktoré čelia kumulovaným výzvam v oblasti chudoby, nezamestnanosti, bývania a dostupnosti služieb. Prioritné zameranie na MRK bolo viditeľné, pričom niektoré výzvy umožňovali aj širší komunitný zásah.

Prepojenosť medzi aktérmi a multisektorový prístup

Program podporil spoluprácu medzi komunitnými centrami, školami, samosprávami a MVO, ako aj s bilaterálnymi partnermi z Nórska. Tento multisektorový a multilaterálny prístup posilnil relevantnosť intervencií a zvýšil ich akceptáciu v území. Zapojenie bilaterálnych partnerov z Nórska zároveň prinieslo inovačný potenciál a medzinárodnú expertízu.

Kvalitatívny prínos: Participácia MRK na aktivitách a prepájanie s majoritou boli dôležité faktory pozitívnych sociálnych zmien v komunitách – niektoré projekty uvádzali aj zmenu postojov a odbúravanie stereotypov v komunitách.

Flexibilita a kontextuálna prispôsobivosť intervencií

Program preukázal schopnosť adaptovať sa na meniace sa podmienky – najmä počas pandémie COVID-19, keď viaceré projekty počas implementácie reagovali na prehlbujúce sa problémy v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a zdravia a dokázali cielene zasiahnuť najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva. Intervencie boli prispôsobené miestnym kultúrnym podmienkam, potrebám aj kapacitám príjemcov.

7.2.3.3 Zistenia a odporúčania

Z1: Program LDI vykazuje vysoký stupeň relevantnosti z hľadiska potrieb cieľových skupín a priorít SR. Intervenčná logika programu bola primeraná, komplexná, participatívne nastavená a reflektovala strategické výzvy v NRO a ďalších oblastiach intervencie. Pozitívne možno hodnotiť prepojenie komunitnej práce a inkluzívneho vzdelávania, zdravotnej podpory, zamestnanosti a posilňovania lokálnych kapacít.

Z2: Hoci sa program primárne orientuje na MRK a NRO, niektoré výzvy umožňovali širší záber bez striktnej preferencie pre najzraniteľnejšie skupiny.

Na základe uvedených zistení boli naformulované dve odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 01: V budúcich programoch zachovať a posilniť integrovaný a multisektorový prístup, ktorý prepája komunitnú prácu, vzdelávacie inštitúcie a samosprávu. Zároveň odporúčame zabezpečiť systematickú participáciu cieľových skupín, vrátane MRK a mládeže, do konzultácií a spoluvytvárania intervencií, čím sa zvýši ich zmyslupnosť, vlastníctvo a efektivita.
- 02: Pri nastavovaní výziev a hodnotiacich kritérií zabezpečiť explicitné zacielenie na MRK – napríklad prostredníctvom samostatných výziev, prioritizačných bodov pri hodnotení projektov alebo alokácií. Tým sa zvýši efektivita intervencií smerom k najzraniteľnejším skupinám a naplnia sa ciele inkluzívnych politík SR aj prispievateľských štátov.

7.2.4 Posúdenie na základe evaluačného kritéria účinnosť

Hodnotenie účinnosti programu LDI sa realizuje v súlade s kritériom účinnosti, ktoré je definované v Usmernení k výsledkom ako jedno zo šiestich evaluačných kritérií ako „*miera, do akej program/fond dosiahol plánované výsledky, vrátane prípadných rozdielnych výsledkov medzi jednotlivými skupinami*“. Hodnotenie je tiež v súlade s metodikou OECD/DAC. Jeho cieľom bolo overiť, do akej miery boli naplnené plánované výstupy a výsledky, v akej kvalite, ako aj identifikovať faktory ovplyvňujúce ich dosiahnutie. Zároveň sa skúmajú aj ďalšie výstupy a výsledky, ktoré neboli explicitne uvedené vo výsledkovej matici, no významne prispievajú k cieľom programu.

V súlade s Usmernením k výsledkom je toto ex post posúdenie programu LDI vykonávané v odpovedi na štyri evaluačné otázky zadávateľa:

- Do akej miery boli vytvorené výsledky a dosiahnuté výstupy v požadovanej kvalite (na rozdiel od kvantity)?
- Ktoré faktory ovplyvnili dosiahnutie výsledkov a výstupov?
- Boli dosiahnuté aj ďalšie výsledky, nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo Výsledkovej matici a ktoré prispievajú k plánovaným výstupom? Ak áno, ktoré?
- Boli dosiahnuté aj ďalšie výstupy, nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo Výsledkovej matici a ktoré prispievajú k plánovaným cieľom? Ak áno, ktoré?

7.2.4.1 Závěry

Do akej miery boli výstupy a výsledky dosiahnuté v požadovanej kvalite?

Výsledok 1: Posilnený sociálny a hospodársky rozvoj najmenej rozvinutých okresov

V rámci tohto komponentu boli podporené projekty zamerané na vytvorenie multifunkčných mládežníckych centier v NRO. Indikátory ako počet vytvorených pracovných miest (27 oproti cieľu 20), počet obcí so zvýšenou schopnosťou ponúknuť služby (21 oproti cieľu 10), ako aj počet osôb ohrozených chudobou, ktoré využili podporené služby (6261 oproti cieľu 1500), boli značne prekročené. Mierne nižšie bolo naplnenie pri počte zriadených centier (8 oproti cieľu 9) (pozri tab. 11).

Mnohonásobné prekročenie cieľových hodnôt merateľných ukazovateľov potvrdzuje úspešnosť programu z hľadiska kvality výstupov a výsledkov. Zároveň však naznačuje, že pri navrhovaní programu mohli byť ciele stanovené konzervatívne alebo málo ambiciózne. Tento prístup je častý pri mnohých programoch financovaných z grantov a môže skresľovať obraz o skutočnej kvalite dosiahnutých výsledkov – hoci tá bola dosiahnutá legitímne.

Z kvalitatívneho hľadiska boli výstupy v súlade s cieľom programu vytvoriť dostupné, komunitne orientované a integračné priestory pre deti a mládež. Centrá poskytovali komplexné portfólio aktivít (voľný čas, poradenstvo, vzdelávanie, zdravie), s dôrazom na zapojenie Rómov a marginalizovaných detí a mládeže. Projekty vytvorili aj udržateľné partnerstvá medzi samosprávami a MVO.

Tabuľka 11: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P010

(P0)	Očakávaný výsledok/výstup programu	Ukazovateľ	Merná jednotka	Plánovaná cieľová hodnota podľa PD	Plánovaná cieľová hodnota podľa Záverečnej správy programu	Dosiahnutá hodnota do konca realizácie programu	Miera plnenia oproti plánovanej hodnote v Záverečnej správe
P010	Výsledok 1 Posilnený sociálny a hospodársky rozvoj najmenej rozvinutých okresov	Počet vytvorených pracovných miest (v členení podľa pohlavia, veku)	počet	20	20	27	135 %
		Počet obcí so zvýšenou schopnosťou ponúknuť deťom a mládeži viacero záujmových činností	počet	10	10	21	210 %
		Počet ľudí ohrozených chudobou využívajúcich služby poskytované podporovanými centrami pre mládež (v členení podľa pohlavia, veku, na Rómov)	počet	1 500	1 500	6 261	417 %
	Výsledok 1.1 Služby a infraštruktúra poskytnutá deťom a mládeži	Počet zriadených alebo podporovaných multifunkčných centier pre mládež	počet	10	9	8	89 %
		Počet právnických osôb zapojených do projektov	počet	30	30	67	223 %
		Počet projektov realizovaných vo viacúrovňových a/alebo viacstranných	počet	10	9	8	89 %

miestnych partnerstvách						
Počet terénnych sociálnych pracovníkov a/alebo rómskych mediátorov spolupracujúcich s centrami pre mládež	počet	20	20	30	150 %	
Priemerné predĺženie času (v hodinách týždenne), o ktoré je centrum pre deti a mládež otvorené dlhšie	priemer v hodinách	8	8	36	450 %	

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

Výsledok 2: Posilnené sociálne začlenenie marginalizovaných rómskych komunít

Projekty v rámci tohto komponentu poskytovali integrované intervencie priamo v MRK – zahŕňajúc vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie a nediskrimináciu. Dosiahnuté hodnoty značne prekročovali ciele – počet Rómov využívajúcich služby (8456 oproti cieľu 4000), spoločné aktivity Rómov a Nerómov (142 oproti 36), zlepšenie postoja majority (+16 %) (pozri tab. 12).

Obdobne ako pri výsledku 1, mnohonásobné prekročenie cieľových hodnôt ukazovateľov výsledku 2 poukazuje na to, že ciele programu mohli byť nastavené nízko (málo ambiciózne) už pri navrhovaní programu, keďže boli určené ešte pred vyhlásením akejkoľvek výzvy alebo pred uzavretím akéhokoľvek projektu počas programového obdobia 2014 – 2021.

Napriek tomuto obmedzeniu, z hľadiska kvality intervencie reagovali na skutočné potreby komunít – napr. projekt Misia 1000 zlepšil prístup k zdravotnej starostlivosti matiek a detí, iné projekty viedli k zlepšeniu infraštruktúry v 18 lokalitách a k zavedeniu pozitívnych zamestnaneckých politík v komunitách. Silný dôraz bol kladený na kultúrnu citlivosť, spoluprácu s terénnymi pracovníkmi a aktivizáciu komunitných aktérov.

Výsledok 3: Zvýšená kapacita škôl pre inkluzívne vzdelávanie

Vopred definovaný projekt zameraný na zvyšovanie interkultúrnych kompetencií učiteľov a integráciu rómskej kultúry do výučby naplnil a prekročil všetky indikátory – 152 škôl zaviedlo prvky inklúzie (cieľ 105), distribuovaných bolo 15 500 učebníc (cieľ 11 500), 81 učiteľov absolvovalo školenie.

Projekt zodpovedal kvalitatívnym nárokom programu – poskytoval didakticky a kultúrne vhodné materiály, podporoval školy v integrácii rómskych žiakov, zvyšoval kapacity pedagógov a prispieval k zmene školských klím (pozri tab. 13).

Výsledky 1 – 3 poukazujú na významný dopad programu nielen v oblasti zlepšenia životných podmienok, ale aj v oblasti posilňovania medziľudských vzťahov, inklúzie a rozvoja komunít.

Z 25 podporených projektov programu obsahuje 21 projektov prvky zamerané na MRK (rómske komunity, marginalizované skupiny, inklúziu). Štyri projekty neobsahujú priame zmienky o MRK, no ich súčasťou je podpora MRK nepriamo. Ide teda o projekty zamerané

širšie, napríklad na komunitný rozvoj, verejné služby, kultúru, vzdelávanie alebo podporu malých obcí a regiónov bez špecifického etnického zacielenia. V rámci prvej výzvy (LDI01) zameranej na MFC polovica podporených projektov (4 z 8) obsahovala výslovné prvky zamerané na MRK. Zvyšné štyri boli koncipované všeobecne, so zameraním na znevýhodnené sociálne skupiny obyvateľstva v NRO. Výstup programu v rámci druhej (LDI02) a tretej (LDI03) výzvy bol definovaný ako „zlepšená sociálna inklúzia MRK“. V druhej výzve boli „služby poskytnuté MRK“ povinným výsledkom programu. V tretej výzve výsledky neboli definované ako povinné, no aj tak obsahovali prvok zameraný na MRK. Všetky podporené projekty v rámci druhej (9 projektov) aj tretej výzvy (8 projektov) obsahovali prvky.

Tabuľka 12: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P07

(P0)	Očakávaný výsledok/výstup programu	Ukazovateľ	Merná jednotka	Plánovaná cieľová hodnota podľa PD	Plánovaná cieľová hodnota podľa Záverečnej správy programu	Dosiahnutá hodnota do konca realizácie programu	Miera plnenia oproti plánovanej hodnote v Záverečnej správe
P07	Výsledok 2 Zlepšená sociálna inklúzia MRK	Podiel väčšinového obyvateľstva v oblasti intervencie akceptujúci Rómov	%	39,3 %	39,3 %	47,6 %	> 25 %
		Počet Rómov využívajúcich podporované služby (v členení podľa pohlavia, veku)	počet	3 000	4 000	8 456	211 %
		Podiel ľudí žijúcich v MRK v oblasti intervencie projektu prijímajúcich služby	%	20,0 %	20,0 %	20,22 %	> 20 %
	Výsledok 2.1 Služby poskytnuté MRK	Počet projektov uplatňujúcich integrovaný prístup (t. j. riešiacich viac ako jednu tematickú oblasť intervencie zahŕňajúcu zložky zdravia, vzdelávania, zamestnanosti, bývania a nediskriminácie)	počet	12	18	16	89 %
		Počet spoločných aktivít Rómov a Nerómov	počet	24	36	142	394 %
		Počet MRK s investíciami do verejnej infraštruktúry znižujúcimi	počet	4	10	18	180 %

	rozdiely medzi Rómami a Nerómami	počet	24	50	129	258 %
	Počet Rómov pracujúcich v centrách					
Výsledok 2.2 Zvýšené kapacity organizácií pôsobiach v oblasti sociálnej inklúzie MRK	Počet MRK, ktorým boli služby poskytnuté	počet	12	24	107	446 %
	Počet podporených subjektov/hráčov pôsobiach v oblasti sociálnej inklúzie MRK	počet	20	40	126	315 %
	Počet osvedčených postupov, ktoré sa opakovane použili v MRK	počet	10	29	65	224 %
	Počet vytvorených alebo podporených partnerstiev viacerých zainteresovaných strán	počet	10	18	16	89 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

Kvalitatívne analýzy ukazujú, že aj keď projekty dosiahli rôznorodú úroveň kvality výstupov, realizácia projektov často prispela k nadviazaniu lokálnych partnerstiev a zlepšeniu koordinácie medzi školami, samosprávami a komunitami a viaceré komunitné centrá sa stali kotvami lokálnej stability – slúžia nielen ako priestor pre voľnočasové aktivity, ale aj ako miesta dôvery. Projekty, ktoré angažovali miestne authority a vytvárali partnerstvá, mali vyšší dopad a efektívnosť intervencií. Príklady dobrej praxe zahŕňajú projekty zamerané na mentorstvo mladých Rómov, ženské líderské skupiny a vznik komunitných plánov.

Na programovej úrovni možno hodnotiť kvalitu výstupov ako nerovnomernú. Okrem oficiálnej programovej a projektovej dokumentácie aj z osobných pohovorov vyplynulo, že tam, kde chýbali silné kapacity a skúsenosť, boli výsledky formálnejšie. Tam, kde pôsobili skúsené MVO s väzbou na cieľové skupiny, boli výstupy preukázateľne integrované do lokálnych štruktúr. To poukazuje na význam zapojenia miestne ukotvených aktérov a potrebu dlhodobejšej kontinuity.

Z pohľadu vyhodnotenia účinnosti programu sú hlavnými výzvami chýbajúce nástroje na systémové meranie kvalitatívnych dopadov (napr. postojových zmien, dopadu vzdelávania na školské výsledky) a dostupnosť údajov o dlhodobom vplyve/účinku (2+ roky po skončení projektov). Do budúcnosti sa preto odporúča doplniť kvalitatívne ukazovatele, príp. prípadové štúdie do monitorovacích rámcov budúcich výziev, zamerať sa na dlhodobé sledovanie vplyvov/účinkov – v oblasti vzdelávania, postojov majority, zamestnatelnosti a komunitnej súdržnosti.

Z kvantitatívneho hľadiska program LDI v rozhodujúcej miere naplnil ciele programu prostredníctvom plánovaných výstupov a výsledkov. Ukazovatele vo výsledkovej matici

programu boli v prevažnej väčšine naplnené alebo prekročené. Zároveň bola kvalitatívna úroveň výstupov vo väčšine prípadov v súlade s princípmi programu – najmä z hľadiska integrácie zraniteľných skupín, kultúrnej citlivosti, terénnej práce a viacúrovňovej spolupráce. Intervencie boli v súlade s východiskovými cieľmi programu – reflektovali potreby cieľových skupín, zohľadňovali špecifiká MRK, podporovali sieťovanie a komunitnú prácu. Príklady dobrej praxe dokladujú, že intervencie boli nielen formálne úspešné, ale aj hodnotovo a obsahovo v súlade s princípmi inklúzie, udržateľnosti a participácie.

Tabuľka 13: Prehľad plnenia výsledkových a výstupových ukazovateľov pre P08

(P0)	Očakávaný výsledok/výstup programu	Ukazovateľ	Merná jednotka	Plánovaná cieľová hodnota podľa PD	Plánovaná cieľová hodnota podľa Záverečnej správy programu	Dosiahnutá hodnota do konca realizácie programu	Miera plnenia oproti plánovanej hodnote v Záverečnej správe
P08	Výsledok 3 Zlepšená kapacita škôl pre inkluzívne vzdelávanie	Počet vzdelávacích inštitúcií, ktoré majú zavedené osnovy rómskeho jazyka alebo kultúry	počet	105	105	152	145 %
		Počet škôl, ktoré uplatňujú modely inkluzívneho vzdelávania	počet	60	60	66	110 %
	Výsledok 3.1 Posilnené postavenie detí a mládeže rómskeho pôvodu	Počet učebníc a metodických materiálov zahŕňajúcich rómsku históriu a jazyk distribúovaných medzi učiteľov a žiakov základných a stredných škôl	počet	11 500	11 500	15 500	135 %
		Počet učiteľov materských, základných a stredných škôl pracujúcich s rómskymi deťmi vyškolených v inovačných vzdelávacích postupoch (v členení podľa pohlavia, na Rómov)	počet	80	80	81	101 %
		Počet administratívnych a riadiacich pracovníkov škôl pracujúcich s rómskymi deťmi vyškolených v inovačných vzdelávacích postupoch (v členení podľa pohlavia, na Rómov)	počet	80	80	80	100 %
		Počet uchádzačov o miesto učiteľa rómskeho jazyka pripravených na štátnu jazykovú skúšku (v členení podľa pohlavia, na Rómov)	počet	10	10	13	130 %
		Počet multiplikátorov/školiteľov vyškolených v oblasti výchovy k demokratickému	počet	10	10	18	180 %

	občianstvu (EDC) a výchovy k ľudským právam (HRE) (v členení podľa pohlavia, na Rómov)					
	Počet odborných pracovníkov vyškolených v oblasti výchovy k demokratickému občianstvu (EDC) a výchovy k ľudským právam (HRE) (v členení podľa pohlavia, na Rómov)	počet	60	60	60	100 %

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

Ktoré faktory ovplyvnili dosiahnutie výsledkov a výstupov?

Na dosahovanie výstupov a výsledkov mali významný vplyv viaceré pozitívne faktory:

- Prítomnosť silného lokálneho partnerstva medzi školami, komunitami a samosprávou sa výrazne prejavila pri zabezpečovaní udržateľnosti intervencií a pri prepojení školského prostredia s komunitným životom. Projekty, ktoré integrovali komunitných pracovníkov do školských aktivít (napr. LDI01006, LDI02027), vykazovali vyššiu mieru účasti cieľovej skupiny, lepšiu dochádzku do školy a silnejší rozvoj mäkkých zručností detí z MRK.
- Odbornosť prijímateľov, najmä MVO, ktoré mali predchádzajúcu skúsenosť s prácou s MRK, prispela k efektívnej implementácii projektových aktivít. Títo prijímatelia (napr. Človek v ohrození – LDI01010, ETP Slovensko – LDI03018) dokázali cielene reagovať na špecifické potreby komunit, využívali overené prístupy a zabezpečovali kvalitné vzdelávacie, sociálne a komunitné služby.
- Flexibilita programu v období pandémie COVID-19 umožnila prijímateľom prispôbiť implementačné stratégie (napr. hybridné alebo komunitné formy vzdelávania, online poradenstvo). Umožnila tak zmierniť negatívne vplyvy krízového obdobia na MRK a zachovať kontinuitu podpory, čo sa prejavilo v splnení alebo prekročení indikátorov v oblasti zamestnanosti, práce s deťmi a komunitnej práce (napr. LDI02016, LDI03025).
- Proaktívna podpora správcu programu a IPO (prostredníctvom školení, výmeny skúseností a pravidelného monitoringu) zvyšovala kapacity prijímateľov a prispela k jednotnému porozumeniu cieľom programu.
- Know-how a skúsenosti projektových partnerov z Nórska ako prispievateľského štátu pomohli štandardizovať intervencie, najmä v oblasti práce s komunitnými centrami, mentorstva a vzdelávania detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Obmedzujúcimi faktormi boli:

- Meškania pri podpisovaní zmlúv a vysoká administratívna náročnosť najmä v počiatočných fázach projektov, skracovali reálny čas na implementáciu. Viedlo to k časovému stresu a nutnosti realizovať aktivity v skrátenom období, čo mohlo ovplyvniť kvalitu a rozsah niektorých výstupov (napr. neskoré spustenie komunitných služieb – LDI03020, LDI02014).
- Slabé kapacity u niektorých prijímateľov, najmä u nových alebo malých organizácií, sa prejavili v obmedzenej schopnosti reagovať na zmeny v prostredí alebo implementačné výzvy (napr. výpadky v dochádzke detí, neskúsenosť so sledovaním

indikátorov). Niektoré projekty vykazovali problémy s dokumentáciou výstupov alebo oneskoreným plnením monitorovacích povinností.

- Fluktuácia kľúčových zamestnancov a ich ťažko nahraditeľná expertíza v krátkom čase spôsobovali prerušenia alebo oneskorenia v poskytovaní služieb, najmä v oblastiach ako terénna sociálna práca, mentorstvo či pedagogická asistencia. V niektorých prípadoch (napr. LDI02026) došlo k zníženiu intenzity práce s komunitou, čo ovplyvnilo udržateľnosť dosiahnutých zmien.

Hoci sa niektoré faktory ukázali ako rizikové, boli na úrovni programu do značnej miery kompenzované silnými odbornými kapacitami prijímateľov, podporou SP a mechanizmami zdieľania skúseností. Celkovo možno konštatovať, že pozitívne faktory mali rozhodujúci vplyv na dosahovanie programových cieľov, zatiaľ čo obmedzujúce faktory mali prevažne projektovo-špecifický a manažérsky charakter, s obmedzeným vplyvom na makroúroveň výsledkov.

Boli dosiahnuté aj ďalšie výsledky nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo výsledkovej matici? Ak áno, ktoré?

Viacere projekty realizované v rámci programu LDI priniesli dodatočné výsledky, ktoré neboli explicitne súčasťou výsledkovej matice, no významne podporujú ciele programu a majú potenciál dlhodobého systémového dopadu. Ide najmä o:

- Rozvoj komunitného leadershipu a participatívnych štruktúr. Viaceré projekty prispeli k identifikácii, zapojeniu a rozvoju lídrov z prostredia MRK, ktorí sa stali nositeľmi zmien na miestnej úrovni (napr. projekt LDI03020 Posilňovanie minorít, Centrum komunitného vzdelávania n. o., Banská Bystrica).
- Zvýšená participácia MRK na miestnom rozhodovaní. Viaceré samosprávy deklarovali, že sa na základe projektových skúseností zlepšila participácia MRK na tvorbe rozhodnutí obce, vrátane účasti na zasadnutiach výborov, diskusiách o prioritách a komunitnom plánovaní (napr. projekt LDI03025 Podpora a rozvoj aktivít s rómskou komunitou v obci Zborov).
- Participácia MRK na tvorbe komunitných plánov a akčných skupín. V rámci viacerých projektov vznikli pracovné skupiny s účasťou MRK, ktoré sa podieľali na príprave komunitných plánov sociálnych služieb alebo rozvoja obce (napr. projekt LDI01007 MFC, mesto Snina, LDI02026 Každý iný, všetci rovní, mesto Žilina). Tieto aktivity vytvorili základ pre ich trvalé zapojenie do miestnej správy vecí verejných.
- Vznik mikrosietí medzi komunitnými centrami a školami. Projekty ako napr. LDI03018 Emancipované rómske ženy bojujú proti diskriminácii, Utopia, n. o., Poltár; LDI01008 Jednota v rozmanitosti, obec Prakovce; LDI03023 Rozvojom zručností a kariérového poradenstva k sociálnej inklúzii, Človek v ohrození n. o., Prešov či LDI01004 MFC Vranov nad Topľou úspešne prepojili komunitné centrá a školy. Výsledkom je kontinuálna spolupráca v oblasti školského mentoringu, voľnočasových aktivít a individuálnej podpory žiakov.
- Integrované komunitné modely služieb. V niektorých projektoch došlo k prepojeniu viacerých typov služieb – sociálnych, zdravotných, vzdelávacích – na jednom mieste (napr. projekt LDI03022 UPre ženy, Karpatská nadácia n. o., Rožňava; LDI03021 Misia 1000, ACEC n. o., Spišská Nová Ves), čím vznikli funkčné modely tzv. „one-stop-shop“ komunitných centier.

- Vzájomná výmena skúseností a prepojenie medzi obcami. SP podporoval vytváranie sietí, pričom viacero projektov iniciovalo návštevy a výmeny skúseností medzi obcami s podobnými výzvami. To podporilo šírenie dobrých praktík a transfer inovatívnych riešení.
- Ovplyvnenie postojov majoritnej spoločnosti, napr. podporou inklúzie cez školské projekty a komunitné festivaly, cez programy zdravotnej starostlivosti, najmä o deti a tehotné ženy a matky v zdravotníckych zariadeniach. Napr. projekty LDI02028 Komunitné centrum Svidník, LDI01004 MFC Vranov nad Topľou, LDI03021 Misia 1000, ACEC n. o., Spišská Nová Ves prispeli k zvyšovaniu porozumenia a inklúzie cez verejné aktivity ako komunitné festivaly, dni zdravia, výstavy a aktivity na školách, ktoré cielene prepájali majoritu a MRK. Projekty zároveň implementovali zdravotné intervencie zamerané na matky a deti, čím sa zlepšil prístup k zdravotnej starostlivosti.

Tieto výsledky sú významné z hľadiska udržateľnosti a systémového rozvoja a môžu byť využité ako základ pre tvorbu verejných politík v oblasti inklúzie, komunitnej práce a participácie zraniteľných skupín. Ich systematické zachytenie a ďalšie rozvíjanie môže zvýšiť dlhodobý dopad programu.

**Boli dosiahnuté aj ďalšie výstupy nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo výsledkovej matici?
Ak áno, ktoré?**

Dosiahnuté doplnkové výstupy identifikované v rámci implementácie programu zahŕňajú:

- Vytvorenie nových edukačných metód a postupov. Viaceré projekty vyvinuli vlastné metodické prístupy a pomôcky na prácu s deťmi z MRK, rodičmi či komunitou. Napr. projekty LDI03018 Emancipované rómske ženy, Utopia n. o., Poltár, ako aj LDI03021 Misia 1000, ACEC n. o., Spišská Nová Ves pripravili metodiky na komunitné vzdelávanie a zapojenie žien do komunitnej práce či verejného života.
- Vytvorenie prvého strategického dokumentu pre prácu s MRK na úrovni obce. V meste Snina (projekt LDI01007 MFC) bol spracovaný komplexný strategický dokument, ktorý analyzuje situáciu MRK v meste a navrhuje systémové opatrenia na zlepšenie ich životných podmienok – dokument bol schválený mestským zastupiteľstvom a predstavuje základ pre ďalšiu inkluzívnu politiku mesta. Miestna samospráva prijala rozhodnutie, že vypracuje program bývania v okrese Banská Bystrica v rámci participácie zástupcov MRK na správe vecí verejných pod tlakom miestneho združenia a komunity v projekte LDI03020 Posilňovanie minorít, Centrum komunitného vzdelávania n. o., Banská Bystrica.
- Školenia pre širšiu skupinu aktérov. Vo viacerých projektoch boli realizované školenia nielen pre projektový tím, ale aj pre zamestnancov škôl, samosprávy a zdravotníkov, čím sa zvýšilo povedomie a odbornosť v oblasti práce s marginalizovanými skupinami.
- Podpora peer-to-peer mentoringu. Projekty ako Misia 1000, ACEC n. o., Spišská Nová Ves či LDI03018 Emancipované rómske ženy bojujú proti diskriminácii, Utopia, n. o., Poltár rozvinuli koncept tzv. „peer mentoringu“ medzi rómskymi ženami, kde silnejšie a aktívnejšie ženy pôsobili ako mentorky pre iné ženy v komunite, najmä v oblastiach ako zdravie, vzdelávanie a práca.

- Spoločné komunitné podujatia na podporu inklúzie. Mnohé projekty realizovali komunitné dni, workshopy, festivaly či športové podujatia a verejné podujatia na podporu medzikultúrneho porozumenia a zmierňovanie predsudkov v komunitách (napr. projekty LDI02028 Komunitné centrum Svidník, LDI01005 Multifunkčné centrum v Moldave nad Bodvou).
- Neformálne formy podpory duševného zdravia a well-beingu. V rámci viacerých projektov boli realizované aktivity ako skupinové poradenstvo, terapeutické hry, arteterapia či zážitkové aktivity s deťmi a mládežou. Tieto výstupy výrazne podporili psychickú odolnosť detí aj rodičov.

Tieto výstupy často neboli zaznamenané cez kvantitatívne indikátory, ale významne obohatili kvalitatívny dopad programu a prispeli k cieľom inklúzie, dôvery a znižovania napätia v komunitách. Predstavujú dobrú prax a zároveň potenciál na replikáciu či inštitucionalizáciu v rámci budúcich verejných politík v oblasti inklúzie a sociálnej súdržnosti.

7.2.4.2 Zhrnutie hlavných záverov

Naplnenie cieľov, výstupov a výsledkov

Program LDI v rozhodujúcej miere naplnil plánované výstupy a výsledky, pričom hodnoty väčšiny indikátorov boli prekročené. Realizované projekty zasiahli tisíce osôb z cieľových skupín, zlepšili ich prístup k službám, podporili inkluzívne vzdelávanie, komunitný rozvoj a posilnili kapacity samospráv, vzdelávacích inštitúcií a organizácií neziskového sektora v práci s MRK a zvýšili mieru akceptácie majoritného obyvateľstva v oblasti intervencie.

Naplnenie výstupov a výsledkov mimo výsledkovej matice

Významným prínosom boli aj dodatočné výsledky, ktoré vznikli mimo výsledkovej matice – mentoringové modely, komunitné plánovanie, nové formy spolupráce medzi obcami a školami, a neformálne aktivity posilňujúce dôveru a spolužitie. Tieto výstupy síce neboli zachytené kvantitatívnymi indikátormi, no majú vysoký kvalitatívny dopad a potenciál dlhodobej udržateľnosti a inštitucionalizácie.

Kvalita výstupov

Kvalita výstupov bola dosiahnutá, no bola nerovnomerná – závisela najmä od kapacít a predchádzajúcich skúseností prijímateľov a lokálneho ukotvenia. Projekty vedené skúsenými MVO dosiahli synergické výsledky, prepojili aktérov a vytvorili udržateľné partnerstvá. V prípade slabších kapacít boli výstupy formálnejšie a menej prepojené s cieľovými skupinami.

7.2.4.3 Zistenia a odporúčania

Z3: Program LDI bol účinný pri dosahovaní plánovaných výstupov a výsledkov. Cílené aktivity v oblastiach komunitného rozvoja, inkluzívneho vzdelávania a služieb pre MRK priniesli konkrétne zlepšenia v prístupe k službám, ku kvalite života a vzťahov medzi komunitami. Rozdiely v kvalite výstupov súviseli predovšetkým s rozdielnou úrovňou kapacít a skúseností prijímateľov. Práve kontinuita a odborné zázemie partnerov boli kľúčovým prediktorom účinnosti. Výsledky poukazujú na potrebu dlhodobej podpory týchto aktérov a na ich úlohu ako nositeľov zmien.

- Z4: Program generoval aj významné dodatočné prínosy mimo pôvodného rámca vďaka synergickým a inovatívnym výstupom – ako je participatívne plánovanie, komunitný leadership, zapojenie MRK do verejných procesov, peer mentoring a nové formy komunitnej práce. Tieto výstupy majú vysoký potenciál pre dlhodobú udržateľnosť a systémové zmeny, avšak zatiaľ absentuje nástroj na ich systematické monitorovanie a integráciu do verejných politík.

Na základe uvedených zistení boli naformulované dve odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- O3: V budúcich programových obdobiach systematicky posilniť podporu aktérov s preukázanou expertízou v práci s MRK a komunitami a zaviesť flexibilnejšie modely financovania a administratívneho riadenia projektov, čím sa zvýši kontinuita služieb a ich kvalita a využitie overených prístupov prijímateľov s preukázanými výsledkami.
- O4: Integrovať kvalitné výstupy a osvedčené postupy a inovácie, vrátane tých, ktoré vznikli mimo formálnych výsledkových rámcov, do strategických rámcov a politík na národnej a regionálnej úrovni. Tým sa zlepší zachytávanie zmien, ktoré nie sú viditeľné cez kvantitatívne ukazovatele, ale sú zásadné pre transformáciu komunitných vzťahov a inklúziu. Zaviesť systematický zber kvalitatívnych údajov (napr. zmeny postojov, psychosociálne dopady) a sledovať dlhodobé dopady (napr. zmena postojov, kvalita spolužitia, zapojenie MRK).

7.3 Evaluácia programu DGV

Cieľom programu DGV (spolufinancovaného z NFM) je prevencia domáceho a rodovo podmieneného násillia a ochrana a pomoc poskytnutá obetiam tohto násillia. Správcom programu je Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. Do programu je zapojené Nórske riaditeľstvo pre zdravie/Helsedirektoratet ako DPP a Rad Európy ako IPO.

Implementácia programu sa odvíja od Osnovy programu (Programme Concept Note), ktorá zdôvodňuje a popisuje program DGV, vrátane potrieb, na ktoré má program reagovať, cieľov a intervencií programu, jeho očakávaných výstupov, výsledkov, dosahov a trvalej udržateľnosti, ako aj cieľových skupín. Osnova Programu hovorí o bilaterálnych ambíciách programu vrátane spolupráce s partnermi z prispievateľských štátov a medzinárodnými organizáciami, a tiež sumarizuje modalitty, ukazovatele prepojené na ciele programu a stanovuje grantové sadzby.

Podľa PD o financovaní Programu DGV (dodatok č.4 k Programovej dohode o financovaní Programu „Domáce a rodovo podmienené násillie“) bolo obdobie oprávnenosti výdavkov od 29. 11. 2016 9 137 956.47 EUR, z čoho programový grant z NFM (85 %) bol vo výške 7 767 263 EUR a národné spolufinancovanie programu (15 %) bolo vo výške 1 370 693,47 EUR. Celkové vynaložené výdavky programu boli vo výške 8 358 478,99 EUR, z čoho programový grant z NFM (85 %) bol vo výške 7 104 707.13 EUR a národné spolufinancovanie programu (15 %) bolo vo výške 1 253 771.86 EUR. Konečná vynaložená suma predstavovala 91,47 %. Celkových oprávnených vynaložených výdavkov. Tabuľka poskytuje prehľad alokovaných a skutočne využitých finančných zdrojov NFM a národného spolufinancovania.

Tabuľka 14: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania

	Oprávnené výdavky programu podľa PD z 15. 11. 2019 v EUR	Oprávnené výdavky programu k 30. 4. 2024 v EUR	Celkové oprávnené vynaložené výdavky k 30. 4. 2025 v EUR
Programový grant (NFM)	9 000 000	7 767 263	7 104 707.13
Národné spolufinancovanie	1 588 236	1 370 693,47	1 253 771.86
Celkom	10 588 236	9 137 956.47	8 358 479

Zdroj: vlastné spracovanie

Cieľom programu je „Predchádzanie domácejmu a rodovo podmienenému násilliu a ochrana a pomoc obetiam“. Podpora programu smeruje do dvoch programových oblastí – Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a Domáce a rodovo podmienené násillie, prostredníctvom preddefinovaných projektov a troch otvorených výziev a súvisiacej výzvy na dodatočné finančné prostriedky na už existujúce projekty.

V rámci programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom program plánoval podporiť výsledok „Zvýšené porozumenie rodovej rovnosti“ prostredníctvom preddefinovaného projektu „JEJ PRÍBEH“ a jednej schémy malých grantov zameranej na budovanie kapacít organizácií pracujúcich v oblasti rodovej rovnosti a oblasti rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom. Preddefinovaný projekt „JEJ PRÍBEH“ sa napokon nerealizoval, implementovali sa iba jeho čiastkové aktivity, ktoré sa stali súčasťou jediného realizovaného preddefinovaného projektu „Zlepšenie ochrany záujmov obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násilliu na ženách a domácejmu násilliu“ (DGVPP002).

Výzva schémy malých grantov na podporu inštitúcií pracujúcich v oblasti rovnosti medzi ženami a mužmi a rovnováhy medzi súkromným a pracovným životom (DGV01) bola vyhlásená 18. júla 2019 vtedajším správcom programu Domáce a rodovo podmienené násilie – Úradom vlády SR v rámci Nórskeho finančného mechanizmu na roky 2014 – 2021.

V rámci 1. kola uzávierky výzvy schémy malých grantov DGV01 bolo prijatých celkovo 8 žiadostí o projekt v celkovej výške 1 445 616 EUR. Rozhodnutím správcu programu Domáce a rodovo podmienené násilie Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR z 3. mája 2021 bolo podporených 7 žiadostí o projekt s alokáciou 1 242 086 EUR, z toho bol 1 projekt implementovaný v partnerstve s bilaterálnym partnerom z Nórska.

Do uzávierky 2. kola výzvy schémy malých grantov DGV01 boli predložené tri žiadosti o projekt v celkovej výške 468 506 EUR. Rozhodnutím správcu programu, ktoré nadobudlo účinnosť 22. júla 2021, boli podporené všetky tri predložené žiadosti o projekt s alokáciou 468 506 EUR. Jeden projekt sa však napokon nerealizoval (Občianske združenie Phoenix, výška grantu – 179 889 EUR). Z dvoch realizovaných projektov bol 1 projekt implementovaný v partnerstve s bilaterálnym partnerom z Nórska. Celkovo bolo spolu podporených a zrealizovaných 9 projektov.

V dvoch projektoch podporených v rámci programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom sa rozvíjala aj bilaterálna spolupráca s nóorskymi inštitúciami, čo poskytlo príležitosti na zdieľanie postupov a diskusiu o metodikách súvisiacich s prevenciou a reakciou na rodovo podmienené násilie. Bilaterálne partnerstvá tiež prispeli k vývoju nových školiacich nástrojov, vzdelávacích materiálov a verejných kampaní.

Prostredníctvom výziev DGV02 a DGV03) viažucim sa k dosahovaniu Výsledku 2 programu DGV bolo realizovaných deväť projektov na podporu budovania kapacít, zlepšenia infraštruktúry a špecializácie existujúcich služieb pre obete domáceho a rodovo podmieneného násillia. Program cielene podporil 22 poradenských centier a bezpečných domov pre ženy. Toto úsilie pomohlo zlepšiť dostupnosť a kvalitu služieb, najmä v regiónoch s obmedzeným prístupom k špecializovanej podpore. Výzva DGVDP na pridelenie dodatočných finančných prostriedkov na realizáciu existujúcich projektov ďalej v programe DGV finančne podporila štyri z týchto projektov.

Program tiež prispel k posilneniu inštitúcií podporou Koordinačného a metodického centra (KMC) prostredníctvom jediného zrealizovaného preddefinovaného projektu DGVPP002: „Zlepšenie ochrany záujmov obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násilliu na ženách a domácejmu násilliu“ viažucemu sa k dosahovaniu Výsledku 3. Bolo zriadených osem regionálnych tímov s cieľom uľahčiť spoluprácu medzi poskytovateľmi služieb, orgánmi činnými v trestnom konaní a miestnymi orgánmi, čím sa zlepšila koordinácia v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia, realizovala sa výskumná činnosť, podporilo sa vytvorenie vhodných priestorov pre výsluchy žien zažívajúcich násilie a ich deti a posilnili sa odborné kapacity relevantných subjektov. Spolupráca s Nórskeym centrom pre štúdium násillia a traumatického stresu (NKVTS) poskytla príležitosti na zdieľanie postupov a dobrej praxe v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia, ale aj v oblasti sexuálneho násillia.

Tabuľka 15: Prehľad hodnotených výziev vyhlásených v rámci programu DGV

Výzva (rok uzavretia)	Zameranie	Počet doručených projektov	Počet schválených projektov	Vynaložené náklady v EUR (grant + kofinancovanie)
DGV01 (2021)	Podpora organizácií pracujúcich v oblasti rovnosti medzi ženami a mužmi a rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom	8	7	1 515 764,07
DGV02 (2021)	Podpora intervenčných tímov na lokálnej úrovni poskytujúcich služby pre obe domáceho a rodovo podmieneného násilia, vrátane detí	10	6 ¹⁸	2 815 145,55
DGV03 (2021)	Zvýšenie kvality služieb, aby spĺňali požadované štandardy, vrátane špecifických služieb pre detské obeť	3	3	1 540 408,63
DGVDP (2023)	Pridelenie dodatočných finančných prostriedkov na realizáciu existujúcich projektov v programe DGV (pre prijímateľov DGV01, DGV02 a DGV03)	7	7	Započítané v rámci DGV01, DGV02 a DGV03
SPOLU v EUR				5 871 318,25
Preddefinovaný projekt	Zameranie	Vynaložené náklady v EUR (grant + spolufinancovanie)		
DGVPP002	Zlepšenie ochrany práv obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násiliu na ženách a domácomu násiliu	1 569 750, 77		
SPOLU Výzvy + Preddefinované projekty v EUR				7 441 069,02

Zdroj: Final Programme Report DGV. Vlastné spracovanie

7.3.1 Teória zmeny

Program DGV vychádza z rozsiahleho súboru identifikovaných potrieb, ktoré možno kategorizovať do troch hlavných oblastí. Prvú skupinu problémov a z nich prameniacych potrieb tvoria nedostatky v oblasti povedomia a prevencie. Potreba zlepšenia spoločenského povedomia o rodovej rovnosti a posilnenia primárnej a terciárnej prevencie, vrátane práce s páchatelmi násilia, je enormná a podčiarkuje ju nielen Osnova programu, ale aj výsledky osobných pohovorov s prijímateľmi grantov cez NFM. Druhú kategóriu reprezentujú potreby súvisiace s latentnosťou násilia páchaného na ženách, ktoré zahŕňajú potrebu zvýšenia miery nahlasovania domáceho a rodovo podmieneného násilia, zvýšenia miery odsúdenia páchatelov a posilnenia dôveryhodnosti zodpovedných inštitúcií, a priamo súvisia aj s nízkym povedomím a preventívnymi aktivitami v tejto oblasti. Tretiu a najrozsiahlejšiu skupinu tvoria potreby v oblasti služieb pre obeť, kam patrí rozšírenie a skvalitnenie poskytovateľov špecializovaných služieb, zabezpečenie služieb pre zraniteľné skupiny a obeť sexuálneho násilia, rozšírenie infraštruktúrnej siete poskytovateľov služieb pre ženy

¹⁸ Jeden projekt (DGV02016) bol zrušený a namiesto neho bol podporený projekt DGV02022 z rezervného zoznamu.

zažívajúce násilie a ich deti, a tiež zabezpečenie stabilného financovania poskytovaných služieb.

Za účelom riešenia týchto potrieb bol vytvorený program DGV, ktorý umožnil alokovať finančné zdroje – 9 miliónov EUR z Nórskeho finančného mechanizmu doplnené o 1 588 236 EUR národného spolufinancovania zo štátneho rozpočtu SR – a využiť existujúce inštitucionálne kapacity, konkrétne odborné kapacity KMC, sieť fungujúcich organizácií poskytujúcich služby pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, ako aj sieť organizácií etablovaných v oblasti rodovej rovnosti. Tieto vstupy predstavovali kritické predpoklady pre úspešnú implementáciu programu, pričom ich kvalita a dostupnosť priamo ovplyvňovali rozsah a efektívnosť realizovaných intervencií.

Implementácia programu DGV prebehla prostredníctvom jedného preddefinovaného projektu, troch výziev (vrátane 1 schémy malých grantov) a jednej výzvy na dodatočnú podporu uskutočnených projektov. Súčasťou všetkých uskutočnených projektov (viažucich sa na dosahovanie Výsledku 1, 2 a 3) boli aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia zahŕňajúce podporu a realizáciu osvetových kampaní, vzdelávacích a propagačných aktivít, ako boli napríklad školenia, workshopy, semináre, konferencie, výstavy, blogy, podcasty, videá prezentované na sociálnych sieťach. Paralelne s nimi sa implementovali aj aktivity zamerané na budovanie kapacít služieb, ktoré zahŕňali podporu vzniku intervenčných tímov poskytujúcich služby pre obete vrátane detí, podporu budovania a rozšírenia siete poskytovateľov špecifických sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, podporu kvalifikácie a získania akreditácie na poskytovanie sociálnych služieb a podporu poradenstva pre obete. Tieto aktivity smerovali predovšetkým k dosahovaniu Výsledkov 2 a 3. Tretiu kategóriu aktivít predstavovali infraštruktúrne opatrenia zamerané na podporu infraštruktúry pre ženy zažívajúce násilie a ich deti prostredníctvom technických a stavebných úprav zariadení, ktoré sa rovnako viazali k Výsledku 2 (zariadenie priestorov BŽD a poradenských centier) a predovšetkým k Výsledku 3 (zariadenie výsluchových miestností).

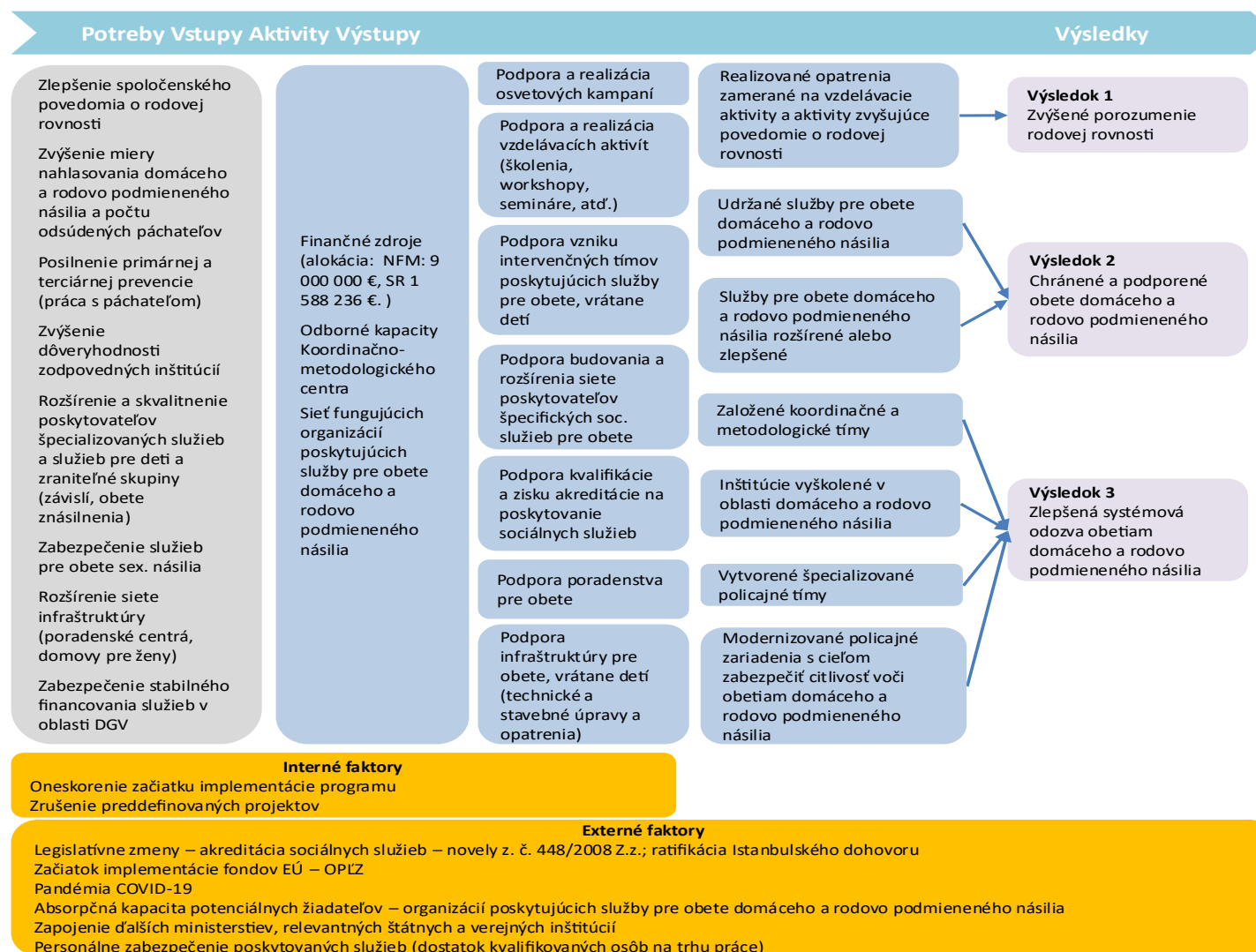
Počas plánovania a implementácie aktivít vstupovali do procesu rôzne interné a externé faktory, ktoré mali vplyv na priebeh a výsledky programu. Medzi najpodstatnejšie interné faktory patrilo predovšetkým oneskorenie začiatku reálnej implementácie programu (vrátane ročného oneskorenia pri vydaní rozhodnutí vo výzve DGV01) a zrušenie pôvodne plánovaných preddefinovaných projektov, z ktorých sa napokon uskutočnil iba jeden. Externé faktory mimo priamej kontroly programu s priamym vplyvom na úspešnosť a realizáciu programu boli legislatívne zmeny a neuskutočnená ratifikácia Istanbulskeho dohovoru. Na udržateľnosť dosiahnutých výsledkov bude mať výrazný vplyv aj transpozícia Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2024/1385 o boji proti násiliu na ženách, ktorá môže vytvoriť nové príležitosti alebo požiadavky pre program. Začiatok implementácie fondov Európskej únie, konkrétne OP L'Z, časovo spadajúcich do programového obdobia NFM, naopak vytváral pozitívny vplyv v podobe komplementárnych projektov s programom DGV. Hoci pandémia COVID-19 všeobecne do vysokej miery ovplyvňovala poskytovateľov sociálnych služieb, v čase implementácie projektov cez NFM už nepredstavovala zásadné riziko, či ohrozenie pre samotnú realizáciu programu DGV. Systémové faktory, ktoré naopak do istej miery predstavovali riziká a určité obmedzenia pre program DGV, zahŕňali legislatívne prekážky, absorpčnú kapacitu potenciálnych žiadateľov, zapojenie ďalších ministerstiev a relevantných inštitúcií a personálne zabezpečenie poskytovaných služieb (tie predstavovali iba nepatrné zmeny v jednom projekte). Tieto faktory negatívne ovplyvnili

hlavne dosahovanie merateľných ukazovateľov pre Výsledok 2 a tiež nerealizovanie dvoch plánovaných preddefinovaných projektov.

Výstupy, ktoré boli produkované prostredníctvom projektových aktivít, zahŕňali najčastejšie vzdelávacie materiály, školenia, workshopy, osvetové kampane, a to ako v oblasti rodovej rovnosti, tak aj v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia (Výsledok 1, 2 a 3). Ďalšími dôležitými výstupmi bolo založenie koordinačných a metodologických tímov viažucich sa k Výsledku 3. Aktivity preddefinovaného projektu prepojeného na Výsledok 3 smerovali k vytvoreniu a modernizácii policajných výsluchových miestností s cieľom zabezpečiť citlivosť voči obetiam domáceho a rodovo podmieneného násillia a ich deťom.

Tieto výstupy následne prispievajú k dosiahnutiu širších výsledkov, ktoré reprezentujú potenciálne zmeny v cieľových oblastiach, a ktoré sú kľúčové pre úspešnú implementáciu programu DGV. Prvý výsledok, zvýšené porozumenie rodovej rovnosti, priamo nadväzoval na výstupy v oblasti vzdelávania a osvetových aktivít, pričom realizované vzdelávacie aktivity a zvýšené povedomie viedli k lepšiemu porozumeniu problematiky rodovej rovnosti v spoločnosti. Druhý výsledok, chránené a podporené obete domáceho a rodovo podmieneného násillia, má byť priamym dôsledkom rozšírených a zlepšených služieb pre obete, kde vytvorené koordinačné tímy a skvalitnené služby majú potenciál viesť k efektívnejšej ochrane a podpore obetí násillia. Tretí výsledok, zlepšená systémová odozva obetiam domáceho a rodovo podmieneného násillia, nadväzoval na vytvorené špecializované policajné tímy a modernizované zariadenia, pričom vyškolené inštitúcie a zlepšené systémové kapacity podporili efektívnejšiu odozvu celého systému na potreby žien zažívajúcich násillie a ich detí.

Obrázok 3: Teória zmeny DGV

Zdroj: vlastné spracovanie autorov

7.3.2 Posúdenie na základe evaluačného kritéria ucelenosť

Evaluačné kritérium Ucelenosť (z angl. Coherence) má v súlade s platnou definíciou OECD/DAC a Results Guideline¹⁹ za cieľ poskytnúť odpoveď na otázku „*Ako dobre intervencia zapadá (medzi ostatné)?*“. Ucelenosť zahŕňa analýzu synergií a prepojení medzi inými intervenciami vykonávanými tou istou inštitúciou (správca programu alebo správca fondu). Ucelenosť tiež znamená konzistentnosť aktivít s intervenciami iných aktérov v tom istom sektore/oblasti programu (napríklad aktivít financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ); doplnkovosť, harmonizáciu a koordináciu s ostatnými; a rozsah, v akom program/fond prináša pridanú hodnotu a zároveň sa vyhýba duplicite úsilia.

V kontexte NFM a programu DGV je toto kritérium zamerané na jednej strane na skúmanie vhodnosti a komplementárnosti projektov a aktivít implementovaných v rámci programu s inými intervenciami správcu programu (MIRRI SR), kde hodnotitelia posudzovali aj internú ucelenosť programu a analyzovali synergie medzi realizovanými projektami navzájom, ale aj v rámci Grantov EHP a Nórska (hodnotiaca otázka č. 1). Ťažiskovou pre toto kritérium bola predovšetkým analýza externej ucelenosti realizovaných intervencií, ktorá zahŕňala porovnanie programu DGV s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov a posúdenie ich súladu, ale aj nežiadúcich duplicít. Okrem toho sa v rámci kritéria Ucelenosť (hodnotiaca otázka č. 2) hodnotitelia zamerali aj na identifikovanie pridanej hodnoty programu DGV, konkrétne z pohľadu implementovaných projektov v hodnotenom období.

Hlavné evaluačné otázky pre posúdenie kritéria Ucelenosť, ktoré vychádzajú z Usmernenia k výsledkom (Results Guideline), a ktorých formulácia vhodne zodpovedá vyššie uvedenej definícii evaluačného kritéria v kontexte NFM:

1. Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?
2. Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

7.3.2.1 Závery

Interná ucelenosť

Obsahové zameranie intervencií v rámci programu DGV je veľmi špecifické, sústredí sa na dve hlavné oblasti: (i) rodová rovnosť a rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a (ii) oblasť domáceho a rodovo podmieneného násillia v kontexte ochrany a podpory žien zažívajúcich násillie a ich detí, jeho prevencia a systematické vzdelávanie pre relevantné subjekty. Vecné zameranie programu DGV sa odvíja od Osnovy programu, ktorý je základným dokumentom pre nastavenie programu zahrňujúcim všetky podstatné informácie o programe vrátane opisu východiskovej situácie, vyhodnotenia potrieb a rizík, aj konkrétnych predpokladaných intervencií a aktivít pre dané programové obdobie. Pri príprave osnovy programu sa postupuje podľa pravidiel a krokov nastavených v Usmernení

¹⁹ Results Guideline Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and reports on results Adopted by the Financial Mechanism Committee on 9 February 2017 Updated March 2021. Dostupné online: https://eeagrants.org/sites/default/files/resources/Results%20Guideline%20revised%20March%202021_0.pdf

k výsledkom a z tzv. Modrej knihy (Blue Book)²⁰, ktorý určuje prioritné sektory a programové oblasti pre dané programové obdobie, a ponúka aj konkrétne odporúčania pre ich implementáciu. Z tohto dokumentu vyplýva aj zvolený cieľ programu: „*Predchádzanie domácejmu a rodovo podmienenému násiliu a ochrana a pomoc obetiam*“, a výsledky, ktoré sa k nemu viažu.

Posúdenie programu v tejto časti sa týka Výsledku 1: Zvýšené porozumenie rodovej rovnosti a s ním súvisiaceho výstupu 1.1 – Realizované opatrenia zamerané na vzdelávacie aktivity a aktivity zvyšujúce povedomie v oblasti rodovej rovnosti.

V rámci programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a výsledku 1 bolo podporených 9 organizácií – MyMamy, Žena v tiesni, EsFEM, Inštitút ľudských práv, InTYMYta, Risotto, Slovenské národné centrum pre ľudské práva, Únia materských centier a Človek v ohrození. V rámci realizácie svojich projektov tieto organizácie nadväzujú spoluprácu s inými organizáciami pôsobiacimi v oblasti rodovej rovnosti, vďaka čomu sa im darí šíriť výstupy a výsledky projektu a zvyšovať kvalitu alebo efektívnosť vplyvu svojich aktivít.

Tabuľka 16: Prehľad podporených a zrealizovaných projektov viažucich sa na Výsledok 1 Programu DGV

Organizácia	Názov projektu	Celkové oprávnené výdavky v EUR (spolu)	Projektový grant v EUR (spolu)
Inštitút ľudských práv	Podpora rodovej rovnosti (RRR)	313 908	282 517
Človek v ohrození	Rovnosť pre rómske komunity (RRR)	206 851	186 166
EsFem	Únik zo (spolu)závislosti	199 256	179 330
Žena v tiesni	Ženské práva sú ľudské práva	131 756	118 580
Únia materských centier	Ženy v komunitách	174 180	155 020
Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	Podpora rodovej rovnosti a súladu medzi pracovným a súkromným životom na Slovensku	180 575	180 575
Risotto	Spoločne za rovnosť	220 000	198 000
MyMamy	Rôzne cesty k rovnosti	240 167	216 150
InTYMYta	3 pre všetkých – „Tri dôležité správy o komplexnej vzťahovej a sexuálnej výchove (KVS) a sexuálnom reprodukčnom zdraví a právach (SRZP) pre každú cieľovú skupinu.“	197 806	176 047

Zdroj: vlastné spracovanie na základe poskytnutej dokumentácie

Podporené projekty realizovali široké spektrum aktivít, napr. prednášky s rodovou problematikou na základných a stredných školách pre žiakov a študentov, ale aj pre pedagogických pracovníkov (OZ Inštitút ľudských práv, človek v ohrození, EsFem, Únia materských centier). Bol pripravený aj manuál pre pedagógov (InTYMYta). Významnou aktivitou bolo organizovanie kampaní o ženských právach, o zvýšení povedomia v oblasti problematiky rodovej rovnosti, o vystúpení z kruhu násilia, o neviditeľných, ale významných

²⁰ Priority sectors and programme areas 2014 – 2021. Dostupné online:

https://eeagrants.org/sites/default/files/resources/FMO_170774%2BBlue%2BBook%2BFinal%2BUpdate_2017_FIN.pdf

ženách (Inštitút ľudských práv, Žena v tiesni, Únia materských centier, Risotto). Realizovali sa aj rôzne festivaly (MyMamy), výstavy, diskusie za okrúhlymi stolmi, vydali sa viaceré publikácie a propagačné materiály (napr. diáre, kvartetá) a audiovizuálny materiál, ktorý sa hojne využil v kapaniach alebo pri prednáškach. Špeciálna pozornosť sa venovala zapojeniu rómskych žien a detí, a čiastočne aj rómskych mužov (OZ Človek v ohrození). Samotné organizácie hodnotili realizáciu svojich aktivít ako úspešnú, efektívnu a účinnú, s vysokou pridanou hodnotou. Väčšine sa podarilo dosiahnuť pre cieľové skupiny v propagovaní rodovej rovnosti viac, ako očakávali. Aktivity zároveň naplnili potreby cieľových skupín.

Monitoring programových ukazovateľov ukázal, že v úplnej väčšine prípadov plánované cieľové hodnoty ukazovateľov boli dosiahnuté alebo výrazne prekročené. Tabuľky 30 a 31 zobrazujú dosiahnuté hodnoty ukazovateľov výstupu a výsledku u jednotlivých organizácií. Rovnaká situácia bola v publicite programu či v sledovaní šírky pôsobnosti programu (počet oslovených žiakov a počet okresov, v ktorých sa realizovali prednášky), kde sa jednoznačne prekročil plánovaný rozsah v úplnej väčšine prípadov (tabuľka 32 a 33). Takmer všetky projekty zahŕňali aj zástupcov MRK.

Synergie s inými intervenciami Správcu programu

Synergia opatrení v rámci programovej oblasti bola vysoká, jednotlivé aktivity sa veľmi dobre dopĺňali a vzájomne podporovali, vždy v rámci jednej organizácie alebo aj medzi organizáciami. Účastníci riadených rozhovorov hovorili o spolupráci medzi subjektami pri implementácii projektov, v niektorých prípadoch boli podporené organizácie partnermi alebo si vypomáhali personálne pri príprave a realizácii prednášok a kampaní, či aktivít v rámci komunitných centier.

Existuje vysoká synergia opatrení programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom s opatreniami programovej oblasti Domáce a rodovo podmienené násilie. Viaceré prednášky a okrúhle stoly, či diskusie v materských centrách hovorili o rodovom násilí, poskytovali ženám priestor na komunikáciu a otváranie tém, ktoré sú obvykle v spoločnosti tabuizované. Rodovo založené násilie bolo témou viacerých publikácií a kampaní (EsFem, SNSLP).

V porovnaní s intervenciami iných programov z NFM/FM EHP, najväčšiu synergiu medzi intervenciami možno pozorovať medzi programom Rodovo podmienené násilie (DGV) a programom Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI). Oba programy sa prelínali minimálne v jednej cieľovej skupine – Rómovia. Okrem toho chudoba je často spojená s rodovou tematikou, keďže úzko súvisí s rodovou diskrimináciou v oblasti odmeňovania za prácu, alebo všeobecnejšie – v oblasti profesijného uplatnenia žien. Okrem LDI programu, DGV program vykazoval vysokú synergiu aj s programom Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT), keďže viaceré aktivity DGV programu boli orientované na podporu kultúry, napríklad propagáciou významných rómskych žien a ich portrétov, ktoré zhotovili deti v komunitných centrách na Východnom Slovensku, putovné výstavy týchto portrétov, či zhotovenie kalendárov s portrétmi (Človek v ohrození), organizovanie festivalov (MyMamy), či založenie knižnice rodových štúdií (EsFem).

Synergie medzi intervenciami programu DGV boli zabezpečené skladbou a zameraním podporovaných aktivít a naplnili sa aj tým, že podporené organizácie prepájali problematiku rodovej rovnosti a rodovo podmieneného násillia. Výstupy implementácie aktivít programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom pripravovali pôdu

pre programovú oblasť Domáce a rodovo podmienené násilie alebo témy spojené s touto oblasťou, či už boli podporené z NFM, alebo nie. Tým pomáhali zvyšovať povedomie v oblasti rodovej rovnosti medzi cieľovými skupinami a v spoločnosti. Z ostatných intervencií a programov podporovaných správcom programu sa synergia najviac prejavila s programom „Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI)“ a Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT), a to prostredníctvom individuálnych aktivít podporovaných z DGV01.

Pri analýze Výsledku 2 Chránené a podporené obete domáceho a rodovo podmieneného násillia bolo preskúmaných spolu deväť uskutočnených projektov, ktoré boli podporené prostredníctvom dvoch výziev na predkladanie projektov (DGV02 a DGV03) a jednej výzvy na pridelenie dodatočných finančných prostriedkov (DGVDP).

Analýza Výsledku 3 Zlepšená systémová odozva obetiam domáceho a rodovo podmieneného násillia sa viaže k preskúmaniu jediného realizovaného preddefinovaného projektu.

Pre lepšiu prehľadnosť sú všetky analyzované projekty uvedené v tabuľke. Pre lepšiu čitateľnosť a zrozumiteľnosť textu používajú hodnotitelia na označenie projektov ďalej v texte iba kód projektu.

Tabuľka 17: Prehľad analyzovaných projektov viažucich sa na Výsledok 2 a 3 programu DGV

Kód projektu	Názov projektu	Prijímateľ	Výška schváleného grantu v EUR
DGV02013	Stojíme pri ženách. Chránime a podporujeme ich!	Fenestra	486 622
DGV02014	Spolu s nami – Rozšírenie poradenských služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti	ALEJ Poradenské centrum	499 702
DGV02015	Bezpečná cesta z násillia	OZ Žena v tiesni	535 400
DGV02017	Bezpečný ženský dom – krok k životu bez násillia	Centrum Slniečko, n. o.	599 258
DGV02018	LUNA, n. o. bezpečný ženský domov v Trenčíne	LUNA, n. o.	600 000
DGV02022	Stavíme Mosty Pomoci	Centrum sociálnych služieb KA	519 497
DGV03019	Zastaviť cyklus násillia	Aliancia žien Slovenska	577 704
DGV03020	BUDÚCNOSŤ BEZ NÁSILLIA Zlepšenie a inovácia poskytovaných služieb pre osoby ohrozené násillím v kontexte závislosti	BUDÚCNOSŤ, n. o.	493 403
DGV03021	„Kália“ – Poradenské centrum pre ženy zažívajúce násilie a ich deti	TENENET o. z.	458 848
DGVPP002 (preddefinovaný projekt)	Zlepšenie ochrany práv obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násilliu na ženách a domácomu násilliu	Inštitút pre výskum práce a rodiny	1 400 000

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vzhľadom na vyššie uvedený cieľ a predpokladané výsledky programu si implementácia konkrétnych projektov vybraných na základe výzvy aj prostredníctvom preddefinovaného projektu vyžaduje zodpovedajúce odborné kapacity, ktoré sú v prostredí SR etablované a majú dostatočné skúsenosti v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia. Hoci

v oboch výzvach DGV02 a DGV03 boli tri skupiny oprávnených žiadateľov, záujem o granty prejavila iba jedna z nich²¹ – pre zjednodušenie hodnotitelia ďalej používajú ich spoločné označenie – poskytovatelia služieb pre ženy zažívajúce násilie. Obce a VÚC možnosť zapojiť sa do výziev využili len v postavení partnera projektu (v projektoch: DGV02017, DGV02018, DGV02022). Počet subjektov, ktoré spĺňajú kritériá oprávnenosti vo výzvach, je značne obmedzený vzhľadom na to, že ide o špecializovaných poskytovateľov služieb spĺňajúcich podmienky vyplývajúce z platnej legislatívy SR. Toto obmedzenie, hoci je z pohľadu hodnotiteľov úplne legitímne, do veľkej miery negatívne ovplyvnilo absorpčnú kapacitu programu, a tým pádom aj dosahovanie všetkých merateľných ukazovateľov pre Výstup 2.1 a Výstup 2.2²². Aj vo výročných správach programu DGV je tento problém spomenutý, pričom sa uvádza, že očakávania programu boli v tomto smere príliš ambiciózne, keďže napríklad podpora cieľovej hodnoty merateľného ukazovateľa *Počet podporených existujúcich poradenských centier* nastavenej na 35 centier by v skutočnosti znamenala podporu takmer všetkých centier dostupných na Slovensku. V budúcom programovom období je nevyhnutné reálnejšie nastavenie merateľných ukazovateľov. Vzhľadom na túto skutočnosť bol záujem oprávnených žiadateľov o zapojenie sa do výziev relatívne nízky, čo spôsobilo, že úspešnosť žiadateľov v nich bola naopak relatívne vysoká. Hlavné pozitívum nízkeho počtu oprávnených žiadateľov je možné sledovať práve pri otázke internej ucelenosti, kde je možné vidieť vysoký stupeň harmonizácie a koordinácie intervencií v rámci programu.

Hodnotitelia na základe analýzy dostupných projektových dokumentov, oficiálnych webových stránok projektov a implementujúcich subjektov podporenej zisteniami z uskutočnených osobných rozhovorov konštatujú, že projekty sa obsahovo aj teritoriálne dopĺňali do vysokej miery, čím spoločne prispievali k dosahovaniu očakávaných výsledkov a cieľov programu. Zapojení poskytovatelia služieb pre ženy zažívajúce násilie pokrývali svojimi službami všetky kraje SR, čo svedčí o teritoriálnej ucelenosti programu. Aj v rámci oprávnených aktivít, ktoré boli realizované v projektoch viazaných na Výsledok 2 je možné hovoriť o obsahových synergiách a harmonizácii (vzdelávacie aktivity pre rôzne odborné kapacity, vrátane vzájomného vzdelávania poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie a zdieľania dobrej praxe, či poskytovania supervízií; osvetové kampane, ktoré sa zameriavali na rôzne aspekty domáceho a rodovo podmieneného násillia a prebiehali zväčša lokálne, či príprava metodických a vzdelávacích materiálov, ktoré korelovali a nevytvárali duplicity).

²¹ Právnické osoby založené v SR, ktoré sú registrované v registri poskytovateľov sociálnych služieb alebo sú akreditovanými poskytovateľmi sociálnych služieb v SR podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele alebo podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Z. z. alebo zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov za predpokladu, že poskytovatelia sociálnych služieb spĺňajú požadované štandardy.

²² Počet podporených existujúcich poradenských centier; Počet podporených existujúcich miest v bezpečných ženských domoch; Počet poskytovateľov služieb, ktorí vedú alebo sú zapojení do konzorcia s verejnými inštitúciami na lokálnej úrovni; Počet poradenských centier založených alebo špecializovaných na splnenie požadovaných štandardov; Počet miest v bezpečných ženských domoch vytvorených alebo špecializovaných na splnenie požadovaných štandardov; Počet bezpečných ženských domov a poradenských centier so zlepšenými podmienkami z hľadiska potrieb detí.

Obrázok 4: Regionálne pokrytie projektami DGV, vlastné spracovanie

Keďže ide o veľmi špecifickú a odbornú oblasť poskytovania sociálnych služieb, subjekty sa navzájom veľmi dobre poznajú a vedia o činnosti ostatných subjektov, pričom si poznatky, materiály a pod. medzi sebou zdieľajú a vymieňajú. K dosahovaniu synergií medzi projektami výrazne napomáha spolupráca a vytváranie partnerstiev medzi prijímateľmi grantov. To ďalej podporuje zvyšovanie kvality realizovaných projektov a tiež zacielenie a lepšiu adresnosť pomoci a služieb pre cieľové skupiny – ženy zažívajúce násilie a ich deti. Vo väčšine analyzovaných projektov si poskytovatelia služieb pre ženy zažívajúce násilie vybrali ako partnera projektu iného poskytovateľa služieb pre ženy zažívajúce násilie alebo pre deti (DGV02013, DGV02014, DGV02015, DGV03019, DGV03020, DGV03021) a formalizovali tak svoju spoluprácu. Implementujúce subjekty pri osobných rozhovoroch opakovane vyzdvihovali úroveň a kvalitu tejto spolupráce a zdôraznili, že možnosť spoločnej realizácie projektu a výmeny skúseností medzi organizáciami aktívnymi v oblasti DGV je jednou z pridaných hodnôt NFM. Oslovené organizácie v tejto spolupráci pokračujú aj po skončení projektov, hoci v obmedzenom režime.

Aj preddefinovaný projekt *DGVPP002 Zlepšenie ochrany práv obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu* implementovaný IVPR sa svojimi aktivitami vhodne dopĺňal s projektami implementovanými formou schémy malých grantov, a to najmä v oblasti poskytovania vzdelávania, svojou výskumnou činnosťou a posilnením kompetencií relevantných štátnych a verejných inštitúcií, ktoré prichádzajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi. Preddefinovaný projekt okrem toho vhodne reagoval aj na potreby zlepšenia podmienok pre ženy zažívajúce násilie a ich deti v týchto inštitúciách, a to konkrétne vybavením ôsmich špeciálnych výsluchových miestností na policajných staniciach prispôbených pre potreby obetí domáceho a rodovo podmieneného násillia, a tiež vytvorením regionálnych tímov na VÚC s mandátom pripraviť Regionálne akčné plány na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách. Spoluprácu s KMC hodnotili pri rozhovoroch všetci opýtaní pozitívne. Vyzdvihli najmä metodickú a výskumnú činnosť centra. Koordinačná funkcia centra nie je momentálne napĺňaná tak, ako bolo pôvodným zámerom pri jeho vzniku v roku 2015, v zmysle požiadaviek Dohovoru RE o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a boji proti nemu (ďalej len

„Istanbulský dohovor“), keďže ten nebol doposiaľ ratifikovaný SR.²³ KMC však prispieva ku koordinácii prevencie a tiež vzdelávacích aktivít v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násilia.

Pre programové obdobie 2014 –2021 je MIRRI SR okrem programu DGV správcom aj ďalších troch programov, z ktorých je za relevantné k programu DGV možné označiť dva z nich: (i) program Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných (ďalej len „GGC“) financovaný z Finančného mechanizmu EHP a (ii) program Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (ďalej len „LDI“) financovaný rovnako ako program DGV z NFM.

Na základe vykonanej analýzy projektov, ktoré boli v týchto dvoch programoch realizované, bol najvyšší stupeň komplementárnosti zaznamenaný pri troch konkrétnych projektoch:

1. Program GGC – Projekt GGCPP002 *„Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán“* realizovaný Ministerstvom spravodlivosti SR
 - evidentné sú obsahové presahy s programom DGV, keďže projekt sa zameriava na zlepšenie efektívnosti a kvality justičného systému, čo sa týka ochrany obetí zločinu a ochrany maloletých v rámci rodinných právnych sporov. V popise projektu sa explicitne vyjadruje snaha o vyplnenie medzier, ktoré program DGV nepokrýva, a vznik synergií za účelom komplexnej ochrany týchto cieľových skupín. Vzhľadom k tomu, že je tento projekt zameraný na multiinštitucionálnu spoluprácu, vzdelávanie relevantných odborníkov a zlepšenie podmienok pre prácu s maloletými, obsahovo vhodne dopĺňa vyššie spomínaný preddefinovaný projekt DGVPP002 a tiež niektoré projekty zo schémy malých grantov.
2. Program LDI – Projekt LDI03018 *„Emancipované rómske ženy bojujú proti diskriminácii“* realizovaný organizáciou Utopia
 - obsahové prepojenia nie sú také evidentné a priamočiare ako s projektom GGCPP002, avšak nepriamo má projekt potenciál vytvárať vhodné prostredie pre rómske ženy a zlepšovať kvalitu života v ich vlastných komunitách. Posilnenie postavenia rómskych žien a ich zmocnenie vo vzťahu k vlastnému životu a rozhodnutiam môže mať výrazný preventívny charakter aj pre oblasť domáceho a rodovo podmieneného násilia.
3. Program LDI – Projekt LDI03022 *„UPre ženy: program rozvoja a zvyšovania zamestnatel'nosti žien z marginalizovaných komunít“* realizovaný Karpatskou nadáciou
 - obsahovo sa takisto projekt zameriava na posilnenie rómskych žien, hlavne na ich sociálnu inklúziu a zlepšenie prístupu na trh práce. Podobne ako vo vyššie uvedenom projekte, potenciál projektu na vytváranie synergií vidia hodnotitelia najmä v prevencii v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násilia, na ktorý má pozitívny vplyv predovšetkým posilnenie finančnej nezávislosti žien z rómskych komunít, nadobudnutie sebadôvery a prevzatie zodpovednosti za svoj život.

Na základe tejto analýzy je možné identifikovať zjavné presahy medzi konkrétnymi projektami implementovanými cez Granty EHP a Nórska. Hodnotitelia sa domnievajú, že vytváranie synergií v rámci konkrétnych programov má vysoký potenciál, ktorý je potrebné podporovať aj v nadchádzajúcom programovom období.

²³ SR podpísala dohovor ako jedna z prvých krajín dňa 11. mája 2011, avšak do dnešného dňa ho neratifikovala. Dohovor bol podpísaný v mene EÚ 13. júna 2017 a postup bol dokončený uložením dvoch listín o schválení 28. júna 2023, čo znamená, že dohovor pre EÚ nadobudol platnosť 1. októbra 2023.

V rámci internej ucelenosti sa hodnotitelia bližšie pozreli aj na program Fond pre aktívne občianstvo financovaný z Finančného mechanizmu EHP. Napriek tomu, že jeho správcom nie je MIRRI SR, ale Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti a Karpatskou nadáciou, hodnotitelia zistili presahy a synergie, ktoré je vhodné v tomto kontexte uviesť v tejto časti hodnotiacej správy.

Dva projekty s najväčším a jednoznačne identifikovateľným presahom na program DGV:

1. Projekt „*Bez modrín*“ realizovaný v rámci Výzvy na tému *Ludské práva* Centrom Slniečko, n. o., ktorý bol zároveň realizátorom projektu DGV02017, zameraný na prevenciu a vzdelávanie v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia.
2. Projekt „*Akú ochranu a podporu garantuje súčasný systém ženám zažívajúcim násillie a ich deťom?*“, realizovaný organizáciou Fenestra v spolupráci s OZ HANA v reakcii na Výzvu na tému *Obhajoba verejných záujmov*, ktoré boli zároveň prijímateľom, resp. partnerom v projektoch programu DGV. Projekt sa zamerl na monitorovanie dostupných služieb pre ženy zažívajúce násillie a ich deti cez nový robustný mapovací nástroj.

Zároveň je možné vidieť isté presahy aj v ďalších projektoch realizovaných cez Fond pre aktívne občianstvo, a to najmä pri projektoch v témach *Zraniteľné skupiny*²⁴, *Ludské práva*²⁵ a tiež v *Mikrograntoch*.²⁶

Externá ucelenosť, pridaná hodnota programu a predchádzanie duplicít

Tematicky boli z obdobných programov financovaných z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM) v čase implementácie programu DGV najbližšie projekty financované z EŠIF.

Pri porovnaní projektov viažucich sa k Výsledku 1 hodnotitelia konštatujú, že okrem NFM sa v rovnakom časovom období na problematiku rodovej rovnosti zameriaval Operačný program Ludské zdroje (OP LZ) konkrétne, v rámci prioritnej osi 4: Sociálne začlenenie a špecifického cieľa 4.1.2: Prevencia a eliminácia všetkých foriem diskriminácie, ktorý predpokladal podporu nasledovných aktivít:

- podpora a propagácia uplatňovania inkluzívnych politík pre príslušníčky a príslušníkov MRK,
- vzdelávanie pracovníkov prvého kontaktu v oblasti predchádzania a boja so všetkými formami diskriminácie,

²⁴ Napríklad projekty zamerané na posilnenie zručností žien, predovšetkým tých v zraniteľnom postavení (osamelé matky, ženy z marginalizovaných rómskych komunít, či matky zo znevýhodneného sociálneho prostredia a matky žijúce v centrách krízovej intervencie): „*DVE RUKY MÁM 1 a 2*“ – Národné tréningové centrum práce SK, n. o.; „*Červené pyžamko*“ – MISIA MLADÝCH; „*Lepší život rómskej ženy*“ – OZ pre podporu vzdelávania, výchovy a kultúry – ROMAD; „*Dorka Bags*“ – DORKA, n. o. Zdroj: <https://acfslovakia.sk/podporene-projekty/zranitelne-skupiny/>

²⁵ Projekt „*Posilňovaním kľúčových inštitúcií, vzdelávaním a zvyšovaním informovanosti k udržateľnému presadzovaniu nediskriminácie a rodovej rovnosti*“ organizácie Občan, demokracia a zodpovednosť. Zdroj: <https://acfslovakia.sk/podporene-projekty/ludske-prava/>

²⁶ Projekt „*Interná komunikačná platforma Ligy za duševné zdravie*“ realizovaný organizáciou Liga za duševné zdravie, ktorý zahŕňal napríklad aj tému psychického násillia. Zdroj: <https://acfslovakia.sk/podporene-projekty/mikrogranty/>

- podpora aktivít zameraných na elimináciu negatívnych stereotypov majority a jej senzibilizácia vo vzťahu k Rómom, šírenie myšlienok tolerance, akceptácie odlišností a zlepšovanie postojov mladých ľudí voči znevýhodneným skupinám obyvateľstva,
- aktivity zamerané k zvýšeniu informovanosti o predchádzaní všetkých foriem diskriminácie a spôsobom ochrany pred ňou,
- podpora rozvoja politiky rovnosti na celoštátnej úrovni a podpora výmeny dobrej praxe, podporovanie diverzity so zameraním na podnikanie,
- podpora inštitucionálneho rozvoja špecializovaných poradenských služieb slúžiacich na boj proti všetkým formám diskriminácie, vrátane právneho poradenstva v oblasti diskriminácie na trhu práce,
- podpora spolupráce sociálnych partnerov s odbornou verejnosťou pri koncipovaní, tvorbe a implementácii antidiskriminačných politík.

Určitá duplicita existuje aj v prípade ďalšej prioritnej osi OP L'Z, a to č. 5: Integrácia marginalizovaných Rómskych komunít. V prípade špecifického cieľa 5.1.1: „Zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov, na všetkých stupňoch vzdelávania s dôrazom na predprimárne vzdelávanie“ ide o nasledovné typy aktivít, ktoré môžu vykazovať určitú duplicitu s DGV:

- podpora programov orientovaných na zlepšenie spolupráce medzi vzdelávacími zariadeniami a rodičmi rómskych detí,
- systematická podpora výchovno-vzdelávacích aktivít a voľno-časových aktivít pre deti z MRK s hlavným dôrazom na prepájanie majority s minoritou,
- aktivity zamerané na predchádzanie a elimináciu segregácie na školách a v triedach.

V prípade špecifického cieľa 5.1.2: „Zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov“, ktorá môže vykazovať určitú duplicitu s DGV nasledovná aktivita:

- podpora existencie a fungovania komunitných centier v obciach s prítomnosťou MRK.

Okrem OP L'Z poskytuje MPSVaR SR aj dotáciu²⁷ na podporu rodovej rovnosti, a to neziskovým organizáciám poskytujúcim všeobecne prospešné služby alebo občianskym združeniam, ak majú v predmete činnosti aktivity alebo činnosti zamerané na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí, a tiež registrovaným cirkvám alebo náboženským spoločnostiam so sídlom na území Slovenskej republiky alebo právnickým osobám, ktoré odvodzujú svoju právnu subjektivitu od tejto registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ak ide o aktivity alebo činnosti na predchádzanie chudoby jednotlivcov a rodín a predchádzanie a podporu riešenia domáceho násillia a iného ohrozenia správaním iných fyzických osôb. Dotácia podporuje aj aktivity smerujúce k:

²⁷ <https://www.gender.gov.sk/dotacie/dotacie-mpsvr-sr/informacie-k-ziadosti/>

- rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí a podpore uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania,
- odstraňovaniu rozdielov v odmeňovaní žien a mužov,
- podpore zosúlad'ovania rodinného a pracovného života.

Ako je vidieť z vyššie uvedeného, OP L'Z sa viac sústreďuje na začlenenie znevýhodnených a marginalizovaných sociálnych skupín do spoločnosti, zlepšenie ich zamestnateľnosti a odstraňovanie praktík diskriminácie na trhu práce vrátane vo vzťahu k obom rodom (odmeňovanie, pracovné príležitosti a kariérny postup). Aj keď tieto témy môžu podporiť budovanie povedomia k rodovej rovnosti, nie sú na ňu priamo zamerané, ako ani na zvýšenie účasti žien na rozhodovaní, boj proti stereotypom, ani na aktivity podporujúce sexuálne a reprodukčné zdravie a práva žien. Navyše podpora NFM a FM EHP sa viac zameriava na priamo na ženy, alebo deti a mládež celkovo, pritom dospelí muži sa zúčastňujú aktivít v projektoch v menšej miere. Naopak, v programoch EŠIF sú opatrenia vo väčšine prípadov zamerané na obe pohlavia. Z týchto dôvodov nemožno považovať programy z NFM a FM EHP za úplne duplicitné s programami EŠIF a podporou MPSVaR SR.

Občianske združenia a neziskové organizácie podporujúce rodovú rovnosť môžu požiadať o podporu formou grantov aj VÚC či miestne samosprávy, ale aj nadácie vytvorené súkromným sektorom (SPP, Orange, Tesco, DM a pod.). Ide však skôr o všeobecnú podporu neziskového sektora bez priameho zamerania na rodovú rovnosť, ktorá umožňuje organizáciám uhrádzať prevádzkové náklady na svoju činnosť. Takúto podporu nemožno považovať za duplicitnú s programami a podporovanými aktivitami NFM a FM EHP.

Duplicita s inými programami sa čiastočne vytvorila hlavne s OP L'Z (PO 4 a 5) podporeného z EŠIF, ktorý umožňoval financovať projekty najmä v súvislosti s rovnakým zaobchádzaním na trhu práce vrátane podpory MRK, a tiež podporou rodovej rovnosti zo štátnych prostriedkov prostredníctvom dotácií MPSVaR SR. Podpora z EŠIF a MPSVaR sa viac orientovala na oba rody, zatiaľ čo v projektoch NFM sa dospelí muži zúčastňovali na aktivitách len v malej miere. Berúc v úvahu komplikovanú administratívu implementačného mechanizmu EŠIF, prostriedky z NFM fungovali omnoho efektívnejšie, pružnejšie a v konečnom dôsledku s vyššou pridanou hodnotou ako podpora z EŠIF či štátneho rozpočtu. V súčasnosti sa podpora problematiky z NFM javí ako najúčinnnejšia v rámci SR.

Pri analýze projektov viažucich sa k Výsledkom 2 a 3 je situácia mierne odlišná. Projekty financované cez NFM mali snahu vytvárať synergie s projektami financovanými cez EŠIF a poskytovať kontinuitu a stabilitu v otázke financovania dosiahnutých úspechov v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia.

Najvýraznejšie je možné tento trend pozorovať pri Národnej linke pre ženy zažívajúce násillie,²⁸ ktorá je súčasťou KMC, a ktorá bola v určitej chvíli financovaná z NFM v rámci preddefinovaného projektu DGVPP002, aby tak umožnila preklenúť časové obdobie, v ktorom skončilo jej financovanie z ESF a zároveň sa čakalo na začiatok implementácie *NP*

²⁸ Národná linka pre ženy zažívajúce násillie začala fungovať v rámci NP „Prevencia a eliminácia násillia na ženách“ financovaného z ESF v rámci OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Prevenencia a eliminácia násillia a sociálneho vylúčení prostredníctvom národných liniek pomoci cez Program Slovensko financovaný tiež z ESF²⁹.

Obsahovo sa program DGV v hodnotenom programovom období najviac prelínal s výzvami vyhlasovanými v rámci prioritnej osi 4 OP LZ, keďže zameranie OP LZ bolo na zníženie počtu ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením³⁰. Predmetné dopytovo-orientované výzvy *Poradenstvo a osveta v oblasti prevencie a eliminácie diskriminácie I a II* a na *NP Prevenencia a eliminácia rodovej rovnosti* OP LZ reagovali celkovo na ohrozené a zraniteľné skupiny osôb a zamerali sa aj na podporu rozvoja, ale aj skvalitnenie služieb pre obeť násillia, najmä ženy. Aj viacero prijímateľov grantov z NFM implementovalo projekty cez spomínané výzvy OP LZ, časovo sa však neprekrývali, nevytvárali duplicity a naopak na seba často nadväzovali, pričom projekty NFM predstavovali akúsi nadstavbu k projektom OP LZ, čo zároveň umožnilo zabezpečenie udržateľnosti dosiahnutých pozitívnych výsledkov. Samotní prijímatelia grantov cez NFM nevnímali, že by bol prítomný problém s vytváraním duplicít projektov financovaných z NFM s projektami financovanými z ESF, prípadne z iných zdrojov.

Pridaná hodnota programovej oblasti

Realizátori projektov viažucich sa k Výsledku 1 dosiahli prostredníctvom svojich aktivít u oslovených skupín vyššie hodnoty všetkých ukazovateľov výstupu v porovnaní s plánovanými hodnotami a o to o niekoľko desiatok %. Napríklad sa očakávalo, že podiel obyvateľstva priaznivo vnímajúci rodovú rovnosť sa projektovými aktivitami zvýši o 15 %, v skutočnosti podľa spätnej väzby získanej s vyplnených dotazníkov účastníkov aktivít, bol výstup v priemere až 69,43 %. Podobná situácia bola s očakávaným podielom obyvateľstva odmietajúci rodové stereotypy, kde sa namiesto 15 %-ného zlepšenia dosiahlo až 59,35 %-né zlepšenie. V prípade študentov bola situácia nasledovná: podiel študentov priaznivo vnímajúci rodovú rovnosť bol namiesto očakávaných 20 % až 61,67 % a podiel študentov odmietajúci rodové stereotypy bol namiesto očakávaných 15 % až 55,7 %. V tomto procese zohrali významnú úlohu prednášky a workshopy organizované na školách, a tiež asistencia pedagógom, ktorí väčšinou reagovali pozitívne na organizáciu prednášok, pritom mnohí z nich si ich žiadali aj po skončení projektov. Celkovo sa prednášky realizovali v 75 školách s MRK (oproti plánovaným 69 školám) a celkovo v 242 školách (oproti plánovaným 216 školám). Niektoré školy pokračujú s prednáškami s pomocou podporených organizácií aj v súčasnosti na dobrovoľnej báze (Človek v ohrození, SNSLP), prípadne rozširujú túto pôsobnosť do iných okresov. Informácia o prednáškach sa dostala aj k zamestnávateľom, ktorí tiež žiadajú prezentovať problematiku rodovej rovnosti pre svojich zamestnancov (SNSLP). Aj počet okresov sa u niektorých organizácií značne rozšíril oproti plánu. Napríklad Inštitút ľudských práv zrealizoval prednášky namiesto v 12 okresoch v 18 a SNSLP zvýšilo počet okresov pre organizovanie prednášok z 15 na 26. Počet okresov vždy presiahol plán, okrem OZ MyMamy, v ktorom bol dosiahnutý podľa plánu. Každá organizácia pritom oslovila viac žiakov a študentov, ako bolo plánované. Výnimkou bolo OZ Žena v tiesni,

²⁹ Implementácia NP Prevenencia a eliminácia násillia a sociálneho vylúčení prostredníctvom národných liniek pomoci začala v januári 2024 s plánovaným ukončením v decembri 2024.

³⁰ „Za skupiny, ktoré sú najviac ohrozené chudobou a sociálnym vylúčením, sa považujú nezamestnaní, mladí ľudia, neúplné rodiny, osoby so zdravotným postihnutím a tiež zamestnaní s nízkou úrovňou vzdelania. Medzi najzraniteľnejšie skupiny patria taktiež ľudia bez domova, drogový a inak závislé osoby, ohrozené, resp. týrané deti, chronicky chorí pacienti a podobne.“ Cit. z Hodnotenia pokroku k naplneniu cieľov PO Sociálne začlenenie v rámci OP LZ (2021). Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/esf/programove-obdobie-2014-2020/monitorovanie-hodnotenie/hodnotenia-op-lz/>

ktoré oslovilo takmer o 800 žiakov a študentov menej než bolo plánované. Spolu bolo oslovených 11 264 žiakov a študentov (z toho 1 864 Rómov), čo bolo o 1 404 viac oproti plánu. Najväčší relatívny nárast v počte oslovených žiakov a študentov sa zaznamenal v prípade aktivít OZ Únie materských centier and OZ InTYMYta.

Pôvodne sa malo realizovať 37 kampaní, pričom sa ich zrealizovalo 38. Najviac kampaní organizovali občianske združenia Človek v ohrození, Žena v tiesni a MyMamy. Kampane boli úspešné a zaznamenali vysoký vplyv na rast povedomia vo vzťahu k rodovej rovnosti.

Projekty, ktoré boli zamerané na Rómov, využívali inovatívne nástroje, napr. výtvarné súťaže, počas ktorých deti a ženy stvárňovali významné Rómky. Kresby sa neskôr stali súčasťou publikácií (napr. kalendáre a kvartetá) a tiež putovnej výstavy. Aktivity sa realizovali aj v súčinnosti s komunitnými centrami. Zaujímavou bola práca s bibliou ako účinným nástrojom na elimináciu patologických javov vrátane dohodnutých detských manželstiev, ale aj iných foriem rodovo podmieneného násillia. Táto aktivita, ktorá čerpala zo štúdií feministickej teológie, bola pilotným testom vzdelávania a odbornej prípravy zameraného na hodnoty v každodennom živote.

V rozhovoroch zástupcovia zúčastnených organizácií hovorili o najdôležitejších kvalitatívnych výsledkoch svojich projektov, ktoré mnohokrát prekonalí ich očakávania a tvorili pridanú hodnotu projektov. Aktivity viedli napríklad k zavádzaniu kvót na rodovom základe v rôznych oblastiach školského života, napr. v pracovných skupinách a pod., alebo k zvýšenému záujmu učiteľov o túto problematiku a rastúcemu dopytu po prednáškach aj po skončení projektu (Inštitút ľudských práv). Za pridanú hodnotu programu považovali organizácie aj rastúci záujem a zapájanie rómskych žien do spoločenského života a rozvoj ich zručností v prospech ich vyššej zamestnateľnosti, v ich lepšom postavení vo vlastných komunitách, kde fungujú ako ženské líderky (Človek v ohrození). Medzi kvalitatívne výsledky patrilo aj zvýšenie povedomia v spoločnosti k rodovej problematike (Žena v tiesni), vyššie sebavedomie žien a ich schopnosť hovoriť o svojich problémoch a ich celková vyššia socializácia (Únia MC a SNSLP). Medzi konkrétnymi kvalitatívnymi výsledkami bolo aj zjavné scitlivovanie k závislému správaniu a jeho rozpoznávanie (EsFem).

Samotné organizácie boli motivované hlavne potrebami vybraných skupín, ktoré organizácie rozoznali, ale aj snahou udržať svoju viacročnú činnosť. Aj pre organizácie priniesol projekt pridanú hodnotu v podobe novovytvorenej odbornosti, postavenia v regióne a obciach (OZ EsFem je prizývaný do pracovných skupín zriadených pri VÚC, OZ Žena v tiesni a ÚMC sú lepšie rozoznané samosprávami), získavania nových kontaktov a sietí v území ich podobnosti (ÚMC).

Pridanou hodnotou programu DGV mala byť aj bilaterálna spolupráca, táto sa však rozvíjala prostredníctvom implementovaných projektov iba v obmedzenej miere. Z organizácií zapojených do programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom mala iba jedna nórskeho partnera: OZ Inštitút ľudských práv, ktorá vytvorila partnerstvo s KUN, Centrom pre rovnosť a rozmanitosť (www.kun.no). Nórski experti v projekte podporovali rozvoj inkluzívnych vzdelávacích programov zameraných na prepojenie rodovo podmieneného násillia a kultúrnej rozmanitosti. Projekt zahŕňal ciele intervencie pre marginalizované rómske komunity, pričom využíval nórske skúsenosti v oblasti inkluzívneho vzdelávania a verejných kampaní. Inštitút pre ľudské práva hodnotil spoluprácu ako výbornú príležitosť pre získavanie know-how v oblasti rodovej problematiky.

Okrem toho, OZ InTYMYta uviedlo vo svojej správe prezentáciu troch príkladov dobrej praxe z Nórska počas workshopov vzťahovej a sexuálnej výchovy, ktoré hodnotili ako vhodnú primárnu prevenciu pred sexuálnym násilím a obťažovaním a spôsob ako viesť mládež a ďalších ľudí k rešpektu, rovnosti, zdraviu a bezpečiu.

Program v rámci programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom vytvoril pridanú hodnotu vo forme kvalitatívnych výsledkov, ako ich identifikovali užívatelia podpory z NFM, a to v podobe zvýšenia povedomia k rodovej problematike medzi žiakmi a študentami oslovených škôl, ich pedagógmi, ale aj v spoločnosti celkovo, k vyššiemu sebadovedeniu žien a ich schopnosti hovoriť o svojich problémoch a tým aj ich vyššej socializácii. Aktivity projektov viedli aj k zavádzaniu kvót na rodovom základe v rôznych oblastiach školského života, v pracovných skupinách a pod., alebo k zvýšenému záujmu učiteľov o túto problematiku a dopyt po prednáškach aj po skončení projektu, či zaradovanie tejto tematiky priamo do vyučovania na školách. Pridaná hodnota sa vytvárala aj v podporených rómskych komunitách, a to vo väčšom zapájaní rómskych žien do spoločenského života a rozvoja ich zručností v prospech ich vyššej zamestnateľnosti, lepšieho postavenia vo vlastných komunitách, kde fungujú ako ženské líderky. Významnou pridanou hodnotou boli aj posilnené kapacity podporených organizácií. V oblasti bilaterálnej spolupráce s nóorskymi organizáciami sa však dosiahol len minimálny pokrok, keďže iba jedna organizácia realizovala projekt v spolupráci s nóorskim partnerom.

Z analýzy dostupných dokumentov a z rozhovorov s prijímateľmi príspevku z NFM viažucich sa k Výsledkom 2 a 3 vyplynulo viacero zistení týkajúcich sa pridanej hodnoty programu DGV oproti iným poskytovateľom príspevkov/dotácií:

Obsahové zameranie

- Program DGV dokázal vhodne reagovať na aktuálne potreby cieľových skupín, dával prijímateľom dostatočný priestor na skvalitňovanie a rozširovanie služieb, pričom zároveň pomáhal udržiavať už dosiahnuté výsledky a výstupy. Iní poskytovatelia príspevkov/dotácií vrátane fondov EÚ nie vždy reflektujú aktuálne potreby cieľovej skupiny a jej špecifiká. Prijímatelia sa zhodli na tom, že v programe DGV bol evidentný záujem o zisťovanie konkrétnych potrieb cieľových skupín, čo sa do veľkej miery premietlo aj v správnom nastavení a zameraní programu.
- Program poskytol aj priestor na realizáciu nových a inovatívnych aktivít či metód, ktoré nebolo možné financovať z iných zdrojov. Program umožnil otestovať niektoré nové metódy práce s klientkami alebo s deťmi (napr. mapovanie priebehu násillia), prispôbiť prostredie poradenských centier a BŽD, aj pre deti žien zažívajúcich násillie (napr. snoezelen miestnosti, Montessori herne), či využiť nové formy osvetových kampaní (napr. zapojenie influencerov, výroba podcastov) a vzdelávať sa v nových oblastiach (napr. analýza detskej kresby, syndróm CAN), alebo poskytovať nové formy terapií alebo kurzov pre klientky (napr. ACCESS BARS®, kurzy sebaobrany, zriadenie terapeutickej záhrady). Zároveň pomohol vytvoriť, resp. aktualizovať manuály a metodiky pre rôzne situácie vyplývajúce z praxe. V prípade preddefinovaného programu možno spomenúť aj otvorenie témy sexuálneho násillia (štúdia Integrovaná pomoc v prípadoch sexuálnej viktimizácie z roku 2024), vytvorenie akreditovaného vzdelávacieho programu pre Akadémiu policajného zboru v téme domáceho násillia, programy pre mužov aj ženy vo výkone trestu, či zariadenie ôsmich vyluchových miestností za účelom ich prispôsobenia pre potreby žien zažívajúcich násillie a ich deti.

Procesné nastavenie, financovanie a administratívna náročnosť

- Respondenti oceňovali, že projekty boli financované z NFM a spolufinancované zo štátneho rozpočtu SR a nebolo potrebné spolufinancovanie z ich vlastných zdrojov.
- Prevažne pozitívne hodnotili aj nižšiu administratívnu náročnosť a flexibilitu projektov v porovnaní s projektami financovanými cez EŠIF. Niektorí negatívne hodnotili neprimeraný počet auditov za pomerne krátke časové obdobie či neprehľadnosť niektorých formulárov (priebežné správy).
- Mimoriadne pozitívne hodnotili prijímatelia komunikáciu a spoluprácu so Správcom programu, ktorú súhlasne označovali za nadštandardnú, ba priam unikátnu v tom zmysle, že správca programu má okrem riadiacich schopností aj odborné znalosti o téme a prejavuje skutočný záujem o úspešnú implementáciu projektov a zlepšenie situácie a postavenia cieľových skupín.

Multiinštitucionálna spolupráca

- Sieťovanie a multiinštitucionálna spolupráca, ktorá bola povinnou aktivitou vo výzvach, bola tiež hodnotená ako nadštandard, ktorý vo veľkej miere prispieva k zlepšovaniu situácie v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia a k dosahovaniu cieľov grantov EHP a Nórska. Vo všetkých projektoch sa darilo nadväzovať spoluprácu a aj v nej ďalej pokračovať. Okrem siete MVO boli do programu zakomponované rôznorodé štátne a verejné inštitúcie (napr. mestá a obce, vyššie územné celky, policajné zbory, SPODK, Zbor väzenskej a justičnej stráže, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, Akadémia policajného zboru, základné a stredné školy, a pod.).

Medzinárodná spolupráca

- Nórske granty poskytujú jedinečnú platformu pre medzinárodnú spoluprácu a transfer poznatkov, čo je pre Slovensko mimoriadne cenné. To potvrdil aj prijímateľ preddefinovaného projektu KMC, ktorý partnerstvo s nórskou organizáciou Norwegian Centre for Violence and Traumatic Stress Studies hodnotil ako veľmi prínosné a užitočné, čo sa týka pridanej hodnoty pre projekt a program celkovo z pohľadu odbornosti, ale aj pre poskytnutie možnosti na prezentáciu výsledkov projektu a SR na medzinárodných a európskych platformách a konferenciách. Celkovo však bolo pre poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násillie mimoriadne náročné nájsť pre projekty nórskeho partnera (iba v jednom projekte figurovala aj organizácia Nórska Alternatíva násilliu ([Alternativ til Vold](#)), ale nebola oficiálne partnerom projektu, bola v postavení spolupracujúcej organizácie). Jedným z hlavných dôvodov bolo, že oslovené subjekty z Nórska na žiadosti o spoluprácu nereagovali – je vysoko pravdepodobná domnienka, že pre špecifickosť témy je počet týchto subjektov nízky vzhľadom na počet krajín, v ktorých sa implementujú Nórske granty, a teda nemajú kapacity na uspokojenie všetkých záujemcov o spoluprácu. Ďalšími z prekážok pri hľadaní nórskeho partnera bola aj jazyková bariéra či administratívna a legislatívna náročnosť uzavretia partnerstva na strane nórskeho partnera. V niektorých projektoch nórskeho partnera nehľadali. Prevažne však panovala zhoda v tom, že by do budúcnosti uvítali takéto partnerstvo, prípadne inú formu spolupráce s nóorskymi organizáciami.
- Neoceniteľný bol aj príspevok RE ako medzinárodnej partnerskej organizácie, s ktorou mnohí prijímatelia spolupracovali, a ktorej prínos bol markantný predovšetkým v poskytovaní technickej asistencie a odborných znalostí. RE bola

klúčovým partnerom pri realizácii konferencie siete Synergy³¹. Všetci respondenti z rozhovorov vysoko oceňovali prínos konferencie, čo sa týka zdieľania dobrej praxe medzi rôznymi subjektami pôsobiacimi v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia aj vytvárania potenciálnych partnerstiev a posilnenia medzinárodnej spolupráce (napr. delegácie z iných štátov v niektorých prípadoch aj osobne navštívili prijímateľov grantov, ktorí tak získali nové kontakty a nové zdroje informácií).

Nórske granty sú vnímané ako veľmi vhodné pre prijímateľov z mimovládneho sektora, ako sú práve organizácie poskytujúce špecifické služby pre ženy zažívajúce násillie a ich deti vzhľadom k tomu, že tieto organizácie poväčšine nemajú kapacity na časovo, administratívne a finančne náročné projekty iných donorov.

Určité neželané duplicity môžu vznikať skôr interne v rámci programu predovšetkým pri špecifických aktivitách, ktoré sú prijímatelia povinní v rámci projektu realizovať, a to najmä pri organizácii otváracích a záverečných konferencií k projektu. Ide o duplicity v tom zmysle, že SR je príliš malá krajina na to, aby sa nekryli odborníci (experti v danej oblasti, predstavitelia štátnych a verejných inštitúcií, a pod.), ktorí sú na tieto akcie obvykle pozývaní. Otázkou je preto ich nejednoznačný cieľ a pridaná hodnota pre dosahovanie pozitívnych výsledkov vzhľadom na personálne kapacity a tiež finančné náklady vynaložené na organizáciu týchto podujatí. V súčasnej podobe z pohľadu hodnotiteľov neplnia svoj účel a sú skôr záťažou pre prijímateľov v programe DGV a neefektívnym čerpaním zdrojov a využitím odborných kapacít.

7.3.2.2 Zistenia a odporúčania

- Z:1 Interná aj externá ucelenosť programu DGV bola zabezpečená do vysokej miery. Projekty vytvárali potrebné synergie a prepojenia, ktoré mali výrazne pozitívny efekt na dosahovanie plánovaných výsledkov a cieľov programu, a to ako interne (v rámci Programu DGV a v rámci poskytovaných Grantov EHP a Nórska s programami GGC, LDI a Fondu pre aktívne občianstvo a pri výsledku 1 aj s programom Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT)), tak aj externe (s projektami financovanými z EŠIF).
- Z2: Program DGV ukázal, že podporované aktivity majú zmysel, generujú pridanú hodnotu v podobe kvalitatívnych výsledkov nad rámec očakávania, pomáhajú zvyšovať povedomie v oblasti rodovej rovnosti medzi cieľovými skupinami, zapájať problematiku rodovej rovnosti do vzdelávacieho procesu, ale aj celkovo do spoločnosti, prispievajú k vyššiemu sebavedomiu žien a ich schopnosti hovoriť o svojich problémoch a tým aj ich vyššej socializácii. Pridaná hodnota sa vytvárala aj v podporených rómskych komunitách, a to vo väčšom zapájaní rómskych žien do spoločenského života a rozvoja ich zručností v prospech ich vyššej zamestnanateľnosti, ich lepšieho postavenia vo vlastných komunitách, kde fungujú ako ženské líderky. Program sa menej sústredil na zapájanie dospelých mužov do podporovaných aktivít. Program DGV vytvoril pridanú hodnotu predovšetkým v štyroch oblastiach:

³¹ Konferencia, ktorej témou bola „Podpora služieb pre obe domáceho a rodovo podmieneného násillia – cesta k výsledkom a sexuálne násillie“ sa uskutočnila v dňoch 6. – 8. 12. 2023 v Bratislave a konala sa pod záštitou prezidentky SR. Konferenciu organizoval Správca programu (MIRRI SR) v spolupráci s KMC, MPSVR SR, nórske Ministerstvom spravodlivosti a verejnej bezpečnosti ako koordinátorom siete SYNERGY.

- obsahové zameranie: skvalitnenie a rozšírenie poskytovaných služieb vrátane realizácie inovatívnych aktivít a podpory nových služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, podpora osvetu a vzdelávania so zameraním sa na nové aspekty v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia v súlade s aktuálnymi potrebami cieľových skupín,

- procesné nastavenie, financovanie a administratívna náročnosť: prínos predovšetkým z hľadiska poskytnutia možnosti zapojenia sa aj pre poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie s obmedzenými kapacitami a takisto z hľadiska posilnenia ich motivácie ďalej sa zapájať do výziev z grantov EHP a Nórska,

- multiinštitucionálna spolupráca, ktorá je nevyhnutná na dosahovanie pokroku v oblasti DGV, a ktorá sa ukázala ako veľmi prínosná pre prijímateľov grantov aj pre zapojené inštitúcie, a má aj veľký potenciál na kontinuálne zlepšovanie služieb poskytovaných pre cieľové skupiny a naštartovanie systémových zmien,

- v obmedzenom rozsahu medzinárodná spolupráca prítomná najmä v preddefinovanom projekte a v dvoch projektoch viažucich sa k Výsledku 1 (spolupráca s nórsnym partnerom), ale taktiež v rámci celého programu prostredníctvom angažovania sa a spolupráce s RE. Medzinárodná spolupráca znamenala rozšírenie možností na výmenu znalostí a skúseností a na prezentáciu SR na európskych a medzinárodných fórach.

Z3: Duplicita s programami financovanými z iných zdrojov mimo grantov EHP a Nórska sa čiastočne vytvorila hlavne pri projektoch viažucich sa k Výsledku 1 s OP L'Z (PO 4 a 5) podporeného z EŠIF, ktoré umožňovalo financovať projekty hlavne v súvislosti s rovnakým zaobchádzaním na trhu práce vrátane podpory MRK, a tiež podporou rodovej rovnosti zo štátnych prostriedkov prostredníctvom dotácií MPSVaR SR. Podpora z EŠIF a MPSVaR sa orientovala viac na oba rody, zatiaľ čo v projektoch NFM sa dospelí muži zúčastňovali na aktivitách len v malej miere. Berúc v úvahu komplikovanú administratívu implementačného mechanizmu EŠIF, prostriedky z DGV fungovali omnoho efektívnejšie, pružnejšie a v konečnom dôsledku s vyššou pridanou hodnotou ako podpora z EŠIF, či štátneho rozpočtu. V súčasnosti sa podpora problematiky z NFM javí ako najúčinnnejšia v rámci SR.

Projekty viažuce sa k Výsledku 2 a 3 sa vhodne dopĺňali s programami OP L'Z, pomáhali zachovať kontinuitu služieb a dosiahnutých výsledkov, obsahovo sa dopĺňali, časovo sa neprelínali a nevytvárali duplicity.

Pri projektoch viažucich sa k Výsledku 2 a 3 sa však vyskytli isté interné duplicity - povinnosť každého prijímateľa organizovať otváraciu a záverečnú konferenciu k projektu sa javí ako bezúčelová a zaťažujúca pre prijímateľov. Pri súčasnom nastavení a požiadavkách nevytvára táto aktivita pridanú hodnotu k projektom alebo programu ako celku vzhľadom na vynaložené finančné prostriedky, administratívnu záťaž a potrebné personálne zabezpečenie, naopak je možné hovoriť o tom, že vytvára neželané duplicity.

Odporúčania pre NKB a Správcu programu:

01: V budúcnosti je potrebné zachovať synergiu medzi programovými oblasťami a ich intervenciami a ďalej ju vylepšovať. S cieľom podporiť politiku orientovanú na

- výsledky je podpora synergie medzi intervenciami v rámci jedného programu a medzi programami ešte významnejšia. Naďalej podporovať programy, ktoré majú obsahový presah na oblasť domáceho a rodovo podmieneného násilia a prispievajú k dosahovaniu cieľov Grantov EHP a Nórska (LDI - v časti zameranej na odstraňovanie chudoby a inklúziu Rómov a GGC - v časti dobrej správy vecí verejných), prípadne ich zlúčiť pri zachovaní značnej podpory pre oblasť domáceho a rodovo podmieneného násilia.
- 02: Toto prepojenie by však nemalo mať za následok zníženie počtu intervencií, ale skôr naopak – ich rozšírenie, ako aj rozšírenie cieľových skupín s potrebou zvýšenia povedomia pre rodovú problematiku. Je rovnako potrebné rozšíriť cieľové skupiny a zapojiť v oveľa väčšej miere mužov, prípadne manželské páry, zamestnancov a poslancov samospráv, a ďalšie skupiny a tomu prispôbiť aj rozsah intervencií. Rodinné stereotypy sa dajú efektívne prekonávať jedine tak, že oba rody budú súbežne scitlivované v tejto problematike.
- 03: Naďalej obsahové zameranie nastaviť tak, aby boli implementované projekty komplementárne k aktivitám financovaným z iných mechanizmov vrátane štátneho rozpočtu a fondov EÚ. Explicitne túto komplementaritu s EÚ a národnými programami a stratégiami identifikovať v programovej dohode a vo výzvach, pričom je nevyhnutné dať dôraz na súlad zamerania programu s plánovanou transpozíciou *Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácnemu násiliu*.
- 04: Pre budúcnosť je potrebné zaviesť pravidelnú komunikáciu medzi rôznymi prispievateľmi, ktorí podporujú rodovú rovnosť, nediskrimináciu a riešenia v súvislosti rodovo-podmieneným násilím, napríklad prostredníctvom platformy prispievateľov s cieľom koordinovať podporu tak, aby sa zvýšila synergia týchto podpôr a eliminovala sa zbytočná duplicita.
- 05: Naďalej podporovať multiništitucionálnu spoluprácu ako povinný prvok pri implementácii projektu a naopak zvážiť povinnosť organizovať otváraciu a záverečnú konferenciu pre projekty implementované cez schému malých grantov pri programe DGV. Za úvahu stojí buď zmena tejto aktivity na nepovinnú (voliteľnú) aktivitu; alebo na jej modifikáciu – využitie online platforiem alebo hybridných formátov; prípadne konanie povinnej otváracie konferencie a spoločnej záverečnej konferencie; či umožniť prijímateľom predstaviť výsledky projektu v rámci svojich iných individuálnych aktivít, na ktorých organizácie prezentujú všetky svoje aktivity realizované za daný rok, prípadne zaviesť centrálny plánovací kalendár takýchto podujatí – spoločné plánovanie otváracích a záverečných konferencií v prípade zachovania povinnosti tohto typu aktivít.
- 06: Výraznejšie posilniť možnosti spolupráce s nórske partnerom prostredníctvom sieťovania organizácií aktívnych v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násilia, napr. cez intenzívnejšie organizovanie tzv. matchmaking podujatí (online/osobne) alebo cez tzv. reverse matching – online platforma, na ktorej by boli údaje na jednej strane o nórske organizáciách s krátkym popisom svojej činnosti a obsahového zamerania s informáciou o dostupnosti pre partnerstvo v projekte NFM (prípadne aj predpokladanej kapacite, ktorú môže na projekt uvoľniť) a jazykové možnosti, a tiež rovnaký krátky popis k slovenskej organizácii o jej činnosti a plánovanom projektovom zámere, o jazykových a kapacitných možnostiach + kontaktné

informácie. Alternatívou môže byť aktualizácia, sfunkčnenie a zatraktívnenie už existujúcej databázy určenej na hľadanie partnerov v rámci grantov EHP a Nórska v súlade s vyššie uvedeným. Pre podporu rozvoja bilaterálnych vzťahov s nóorskymi partnermi je potrebné viac propagovať program v podmienkach Nórskeho kráľovstva, prípadne možnosť vyhľadávania partnerov aj v iných krajinách EHP. Medzinárodná spolupráca v podporených projektoch pomôže znásobiť pridanú hodnotu a vytvoriť ju v nových oblastiach problematiky rodovej rovnosti.

7.3.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria udržateľnosť

„*Majú dosiahnuté výsledky schopnosť pretrvať?*“ To je kľúčová otázka, pokiaľ ide o evaluačné kritérium OECD/DAC Udržateľnosť. Pri posudzovaní udržateľnosti pozitívnych výsledkov dosiahnutých prostredníctvom implementovaných projektov v rámci programu DGV sa hodnotitelia zamerali na to, do akej miery sú tieto vôbec udržateľné a tiež na interné a externé faktory, ktoré udržateľnosť najviac ovplyvňujú. V kontexte tohto kritéria bolo dôležité zistiť, ktoré pozitívne výsledky najviac prispievajú k cieľom programu a zároveň sú najviac prínosné pre všetky cieľové skupiny programu. V nadväznosti na to hodnotitelia mohli posúdiť udržateľnosť týchto benefitov a identifikovať ideálne podmienky, ktoré by najvýraznejšie prispievali k tomu, aby tieto benefity zostali zachované. Hodnotitelia zároveň zisťovali, ktoré oblasti sa z hľadiska udržateľnosti javia ako najviac relevantné pre budúce programové obdobie.

Usmernenie k výsledkom chápe udržateľnosť (Sustainability) ako rozsah, v akom výhody programu/fondu pretrvávajú alebo pravdepodobne budú pretrvávať. „Výhoda“ pritom znamená pozitívnu zmenu s trvalými účinkami. Mala by sa prejavovať nielen na úrovni výstupov, ale aj na úrovni výsledkov (čo bolo možné iba do obmedzenej miery vzhľadom na krátke časové obdobie, ktoré uplynulo od skončenia projektov).

Hlavné evaluačné otázky pre posúdenie kritéria udržateľnosť, ktoré vychádzajú z Usmernenia k výsledkom, a ktorých formulácia otázok vhodne zodpovedá vyššie uvedenej definícii evaluačného kritéria.

1. Do akej miery je možné predpokladať zachovanie dosiahnutých výhod v najbližších piatich rokoch?
2. Aké finančné, ekonomické, sociálne, environmentálne a inštitucionálne kapacity v rámci systému sú potrebné na udržanie dosiahnutých výhod v priebehu času?

7.3.3.1 Závěry

Zachovanie výhod v najbližších piatich rokoch

Je možné očakávať, že dosiahnuté výhody podpory programu DGV v programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom (Výsledok 1) sa zachovávajú bez ďalšej finančnej podpory len v obmedzenej miere. Dá sa ale predpokladať, že sa tieto výhody budú aj ďalej rozvíjať v rámci oslovených cieľových skupín – žiakov, študentov a učiteľov zapojených SŠ a ZŠ, partnerských komunitných centier, mestských a obecných úradov, či kultúrnych ustanovizní, ako aj podporených organizácií, ktoré nadobudli nové odbornosti, skúsenosti a vytvorili si nové siete spolupracovníkov, prostredníctvom ďalších projektov financovaných z NFM alebo iných zdrojov. Dôkazom toho je aj fakt, že už dnes mnohé školy žiadajú zopakovať prednášky a zakomponovať ich do učebných osnov, že viaceré komunitné centrá zaviedli nové služby pre ženy a deti z MRK, že vznikla knižnica rodových štúdií a početné videá, blogy, podcasty, ktoré šíria informácie v oblasti rodovej rovnosti cez sociálne

siete. Intenzita tohto procesu bude však závisieť aj od toho, či organizácie, ktoré boli podporené v programe, budú ďalej schopné organizovať podobné účinné a efektívne aktivity ako v priebehu realizácie podporených projektov, prípadne ich aj rozšíriť o nové typy aktivity a cieľových skupín. Keďže ide o organizácie neziskového sektora, externé zdroje pre financovanie aktivít v tejto oblasti sú nevyhnutné.

Prijímatelia schémy malých grantov a preddefinovaného projektu viažucich sa k Výsledkom 2 a 3 veľmi dôsledne a opatrne plánujú svoje aktivity a výstupy tak, aby boli schopní zabezpečiť ich udržateľnosť. Chod týchto subjektov a ich aktivity sú financované predovšetkým zo štátneho rozpočtu (príspevok VÚC, dotačný mechanizmus MPSVR SR, dotačný mechanizmus MS SR), ale aj prostredníctvom iných zdrojov (ESF, rôzne nadácie, súkromní darcovia, 2 % dane a pod.). Veľmi často pracovníci poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti idú nad rámec svojich povinností a svojich úväzkov, aby zabezpečili chod organizácie a mohli realizovať všetky aktivity, pokračovať vo vzdelávaní alebo osвете. Najnáročnejšie sa z ich pohľadu javí udržanie kvalitných odborníkov a vyškolených ľudí po skončení financovania projektu. Často sa opýtaní poskytovatelia služieb stretávajú s tým, že týmto kvalifikovaným pracovníkom nedokážu po skončení financovania udržať vzniknuté pracovné miesta v takej podobe a s takými podmienkami, ako to bolo počas projektu, a následne po získaní nových grantov opäť musia hľadať nových odborníkov, čo nie je jednoduché. Celkovo je vo viacerých regiónoch (najmä sa to ukázalo v okresoch východného a stredného Slovenska) nedostatok kvalifikovaných pracovníkov vhodných na výkon týchto špecifických povolání (napr. v projekte DGV02013 vznikol problém s obsadením miest v nových poradenských centrách, ktorý sa po dohode so Správcom programu vyriešili využitím kapacít už existujúcich centier, avšak prevádzka nových centier musela byť z toho dôvodu mierne obmedzená). Tieto riziká pre udržateľnosť priamo súvisia s financovaním a systémovým nastavením poskytovaných služieb, ktorému sa hodnotitelia venujú ďalej v texte.

Technické vybavenie a investičné zásahy, ktoré boli súčasťou predefinovaného projektu a niektorých projektov financovaných zo schémy malých grantov, boli takisto premyslené tak, aby bolo možné ich dlhodobé používanie (napr. detské herne, snoezelen miestnosti či terapeutická záhrada). Pri preddefinovanom projekte udržateľnosť novovybudovaných alebo zariadených výsluchových miestností zabezpečuje MV SR. Ako sa neskôr ukázalo, vznikol problém v prípade sťahovania jedného policajného zboru, kde bola vybavená nová výsluchová miestnosť, čo sa pravdepodobne bude riešiť presťahovaním všetkého zariadenia do nového sídla, alebo zachovaním a využívaním konkrétnej miestnosti na pôvodnom mieste. Aj z pohľadu prijímateľov grantov je dôležité poskytnúť ženám zažívajúcim násilie a ich deťom príjemné prostredie, ktoré je prispôsobené ich potrebám a má pozitívne účinky na ich regeneráciu po často veľmi traumatických zážitkoch. Práve aj používanie týchto výstupov priamo prispievalo ku skvalitňovaniu služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti.

Výstupy osvetových kampaní (vizuály, videá, podcasty, blogy a pod.) a vzdelávacie materiály (manuály, metodiky, výskumné správy a pod.) je možné naďalej používať. V rámci osvetových kampaní sa osvedčilo zameranie na nové formy násillia, ako je napríklad stalking, cyberstalking, psychické a ekonomické formy násillia, ktoré sú stále aktuálne, čo podporuje aj využitie realizovaných výstupov. Výsledkom týchto aktivít bolo výrazné zvýšenie povedomia, ktoré sa odzrkadlilo vo zvýšenej návštevnosti webových stránok prijímateľov grantov, alebo konkrétnych projektov, či vo zvýšenej miere kontaktovania Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie, či liniek poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie. Poskytovatelia služieb vnímajú potrebu kontinuity osvetových kampaní

a takisto ich dlhodobé pôsobenie na verejnosť, preto tzv. recyklujú aj tieto vizuály a snažia sa ich dostať do povedomia občanov a najmä cieľovej skupiny čo najviac. V podmienkach SR opätovne chýba systémové financovanie osvedčenej verejnosti o domácom a rodovo podmienenom násilí, čo by výrazne prispievalo aj k udržateľnosti dosiahnutých výsledkov.

Záujem o vzdelávanie je stále veľký, organizácie vidia veľký priestor na vzdelávanie žiakov na ZŠ a SŠ v rámci primárnej prevencie, ale tiež vzdelávanie štátnych a verejných inštitúcií, kde je aj podľa najnovších výskumov a štúdií veľký nedostatok pracovníkov scitlivených v tejto oblasti. Dôležité je zahrnúť to do odbornej prípravy týchto pracovníkov už v priebehu štúdia, prípadne pri nástupe do práce. Vzdelávanie by malo byť kontinuálne a malo by sa realizovať opakovane, keďže aj táto oblasť sa neustále mení a vyvíja. V tomto kontexte je vhodné spomenúť KMC a vznik akreditovaného vzdelávacieho programu pre Akadémiu policajného zboru, ktorý je zameraný najmä na oblasť domáceho násillia a ktorý sa takisto naďalej používa. Okrem toho viacero prijímateľov grantov naďalej poskytuje vzdelávanie pre školy alebo iné inštitúcie, ktoré prejavia záujem, pričom financovanie týchto aktivít prebieha najčastejšie práve zo zdrojov záujemcov, alebo je poskytované v rámci pracovného času zamestnankýň prijímateľov, ktorého financovanie je diverzifikované, ako bolo vyššie spomínané.

Potreby v rámci systému na posilnenie udržateľnosti

Pre udržanie dosiahnutých výhod sú nevyhnutné finančné kapacity v podobe grantov od rôznych prispievateľov verejného a súkromného sektora. Z verejného sektora ide okrem grantových schém a projektov z FM EHP a NFM najmä o dotácie z rozpočtu MPSVaR SR a prostriedky z Programu Slovensko, a to viacerých špecifických cieľov priority 4. V oblasti sociálnych kapacít bude potrebné zhodnotiť investície do budovania povedomia v oblasti rodovej rovnosti z projektov financovaných z NFM v podobe zmenených postojov a zvýšeného povedomia cieľových skupín oslovených aktivitami projektov ako žiakov, študentov, učiteľov, odborníkov, ženy a deti z MRK ale aj oslovenú širokú verejnosť, a umožniť im šírenie získaných poznatkov prostredníctvom pokračujúcich aktivít alebo aktivít a projektov, ktoré si samy budú pripravovať a realizovať. V oblasti inštitucionálnych kapacít je potrebné podporiť spoluprácu a komunikáciu medzi podporenými organizáciami, ich cieľovými skupinami s dosiaľ nepodporenými aktérmi v oblasti rodovej rovnosti a vytvoriť platformu pre výmenu informácií, skúseností a príkladov dobrej praxe, či prípravu nových aktivít a projektov. Aj medzi poskytovateľmi príspevkov a dotácií by mala byť inštitucionalizovaná spolupráca a komunikácia v podobe platformy, ktorá by umožnila harmonizovať grantové podpory tak, aby sa eliminovali nadbytočné duplicity a zabezpečila sa čo najväčšia synergia medzi rôznymi programami.

Programová oblasť DGV Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom (Výsledok 1) podporil udržateľnosť aktivít v oblasti budovania povedomia k rodovej rovnosti celkovo u 9 organizácií, ktoré už dlhodobo pôsobili v tejto oblasti. Väčšina z tých organizácií, ktoré sa zúčastnili na riadených rozhovoroch uviedla, že vďaka podpore z NFM mohli plnohodnotne pokračovať vo svojej činnosti a rozvíjať ju. Niektoré z nich dokonca uviedli, že možnosť pokračovať vo svojich aktivitách bola ich hlavnou motiváciou uchádzať sa o prostriedky z NFM. Tie isté organizácie tiež uviedli, že po skončení projektov financovaných z NFM budú pokračovať v činnostiach len v obmedzenej miere. Napríklad z týchto dôvodov OZ EsFem rozdeľuje knižný fond z knižnice rodových štúdií medzi ďalšie partnerské organizácie, OZ inštitút pre ľudské práva bude pokračovať v prednáškach na školách, ale na základe dobrovoľnosti, OZ Ženy v tiesni bude tiež pokračovať s podporou VÚC, ktoré bude z grantového programu uhrádzať ich cestovné náklady, OZ ÚMC zase podporujú často

samosprávy, pokiaľ sú v obciach funkčné materské centrá, OZ Človek v ohrození spolupracuje aj s poskytovateľmi dotácií zo súkromnej sféry ako je DM a Tesco, SNSLP je financované priamo zo štátneho rozpočtu. Vo všeobecnosti však platí, že existuje pretrvávajúca výzva zabezpečenia stabilného financovania aktivít v prospech propagácie rodovej rovnosti a organizácií, ktoré tieto aktivity vykonávajú.

V tomto smere je žiadúca lepšia spolupráca a koordinácia NFM s ďalšími domácimi poskytovateľmi príspevkom a dotácií, najmä s MPSVaR SR, a výraznejšie zapojenie miestnych a regionálnych samospráv v rámci implementácie rôznych opatrení pre podporu rodovej rovnosti.

Zúčastnené organizácie si prostredníctvom podporených projektov výrazne zlepšili svoju odbornosť (Človek v ohrození, EsFem, ÚMC a ďalší) a manažérske zručnosti (SNSLP, ÚMC a ďalší, a to aj napriek problémom spojených s pandémiou COVID-19 a so zmenou politickej situácie na Slovensku, ktorá si vyžiadala aj zmeny v obsahovej a finančnej oblasti). Problémy s implementáciou sa prejavili aj v špecifických sociálnych skupinách tradične rodovo založených, ktoré si vyžiadali osobitné prístupy a pochopenie kontextu, čo následne spomalilo proces implementácie. Problémom bola aj existujúca personálna a vedomostná kapacita pri realizácii niektorých aktivít projektu, napríklad prieskumov. Administrácia projektov a spolupráca so správcom programu bola hodnotená vysoko pozitívne, okrem komplikovaného vedenia účtovníctva vo vzťahu k výdavkom. Viaceré inštitúcie navrhovali zavedenie zjednodušené vykazovanie výdavkov, napríklad v podobe paušálnych platieb.

Podporené organizácie sa však dostali do povedomia širšej verejnosti prostredníctvom online kampaní a prednášok na školách a workshopov vo svojich regiónoch ale aj v rámci celého Slovenska. Získané vedomosti, kapacity, kontakty, partnerstvá a siete prostredníctvom projektu môžu výrazne napomôcť k udržateľnosti projektu. Organizácie tiež získali nových partnerov v oblasti verejnej správy (EsFem, ÚMC) a súkromného sektora (ÚMC) a tiež posilnili partnerstvá a spoluprácu medzi sebou navzájom (EsFem, MyMamy, Človek v ohrození), pritom vytvorili väčšie siete. Dlhodobá udržateľnosť týchto získaných výhod však závisí od viacerých faktorov vrátane pokračujúcej finančnej, sociálnej a inštitucionálnej podpory.

Berúc do úvahy posilnené postavenie podporených organizácií v problematike rodovej rovnosti a ich lepšiu rozpoznateľnosť v regiónoch a na Slovensku, a zároveň fakt, že finančná podpora v rámci NFM sa nateraz skončila, bude potrebné nájsť aj ďalšie spôsoby ako udržať sociálny kapitál, ktorý sa vytvoril počas projektu. Tento sociálny kapitál sa udrží za podmienok, ak budú vytvorené alebo udržané nasledovné finančné, sociálne a inštitucionálne kapacity:

- **Finančné:** bude existovať dostatočný počet dostupných rôznych donorov a dostatočné finančné prostriedky na pokrytie potrieb organizácií. Poskytovatelia dotácií a príspevkov z verejného sektora (okrem SP programov z FM EHP a NFM, aj MPSVaR SR, RO Programu Slovensko, VÚC a miestne samosprávy) a súkromného sektora by mali spolu komunikovať a zlad'ovať podporené opatrenia tak, aby nedochádzalo k zbytočným duplicitám medzi opatreniami, ale podporovala sa ich vzájomná synergie. Okrem nových programov financovaných z FM EHP a NFM významnú úlohu vo financovaní v oblasti rovného zaobchádzania a nediskriminácie (úzko súvisí s problematikou rodovej rovnosti), bude hrať hlavne Program Slovensko a jeho priorita 4. V tejto prioritě ide o implementáciu opatrení v rámci nasledovných špecifických cieľov:

- Špecifický cieľ: ES04.3. Podpora rodovo vyváženej účasti na trhu práce, rovnakých pracovných podmienok a lepšej rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom vrátane prístupu k cenovo dostupnej starostlivosti o deti a odkázané osoby (ESF+)
- Špecifický cieľ: ES04.6. Podpora rovného prístupu, a to najmä znevýhodnených skupín, ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu a odbornej príprave a podpora ich úspešného ukončenia, počnúc vzdelávaním a starostlivosťou v ranom detstve cez všeobecné a odborné vzdelávanie a prípravu až po terciárnu úroveň a vzdelávanie a učenie dospelých vrátane uľahčovania vzdelávacej mobility pre všetkých a prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím (ESF+)
- Špecifický cieľ: ES04.12. Podpora sociálnej integrácie osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením vrátane najodkázanejších osôb a detí (ESF+)
- Špecifický cieľ: RS04.3. Podpora sociálno-ekonomického začlenenia marginalizovaných komunít, domácností s nízkym príjmom a znevýhodnených skupín vrátane osôb s osobitnými potrebami prostredníctvom integrovaných akcií vrátane bývania a sociálnych služieb (EFRR)
- Špecifický cieľ: ES04.8. Podpora aktívneho začlenenia s cieľom podporovať rovnosť príležitostí, nediskrimináciu a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti, najmä v prípade znevýhodnených skupín (ESF+)
- Špecifický cieľ: ES04.12. Podpora sociálnej integrácie osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením vrátane najodkázanejších osôb a detí (ESF+)
- Špecifický cieľ: RS04.3. Podpora sociálno-ekonomického začlenenia marginalizovaných komunít, domácností s nízkym príjmom a znevýhodnených skupín vrátane osôb s osobitnými potrebami prostredníctvom integrovaných akcií vrátane bývania a sociálnych služieb (EFRR)
- Špecifický cieľ: ES04.10. Podpora sociálno-ekonomickej integrácie marginalizovaných komunít, ako sú napríklad Rómovia (ESF+)
- Špecifický cieľ: ES04.8. Podpora aktívneho začlenenia s cieľom podporovať rovnosť príležitostí, nediskrimináciu a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti, najmä v prípade znevýhodnených skupín (ESF+)
- *Sociálne:* bude existovať spoločenské prostredie, ktoré bude podporovať budovanie povedomia k rodovej rovnosti, minimálne účastníci aktivít organizovaných v rámci projektov podporených z DGV, vrátane žiakov a študentov škôl, učiteľov, odborníkov, rómskych detí a žien budú mať kapacitu šíriť poznatky a informácie, ktoré získali počas realizácie aktivít programu DGV, budú v nich pokračovať s ďalšími zúčastnenými z tých istých a nových cieľových skupín (muži a manželské páry), prípadne budú organizovať vlastné aktivity a projekty.

- *Inštitucionálne:* bude potrebné vytvárať a podporovať priestor pre komunikáciu rôznych subjektov a tak rozvíjať sieťovanie a spoluprácu subjektov, napríklad formou platforiem:
 - Platforma organizácií a partnerov – všetky podporené organizácie a nimi oslovené školy, komunitné centrá, knižnice, občianske združenia a pod. vytvoria platformu, ktorá bude slúžiť budovaniu povedomia vo vzťahu k v rodovej problematike s cieľom vymieňať si informácie, skúsenosti a príklady dobrej praxe v danej oblasti, ako aj pripravovať a realizovať nové projekty.
 - Platforma podporovateľov (donorov) – všetky organizácie finančne podporujúce problematiku rodovej rovnosti vytvoria platformu pre výmenu informácií, skúseností a príkladov dobrej praxe v oblasti financovania a pre zladzovanie podpory tak, aby sa eliminovala nadbytočná duplicita v podpore a dosiahla vyššia synergia opatrení podporovaných rôznymi donormi.

Pre udržanie dosiahnutých pozitívnych výhod v priebehu času pre Výsledok 2 a 3 sa najdôležitejšie javia legislatívne a systémové zmeny vrátane systému financovania a určité inštitucionálne zmeny smerujúce k posilneniu postavenia KMC. Všetci oslovení respondenti sa zhodli, že aktuálny stav nie je dostačujúci. Nedostatky v legislatíve, nesystematickosť a nepredvídateľnosť financovania či neexistujúci systém koordinácie v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia identifikovali všetci oslovení respondenti ako riziká pre dlhodobú udržateľnosť dosiahnutých výsledkov programu DGV.

V rámci legislatívy ide predovšetkým o absenciu jasných definícií a špecifikácie služieb poskytovaných v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia. Z analýzy dostupných dokumentov a uskutočnených rozhovorov vyplynulo, že neexistencia osobitného zákona či uceleného legislatívneho rámca, ktorý by túto problematiku ukotvil, je kľúčová pre poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násillie, pretože súčasná legislatíva sa pozerá na domáce a rodovo podmienené násillie buď v kontexte sociálnych služieb (zákon o sociálnych službách) alebo z pohľadu trestnej činnosti – pričom ani tu nie je právna úprava, ktorá by vyslovene a explicitne riešila problematiku domáceho a rodovo podmieneného násillia ako samostatného trestného činu, keď sú páchatelia zvyčajne odsúdení na základe paragrafov viažucich sa k trestným činom, ktoré iba čiastkovo pokrývajú domáce a rodovo podmienené násillie. Pohľad na túto oblasť z ľudsko-právneho hľadiska v súčasnej legislatíve úplne absentuje. Chýba aj jednoznačné prepojenie tejto problematiky s násillím na deťoch. Hoci bola v uplynulých rokoch posilnená úloha MS SR prostredníctvom legislatívy zameranej na zriadenie a financovanie intervenčných centier, čo výrazne pomohlo poskytovateľom služieb pre ženy zažívajúce násillie a znamenalo to výrazný posun vpred smerom k ochrane cieľových skupín, napr. transpozícia smernice EÚ o ochrane obetí³² nebola z pohľadu poskytovateľov služieb uspokojujúca.

Respondenti vnímajú negatívne aj fakt, že doposiaľ nedošlo zo strany SR k ratifikácii Istanbulskeho dohovoru, čo by podľa nich mohlo výrazne prispieť k zlepšeniu situácie a k naštartovaniu zmien na rôznych úrovniach. Vzhľadom na aktuálny vývoj, ktorý túto ratifikáciu v dohľadnom čase nepredpokladá, sa pozornosť upriamuje skôr na nevyhnutnosť

³² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV

transpozície *Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu*, od ktorej sa očakáva, že prinesie významný pokrok v tejto oblasti. Hoci v tomto kontexte viacerí respondenti uviedli, že Istanburský dohovor je z ich pohľadu obsiahlejší a prepracovanejší a rozhodne by privítali jeho ratifikáciu Slovenskou republikou, dôsledná transpozícia smernice EÚ by podľa nich mohla priniesť väčší tlak na dosiahnutie systémových zmien, vrátane inštitucionálnych zmien a stabilizácie financovania.

Financovanie služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti je úzko prepojené s legislatívou a systémovými zmenami. Momentálne je financovanie subjektov aktívnych v tejto oblasti zabezpečené prostredníctvom príspevkov od VÚC, dotačných schém MPSVaR SR a MS SR. Avšak to je poskytované iba na krátke časové obdobie – financovanie je nepredvídateľné, nekonzistentné a nestabilné. Popritom je podmienené splnením rôznych podmienok, ktoré je nutné neustále nanovo dokazovať, čo nevytvára z pohľadu poskytovateľov prostredie založené na vzájomnej dôvere a rešpekte. Navyše tieto financie pokrývajú iba nevyhnutné kapacity a nimi poskytované služby, neslúžia však na kampane či vzdelávanie a pod. Poskytovatelia služieb pre ženy zažívajúce násilie sa tak často spoliehajú na externé zahraničné zdroje, vrátane NFM a EŠIF, ktoré slúžia na rozvoj týchto organizácií, skvalitnenie služieb, zvyšovanie odbornosti relevantných subjektov a tiež zvyšovanie povedomia verejnosti o problematike. Opýtaní respondenti sa často vyjadrili, že napriek tomu, že sa o oblasti rozpráva a vládni predstavitelia často vyjadria verbálne podporu a prísľuby zlepšenia situácie, reálne sa to nedeje a systém zostáva dlhodobo v nezmenenej podobe. Potreba legislatívneho vyčlenenia týchto služieb je evidentná a s ňou by malo súvisieť aj legislatívne podchytenie toho, kto má na starosti financovanie poskytovaných služieb, ich rozvoj a tiež preventívne a vzdelávacie aktivity. Čo sa týka udržateľnosti projektov z NFM, viacero respondentov kriticky nahliadalo na oneskorenie implementácie programu DGV, ktoré spôsobilo aj skrátenie času na realizáciu projektov. Za ideálne časové obdobie považujú viacerí respondenti minimálne tri roky na realizáciu projektu.

Inštitucionálne zmeny, ktoré vyplývajú z analyzovaných dokumentov a z uskutočnených rozhovorov, sa týkajú predovšetkým vytvorenia alebo vyčlenenia jedného alebo viacerých orgánov zodpovedných výslovne za oblasť domáceho a rodovo podmieneného násillia, tvorbu a hodnotenie politík, iniciovanie legislatívnych zmien, celkovú koordináciu a implementáciu opatrení v tejto oblasti. Kompetencie KMC, ako bolo vyššie spomínané, neumožňujú považovať ho za koordinačný orgán v pravom zmysle slova, keďže plní skôr výskumnú a metodologickú funkciu a nemá žiadne výkonné právomoci a neboli ani nie sú mu zverené žiadne obdobné úlohy v rámci NAP v súčasnom období (na roky 2022 – 2027) ani v predchádzajúcom (2014 – 2019). KMC pritom disponuje odbornými kapacitami a má potenciál zastávať aj exekutívne úlohy a pôsobiť intenzívnejšie pri koordinácii aktivít v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia.

Pre udržateľnosť dosiahnutých výhod je podľa názoru hodnotiteľov nutné zamyslieť sa aj nad budúcim obsahovým zameraním v reakcii na vzniknuté nové potreby poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti a pre samotné cieľové skupiny, na ktoré by sa mala v budúcom programovom období upriamiť pozornosť. Na základe poskytnutých rozhovorov hodnotitelia konštatujú, že udržateľnosť dosiahnutých výhod totiž nie je možná bez ďalšej podpory skvalitňovania poskytovaných služieb a aktualizácie priorít v tejto oblasti aj prostredníctvom NFM. Dôležitým sa javí najmä zameranie sa na špecifické cieľové skupiny (osoby so závislosťou, MRK, osoby s intelektovým znevýhodnením, seniori, izolované ženy, LGBTI+ komunita, ženy migrantky), resp. na špecifické potreby cieľovej

skupiny žien zažívajúcich násilie. Nie vždy je možné poskytnúť v rámci poradenstva a služieb pre ženy zažívajúce násilie také služby, ktoré tieto potreby dokážu pokryť a adresovať. Napriek možnosti obrátiť sa na organizácie alebo inštitúcie určené na riešenie týchto potrieb, je často náročné tieto služby sklbiť. Môže to mať negatívny vplyv a dopad na klientky, ktoré sú zmätené, nemajú jasnú predstavu o tom, čo sa s nimi deje a bude diať, čo majú riešiť skôr, na čo majú nárok a môžu nadobudnúť pocit, že si ich organizácie iba prehadzujú medzi sebou. Podľa názoru hodnotiteľov bolo obsahové zameranie výziev v hodnotenom programovom období dostatočne široké na realizáciu aktivít zameraných na špecifické potreby cieľových skupín. Prijímatelia však poväčšine dali prednosť aktivitám všeobecného charakteru, ktoré neboli zamerané na konkrétne cieľové skupiny alebo potreby (výnimkou je zameranie projektu DGV03020 so zameraním na ženy zažívajúce násilie a ich deti v kontexte závislosti), a to najmä vzhľadom na udržateľnosť výsledkov projektov, keďže ich ďalšie možnosti a financovanie sú značne obmedzené.

Zameranie na deti žien zažívajúcich násilie sa ukázalo pre niektoré organizácie ako náročné vzhľadom na potrebné akreditácie a odborný personál. Viacero respondentov sa vyjadrilo, že napríklad pozícia špeciálnej pedagogičky/pedagóga v projekte mala zmysel pre bezpečné ženské domy, ale už menej pre poradenské centrá, aby sa nevytvárali neželané duplicity s už existujúcim systémom podporných služieb zameraných výhradne na deti. Na druhej strane, väčšina klientok poskytovateľov služieb má jedno alebo viac detí a najmä aktivity na vytváranie priestoru vhodného pre deti v BŽD, ako aj v poradenských centrách, boli veľmi prospešné a tieto priestory sú stále udržiavané a využívané.

Respondenti tiež avizovali silnejúcu potrebu vymedziť služby pre obeť sexuálneho násillia, čo takisto úplne absentuje v súčasnej legislatíve. Napriek nemožnosti realizácie preddefinovaného projektu zameraného na vznik SAC (sexual assault centres) bola v rámci preddefinovaného projektu DGVPP002 vytvorená štúdia uskutočniteľnosti takýchto centier, na ktorú je potrebné v budúcom programovom období nadviazať v súlade so záväzkami, ktoré sú aj obsahom Smernice EÚ, ktorá má byť transponovaná. Problematika sexuálneho násillia a jeho nejasné ukotvenie v rámci platnej legislatívy, v zmysle poskytovaných služieb pre osoby, ktoré sú mu vystavené, je evidentným problémom, ktorý musí byť riešený komplexne a na multiinštitucionálnej úrovni. Práve úzka spolupráca a zapojenie všetkých relevantných subjektov (napr. MZ SR), ktorá môže byť podporená práve cez NFM, je kľúčom k úspechu. Z pohľadu hodnotiteľov je žiadúce zamerať sa na túto oblasť prostredníctvom realizácie preddefinovaného projektu cez NFM, ktorý by podporil vytvorenie pilotného centra SAC.

Nie je ani jednoznačné, ako uchopiť služby pre usvedčených páchatel'ov, alebo pre potenciálnych páchatel'ov (ktorí sami identifikujú svoj stav ako rizikový a prejavia záujem tieto riziká eliminovať), kto ich má realizovať a akým spôsobom. V hodnotenom programovom období boli realizované aj aktivity pre páchatel'ov, avšak išlo výlučne o páchatel'ov vo výkone trestu odňatia slobody (preddefinovaný projekt DGVPP002). Z pohľadu hodnotiteľov má zmysel zamerať sa aj na prácu s páchatel'mi, avšak je za týmto účelom vhodné vykonať dôslednú analýzu potrieb a rizík s tým spojených. Viacero respondentov spomedzi poskytovateľov služieb pre ženy zažívajúce násilie sa vyjadrilo, že s páchatel'mi v súčasnosti nepracujú, alebo že by k tomu pristúpili až po zrelej úvahe a analýze svojich možností, pričom služby pre páchatel'ov a pre ženy zažívajúce násilie a ich deti by museli byť veľmi striktné oddelené.

7.3.3.2 Zistenia a odporúčania

Z4: Je možné očakávať, že dosiahnuté výhody podpory programu DGV v programovej oblasti Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom sa zachovávajú bez ďalšej finančnej podpory len v obmedzenej miere. Dá sa ale predpokladať, že sa budú aj ďalej rozvíjať v rámci oslovených cieľových skupín – žiakov, študentov a učiteľov zapojených SŠ a ZŠ, partnerských komunitných centier, mestských a obecných úradov, či kultúrnych ustanovizní, ako aj podporených organizácií, ktoré nadobudli nové odbornosti, skúsenosti a vytvorili si nové siete spolupracovníkov, a to prostredníctvom ďalších projektov financovaných z NFM alebo iných zdrojov. Pre udržanie aktivít programu v oblasti zvyšovania povedomia rodovej rovnosti sú potrebné dostatočné finančné, sociálne a inštitucionálne kapacity. Zachovanie dosiahnutých výhod v najbližších piatich rokoch je zaistené do vysokej miery. Prijímatelia vhodným spôsobom dopredu plánujú a nastavujú projekty, aby dokázali povinnú udržateľnosť zabezpečiť bez zásadných ohrození. Na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti dosiahnutých výhod v priebehu času v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia sú však nevyhnutné rozsiahle legislatívne a systémové zmeny. Legislatívne zastrešenie oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia je nedostatočné a nie je ani jasne vymedzené. To isté sa týka aj oblasti sexuálneho násillia. KMC ako koordinačno-metodický orgán takisto nemá jasne určené miesto v rámci systému a nemá žiadne exekutívne kompetencie, ako bolo pôvodne zamýšľané v súlade s Istanbulským dohovorom. Financovanie služieb v oblasti DGV je nepredvídateľné a nesystematické. Navyše je veľmi dôležité transponovať Smernicu EÚ v takej podobe, aby znamenala systémovú zmenu a pokrok v oblasti DGV. Okrem týchto oblastí má podľa názoru hodnotiteľov zásadný vplyv na udržateľnosť dosiahnutých výhod aj ďalšie obsahové zameranie podpory cez NFM v tejto oblasti. Rastie pritom potreba zamerať sa na špecifické oblasti (sexuálne násillie, ekonomické a psychické násillie) a cieľové skupiny (MRK, osoby so závislosťou, izolované ženy, mladé ženy a dievčatá, osoby s rôznym typom znevýhodnenia, atď.). Na zváženie je aj podpora aktivít zameraných na prácu s páchatelmi (potenciálnymi aj usvedčenými). Široké zameranie výziev schémy malých grantov sa v tomto kontexte javí ako ideálne nastavenie poskytujúce prijímateľom možnosť výberu obsahového zamerania vzhľadom na svoje vlastné kapacity.

Odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 07: Podporovať iniciatívy smerujúce k legislatívnym a systémovým zmenám, vrátane zavedenia konzistentného a predvídateľného systému financovania služieb poskytovaných pre ženy zažívajúce násillie, a ďalej podporovať KMC a posilnenie jeho postavenia v rámci systému pomoci ženám zažívajúcim násillie.
- 08: Podporou špecifických aktivít prispievať k transpozícii Smernice Rady EÚ, konkrétne prostredníctvom podpory výskumnej činnosti (napr. pri príprave metodík či akčných plánov alebo odporúčaní pre legislatívu) alebo priamou realizáciou projektov, ktoré sú v súlade s jej cieľmi (napr. pilotný program na vytvorenie centra pre sexuálne viktimizované osoby SAC cez preddefinovaný projekt).
- 09: Nadalej ponechať široké obsahové zameranie výziev, aby mohli prijímatelia realizovať aj aktivity zamerané na ženy zažívajúce špecifické druhy násillia (sexuálne, ekonomické, psychické, a pod.) a na rôzne špecifické cieľové skupiny, resp. skupiny so

špecifickými potrebami (napr. MRK, osoby so závislosťou, izolované ženy, mladé ženy a dievčatá, osoby s rôznym typom znevýhodnenia, migrantky, atď.), vrátane páchatel'ov. V rámci absorpčnej kapacity je nutné zohľadniť, že nie všetky organizácie pracujú s týmito špecifickými cieľovými skupinami (napr. MRK, osoby so závislosťami) a bolo by neúčelné a nevhodné obmedziť ich možnosť zapojiť sa do výziev v oblasti DGV, preto sa neodporúča zúženie oprávnených aktivít vo výzvach iba na konkrétne vyššie uvedené cieľové skupiny. V nadchádzajúcom programovom období hodnotitelia neodporúčajú ani vyhlasovať výzvu úzko špecifikovanú iba na prácu s páchatel'mi. Zároveň je však vhodné ponechať možnosť zamerať sa na prácu s páchatel'om ako súčasť oprávnených aktivít v široko koncipovaných výzvach programu DGV. Na zváženie hodnotitelia dávajú vykonanie hĺbkovej analýzy potrieb a rizík a tiež analýzy absorpčnej kapacity oprávnených žiadateľ'ov v oblasti práce s páchatel'mi (najmä potenciálnymi, ktorí sami svoje správanie identifikujú ako rizikové), napr. ako súčasť aktivít v rámci preddefinovaného projektu.

- 010: Keďže ide o organizácie neziskového sektora, externé zdroje pre financovanie doterajších a nových aktivít a udržanie výhod v tejto oblasti, sú nevyhnutné. Preto sa odporúča NFM pokračovať v podpore povedomia pre rodovú rovnosť aktivitami, ktoré využijú už vytvorené výsledky v oblasti rodovej rovnosti, zapoja organizácie a ich už oslovené cieľové skupiny a pomôžu rozšíriť tieto výsledky v ďalších skupinách študentov, žiakov, učiteľ'ov, odborníkov, ale tiež v nových cieľových skupinách ako sú dospelí muži, manželské páry, zamestnanci a poslanci samospráv.
- 011: V budúcnosti je pre udržanie dosiahnutých výhod nevyhnutné zabezpečiť finančné, sociálne a inštitucionálne kapacity. Finančné kapacity predstavujú najmä príspevky/granty od rôznych poskytovateľ'ov verejného a súkromného sektora. V oblasti sociálnych kapacít bude potrebné zhodnotiť investície do budovania povedomia v oblasti rodovej rovnosti z projektov financovaných z NFM v podobe zmenených postojov a zvýšeného povedomia cieľových skupín oslovených aktivitami projektov ako žiakov, študentov, učiteľ'ov, odborníkov, ženy a deti z MRK, ale aj oslovenú širokú verejnosť, a umožniť im šírenie získaných poznatkov prostredníctvom pokračujúcich aktivít alebo aktivít a projektov, ktoré si samy budú pripravovať a realizovať. V oblasti inštitucionálnych kapacít je treba podporiť spoluprácu a komunikáciu medzi podporenými organizáciami, ich cieľovými skupinami s dosiaľ nepodporenými aktérmi v oblasti rodovej rovnosti a vytvoriť platformu pre výmenu informácií, skúseností a príkladov dobrej praxe, či prípravu nových aktivít a projektov.

7.4 Evaluácia programu GGC

7.4.1 Popis programu

7.4.1.1 Základné informácie o programe

Program „Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť,“ (GGC) bol jedným zo šiestich programov implementovaných na Slovensku v programovom období 2014 – 2021 v rámci FM EHP a NFM. Správcom programu bol najprv Úrad vlády SR, v súčasnosti MIRRI SR, pričom kľúčovými partnermi sú Nórsky Barentsov sekretariát (donorský partner programu) a OECD ako medzinárodná partnerská organizácia.

Cieľom programu je zlepšiť integritu a zodpovednosť verejnej správy, zvýšiť transparentnosť, podporiť efektívnosť justičného systému a posilniť inštitucionálnu spoluprácu medzi SR a UA. Program reagoval na dlhodobé výzvy Slovenska v oblasti boja proti korupcii, slabého vnímania verejnej integrity, nízkej dôvery v justíciu a potreby modernizácie verejného obstarávania.

7.4.1.2 Programový rámec a logika intervencie

Program GGC bol koncipovaný ako komplexná intervencia zameraná na dve hlavné PO:

- (1) Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie a transparentnosť (P016)
- (2) Účinnosť a efektívnosť súdneho systému, posilnenie právneho štátu (P021)

Logika intervencie vychádzala z potreby systémových reforiem, ktoré by reagovali na identifikované slabiny v slovenskej verejnej správe a justícii, pričom osobitný dôraz bol kladený na transfer know-how a posilnenie bilaterálnej a cezhraničnej spolupráce.

V rámci P016 boli podporené opatrenia na zvýšenie integrity verejnej správy, posilnenie protikorupčných mechanizmov, zlepšenie transparentnosti a efektívnejšie verejné obstarávanie. V P021 sa program sústredil na zvýšenie kvality justičného systému, ochranu práv obetí a zraniteľných skupín, ako aj na modernizáciu súdnej infraštruktúry a odbornú prípravu sudcov a prokurátorov.

Teória zmeny programu predpokladala, že kombinácia systémových reforiem, budovania kapacít, výmeny skúseností a posilnenia inštitucionálnych partnerstiev povedie k dlhodobému zlepšeniu integrity, transparentnosti a efektívnosti verejnej správy a justičného systému na Slovensku, ako aj k posilneniu cezhraničných väzieb s UA.

7.4.1.2.1 Implementačné štruktúry a partnerstvá

Implementácia programu GGC je zabezpečená prostredníctvom nastavenej štruktúry riadenia, v ktorej kľúčovú úlohu zohráva správca programu (najprv Úrad vlády SR, neskôr MIRRI SR). Donorským partnerom programu je Nórsky Barentsov sekretariát, ktorý poskytoval expertízu v oblasti bilaterálnej a trilaterálnej spolupráce, najmä v kontexte slovensko-ukrajinských a slovensko-nórskych projektov. OECD ako medzinárodná partnerská organizácia prispievala k odbornému obsahu, najmä v oblasti integrity, protikorupčných stratégií a verejného obstarávania.

Na implementácii programu sa podieľali aj ďalšie subjekty, vrátane miestnych a regionálnych samospráv, univerzít, MVO a partnerských inštitúcií z UA a Nórska. Významnú

úlohu zohrávali aj tematické pracovné skupiny, výberové komisie a hodnotiace tímy, ktoré zabezpečovali transparentnosť a kvalitu výberu projektov.

Dôležitým prvkom implementačnej štruktúry bola aj účasť prijímateľov a partnerov na pravidelných konzultáciách, workshopoch, školeniach a sieťovacích podujatiach, ktoré podporovali výmenu skúseností a transfer osvedčených postupov medzi SR, UA a prispievateľskými štátmi.

7.4.1.3 Finančné a vecné parametre programu

Celková alokácia programu GGC bola v čase podpisu programovej dohody stanovená na sumu 10 mil. -EUR. Z toho predstavoval grand z FM EHP 8,5 mil. eur a štátny rozpočet SR prispieval sumou 1,5 mil. eur. V priebehu implementácie bola táto suma znížená o schválené realokácie finančných prostriedkov. Podrobný popis finančných parametrov sa nachádza v tabuľke č. 18.

Tabuľka 18: Prehľad výšky programového grantu a národného spolufinancovania programu GGC

	Oprávnené výdavky programu podľa PD z 25. 06. 2019 v EUR	Oprávnené výdavky programu k 31. 12. 2024 v EUR	Celkové oprávnené vynaložené výdavky k 31. 12. 2024 v EUR
Programový grant (EHP)	8 500 000,00	7 470 665,00	6 873 124,34
Národné spolufinancovanie	1 500 000,00	1 318 351,62	1 212 903,34
Celkom	10 000 000,00	8 789 016,62	8 086 027,68

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov na základe podkladov správcu programu a webového sídla programu

Program financoval štyri PDP a päť projektov z otvorenej výzvy GGC01, ktoré boli zamerané na inštitucionálnu spoluprácu medzi SR a UA. Okrem toho bola vyhlásená aj výzva malej grantovej schémy GGC02, ktorá však nebola naplnená z dôvodu nízkeho počtu žiadostí.

Preddefinované projekty zahŕňali:

- GGCPP001 – Zlepšenie integrity verejnej správy (IIPA)
- GGCPP002 – Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán
- GGCPP003 – Zodpovedné verejné obstarávanie
- GGCPP004 – TRIGLAV – Posilnenie boja proti CBRN hrozbám na slovensko-ukrajinskej hranici

Otvorená výzva GGC01 podporila ďalších päť projektov, ktoré sa zameriavali na rozvoj slovensko-ukrajinskej spolupráce v oblastiach ako verejná správa, adaptácia na klimatické zmeny, regionálny rozvoj, transparentnosť a výmena know-how.

Finančné toky boli nastavené tak, aby granty pokrývali až 100 % oprávnených výdavkov projektov, pričom boli dodržané pravidlá štátnej pomoci a zabezpečená transparentnosť v procese prideľovania zdrojov.

7.4.1.4 Zameranie a obsah programu

Program GGC reagoval na konkrétne potreby Slovenska v oblasti verejnej správy, justície a cezhraničnej spolupráce. Medzi hlavné tematické oblasti patria:

- Integrita a protikorupčné opatrenia: Posilnenie systémov prevencie, detekcie a trestania korupcie, budovanie etickej kultúry a implementácia odporúčaní OECD.
- Transparentnosť a efektívnosť verejného obstarávania: Zavedenie princípu „hodnota za peniaze“, podpora využívania kritérií MEAT a modernizácia procesov verejného obstarávania.
- Kvalita justičného systému: Ochrana práv obetí a zraniteľných skupín, modernizácia súdnej infraštruktúry a odborná príprava sudcov a prokurátorov.
- Cezhraničná spolupráca: Rozvoj partnerstiev medzi slovenskými, ukrajinskými a nóorskymi inštitúciami, výmena skúseností, spoločné riešenie bezpečnostných výziev (napr. CBRN hrozby), podpora regionálneho rozvoja a adaptácie na klimatické zmeny.

Program kládol dôraz na udržateľnosť výsledkov, transfer know-how a budovanie dlhodobých inštitucionálnych väzieb medzi SR, UA a prispievateľskými štátmi.

7.4.1.5 Významné výstupy a výsledky programu

Výsledky programu GGC možno hodnotiť ako prínosné z hľadiska systémových zmien, ktoré boli dosiahnuté v oblasti integrity verejnej správy, transparentnosti, efektívnosti súdnictva a rozvoja cezhraničnej spolupráce. Medzi konkrétne výstupy patria:

- Vypracovanie a implementácia národných a sektorových protikorupčných stratégií, etických kódexov a metodických nástrojov na riadenie korupčných rizík.
- Zlepšenie legislatívneho a metodického rámca verejného obstarávania, zvýšenie využívania kritérií MEAT a posilnenie princípu hodnoty za peniaze.
- Modernizácia súdnej infraštruktúry, odborné školenia a zlepšenie prístupu k spravodlivosti pre zraniteľné skupiny.
- Posilnenie slovensko-ukrajinskej inštitucionálnej spolupráce, realizácia spoločných workshopov, študijných návštev, výmena osvedčených postupov a vytvorenie nových partnerstiev v oblasti verejnej správy, regionálneho rozvoja a bezpečnosti.
- Príprava a implementácia adaptačných stratégií na klimatické zmeny v prihraničných regiónoch, podpora udržateľnej mobility a environmentálnych opatrení.

Program GGC posilnil bilaterálnu spoluprácu a podporil transfer inovácií a osvedčených postupov do ukrajinskej a do časti slovenskej verejnej správy.

7.4.2 Teória zmeny

Teória zmeny je analytický rámec, ktorý umožňuje systematicky popísať a overiť logické a kauzálne väzby medzi potrebami, vstupmi, aktivitami, výstupmi, výsledkami a cieľmi programu. V kontexte evaluácie programu GGC slúži pre pochopenie, či a ako realizované intervencie prispievajú k napĺňaniu potrieb cieľových skupín a strategických cieľov programu. Teória zmeny slúži ako základ pre kauzálnu analýzu, identifikáciu slabých miest intervenčnej logiky a odpovedanie na evaluačné otázky.

7.4.2.1 Kontext a potreby

Program GGC vznikol ako reakcia na identifikované výzvy v oblasti integrity, transparentnosti, efektívnosti verejnej správy, verejného obstarávania, justície a cezhraničnej spolupráce medzi SR a UA. Kľúčové potreby vyplývali z:

- Vysokkej miery vnímania korupcie a nízkej dôvery v inštitúcie verejnej správy a justície (Slovensko na 54. mieste v rebríčku TI, slabé výsledky v indexe globálnej konkurencieschopnosti, opakované demonštrácie za vyššiu integritu).
- Nedostatočnej koordinácie politík integrity a prevencie korupcie, potreby systémového prístupu k etike vo verejnej správe, ochrane oznamovateľov, riadeniu rizík a hodnoteniu efektívnosti protikorupčných opatrení.
- Slabých kapacít a kompetencií v oblasti verejného obstarávania, kde najnižšia cena bola dominantným kritériom a kvalitatívne aspekty boli zanedbávané.
- Obmedzeného prístupu k spravodlivosti pre obeť a zraniteľné skupiny (najmä deti a obeť domáceho násillia), potreby modernizácie súdnej infraštruktúry a zvyšovania povedomia o právach obeť.
- Nedostatočnej inštitucionálnej spolupráce v prihraničných regiónoch a potreby budovania dôvery medzi slovenskými a ukrajinskými inštitúciami v kontexte rastúcich bezpečnostných výziev a vojenského konfliktu.

7.4.2.2 Vstupy

Do programu GGC boli alokované významné finančné, ľudské a expertné zdroje:

- Finančné zdroje: Celkový rozpočet programu GGC na programové obdobie 2014 – 2021 bol stanovený na základe Programovej dohody rozdelenej medzi PDP (napr. IIPA, Zvyšovanie účinnosti súdnictva, Zodpovedné verejné obstarávanie, TRIGLAV) a výzvy zamerané na inštitucionálnu spoluprácu a cezhraničné projekty.
- Expertné kapacity: Zapojenie domácich a zahraničných expertov (napr. OECD, nórske partneri), odborných pracovníkov verejnej správy, justície, samospráv, akademickej obce a MVO.
- Inštitucionálne zázemie: Správca programu (MIRRI SR), donorský partner program (Nórsky Barentsov sekretariát) a IPO (OECD), implementačné a monitorovacie štruktúry, existujúce siete spolupráce medzi slovenskými a ukrajinskými inštitúciami.

7.4.2.3 Aktivity

Na základe vstupov boli realizované komplexné aktivity v štyroch hlavných tematických oblastiach:

1. Zvyšovanie integrity a transparentnosti verejnej správy
 - Preskúmanie integrity a návrh akčných plánov (v spolupráci s OECD).
 - Vypracovanie a implementácia etických kódexov, sektorových protikorupčných programov a metodík na riadenie rizík.
 - Prieskumy verejnej mienky a hodnotenie efektívnosti politík integrity.
 - Budovanie kapacít – školenia, workshopy, semináre pre verejných zamestnancov a manažérov.

2. Zvyšovanie účinnosti súdnictva a ochrana zraniteľných skupín

- Rekonštrukcia súdnych priestorov (detsky priateľské miestnosti).
- Vzdelávacie programy pre sudcov, prokurátorov, mediátorov.
- Študijné cesty a výmena skúseností s partnermi z Nórska a Islandu.
- Mediálne kampane zamerané na práva obetí a zvyšovanie povedomia verejnosti.

3. Zodpovedné verejné obstarávanie

- Tvorba metodík a štandardov (najmä MEAT kritériá).
- Organizácia školení, workshopov a analytických aktivít.
- Príprava vzorových dokumentov, šírenie príkladov dobrej praxe a zber dát o obstarávaníach.
- Spolupráca s OECD pri adaptácii medzinárodných štandardov na slovenské podmienky.

4. Cezhraničná spolupráca a budovanie kapacít na hranici s UA

- Spoločné projekty miest a regiónov (workshopy, študijné cesty, pilotné opatrenia).
- Rozvoj inštitucionálnej spolupráce, výmena know-how, podpora humanitárnych a bezpečnostných aktivít.
- Aktivity zamerané na adaptáciu na klimatickú zmenu, inklúziu a podporu zraniteľných skupín v prihraničných oblastiach.

7.4.2.4 Výstupy

Výstupy programu GGC predstavujú konkrétne produkty, služby a aktivity, ktoré vznikli vďaka realizovaným intervenciám:

- Zvýšený počet vyškolených zamestnancov verejnej správy, sudcov, prokurátorov a odborníkov (napr. 350 vyškolených zamestnancov v oblasti integrity, 180 vyškolených profesionálov pre prácu s obeťami, stovky účastníkov workshopov a seminárov).
- Vypracovanie a implementácia etických kódexov, akčných plánov, metodík a štandardov pre verejnú správu, verejné obstarávanie a justíciu.
- Zlepšenie infraštruktúry a vybavenia súdov, úradov a cezhraničných inštitúcií (napr. rekonštrukcia súdnych priestorov, vybavenie detsky priateľských miestností, nákup technického vybavenia pre hraničné zložky).
- Realizácia spoločných cezhraničných podujatí, študijných ciest a pilotných opatrení (napr. 12 spoločných seminárov, desiatky výstupov v médiách, vznik nových partnerstiev).
- Publikácie, analytické materiály, príručky, webové stránky a audiovizuálne diela určené pre cieľové skupiny a širokú verejnosť.

7.4.2.5 Výsledky

Výsledky predstavujú krátkodobé a strednodobé efekty výstupov na cieľové skupiny a spoločnosť:

- Zvýšená integrita a transparentnosť verejnej správy: Zlepšenie hodnotenia Slovenska v indexoch vnímania korupcie, zvýšená dôvera v inštitúcie, nižší počet korupčných prípadov, rozšírenie etických štandardov naprieč rezortmi.

- Zvýšená kvalita justičného systému: Zlepšený prístup k spravodlivosti pre obeť a zraniteľné skupiny, vyššia odbornosť sudcov a prokurátorov, modernizovaná infraštruktúra súdov, väčšia citlivosť voči potrebám detí a obetí.
- Efektívnejšie a zodpovednejšie verejné obstarávanie: Zvýšené využívanie MEAT kritérií, vyššia úroveň analytickej a metodologickej podpory pre obstarávateľov, zníženie priestoru pre korupciu a plynutie verejnými zdrojmi.
- Posilnená cezhraničná spolupráca a dôvera medzi slovenskými a ukrajinskými inštitúciami: Zvýšená pripravenosť na krízové situácie, lepšia koordinácia bezpečnostných a humanitárnych aktivít, rozšírenie siete partnerstiev, transfer know-how a inovácií.

7.4.2.6 Ciele (Goals/Impacts)

Hlavným cieľom programu GGC je „zvýšená integrita a zodpovednosť verejnej správy“ a „zlepšenie slovensko-ukrajinskej inštitucionálnej spolupráce“⁴. Dlhodobé dopady programu možno sumarizovať nasledovne:

- Zníženie korupcie a zvýšenie dôvery v inštitúcie: Dlhodobé zlepšenie hodnotenia Slovenska v medzinárodných indexoch, vyššia právna istota a stabilita.
- Zvýšená efektívnosť verejnej správy, justície a obstarávania: Udržateľné systémové zmeny v procesoch, vyššia hodnota za peniaze, lepšia ochrana práv občanov a podnikateľského prostredia.
- Posilnenie odolnosti spoločnosti a verejného sektora voči krízam: Lepšia pripravenosť na bezpečnostné, humanitárne a environmentálne výzvy v prihraničných regiónoch.
- Udržateľnosť a šírenie pozitívnych efektov: Dlhodobé využívanie vytvorených metódik, infraštruktúry, partnerstiev a know-how aj po skončení financovania z programu.

7.4.2.7 Interné a externé faktory

Interné faktory

1. Fragmentácia programu: Tematická roztrieštenosť projektov obmedzila synergiu a zdieľanie výstupov. Chýbala centrálna koordinačná platforma, čo znížilo efektívnosť intervencií.
2. Administratívna záťaž: Komplexné procesy (verejné obstarávanie, prísne reportingové požiadavky) spomalili implementáciu a mohli odradiť menších žiadateľov.
3. Obmedzená kapacita prijímateľov: Menšie subjekty (obce, MVO) nedokázali absorbovať administratívnu náročnosť, čo viedlo k neúspechu výzvy GGC02.

Externé faktory

1. Pandémia COVID-19: Vynútila presun aktivít do online prostredia a úpravy harmonogramov. Projekty (napr. GGCPP004) reagovali flexibilne, ale digitálna transformácia obmedzila hĺbku partnerstiev. *(Dokumentované v záverečných správach.)*
2. Vojna na UA: Prinútila projekty s cezhraničnou zložkou (GGC01005, GGC01007) prerušiť fyzickú spoluprácu, presunúť workshopy do iných krajín (Fínsko, Nórsko) a riešiť bezpečnostné riziká. *(Záznamy z mimoriadnych zmien projektov.)*

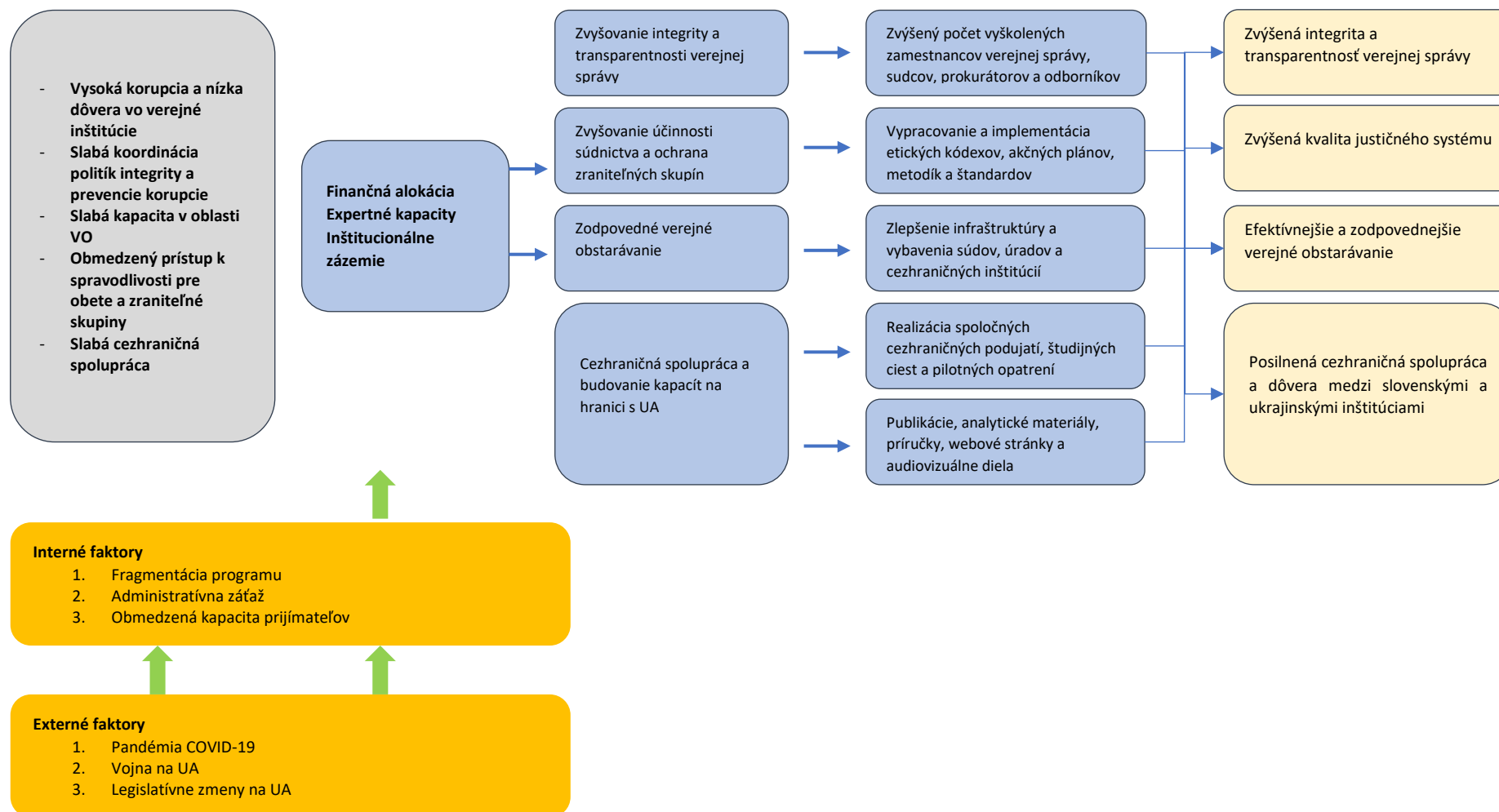
3. Legislatívne zmeny na UA: Reformy verejnej správy počas vojny sťažili koordináciu s ukrajinskými partnermi, napr. pri tvorbe adaptačných stratégií v projekte CLIMADAM (GGC01008).

7.4.2.8 Slabé miesta

Analýza teórie zmeny odhalila aj viaceré slabé miesta v intervenčnej logike:

- Administratívna záťaž a komplexnosť procesov: Prijímatelia opakovane poukazovali na vysokú administratívnu náročnosť a potrebu zjednodušiť reporting a kontrolné mechanizmy, najmä pri menších a mäkkých projektoch.
- Nedostatočné zdieľanie výstupov a synergií medzi projektmi: Chýbala centrálna platforma na výmenu know-how, príkladov dobrej praxe a metodík medzi jednotlivými projektmi v rámci programu.
- Obmedzená flexibilita pri reagovaní na externé krízy: Pandémia COVID-19 a vojna na UA ukázali potrebu väčšej flexibility v plánovaní a realizácii aktivít, vrátane možnosti rýchlych rozpočtových presunov a online foriem spolupráce.

Obrázok 5: Teória zmeny GGC

Zdroj: vlastné spracovanie autorov

7.4.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria relevantnosť

Relevantnosť je jedným zo základných evaluačných kritérií v hodnotení verejných intervencií podľa štandardov OECD/DAC a je kľúčová pre posúdenie, do akej miery program GGC reagoval na reálne potreby SR, jej inštitúcií, cieľových skupín a strategické priority. Relevantnosť v kontexte FM EHP a NFM znamená mieru, do akej sú ciele, dizajn, nastavenie a implementácia programu v súlade s identifikovanými problémami, očakávaniami zainteresovaných strán (stakeholderov), národnými a európskymi stratégiami, ako aj aktuálnymi výzvami v prostredí verejnej správy, justície, verejného obstarávania a cezhraničnej spolupráce. Hodnotenie relevantnosti je východiskom pre posúdenie celkového prínosu programu a jeho schopnosti generovať dlhodobé pozitívne zmeny v cieľových oblastiach.

V tejto kapitole sa hodnotenie sústreďuje na štyri základné evaluačné otázky: (1) Ako dobre bol program GGC navrhnutý z hľadiska identifikácie potrieb a priorít? (2) Ako program reagoval na potreby zainteresovaných strán a ktoré cieľové skupiny boli kľúčové? (3) Riešil program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších a zraniteľných skupín)? Ak áno, akým spôsobom? (4) Do akej miery výstupy a výsledky programu zodpovedajú prioritám a strategickým dokumentom SR a EÚ?

Pri hodnotení relevantnosti programu GGC boli použité viaceré analytické prístupy: analýza programovej dokumentácie, výsledkových matíc, záverečných správ projektov, prieskumov, konzultácií so stakeholdermi (Správca programu, prijímatelia), ako aj analýza potrieb a priorít na úrovni cieľových skupín. Dôraz bol kladený na analýzu, akým spôsobom program reagoval na identifikované výzvy (napr. slabá integrita verejnej správy, nízka efektívnosť justície, potreba modernizácie verejného obstarávania, potreba rozvoja cezhraničnej spolupráce s UA), ako aj na schopnosti programu reflektovať meniace sa podmienky (pandémia COVID-19, vojna na UA, legislatívne zmeny).

Relevantnosť bola hodnotená nielen z pohľadu formálneho súladu s národnými a európskymi stratégiami (Protikorupčná stratégia SR, reforma justície, strategické dokumenty EÚ), ale aj z pohľadu adresnosti intervencií voči reálnym potrebám cieľových skupín. Hodnotenie zohľadňuje aj interné a externé faktory ovplyvňujúce implementáciu (implementačný mechanizmus, riadiace štruktúry, kapacity prijímateľov, pandemické a geopolitické výzvy) a ich vplyv na udržanie alebo zvýšenie relevantnosti programu v priebehu celého hodnoteného obdobia.

7.4.3.1 Závěry

Programová dohoda a identifikácia potrieb

Program GGC bol navrhnutý na základe dôkladnej analýzy potrieb SR, ktoré boli identifikované v období rokov 2016 – 2018 prostredníctvom viacerých analytických a participatívnych procesov. Kľúčové vstupy do identifikácie potrieb poskytl:

- Analytické výstupy OECD: V rokoch 2017 – 2019 prebehla séria konzultácií a analytických workshopov medzi Úradom vlády SR, OECD a ďalšími stakeholdermi, ktoré vyústili do publikácie „OECD Public Integrity Review: Slovak Republic 2019“. Táto správa identifikovala ako hlavné výzvy Slovenska slabú integritu verejnej správy, nízku dôveru v inštitúcie, absenciu systémového prístupu k etike a prevencii korupcie, potrebu posilnenia ochrany oznamovateľov a zlepšenia riadenia rizík. Výsledky tejto analýzy boli explicitne premietnuté do Programovej dohody GGC (2018) a jej príloh.

- Index vnímania korupcie TI: Slovensko sa v roku 2016 umiestnilo na 54. mieste zo 176 krajín, čo bolo najlepšie hodnotenie od roku 2008, avšak stále na chvoste EÚ. Tento fakt bol opakovane diskutovaný v rámci prípravných workshopov a slúžil ako argument pre potrebu systémových reforiem v oblasti integrity a transparentnosti.
- Štatistiky ÚVO a analýzy verejného obstarávania: V roku 2015 bolo v 80 % kontrolovaných verejných obstarávaní zistené porušenie predpisov. Analýzy ÚVO a OECD poukázali na dominanciu najnižšej ceny ako kritéria a zanedbávanie kvalitatívnych aspektov, čo viedlo k potrebe zaviesť princíp „hodnota za peniaze“ a podporiť využívanie MEAT kritérií.
- Konzultácie s odborníkmi a stakeholdermi: V rokoch 2016 – 2018 prebehli viaceré workshopy a okrúhle stoly s účasťou Úradu vlády SR, ÚVO, Ministerstva spravodlivosti, donorského partnera programu (Nórsky Barentsov sekretariát), IPO (OECD) a ďalších aktérov. Výsledky týchto konzultácií boli zdokumentované v prípravných materiáloch k Programovej dohode a v zápisoch z prípravných stretnutí.
- Strategické dokumenty SR a EÚ: Program GGC bol koncipovaný v súlade s Protikorupčnou stratégiou SR, reformou justície, stratégiou rozvoja verejného obstarávania a prioritami EÚ v oblasti právneho štátu a cezhraničnej spolupráce.

Na základe týchto vstupov bola v Programovej dohode (2018) jasne definovaná logika intervencie: zvýšenie integrity a zodpovednosti verejnej správy, zlepšenie transparentnosti, efektívnosti justície a posilnenie inštitucionálnej spolupráce medzi SR a UA. Ciele programu boli rozpracované do merateľných indikátorov (napr. počet vyškolených zamestnancov, počet prenesených príkladov dobrej praxe, počet spoločných seminárov SR-UA), ktoré boli následne sledované v priebehu implementácie.

Analýza súladu cieľov programu s identifikovanými potrebami bola realizovaná prostredníctvom desk-research programovej dokumentácie, analytických správ OECD, TI, ÚVO, World Justice Project. Výsledky tejto analýzy potvrdzujú, že program GGC bol navrhnutý na základe dôkladnej identifikácie potrieb reflektujúcich medzinárodné rebríčky a domáce strategické dokumenty. Ciele a opatrenia programu priamo reagujú na tieto potreby, čo dokazuje vysokú mieru relevantnosti dizajnu programu.

Reakcia na potreby a cieľové skupiny

Program GGC bol navrhnutý tak, aby reagoval na potreby širokého spektra cieľových skupín, pričom identifikácia týchto potrieb prebiehala participatívne a bola podložená viacerými analytickými a konzultačnými procesmi:

- Verejná správa a samospráva: Potreby tejto skupiny boli identifikované prostredníctvom prieskumov integrity (realizovaných v rokoch 2018 a 2021 v spolupráci s OECD), analýzou slabých miest v oblasti etiky, prevencie korupcie a riadenia rizík. Program reagoval na tieto potreby prostredníctvom projektov GGCPP001 (IIPA), kde bolo vyškolených 369 zamestnancov (cieľ 350), vypracované a implementované etické kódexy v 5 rezortoch a realizované behaviorálne intervencie.
- Justícia a odborníci na ochranu obetí: Potreby tejto skupiny boli identifikované v rámci analýz Ministerstva spravodlivosti SR, prieskumov spokojnosti s justičným systémom a konzultácií s odborníkmi. Program reagoval prostredníctvom projektu GGCPP002 (JUSTICE), kde bolo vyškolených 170 profesionálov (cieľ 180; počet vyškolených profesionálov bude podľa prijímateľa naďalej narastať v priebehu monitorovacieho obdobia po skončení realizácie projektu).

- Odborníci na verejné obstarávanie: Potreby tejto skupiny boli identifikované v analýzach ÚVO a OECD, ktoré poukázali na potrebu modernizácie procesov a zavedenia MEAT kritérií. Program reagoval prostredníctvom projektu GGCPP003 (MEAT), kde bolo vypracovaných 6 štandardov a vzorov pre MEAT, zorganizovaných 6 seminárov a implementovaných MEAT kritérií v 14% obstarávaní (cieľ 40 %; nízka hodnota bola spôsobená praktizovanou formou obstarávania počas pandémie COVID-19 – zrýchlené konania s jedným účastníkom, resp. obstarávanie s jedným kritériom. Po zrušení opatrení sa očakáva jej prudký nárast v štatistickom vykazovaní).
- Cezhraniční partneri z UA: Potreby tejto skupiny boli identifikované v rámci spoločných workshopov, študijných ciest a konzultácií s ukrajinskými inštitúciami. Program reagoval prostredníctvom projektov GGC01005 (SIBSU), GGC01006 (CBC4US), GGC01007 (CEEA), GGC01008 (CLIMADAM) a GGC01009 (FPA), kde bolo realizovaných celkovo 69 spoločných seminárov (počet realizovaných spoločných seminárov a workshopov v rámci projektov cezhraničnej spolupráce sa líšil podľa konkrétneho projektu. Napríklad projekt GGC01005 (SIBSU) zorganizoval 12 spoločných seminárov, GGC01006 (CBC4US) 13 seminárov, GGC01007 (CEEA) až 30 seminárov, GGC01008 (CLIMADAM) 8 seminárov a GGC01009 (FPA) 6 seminárov. Zároveň bolo prostredníctvom uvedených projektov prenesených 14 príkladov dobrej praxe na UA (vytvorené nové partnerstvá medzi univerzitami, samosprávami a regionálnymi rozvojovými agentúrami).
- Menšiny, zraniteľné skupiny, obeť trestných činov: Potreby týchto skupín boli identifikované v rámci prieskumov, konzultácií s MVO a analýzou prípadových štúdií. Program reagoval prostredníctvom nasledovných špecializovaných opatrení:
 - GGCPP002 (JUSTICE) – Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany/posilnenia postavenia obetí a zraniteľných strán
 - Zriadenie špecializovaných miestností pre deti a obeť: Na ôsmich súdoch v Bratislave, Košiciach a ďalších mestách boli vytvorené špeciálne priestory prispôbované na výsluch detí a obetí trestných činov. Tieto miestnosti sú vybavené tak, aby minimalizovali stres a traumatizáciu obetí počas procesných úkonov.
 - Školenia pre sudcov, prokurátorov a pracovníkov s obeťami. Realizované boli ciele školenia zamerané na prácu s obzvlášť zraniteľnými skupinami (deti, obeť domáceho násillia, osoby so zdravotným znevýhodnením). Školenia zahŕňali aj témy ako sekundárna viktimizácia, komunikácia s obeťami a práca s minoritami.
 - Metodická a legislatívna podpora. Vypracované boli metodiky a odporúčania pre justičné orgány na zabezpečenie rovnakého prístupu k spravodlivosti pre všetky zraniteľné skupiny. Súčasťou boli aj návrhy na legislatívne zmeny v prospech lepšej ochrany práv obetí.
 - Mediálne a osvetové kampane. Realizované boli kampane na zvýšenie povedomia o právach obetí a možnostiach ochrany, vrátane šírenia informácií v minoritných komunitách.
 - GGC01008 (CLIMADAM) – Adaptačná stratégia na klimatickú zmenu a mitigačné aktivity pre slovensko-ukrajinský prihraničný región

- Inkluzívne komunitné workshopy a participatívne plánovanie. Organizované boli workshopy, na ktorých sa aktívne zúčastňovali zástupcovia rómskych komunít, seniori, osoby so zdravotným znevýhodnením a ďalšie zraniteľné skupiny. Cieľom bolo zapojiť ich do tvorby adaptačných stratégií a zabezpečiť, aby opatrenia reflektovali ich špecifické potreby.
- Podpora rodovej rovnosti. Pri plánovaní a realizácii aktivít bol kladený dôraz na rovnomerné zastúpenie žien a mužov, vrátane podpory žien v rozhodovacích procesoch na miestnej úrovni.
- Vzdelávacie aktivity pre zraniteľné skupiny. Pripravené boli špeciálne vzdelávacie materiály a semináre zamerané na zvýšenie povedomia o klimatických rizikách a možnostiach adaptácie, prispôbené potrebám zraniteľných skupín.
- GGC01009 (FPA) – Budúcnosť verejnej správy
 - Zapojenie mladých ľudí, študentov a zástupcov menšín. Projekt organizoval workshopy, hackathony a diskusné fóra, kde boli cielene zapájaní mladí ľudia, študenti z marginalizovaných skupín a zástupcovia menšín. Cieľom bolo podporiť ich participáciu na tvorbe verejných politík a zvýšiť ich záujem o verejnú správu.
 - Podpora digitálnej inklúzie. Vytvorené boli online vzdelávacie materiály a platformy, ktoré boli prístupné aj pre osoby so špeciálnymi potrebami (napr. s poruchami učenia, zdravotným znevýhodnením).
 - Mentoring a podpora pre zraniteľné skupiny. Projekt poskytoval mentoring a individuálne poradenstvo pre účastníkov z radov zraniteľných skupín, aby im pomohol lepšie sa orientovať v možnostiach zapojenia do verejného života a rozvoja kariéry.

Analýza zamerania na cieľové skupiny a špecifické potreby bola realizovaná prostredníctvom vyhodnotenia výsledkových matíc, projektových žiadostí, záverečných správ PDP a projektov z otvorených výziev, ako aj analýzy údajov o účastníkoch školení, počte zapojených inštitúcií a príkladov dobrej praxe. Výsledky tejto analýzy potvrdzujú, že program cielene reagoval na potreby širokého spektra skupín, vrátane špecifických a zraniteľných skupín. Zapojenie týchto skupín bolo merateľné a dokumentované v projektových správach, čo potvrdzuje relevantnosť programu vo vzťahu k cieľovým skupinám.

Zároveň je možné na základe záverov z pracovných stretnutí a pohovorov s prijímateľmi/realizátormi projektov GGC konštatovať, že väčšina prijímateľov vnímala nastavenie programu ako adresné a reflektujúce ich reálne potreby. Prijímatelia projektov GGCPP001 (IIPA) a GGCPP003 (MEAT) opakovane uvádzali, že školenia a metodická podpora boli prispôbené ich každodennej praxi a prispeli k zvýšeniu odbornosti zamestnancov. V prípade projektu zameraného na justíciu (GGCPP002 – JUSTICE) respondenti ocenili vznik špecializovaných miestností pre maloletých a obete trestných činov, ktoré podľa ich slov „výrazne zlepšili komfort a bezpečnosť obetí pri výsluchoch“ a „špecializované miestnosti pre deti a obete sa stali štandardom, ktorý by mal byť rozšírený na všetky súdy v SR“. Prijímatelia projektov cezhraničnej spolupráce (GGC01005 – SIBSU, GGC01006 – CBC4US) vyzdvihli význam spoločných seminárov a výmenu know-how s ukrajinskými partnermi. V prípade projektov GGC01008 (CLIMADAM) a GGC01009 (FPA) respondenti zdôraznili, že „aktivity zamerané na inklúziu a participáciu zraniteľných skupín viedli k zvýšeniu povedomia a zapojeniu týchto skupín do verejného života“. Viacerí prijímatelia tiež uviedli,

že vďaka programu GGC sa im podarilo nadviazať spoluprácu s organizáciami, s ktorými predtým nepracovali, čo rozšírilo dosah intervencií na nové cieľové skupiny. Zároveň bolo vo viacerých prípadoch zo strany prijímateľov zdôraznené, že „bez podpory programu GGC by nebolo možné realizovať takéto rozsiahle partnerstvá a transfer inovácií“.

Súlady s prioritami SR a EÚ

Výstupy a výsledky programu GGC sú v súlade s prioritami SR a EÚ, čo bolo preukázané nasledovne:

- Protikorupčná stratégia SR: Program GGC prispel k implementácii Protikorupčnej stratégie SR prostredníctvom projektov GGCPP001 (IIPA), kde boli vypracované a implementované etické kódexy, realizované behaviorálne intervencie a školenia zamestnancov verejnej správy. Výsledky týchto opatrení boli pravidelne monitorované a vyhodnocované v priebežných a záverečných správach.
- Reforma justície a ochrana práv obetí: Program GGC prispel k reforme justície prostredníctvom projektu GGCPP002 (JUSTICE), kde bolo zriadených 8 špecializovaných miestností pre deti a obeť na súdoch, vyškolených 170 odborníkov a podporené riešenie 3 300 prípadov rodinného práva vyškolenými sudcami. Tieto opatrenia boli v súlade s prioritami Ministerstva spravodlivosti SR a stratégiou EÚ v oblasti právneho štátu.
- Modernizácia verejného obstarávania: Program GGC prispel k modernizácii verejného obstarávania prostredníctvom projektu GGCPP003 (MEAT), kde bolo vypracovaných 6 štandardov a vzorov pre MEAT, zorganizovaných 6 seminárov a implementovaných MEAT kritérií v 14% obstarávaní (cieľ 40 %). Tieto opatrenia boli v súlade s prioritami ÚVO a stratégiou EÚ v oblasti verejného obstarávania.
- Cezhraničná spolupráca a regionálny rozvoj: Program GGC prispel k rozvoju cezhraničnej spolupráce prostredníctvom projektov GGC01005 (SIBSU), GGC01006 (CBC4US), GGC01007 (CEEa), GGC01008 (CLIMADAM) a GGC01009 (FPA), pričom bolo realizovaných 12 – 30 spoločných seminárov a prenesených 14 príkladov dobrej praxe na UA. Tieto opatrenia boli v súlade s prioritami SR a EÚ v oblasti regionálneho rozvoja a cezhraničnej spolupráce.

Analýza súladu výstupov a výsledkov s národnými a európskymi prioritami bola realizovaná prostredníctvom porovnania dosiahnutých výstupov a výsledkov programu s cieľmi národných stratégií (Protikorupčná stratégia SR, reforma justície, rozvoj cezhraničnej spolupráce) a s požiadavkami FM EHP/NFM (Programová dohoda, Príloha I). Výsledky tejto analýzy potvrdzujú, že výstupy a výsledky programu sú v súlade s prioritami SR a EÚ a prispeli k napĺňaniu strategických cieľov v oblasti integrity, justície, verejného obstarávania a cezhraničnej spolupráce.

Výsledky pracovných stretnutí a pohovorov s prijímateľmi/realizátormi projektov GGC potvrdzujú, že väčšina prijímateľov vnímala výstupy programu ako priamo využiteľné pre plnenie strategických cieľov svojich inštitúcií. Prijímatelia projektu GGCPP003 (MEAT) uviedli, že „nové metodiky a štandardy boli integrované do interných procesov ÚVO a slúžia ako vzor pre ďalšie verejné obstarávania“. Prijímatelia projektov cezhraničnej spolupráce (GGC01005 – SIBSU, GGC01006 – CBC4US) potvrdili, že „spoločné aktivity s ukrajinskými partnermi prispeli k lepšej pripravenosti na krízové situácie a posilnili dôveru medzi inštitúciami na oboch stranách hranice“. Viacerí respondenti tiež uviedli, že vďaka programu GGC sa im podarilo získať nové poznatky a skúsenosti, ktoré využívajú pri tvorbe strategických dokumentov a plánovaní ďalších rozvojových aktivít.

Interné a externé faktory ovplyvňujúce relevantnosť

Implementáciu programu GGC ovplyvnili viaceré interné a externé faktory, ktoré mali priamy vplyv na jeho relevantnosť a schopnosť reagovať na meniace sa podmienky.

Interné faktory

Medzi hlavné interné faktory patrili implementačný mechanizmus, riadiace štruktúry, kapacity prijímateľov, fragmentácia programu a administratívna záťaž.

Fragmentácia programu

V rámci evaluácie bola identifikovaná značná fragmentácia programu v podobe rozdrobenosti tém, cieľov a aktivít medzi viacerými projektmi a výzvami bez dostatočnej koordinácie a prepojenia.

Vo všeobecnosti nebola fragmentácia programu významným problémom pre prijímateľov projektov – tí realizovali aktivity podľa svojich potrieb a záujmov, pričom hlavný cieľ výzvy „Inštitucionálnu spoluprácu s Ukrajinou“ všetky projekty splňovali. Fragmentácia sa ako výzva prejavila najmä na úrovni administrácie programu (Správca programu), kde komplikovala komplexné vyhodnotenie a hľadanie synergických efektov.

Treba tiež explicitne uviesť, že rozdelenie výziev GGC01 a GGC02 bolo požiadavkou prispievateľov, nie Správcu programu. Obe výzvy boli obsahovo takmer identické, líšili sa len výškou grantu. Nízky záujem o GGC02 (malá grantová schéma) nebol spôsobený nezaujmom cieľových skupín, ale špecifikom nastavenia a nízkou alokáciou. V rámci výzvy GGC02 bola podaná len jedna žiadosť, ktorá nebola podporená. Z toho vyplýva, že modalita výziev a základné princípy programu boli definované už v návrhu programovej dohody zo strany prispievateľov, pričom Správca programu nemal možnosť zásadne ovplyvniť tieto parametre.

Napriek tomu bola táto tematická roztrieštenosť identifikovaná aj v záverečných správach a PSP viacerých projektov (napr. GGCPP003 – MEAT, GGC01006 – CBC4US), kde sa opakovane uvádzalo, že chýbala centrálna platforma na zdieľanie výstupov, výmenu know-how a koordináciu medzi projektmi s podobným zameraním. V praxi to znamenalo, že viaceré projekty paralelne vyvíjali podobné metodiky, školenia či analytické nástroje, čo viedlo k duplicite výstupov a nevyužitému potenciálu synergických efektov. Fragmentácia sa prejavila aj v slabšom multiplikačnom efekte – výsledky jednotlivých projektov sa len zriedka systematicky prenášali do ďalších inštitúcií alebo regiónov. Tento jav bol potvrdený aj v osobných pohovoroch s prijímateľmi, ktorí uvádzali, že „chýbala platforma na systematické zdieľanie skúseností a výstupov, čo viedlo k tomu, že niektoré inovatívne riešenia zostali izolované v rámci jedného projektu“.

Administratívna záťaž

Administratívna záťaž bola jedným z najčastejšie identifikovaných interných faktorov, ktoré ovplyvnili relevantnosť programu. Relatívne vysoká administratívna náročnosť sa prejavovala v zložitých procesoch verejného obstarávania, striktných požiadavkách na reporting, opakovaných kontrolách a nutnosti predkladať rozsiahlu dokumentáciu aj pri menších projektoch.

Aj prijímatelia v PSP a záverečných správach (napr. GGC01006 – CBC4US, GGC01009 – FPA) opakovane uvádzali, že „administratívne procesy boli neúmerne zložité vzhľadom na rozsah a typ projektu“ a že „duplicity v reportovaní a nejasné požiadavky na dokumentáciu odradili

niektoré potenciálne partnerské organizácie od účasti v programe“. Tento faktor mal najväčší negatívny dopad na menšie samosprávy a MVO, ktoré často nemali dostatočné personálne kapacity na zvládnutie administratívnej záťaže. V dôsledku toho sa znížila diverzita prijímateľov a obmedzil sa prístup menších subjektov k podpore, čo znížilo adresnosť programu voči špecifickým cieľovým skupinám.

Externé faktory

Medzi hlavné externé faktory patrili pandémia COVID-19, vojna na UA a legislatívne zmeny na UA.

- Pandémia COVID-19 vynútila presun mnohých aktivít do online prostredia, úpravy harmonogramov a zmenu formy realizácie projektov. Viaceré podujatia, školenia a workshopy museli byť zrušené alebo preorganizované, čo ovplyvnilo kvalitu výstupov a možnosti sieťovania medzi partnermi. Prijímatelia v PSP uvádzali, že „online formát síce umožnil zachovať kontinuitu, ale obmedzil hĺbku partnerstiev a výmenu skúseností“.
- Vojna na UA spôsobila zdržania, obmedzila fyzickú spoluprácu s ukrajinskými partnermi a v niektorých prípadoch viedla k presunu aktivít do iných krajín (napr. Fínsko, Nórsko). Projekty s významnou cezhraničnou zložkou museli upravovať harmonogramy, rozpočty a niektoré aktivity úplne zrušiť alebo nahradiť alternatívnymi riešeniami.
- Legislatívne zmeny na UA sťažili koordináciu pri tvorbe adaptačných stratégií a implementácii spoločných opatrení, najmä v projektoch zameraných na regionálny rozvoj a klimatickú adaptáciu (napr. GGC01008 – CLIMADAM).

Flexibilita programu, najmä zo strany správcu, umožnila rýchlu adaptáciu aktivít a harmonogramov, čo bolo kľúčové pre udržanie relevantnosti v krízových situáciách. Prijímatelia v pohovoroch opakovane ocenili, že „správca programu promptne reagoval na žiadosti o zmeny a umožnil úpravy rozpočtov a harmonogramov bez zbytočných prieťahov“.

7.4.3.2 Zistenia a odporúčania

- Z1: Program GGC bol navrhnutý a implementovaný v úzkej väzbe na dôkladne identifikované potreby SR a jej cieľových skupín, pričom systematicky reagoval na hlavné výzvy v oblastiach integrity, transparentnosti, efektívnosti verejnej správy, justície a cezhraničnej spolupráce. Intervencie programu boli v súlade s národnými a európskymi prioritami, vychádzali z analytických podkladov, konzultácií so stakeholdermi a reflektovali aj meniace sa podmienky (napr. pandémia COVID-19, vojna na UA). Výstupy a výsledky programu prispeli k zlepšeniu postavenia širokého spektra cieľových skupín vrátane menších a zraniteľných skupín, čo je doložené konkrétnymi údajmi o počte vyškolených zamestnancov, zapojených inštitúcií, implementovaných metodík a spoločných podujatí so zahraničnými partnermi. Program bol schopný flexibilne reagovať na externé krízové situácie, vďaka čomu sa podarilo zabezpečiť kontinuitu implementácie a adaptovať aktivity na meniace sa podmienky.
- Z2: Napriek vysokému stupňu relevantnosti a pozitívnym dopadom na cieľové skupiny bola implementácia programu GGC limitovaná fragmentáciou tém a vysokou administratívnou záťažou, ktoré znížili potenciál synergických efektov medzi projektmi a obmedzili prístup niektorých skupín, najmä menších samospráv a MVO. Fragmentácia a modalita výziev boli však do veľkej miery dôsledkom požiadaviek donorov a nastavenia programovej dohody, nie rozhodnutím Správcu

programu. Administratívna záťaž bola vnímaná najmä ako technický problém. Tieto slabiny potvrdzujú potrebu optimalizácie dizajnu programu, zníženia administratívnej náročnosti, posilnenia koordinácie a zdieľania výstupov v budúcich obdobiach, ako aj cielenej podpory špecifických skupín a ďalšieho rozvoja bilaterálnych a medzinárodných partnerstiev. Opatrenia v týchto oblastiach sú kľúčové pre zvýšenie adresnosti, efektívnosti a dlhodobej relevancie programu GGC v ďalších programových obdobiach.

Na základe uvedených zistení boli naformulované odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 01: Zachovať a ďalej rozvíjať flexibilitu programového riadenia (– udržať možnosť rýchlych úprav harmonogramov a aktivít, zaviesť systém pravidelného hodnotenia potrieb a možností úprav programu.
- 02: Pri nastavovaní budúcich programov naďalej zabezpečovať súlad s aktuálnymi národnými a európskymi stratégiami – vyžadovať preukázanie väzby na strategické dokumenty v každej výzve, monitorovať súlad počas implementácie.
- 03: Naďalej rozvíjať bilaterálne a medzinárodné partnerstvá– podporovať spoločné projekty, výmenné stáže a školenia s partnermi z Nórska, OECD a UA, vytvoriť platformu pre dlhodobú spoluprácu.
- 04: Pri nastavovaní ďalších programových období eliminovať fragmentáciu programu – zamerať sa na menší počet tematických oblastí, podporovať vznik tematických klastrov a spoločné plánovanie výstupov.
- 05: Prehodnotiť dizajn a nastavenie grantových schém – prispôbiť procesy menším subjektom, poskytovať metodickú podporu a mentoring, testovať nové schémy s pilotnými skupinami.
- 06: Znížiť administratívnu a procesnú náročnosť programu – digitalizovať procesy, zaviesť vzorové dokumenty, zjednodušiť reporting, zriadiť helpdesk pre menšie subjekty.
- 07: Realizovať ciele informácie a motivačné kampane – organizovať workshopy a webináre pre nové a malé subjekty, pripravovať prehľadné informačné materiály.
- 08: Pravidelne analyzovať spätnú väzbu od neúspešných a nezapojených žiadateľov – získavať spätnú väzbu cez dotazníky, fokusové skupiny, upravovať podmienky programu na základe zistení.

7.4.4 Posúdenie na základe evaluačného kritéria účinnosť

Účinnosť je jedným z evaluačných kritérií pre hodnotenie verejných intervencií podľa štandardov OECD/DAC a v kontexte programov FM EHP a NFM predstavuje mieru, do akej boli naplnené plánované výstupy a výsledky v požadovanej kvalite, rozsahu a v súlade s očakávaniami stakeholderov, cieľových skupín a strategických dokumentov. Hodnotenie účinnosti programu GGC je kľúčové pre posúdenie, či aktivity a intervencie programu viedli k reálnym, merateľným a udržateľným zmenám v oblastiach integrity, transparentnosti, efektívnosti verejnej správy, justície, verejného obstarávania a cezhraničnej spolupráce.

V tejto kapitole sa účinnosť posudzuje nielen z pohľadu kvantitatívneho naplnenia ukazovateľov, ale aj z pohľadu kvalitatívnych efektov, multiplikačných efektov, schopnosti programu generovať neplánované prínosy a flexibility v reakcii na nepredvídané okolnosti (napr. pandémie COVID-19, vojna na UA, legislatívne zmeny).

Dôraz je kladený na transparentné prepojenie medzi plánovanými cieľmi, realizovanými aktivitami, dosiahnutými výstupmi a výsledkami, ako aj na identifikáciu faktorov, ktoré ovplyvnili mieru účinnosti programu. Kapitola je štruktúrovaná podľa štyroch hlavných evaluačných otázok:

1. Do akej miery boli vytvorené výsledky a dosiahnuté výstupy v požadovanej kvalite?
2. Ktoré faktory ovplyvnili dosiahnutie výsledkov a výstupov?
3. Boli dosiahnuté aj ďalšie výsledky nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo výsledkovej matici?
4. Boli dosiahnuté aj ďalšie výstupy nad rámec tých, ktoré sú uvedené vo výsledkovej matici?

7.4.4.1 Závěry

Prehľad programových ukazovateľov a posúdenie ich plnenia

Výsledky analýzy plnenia programových ukazovateľov jednoznačne potvrdzujú, že program GGC v rozhodujúcej miere naplnil alebo prekročil väčšinu stanovených kvantitatívnych cieľov vo všetkých tematických oblastiach. Najvýraznejšie prekročenie bolo zaznamenané v oblasti justície (počet prípadov rodinného práva riešených vyškolenými sudcami dosiahol 3 300 oproti cieľu 120), v oblasti integrity (vyškolených 369 zamestnancov oproti cieľu 350) a v oblasti cezhraničnej spolupráce (prenesených 25 príkladov dobrej praxe na UA, splnený cieľ). V oblasti CBRN bola cieľová hodnota pre UA prekročená (120 vyškolených oproti cieľu 100). Výnimkou je implementácia MEAT kritérií vo verejnom obstarávaní, kde bola dosiahnutá hodnota 14,20 % oproti cieľu 40 %; tento výsledok však bol ovplyvnený špecifickými podmienkami počas pandémie COVID-19, keď sa vo verejnom obstarávaní vo zvýšenej miere využívali zrýchlené konania s jedným účastníkom a jedným kritériom. Kvalitatívne hodnotenia a spätná väzba prijímateľov (záverečné správy, PSP, pohovory) potvrdzujú, že výstupy programu boli nielen početné, ale aj aplikované priamo v praxi – nové metodiky, digitálne nástroje, školenia, špecializované miestnosti pre obete, nové partnerstvá a siete spolupráce. Prijímatelia opakovane vyzdvihovali multiplikačný efekt, transfer know-how a vysokú spokojnosť s partnerstvami (napr. GGC01005: spokojnosť 5/5, 100 % subjektov využilo znalosti v praxi). Celkovo možno konštatovať, že program GGC dosiahol vysokú účinnosť v napĺňaní kvantitatívnych aj kvalitatívnych cieľov, pričom identifikované odchýlky boli dôsledkom objektívnych externých faktorov a neovplyvnili celkový pozitívny dopad programu na cieľové skupiny a systémové zmeny v hodnotených oblastiach.

Tabuľka 19: Plnenie kľúčových programových ukazovateľov GGC

Indikátor	Plánovaná hodnota	Skutočná hodnota	Projekt(y)	Poznámka
Počet vyškolených zamestnancov verejnej správy	350	369	GGCPP001	Prekročený cieľ
Počet vyškolených profesionálov v oblasti ochrany obetí	180	170+	GGCPP002	Počet bude narastať v monitorovacom období
Počet prípadov rodinného práva riešených sudcami	120	3 300	GGCPP002	Výrazné prekročenie
Počet prenesených príkladov dobrej praxe na Ukrajinu	10	25	GGC01005 – GGC01009	Prekročený cieľ
Počet spoločných seminárov/workshopov SR-UA	69 (súčet)	69	GGC01005– GGC01009	Rozpätie 6 – 30 podľa projektu
Počet vyškolených špecialistov v oblasti CBRN (SR/UA)	160/100	160/120	GGCPP004	Prekročené na strane Ukrajiny
Implementácia MEAT kritérií vo verejnom obstarávaní	40 %	14,20 %	GGCPP003	Nízka hodnota spôsobená pandemickými opatreniami, očakáva sa nárast
Úroveň spokojnosti s partnerstvom (škála 1 – 5)	5	5	GGC01005	Maximálna spokojnosť
Podiel subjektov uplatňujúcich znalosti z partnerstva	≥50 %	100 %	GGC01005	Všetky subjekty využili znalosti

Zdroj: Záverečná správa programu GGC, vlastné spracovanie

Väčšina plánovaných výsledkov a výstupov bola dosiahnutá vo vysokej kvalite a s multiplikačným efektom

Kvantitatívne výsledky ukazujú, že väčšina projektov dosiahla alebo prekročila plánované hodnoty. Najvýraznejšie prekročenie bolo zaznamenané v počte prípadov rodinného práva riešených vyškolenými sudcami (3 300 oproti cieľu 120, GGCPP002) a v počte vyškolených zamestnancov verejnej správy (369 oproti cieľu 350, GGCPP001). V oblasti CBRN bola cieľová hodnota pre UA prekročená (120 vyškolených oproti cieľu 100, GGCPP004).

Prijímatelia opakovane potvrdzovali, že školenia, metodická podpora a nové nástroje boli prispôbené ich potrebám a prispeli k zvýšeniu odbornosti. V oblasti justície boli špecializované miestnosti pre deti a obete hodnotené ako významný prínos pre komfort a bezpečnosť obetí. V oblasti verejného obstarávania boli nové metodiky a štandardy využívané v praxi, hoci ich širšia aplikácia bola limitovaná pandemickými opatreniami. Úroveň spokojnosti s partnerstvami bola maximálna (5/5, GGC01005), všetky subjekty uplatnili získané znalosti v praxi. Prijímatelia vyzdvihli aj multiplikačný efekt – šírenie metodík, transfer know-how, vznik nových sietí spolupráce.

Výstupy a výsledky programu GGC boli dosiahnuté vo vysokej kvalite a v mnohých prípadoch prekročili plánované hodnoty. Kvalitatívne efekty (využitelnosť, spokojnosť, multiplikačný efekt) potvrdzujú vysokú účinnosť programu a jeho prínos pre cieľové skupiny aj systémové zmeny v hodnotených oblastiach.

Na účinnosť programu mali vplyv pozitívne a negatívne faktory, pričom flexibilita riadenia bola kľúčová

Medzi pozitívne faktory patrila najmä flexibilita riadenia – Správca programu umožnil rýchle úpravy harmonogramov a rozpočtov, čo bolo kľúčové počas pandémie a vojny na UA. Prijímatelia ocenili promptnú komunikáciu a ochotu riešiť vzniknuté problémy. Silná medzinárodná spolupráca s DPP a IPO (Nórsky Barentsov sekretariát, OECD) a transfer know-how zvyšovali odbornú úroveň projektov. Väčšie inštitúcie a skúsení prijímatelia dokázali efektívne implementovať projekty a zvládať administratívne požiadavky.

Medzi negatívne faktory patrila pandémia COVID-19, ktorá spôsobila oneskorenia, presun podujatí do online priestoru (napr. GGC01007), obmedzila možnosti sieťovania a osobných stretnutí. Vojna na UA znížila počet vyslaní z UA na SR (GGC01009), spôsobila zdržania a presun niektorých aktivít do iných krajín. Administratívna záťaž bola najväčšou prekážkou najmä pre menšie subjekty a MVO – prijímatelia opakovane poukazovali na technické problémy (užívateľsky neprívetivé formuláre, duplicity v reportovaní, potreba prejsť na plnohodnotný IS(eGrant)). Fragmentácia programu bola výzvou najmä pre Správcu programu, ktorý mal sťažené komplexné vyhodnotenie a hľadanie synergických efektov. Prijímatelia však realizovali aktivity podľa svojich potrieb a fragmentáciu nevnímali ako zásadný problém. Nízka úspešnosť schémy malých grantov GGC02 (len jedna žiadosť, žiadny podporený projekt) bola dôsledkom nastavenia výzvy, nie nezaujmu cieľových skupín.

Účinnosť programu bola podporená flexibilitou riadenia a kvalitnou prípravou prijímateľov, ale limitovaná pandemickými a vojnovými okolnosťami, administratívnou záťažou a fragmentáciou na úrovni administrácie programu. Identifikované faktory sú kľúčové pre optimalizáciu implementácie v budúcich obdobiach.

Program generoval významné multiplikačné efekty

Na základe podpory programu GGC vznikli nové partnerstvá medzi univerzitami, samosprávami a regionálnymi rozvojovými agentúrami (GGC01009, GGC01006). Projekty rozšírili cieľové skupiny o mladých ľudí, študentov a odborníkov z mimovládneho sektora (GGC01006, GGC01009). Vytvorené boli digitálne kurzy a webináre pre verejných zamestnancov (GGC01007), nové vzdelávacie materiály, publikácie a audiovizuálne diela (GGC01008). Vznikli nové akreditované vzdelávacie programy na univerzitách v Košiciach a Charkove (GGC01009). Vypracované a implementované boli adaptačné stratégie na klimatickú zmenu v prihraničných regiónoch (GGC01008).

Prijímatelia opakovane potvrdzovali, že vďaka programu GGC sa im podarilo nadviazať spoluprácu s organizáciami, s ktorými predtým nepracovali, čo rozšírilo dosah intervencií na nové cieľové skupiny. Multiplikačný efekt sa prejavil aj v šírení metodík, transferu know-how a vo vytváraní nových sietí spolupráce.

Program generoval významné multiplikačné efekty, ktoré prispeli k rozšíreniu dosahu a dlhodobej udržateľnosti výsledkov. Tieto prínosy posilňujú hodnotenie účinnosti programu a predstavujú dôležitý argument pre pokračovanie podobných intervencií v budúcnosti.

Program dosiahol aj ďalšie výstupy nad rámec pôvodných plánov, ktoré významne prispeli k napĺňaniu cieľov

Analýza ďalších výstupov nad rámec výsledkovej matice bola realizovaná prostredníctvom záverečných správ, PSP, projektových webstránok a spätnej väzby prijímateľov. Vytvorené boli nové vzdelávacie materiály (manuály, príručky, publikácie v rôznych jazykoch), ktoré sú naďalej využívané. Realizované boli mediálne výstupy (viac ako 30 článkov, reportáží, audiovizuálnych diel – GGC01005), ktoré zvýšili povedomie o témach integrity, justície a cezhraničnej spolupráce. Vypracované a implementované boli adaptačné stratégie v prihraničných regiónoch (GGC01008), ktoré neboli pôvodne explicitne plánované. V niektorých projektoch bol počet vyškolených osôb prekročený nad rámec plánovaných hodnôt (napr. GGCPP004, GGC01007).

Tieto výstupy boli často výsledkom iniciatívy prijímateľov, ktorí identifikovali nové potreby počas implementácie a dokázali flexibilne reagovať na meniace sa podmienky. Prijímatelia tiež uvádzali, že mnohé z týchto výstupov boli integrované do bežnej praxe verejnej správy, justície a samospráv, čím sa zvýšila ich dlhodobá udržateľnosť a multiplikačný efekt.

Program dosiahol aj ďalšie výstupy nad rámec pôvodných plánov, ktoré významne prispeli k napĺňaniu cieľov a zvýšili multiplikačný efekt programu. Tieto výstupy predstavujú dôležitý prínos pre systémové zmeny a dlhodobú udržateľnosť výsledkov programu GGC.

7.4.4.2 Zistenia a odporúčania

Z3: Program GGC naplnil alebo prekročil väčšinu plánovaných indikátorov výstupu a výsledku, pričom kvalita dosiahnutých efektov bola hodnotená pozitívne v kľúčových oblastiach. Flexibilita implementácie umožnila zvládnuť mimoriadne krízové situácie (pandémia, vojna na UA) a pokračovať v dosahovaní cieľov aj v náročných podmienkach.

Na základe uvedených zistení boli naformulované odporúčania pre NKB a Správcu programu:

09: Posilniť koordináciu medzi projektmi, vytvárať tematické klastre a podporovať zdieľanie výstupov a synergii

Odporúčanie smeruje k systematickému prepojeniu projektov v rámci programu GGC, aby sa minimalizovala duplicita výstupov a maximalizoval multiplikačný efekt. Navrhujeme vytvoriť centrálnu online platformu na zdieľanie metódik, výstupov a príkladov dobrej praxe, organizovať pravidelné tematické workshopy a sieťovacie podujatia pre prijímateľov a partnerov, a zaviesť povinné medzi-projektové konzultácie pri príprave nových projektov. Tematické klastre by mali byť zamerané na hlavné oblasti programu (integrita, justícia, verejné obstarávanie, cezhraničná spolupráca) a umožniť spoločné plánovanie výstupov, spoločné hodnotenie dopadov a koordinované šírenie inovácií. Takýto prístup zvýši efektívnosť využitia zdrojov, podporí transfer know-how a prispeje k dlhodobej udržateľnosti výsledkov.

010: Pokračovať v podpore inovatívnych a systémových riešení v oblasti integrity, transparentnosti a cezhraničnej spolupráce

Odporúčame, aby budúce výzvy a projektové schémy explicitne zvýhodňovali návrhy, ktoré prinášajú inovatívne prístupy (napr. digitálne nástroje, behaviorálne intervencie,

nové formy participácie) a systémové riešenia s potenciálom dlhodobého dopadu. Podpora by mala zahŕňať pilotné projekty, experimentálne aktivity a šírenie osvedčených postupov medzi prijímateľmi. Dôležité je tiež zabezpečiť, aby boli inovátné riešenia testované v praxi a ich výsledky systematicky vyhodnocované a šírené v rámci celého programu. Správca programu by mal vytvoriť mechanizmus na identifikáciu a šírenie inovácií, napríklad formou každoročnej súťaže alebo katalógu inovátnych výstupov.

- 011: Posilniť transfer znalostí a skúseností medzi projektovými partnermi vrátane ďalšieho rozvoja bilaterálnych a multilaterálnych partnerstiev

Navrhujeme rozšíriť možnosti výmenných stáží, spoločných tréningov, študijných ciest a odborných workshopov medzi slovenskými, ukrajinskými a partnermi z prispievateľských štátov. Odporúčame vytvoriť sieť expertov a platformu pre zdieľanie know-how, kde by sa pravidelne prezentovali výsledky projektov, diskutovali výzvy a hľadali spoločné riešenia. Správca programu by mal podporovať aj vznik nových bilaterálnych a multilaterálnych partnerstiev, napríklad prostredníctvom matchmakingových podujatí, a zabezpečiť, aby bol transfer znalostí povinnou súčasťou projektových aktivít. Pravidelné hodnotenie kvality a efektívnosti partnerstiev by malo byť súčasťou monitoringu programu.

- 012: Udržať a rozvíjať flexibilitu riadenia programu, podporovať digitálne nástroje a online formy spolupráce

Odporúčame formalizovať možnosť rýchlych úprav projektov, rozpočtov a harmonogramov v reakcii na meniace sa podmienky (napr. krízy, legislatívne zmeny). Správca programu by mal zaviesť, rozvíjať a pravidelne aktualizovať digitálne nástroje (IT systém, napr. eGrant), zlepšovať ich užívateľskú prívetivosť a funkcionálnosť (napr. automatizované notifikácie, prehľadné šablóny, online reporting). Online formy spolupráce (virtuálne pracovné skupiny, webináre, online konzultácie) by mali byť štandardnou súčasťou implementácie, čím sa zvýši dostupnosť a efektívnosť riadenia programu.

- 013: Systematicky monitorovať využitie získaných znalostí v praxi a podporovať spätnú väzbu od zapojených subjektov

Navrhujeme zaviesť pravidelné dotazníky a hodnotiace workshopy pre prijímateľov a cieľové skupiny, kde budú prezentovať príklady využitia výsledkov v praxi. Povinnosť reportovať konkrétne príklady aplikácie výstupov by mala byť súčasťou záverečných správ projektov. Správca programu by mal vytvoriť mechanizmus na systematické vyhodnocovanie spätnej väzby a jej využívanie pri nastavovaní nových výziev a úpravách implementačných pravidiel. Dôležité je tiež podporovať zverejňovanie príkladov dobrej praxe a úspešných príbehov, ktoré môžu motivovať ďalších prijímateľov.

- 014: Posilniť budovanie kapacít partnerských inštitúcií, najmä v zahraničí (UA), prostredníctvom cielej technickej asistencie a výmeny skúseností

Odporúčame organizovať technické misie, školenia na mieru, mentoring a spoločné plánovanie ďalších projektov s dôrazom na potreby ukrajinských partnerov. Dôležité je podporovať transfer know-how, výmenu expertov a dlhodobé partnerstvá, ktoré posilnia kapacity inštitúcií na UA a prispievajú k udržateľnosti výsledkov. Správca

programu by mal vytvoriť systém na identifikáciu potrieb partnerských inštitúcií a pravidelne vyhodnocovať efektívnosť technickej asistencie.

7.5 Evaluácia programu BIN

Predmetom tejto správy je ex post hodnotenie programu Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (Business Development, Innovation and SMEs, skrátene „BIN“) v programovom období 2014 – 2021. Oprávnenosť výdavkov projektov sa skončila 30. apríla 2024. Hodnotenie sa uskutočnilo v období apríl – júl 2025, teda približne jeden rok po ukončení realizácie projektov.

7.5.1 Popis programu

Program BIN čiastočne nadviazal na program „Zelené inovácie v priemysle“ implementovaný v rámci Finančného mechanizmu EHP 2009 – 2014. Zatiaľ čo v predchádzajúcom období bol dôraz kladený na bioenergetiku, v programovom období 2014 – 2021 bolo zameranie programu rozšírené na všetky zelené technológie (GII³³) a verejnoprospešné technológie a pomoc starším a chorým (WT/AAL)³⁴. Do programu bolo okrem výskumu a inovácií zaradené aj vzdelávanie v oblastiach GII a WT/AAL. Cieľom programu bola „Zvýšená tvorba hodnôt a udržateľný rast“.

Na základe tejto intervenčnej logiky³⁵ podporil BIN projekty, ktoré prispeli k dosahovaniu výsledkov v dvoch tematických oblastiach: (i) *zvýšená konkurencieschopnosť slovenských podnikov v rámci ťažiskových oblastí: zelené inovácie v priemysle, verejnoprospešné technológie a pomoc starším* (výsledok 1) a (ii) *zlepšený potenciál vzdelávania a zamestnanosti na Slovensku v oblasti zelených inovácií, v priemysle, verejnoprospešných technológií a pomoci starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní* (výsledok 2). Prierezovou témou bola (iii) *posilnená spolupráca medzi SR a prispievateľskými štátmi* (výsledok 3).

Správcou programu je Výskumná agentúra v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Donorskými partnermi programu sú IN, DIKU a lichtenštajnská AIBA³⁶.

V rámci výsledku 1 bolo zrealizovaných spolu 21 projektov zameraných na podporu podnikateľských činností v oblasti GII a WT/AAL. Tieto projekty boli schválené a zazmluvnené v troch výzvach:

- BIN SGS01 bola schéma malých grantov určená na podporu začínajúcich podnikov (startupov). Žiadatelia sa mohli uchádzať o grant vo výške 100 000 – 200 000 EUR, pričom výška spolufinancovania z vlastných zdrojov bola minimálne 10 %.
- BIN 01 a BIN 02 boli výzvy na predkladanie projektov v oblasti inovácií a rozvoja podnikania; navzájom sa líšili najmä zdrojom financovania (NFM, resp. FM EHP). Žiadatelia sa mohli uchádzať o grant vo výške 200 000 – 2 000 000 EUR a výška spolufinancovania z vlastných zdrojov závisela od použitej schémy štátnej pomoci, právnej formy žiadateľa, typu aktivít a miesta ich realizácie.

Možnosť zapojiť partnera z prispievateľského štátu využilo sedem z 21 podporených projektov³⁷.

³³ Green Industry Innovation

³⁴ Welfare Technology and Ambient Assisted Living

³⁵ Rekonštrukcia teórie zmeny programu BIN je uvedená v časti 3

³⁶ IN bol zapojený najmä v programovej oblasti PA01 „Rozvoj obchodu, inovácií a MSP“ (výsledok 1). DIKU a AIBA sa podieľali na implementácii programovej oblasti PA03 „Vzdelávanie, štipendiá, učňovské programy a podnikanie mladých“ (výsledok 2).

³⁷ Pôvodne malo partnera z prispievateľského štátu osem projektov, ale počas implementácie projektu jeden z partnerov vo výzve BIN SGS01 odstúpil.

Prehľad výziev a zazmluvnených projektov v rámci výsledku 1³⁸ je uvedený v nasledovnej tabuľke:

Tabuľka 20: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku

Výzva (zdroj financovania, rok uzavretia)	Zameranie	Počet doručených žiadostí	Počet zazmluvnených projektov	Objem zazmluvnených grantov v EUR
BIN BF01 (EHP FM/NFM, 2020)	Bilaterálne cestovné granty	1	0	0
BIN SGS01 (NFM, 2020)	Schéma malých grantov – podpora začínajúcich podnikov (startupov)	31	6	1 005 120
BIN BF03 (EHP FM/NFM, 2021)	Podpora bilaterálnych iniciatív	7	0	0
BIN 01 (NFM, 2021)	Výzva na predkladanie projektov – inovácie a rozvoj podnikania	25	12	10 210 307
BIN 02 (EHP FM, 2021)	Výzva na predkladanie projektov – inovácie a rozvoj podnikania	35	3	2 164 351
BIN BF04 EHP FM/NFM, 2024)	Podpora bilaterálnych iniciatív	30	13	52 017
SPOLU		129	34	13 431 795

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Správcu programu

V rámci výsledku 2 bolo zrealizovaných 14 projektov zameraných na podporu vzdelávania súvisiaceho s tematikou GII a WT/AAL. Oprávneným žiadateľom boli slovenské stredné a vysoké školy, pričom povinne museli mať aspoň jedného partnera z prispievateľského štátu. Tieto projekty boli schválené a zazmluvnené v dvoch výzvach (BIN SGS02 a BIN SGS03), ktoré sa líšili najmä zdrojom financovania (NFM, resp. FM EHP) a s tým súvisiacim výberom prispievateľského štátu, odkiaľ mohli bilaterálni partneri pochádzať. SGS02 sa viac sústredila na (dlhodobú) inštitucionálnu spoluprácu a SGS03 na (krátko- a strednodobé) medzinárodné mobility, ale v konečnom dôsledku boli podporené projekty po obsahovej stránke podobné. Žiadatelia mohli získať grant vo výške 5 000 – 200 000 EUR; spolufinancovanie z vlastných zdrojov nebolo potrebné.

Tabuľka 21: Výzvy a zazmluvnené projekty v rámci výsledku 2

Výzva (zdroj financovania, rok uzavretia)	Zameranie	Počet doručených žiadostí	Počet zazmluvnených projektov	Objem zazmluvnených grantov v EUR
BIN BF02 (EHP FM/NFM, 2021)	Bilaterálne iniciatívy v oblasti vzdelávania	11	5	48 544
BIN SGS02 (NFM, 2022)	Schéma malých grantov – podpora inštitucionálnej spolupráce medzi VŠ, SŠ a súkromným sektorom	13	11	1 909 247
BIN SGS03 (EHP FM, 2022)	Schéma malých grantov – podpora medzinárodnej mobility medzi VŠ, SŠ a súkromným sektorom	3	3	555 145
SPOLU		27	19	2 512 936

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Správcu programu

Vzhľadom na nízku absorpčnú kapacitu a problémy pri implementácii programu došlo v roku 2023 k zníženiu alokácie na program z pôvodných 23,5 mil. EUR na 17,8 mil. EUR

³⁸ Tri predčasne ukončené projekty nie sú započítané v počte zazmluvnených projektov ani v objeme zazmluvnených grantov.

(zdroje NFM, FM EHP a ŠR SR). Celkové čerpanie dosiahlo 15,6 mil. EUR, čo predstavuje 87,8 % zníženej alokácie.

Závěrečná správa programu BIN konštatuje, že program dosiahol svoj hlavný cieľ – podporu konkurencieschopnosti v oblastiach GII a WT/AAL. Väčšina merateľných ukazovateľov dosiahla alebo prekročila stanovenú cieľovú hodnotu.

V rámci výsledku 1 boli vysoko prekročené cieľové hodnoty indikátorov Počet produktov alebo služieb komercializovaných na trhu – nové na trhu (38, pôvodný cieľ bol 3), Počet nových procesov/technológií/riešení vyvinutých a aplikovaných v praxi – nové pre firmu (21, pôvodný cieľ bol 7), Počet vyvinutých procesov/technológií/riešení (18, pôvodný cieľ bol 5), Počet podaných žiadostí o ochranu duševného vlastníctva (21, pôvodný cieľ bol 3) a Počet vytvorených pracovných miest (111, cieľ bol 25). Nepodarilo sa dosiahnuť plánované hodnoty environmentálnych indikátorov týkajúcich sa zníženia emisií CO₂ a zberu odpadu z výrobných a prevádzkových procesov na opätovné použitie alebo recykláciu.

Výsledok 2 priniesol štyri nové kurzy/moduly v oblasti environmentálnych technológií (cieľ bol 4). 85 % účastníkov (zamestnancov a študentov) si zlepšilo svoje zručnosti a kompetencie (cieľ bol 75 %). Za zmienku tiež stojí vysoký záujem o workshopy v oblasti nových metód vzdelávania a zapájania mládeže a odborných praxí pre mládež, ktoré mali spolu 1 900 účastníkov (cieľ bol 50).

7.5.2 Teória zmeny

Program BIN predstavoval strategický nástroj Finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu na podporu inovácií a rozvoj podnikania a vzdelávania na Slovensku. Reagoval na kľúčové výzvy slovenského hospodárstva, najmä na potrebu zvýšenia konkurencieschopnosti podnikov, nedostatočné výdavky na výskum a vývoj, slabé prepojenie vzdelávania s trhom práce a nedostatočnú technologickú pripravenosť na starnutie populácie. Environmentálne potreby zahŕňali rozvoj zelených technológií, zníženie emisií CO₂ a zlepšenie energetickej efektívnosti podnikov.

Teória zmeny programu vychádzala z predpokladu, že cielená podpora inovácií v ťažiskových oblastiach – zelené inovácie v priemysle, verejnoprospešné technológie a pomoc starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní – spolu s intervenciami v oblasti vzdelávania prispeje k systémovým zmenám v slovenskom inovačnom ekosystéme. Prispievateľské štáty poskytli finančné zdroje aj expertnú podporu donorských partnerov (Innovation Norway, DIKU, AIBA), pričom kládli veľký dôraz na bilaterálnu spoluprácu.

Implementačná logika programu spočívala v dvojacom prístupe. V podnikateľskom komponente program podporoval aplikáciu, vývoj a komercializáciu nových produktov a riešení prostredníctvom priamych grantov a malých grantových schém pre startupy. Vzdelávací komponent sa zameriaval na inštitucionálnu spoluprácu a medzinárodné mobility medzi vysokými školami, strednými školami a podnikmi na Slovensku a v prispievateľských krajinách formou schém malých grantov.

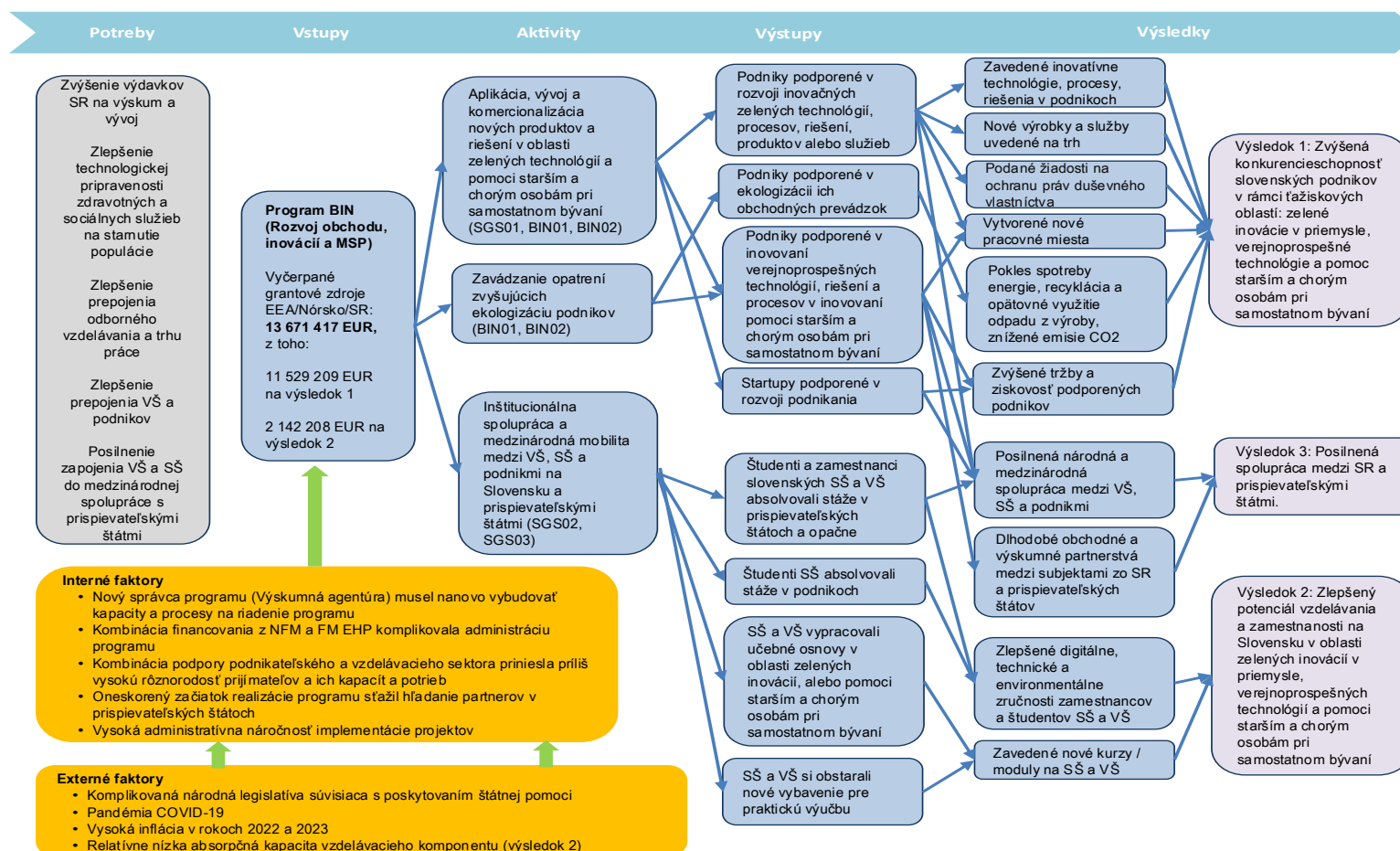
Výstupy programu sa prejavili v zavedení inovatívnych technológií a procesov v podporených podnikoch, modernizácii vzdelávacích programov a posilnení medzinárodných partnerstiev. V strednodobom horizonte boli niektoré nové výrobky a služby uvedené na trh, niektoré podporené podniky zaznamenali zvýšené tržby a ziskovosť a vznikli nové pracovné miesta. V obmedzenej miere program dosiahol aj environmentálne prínosy v podobe poklesu spotreby energie a znížených emisií CO₂.

Prínosy výstupov sa premietli do troch hlavných výsledkov. Prvý výsledok – zvýšená konkurencieschopnosť slovenských podnikov – bol dosiahnutý prostredníctvom posilnenia ich technologických kapacít a trhových príležitostí. Druhý výsledok – zlepšený potenciál

vzdelávania a zamestnanosti – sa prejavil v zlepšených odborných zručnostiach študentov, pedagógov aj nepedagogických zamestnancov a v zavedení nových vzdelávacích modulov a programov. Tretí výsledok – posilnená bilaterálna spolupráca – priniesol funkčné medzinárodné partnerstvá, ktoré do veľkej miery pokračujú v spolupráci aj po skončení programu.

Program BIN dosiahol 87% čerpanie (zníženej) alokácie a napriek implementačným výzvam do veľkej miery naplnil svoju teóriu zmeny. Jej schematické znázornenie je uvedené na nasledujúcej strane:

Obrázok 6: Teória zmeny BIN

Zdroj: Vlastné spracovanie autorov

7.5.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria relevantnosť

Relevantnosť je jedno z piatich základných evaluačných kritérií definovaných OECD/DAC³⁹ v roku 1991. Vo všeobecnosti posudzuje rozsah, do akého sú ciele a nastavenie intervencie v súlade s potrebami, politikami a prioritami cieľových skupín, prispievateľských a prijímateľských krajín a inštitúcií, a či tento súlad pretrváva aj v prípade, že sa menia okolnosti⁴⁰.

V kontexte ex post hodnotenia programu BIN, ktoré bolo vykonané v rámci evaluácie programov realizovaných v Slovenskej republike z FM EHP a NFM v programovom období 2014 – 2021, ide o spätné posúdenie relevantnosti programu. Štyri hodnotiace otázky určené zadávateľom pokrývajú nasledovné aspekty relevantnosti programu BIN:

- 5) Ako dobre je, resp. bol program navrhnutý?
- 6) Akým spôsobom reaguje, resp. reagoval program na potreby zainteresovaných strán (organizácií/inštitúcií, cieľových skupín)? Pre ktoré cieľové skupiny sú dosiahnuté výsledky kľúčové?
- 7) Rieši program potreby špecifických cieľových skupín (najmä menších) a ak áno, ako?
- 8) Do akej miery zodpovedajú výstupy a výsledky potrebám a prioritám Slovenskej republiky?

Nasledujúci text obsahuje zistenia, závery a odporúčania, ktoré reagujú na všetky štyri zadane hodnotiace otázky. Z dôvodu zachovania ucelenosti a dobrej čitateľnosti textu sú spracované v podobe súvislého textu.

7.5.3.1 Závery

Programová dohoda o financovaní programu BIN vznikla na základe Osnovy programu, vypracovanej v roku 2017 VA ako správcom programu v spolupráci s donorskými partnermi programu (IN, DIKU, AIBA) a NKB. Kľúčovým nástrojom pre identifikáciu potrieb a formovanie štruktúry programu boli konzultácie so zainteresovanými osobami a inštitúciami (stakeholdermi). Uskutočnili sa v rokoch 2016 a 2017 na Slovensku, v Nórsku a na Islande a ich výsledky sa do veľkej miery premietli do finálnej podoby programu, vrátane kombinácie tém GII a WT/AAL ako aj kombinácie podpory podnikateľského sektora a sektora vzdelávania.

Program BIN si kládol za cieľ reagovať na potrebu zvýšenia tvorby hodnôt a udržateľného rastu v podnikateľskom sektore na Slovensku. Zameral sa pritom na zvýšenie konkurencieschopnosti a ziskovosti slovenských podnikov, inovácie produktov, služieb a procesov, ako aj na podporu tvorby nových pracovných miest. Dôležitým východiskovým ukazovateľom zároveň bolo podľa Osnovy programu posledné miesto Slovenska spomedzi krajín EU v oblasti výdavkov na výskum a vývoj na občana. Technológie sociálnej starostlivosti a technológie podporujúce nezávislé bývanie seniorov boli v programe zdôvodnené zvýšeným dopytom po sociálnych a zdravotníckych službách v dôsledku starnutia populácie. V oblasti vzdelávania bolo zámerom programu podporiť medzinárodnú mobilitu pedagógov aj študentov medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami, odbornú prípravu a stáže, tvorbu inovatívnych študijných programov a spoluprácu medzi podnikmi a vzdelávacím inštitúciami.

³⁹ OECD DAC Network on Development Evaluation (2019): „Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use“

⁴⁰ Results Guideline. Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and report on results. Adopted by the Financial Mechanism Committee on 9 February 2017. Updated March 2021

A) Relevantnosť programu z pohľadu potrieb a priorít SR

Zvolené tematické okruhy programu BIN boli v súlade s vtedajšími národnými prioritami SR. Osnova programu sa odvoláva najmä na Stratégiu výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR 2014 – 2020 (RIS3 SK), Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020, Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020 a Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania 2018 – 2027. S výnimkou posledného uvedeného boli tieto strategické dokumenty počas implementácie programu BIN aktualizované. Podrobnejší pohľad na ne však potvrdzuje pokračujúcu relevantnosť programu BIN:

- Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR 2021 – 2027 (SK RIS3 2021+) si stanovila nasledovnú víziu: *Zavedením optimalizovaného systému politik a opatrení v oblasti výskumu, vývoja, inovácií a ľudských zdrojov podporiť štrukturálnu zmenu slovenskej ekonomiky smerom k rastu založenom na zvyšovaní výskumnej a inovačnej schopnosti a excelentnosti v segmentoch s najväčším konkurenčným potenciálom.* Program BIN nepochybne prispel k Doméne 1: Inovatívny priemysel pre 21. storočie, ktorej cieľom je *podporiť inovácie pre transformáciu priemyselnej výroby na Slovensku na vyššiu úroveň tak, aby tieto viedli k výraznému zníženiu negatívnych vplyvov na životné prostredie, k zvýšeniu energetickej efektívnosti, zvýšeniu konkurenčnej schopnosti spojenej s rastom exportu* a k Doméne 3: Digitálna transformácia Slovenska, ktorá má za cieľ podporu *digitálnej transformácie všetkých oblastí spoločnosti s cieľom zvýšiť kvalitu života občanov, zvýšiť konkurencieschopnosť priemyslu a celej ekonomiky a zabezpečiť efektívny výkon štátnej správy.*
- Národný program aktívneho starnutia na roky 2021 – 2030 nadväzuje na svojho predchodcu z rokov 2014 – 2020 a ešte viac zdôrazňuje trend starnutia populácie a súvisiace výzvy pre celú spoločnosť. Inovatívne projekty podporené v rámci programu BIN prispeli k prioritným oblastiam programu 4.3 Zdravotná starostlivosť podporujúca aktívne starnutie a 4.7 Podpora dôstojnosti, nezávislosti a kvality života starších ľudí.
- Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021 – 2030 vypracované MPSVR SR v roku 2021 uvádzajú, že *prioritné je preto naďalej podporovať rozvoj nových, ale aj existujúcich sociálnych služieb a odborných činností komunitného charakteru s prihliadnutím na ich miestnu, druhovú a finančnú dostupnosť aj s využitím moderných technológií.* Inovácie v oblasti WT/AAL sú teda naďalej vysoko relevantnou témou v sektore sociálnych služieb.

Rozhovory s prijímateľmi potvrdili, že program skutočne reagoval na reálne potreby trhu a mnohé projekty riešili problémy bez dostupných alternatív. Firmy aj vzdelávacie inštitúcie identifikovali špecifické potreby, ktoré boli pre nich dôležité a mohli zvýšiť ich konkurencieschopnosť. Hoci sa ukázalo, že nie všetky vzniknuté inovácie sú ekonomicky životaschopné (teda udržateľné bez dodatočného financovania), program umožnil vznik a testovanie relatívne veľkého počtu relevantných inovatívnych myšlienok.

Ako príklad možno uviesť projekt firmy KOOR (BIN 01_2021_001), ktorá vyvinula digitálnu platformu pre energetický manažment integrujúcu rôzne typy energií (plyn, elektrina, voda) a zariadení od rôznych výrobcov. Podľa vyjadrenia zástupcov prijímateľa na trhu neexistoval produkt spĺňajúci všetky tieto požiadavky. V tomto prípade išlo o inováciu interného procesu (zberu a analýzy dát z rôznych energetických zariadení inštalovaných v budovách klientov), ktorá sa prejavila v podobe kvalitnejších služieb existujúcim zákazníkom; samotné technické riešenie nie je na trhu komerčne ponúkané.

Ďalším príkladom je projekt firmy BA Solar (BIN 02_2021_002), v rámci ktorého bola vybudovaná kuchyňa a systém dodávania bezalergénneho stravovania pre ľudí s

potravinovými alergiami a intoleranciami. Takáto služba prípravy varených jedál zatiaľ na komerčnej báze neexistuje v žiadnej európskej krajine. V rámci projektu boli vytvorené recepty, ktoré dokážu pokryť potreby osôb s rôznymi typmi intolerancií, a otestovaný systém prípravy, predaja a distribúcie vareného jedla. Hoci sa projektu zatiaľ nepodarilo nájsť ekonomicky životaschopný model v slovenských podmienkach, nórsky partner pripravuje jeho testovanie v Nórsku, kde je kúpyschopnosť výrazne vyššia.

V oblasti vzdelávania je vhodným príkladom projekt Slovenskej technickej univerzity (BIN SGS03_2022_03), ktorý sa zameriaval na budovanie kapacít nepedagogických pracovníkov vysokých škôl v oblasti projektového manažmentu a manažmentu výskumu. Táto téma nebola doposiaľ na Slovensku systematicky riešená. O jej vysokej relevantnosti svedčí veľký záujem zo strany iných slovenských vysokých škôl o účasť na projektových podujatiach, ako aj záujem subjektov z tretích krajín (Slovinsko, Cyprus) o realizáciu podobných aktivít.

B) Relevantnosť programu z pohľadu jeho implementácie

Vznik programu BIN bol ovplyvnený rôznorodými externými aj internými faktormi, ktoré mali vplyv na jeho nastavenie, a teda aj na jeho relevantnosť. Výskumná agentúra sa ako nový správca programu musela v krátkom čase vysporiadať s vybudovaním kapacít na riadenie programu a nastavením procesov na jeho implementáciu. Najväčšou výzvou pritom bolo nájsť súlad s komplikovanou národnou legislatívou súvisiacou s poskytovaním štátnej pomoci. Úvodná fáza bola poznačená aj začiatkom pandémie COVID-19⁴¹. Dôsledkom týchto počiatočných komplikácií bolo oneskorené spustenie programu, ktoré žiadateľom o grant sťažilo hľadanie partnerov z prispievateľských štátov (pozri nižšie).

Na relevantnosť programu však mali vplyv aj interné faktory, ktoré boli v rozhodovacej kompetencii donorov a riadiacich štruktúr programu. Najdôležitejšími z nich boli nasledovné:

- Rozhovory uskutočnené v rámci tejto evaluácie ukázali vysokú mieru zhody zainteresovaných osôb na tom, že kombinácia podpory podnikateľského a vzdelávacieho sektora v jednom programe bola príliš ambiciózna. Program priniesol vďaka nej príliš vysokú rôznorodosť prijímateľov (startupy, etablované firmy, stredné školy, vysoké školy) s odlišnými potrebami a kapacitami. Zároveň pomerne málo projektov využilo možnosť medzisektorovej spolupráce; vo väčšine projektov spolupracovali podniky s podnikmi a školy so školami, čo ukazuje na pretrvávajúce bariéry medzi svetom vzdelávania a podnikania na Slovensku. V konečnom dôsledku kombinácia podpory vzdelania a podnikania zvýšila náročnosť administrácie programu v zmysle rôznorodosti právnych foriem prijímateľov, použitých schém štátnej pomoci aj miery spolufinancovania projektov. Do určitej miery sa tým tiež znížila zrozumiteľnosť celkového nastavenia programu pre laickú a odbornú verejnosť (Je to program pre školy alebo pre firmy?). Najmä výzva SGS03 ukázala, že takto nastavený program má v sektore vzdelávania nižšiu absorpčnú kapacitu než výzvy určené pre podnikateľský sektor, takže časť zdrojov musela byť realokovaná do iných programov.
- Slabou stránkou programu BIN bolo financovanie pochádzajúce z oboch finančných mechanizmov. Keďže nebolo možné kombinovať oba zdroje v jednej výzve, boli vyhlasované podobné výzvy, ktoré sa odlišovali najmä zdrojom alokovaných financií (BIN01 a BIN02, SGS02 a SGS03). Pre potenciálnych žiadateľov tento prístup nebol celkom zrozumiteľný; niektoré projektové zámery boli predložené v oboch výzvach, čo spôsobovalo komplikácie v procese schvaľovania projektov.

⁴¹ Prvá výzva BIN SGS01 bola vyhlásená v júni 2020.

- Na konečnú relevantnosť podnikateľského komponentu (výsledok 1) mal do určitej miery vplyv aj výber prijímateľov, ktorí získali grant na realizáciu svojich projektových zámerov. Analýza vzorky podporených projektov ukázala, že z hľadiska pravdepodobnosti dosahovania projektových cieľov, resp. dlhodobých dopadov, je možné projekty rozdeliť do troch skupín:
 - Projekty, ktoré priamo súviseli s dovtedajšou hlavnou činnosťou prijímateľa, napr. vývoj špecifickej aplikácie pre energetický manažment budov v prípade firmy KOOR (BIN 01_2021_001), ktorá sa tejto činnosti dlhodobo venuje. Takýto typ projektov mal vo všeobecnosti vysoké šance dosiahnuť stanovené ciele, posilniť konkurencieschopnosť prijímateľa a priniesť pre firmu aj ekonomické efekty.
 - Projekty, kde mal prijímateľ významné vedomosti alebo skúsenosti v danej tematickej oblasti, ale nemal hotový produkt, ktorý by mohol ponúknuť na trhu. Do tejto skupiny patrí napr. projekt firmy Zachráň včely (BIN SGS01_2020_023), ktorá mala úspešný produkt na monitorovanie včelích úľov a chcela toto technické riešenie preniesť do iného segmentu (školské budovy). Druhým príkladom je projekt firmy BA Solar (BIN 02_2021_002), ktorá sa venovala tematike potravinových intolerancií, ale doposiaľ neponúkala komerčné služby v tejto oblasti. Do tejto skupiny projektov patrí aj BIN SGS01_2020_012 firmy WAKIVAKY, ktorá z odpadového materiálu zo svojej hlavnej činnosti (ekokože používané v šijacej dielni pre automobilový priemysel) vytvorili novú odnož svojho podnikania zameranú na upcycling nepoužitých odrezkov koží na dizajnové sedačky, tašky a puzdrá. Tento typ projektov spravidla úspešne zrealizoval fázu inovácie; jeho riziká spočívajú najmä vo fáze komercializácie, ktorá de facto rozhoduje o tom, či projekt bude mať pozitívne ekonomické dopady na firmu, alebo nie. V čase konania evaluačných rozhovorov nebol žiaden z troch vyššie uvedených príkladov dostatočne ekonomicky životaschopný.
 - Projekty prijímateľov, ktorí pôsobili v inom segmente a nemali dostatočné know-how a skúsenosti v oblasti, na ktorú bol projekt zameraný. Zo strany prijímateľa išlo teda najmä o využitie príležitosti získať dotáciu na diverzifikáciu do novej oblasti. Príkladom je projekt firmy Novota Art (BIN 01_2021_010)⁴² zameraný na vývoj inteligentného nábytku pre seniorov a zdravotne postihnutých, hoci firma ani jej nórsky partner nemali predchádzajúce skúsenosti v oblasti sociálnych služieb, resp. zdravotníctva, ani v oblasti vývoja zložitých technických zariadení. Tento typ projektov predstavuje z hľadiska dosahovania svojich cieľov najvyššie riziko, čo sa potvrdilo aj v prípade daného projektu, ktorý skončil vo fáze vývoja prototypov bez šance na ich uvedenie na trh v dohľadnej dobe. Prínos takéhoto projektu ku konkurencieschopnosti prijímateľa je nejasný⁴³.
- V neposlednom rade mala na relevantnosť programu vplyv aj vysoká administratívna náročnosť implementácie projektov. Napriek ochote a významnej pomoci pracovníkov VA boli mnohí slovenskí prijímatelia kritickí voči principiálnemu nastaveniu mechanizmov monitorovania a kontroly programu BIN – podľa ich názoru boli postavené na primárnej nedôvere voči prijímateľom a namiesto na výsledky boli

⁴² Z hľadiska výšky schváleného grantu (takmer 1,9 mil. EUR) išlo o najväčší projekt programu BIN.

⁴³ Prijímateľ projektu Novota Art odmietol účasť na evaluačnom interview. Informácie o projekte preto vychádzajú z dostupnej dokumentácie a rozhovoru s nórsym partnerom projektu.

primárne orientované na detailné zúčtovanie poskytnutého grantu. Administratívna náročnosť programu z pohľadu bilaterálnej spolupráce je analyzovaná v časti D.

C) Špecifické cieľové skupiny

Program BIN bol iba čiastočne orientovaný na riešenie potrieb špecifických cieľových skupín, a to prostredníctvom tematickej oblasti WT/AAL, ktorá bola zameraná na pomoc starším a chorým osobám pri samostatnom bývaní. Spolu išlo o 11 projektov (z toho 8 v rámci výsledku 1 a 3 v rámci výsledku 2), teda približne o tretinu všetkých podporených projektov. Táto cieľová skupina bola pre program BIN vysoko relevantná, keďže bude vzhľadom na demografický vývoj na Slovensku ďalej narastať. Projekty v oblasti GII priniesli vo väčšine prípadov environmentálne riešenia užitočné pre všetkých obyvateľov alebo pre určité odvetvia ekonomiky, teda bez cieleného prínosu pre špecifické cieľové skupiny.

Ako prioritná cieľová skupina programu BIN boli podľa Osnovy programu explicitne definovaní aj mladí podnikatelia a ženy podnikateľky. Napriek tomu bola cieľová hodnota ukazovateľa *Number of women or young entrepreneurs supported* nastavená pomerne skromne na hodnotu štyri. Podľa záverečnej správy programu bol tento cieľ mierne prekročený – bolo podporených spolu päť podnikateľov/podnikateľiek, ktorí spadajú do kategórie mladí alebo ženy. Jedným z nich je startup WAKIVAKY mladej podnikateľky Dominiky Bukatovičovej, ktorý vyrába originálne kožené a textilné produkty z upcyklovaných materiálov.

Na základe rozhovorov vykonaných so strednými a vysokými školami je v tomto kontexte možné uviesť, že vo svojich projektoch implementovali princíp inklúzie – do projektových aktivít boli cielene zapájaní študenti zo sociálne znevýhodneného prostredia a študenti s poruchami učenia. Napríklad v rámci spolupráce SOŠ Levice a Glemmen Upper Secondary School obe školy uplatňovali princípy spravodlivého výberu študentov, ktorí sa zúčastnili na medzinárodných mobilitách. Na slovenskej strane išlo o študentov zo sociálne slabšieho prostredia (najmä z jednorodičovských rodín), na nórskej strane o študentov z rodín s migrantským pozadím. Pre mnohých študentov na oboch stranách to v konečnom dôsledku bola prvá príležitosť vycestovať do zahraničia. Ďalším príkladom je projekt Žilinskej univerzity, kde bola osobitná pozornosť venovaná študentom s Aspergerovým syndrómom a inými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

D) Bilaterálna spolupráca

Posilňovanie spolupráce, transfer vedomostí a zvyšovanie vzájomného porozumenia medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami je kľúčovým aspektom NFM a FM EHP a ich pridanou hodnotou v porovnaní s inými grantovými schémami. V programe BIN bol k zapojeniu partnera z prispievateľskej krajiny zvolený dvojaký prístup: zatiaľ čo v projektoch výsledku 1 bola bilaterálna spolupráca dobrovoľná, vo výzvach v rámci výsledku 2 bola stanovená ako povinná súčasť projektovej žiadosti. Vo vzdelávacom komponente (výsledok 2) preto malo partnera z prispievateľského štátu 100 % projektov (14 zo 14), zatiaľ čo v podnikateľskom komponente (výsledok 1) iba tretina (7 z 21). Časť partnerov z Nórska (štyri vysoké školy a jedna firma) bola zapojených do viac ako jedného projektu. Jediným bilaterálnym partnerom mimo Nórska bola Islandská univerzita (University of Iceland); Lichtenštajnsko v projektoch BIN žiadneho zástupcu nemalo.

Na nadväzovanie a posilňovanie spolupráce boli z fondu pre bilaterálne vzťahy vyhlasované samostatné výzvy, v rámci ktorých sa žiadatelia mohli uchádzať o cestovné granty do výšky 10 000 EUR. Kvôli cestovným obmedzeniam počas pandémie COVID-19 však výzvy BIN BF01 a BIN BF03 nezazmluvnili žiadny projekt; bilaterálne spolupráce tak boli reálne podporené iba prostredníctvom výzvy BIN BF02 (2021) a BIN BF04 (2024). Zatiaľ čo BIN BF02 primárne slúžila na vyhľadávanie povinného projektového partnera do výziev BIN SGS02 a BIN SGS03,

projekty BIN BF04 podporili nadväzovanie budúcich spoluprác, ako aj účasti na odborných podujatiach (napr. Oslo Innovation Week).

Z rozhovorov uskutočnených so slovenskými prijímateľmi vyplýva, že oneskorené spustenie programu BIN malo negatívny vplyv na hľadanie partnerov z prispievateľských krajín. Podobný program na podporu podnikania a inovácií mali takmer všetky krajiny, v ktorých sa Nórsky FM a FM EHP implementovali, takže pri hľadaní vhodného partnera si subjekty z rôznych krajín de facto konkurovali. Neskoršie spustenie slovenského programu BIN teda spôsobilo, že časť vhodných partnerov z prispievateľských krajín už bola zazmluvnená inými krajinami, takže niektorí slovenskí prijímatelia museli vynaložiť viac úsilia na nájdenie vhodného partnera, prípadne sa uspokojili s relatívne menej atraktívnymi partnermi.

Napriek tejto počiatkovej komplikácii sa bilaterálna spolupráca ukázala ako vysoko relevantná. Podľa uskutočnených rozhovorov priniesli nórske a islandské partneri špecifické know-how v oblastiach, kde majú technologický náskok alebo unikátne skúsenosti, čo umožnilo slovenským organizáciám získať prístup k pokročilým technológiám, metodológiám a praktikám, ktoré by pre nich boli inak ťažko dostupné. Zároveň predstavujú bilaterálni partneri potenciálnu vstupnú bránu na trhy prispievateľských štátov. Ako príklady rôznorodého know-how, ktoré do spolupráce vložili, je možné uviesť:

- Firma Pure Food Norway poskytla slovenským partnerom špecializované know-how v oblasti bezpečnostných pekárenských výrobkov a receptúr.
- Nórske partneri z výskumného ústavu SINTEF priniesli pokročilé know-how v oblasti energetického manažmentu, reakcie na potreby elektrickej siete a využitia tepelných batérií, kde majú viac skúseností než slovenské subjekty.
- Glemmen Upper Secondary School – nórske partneri priniesli skúsenosti v oblasti zelených technológií a trvalo udržateľného rozvoja v školskom prostredí, čo je oblasť, kde má Nórsko medzinárodne uznávanú expertízu.
- Partneri z UiT The Arctic University of Norway poskytli pokročilé know-how v oblasti priemyslu 4.0, digitalizácie výroby a automatizácie, ktoré sa premietli do vytvorenia nového študijného programu „Automatizácia a digitalizácia výroby“ ponúkaného na Žilinskej univerzite od roku 2026.
- University of Iceland prispela do projektu svojimi dlhoročným skúsenosťami v oblasti manažmentu výskumu a projektového manažmentu. Islandská koordinátorka pôsobí ako členka Európskej asociácie výskumných manažérov a administrátorov (European Association of Research Managers and Administrators – EARMA) a pracuje ako kouč v jej pracovných skupinách.

Po zovšeobecnení teda možno konštatovať, že najčastejšie typy transferu know-how predstavovali:

- Technologický transfer – pokročilé technológie a technické riešenia;
- Metodologický transfer – postupy, procesy a najlepšie praktiky;
- Sektorová expertíza – špecializované znalosti v konkrétnych oblastiach;
- Manažérske know-how – projektový a výskumný manažment;
- Prístupy a hodnoty – environmentálne povedomie, inkluzívne vzdelávanie.

Dôležitou súčasťou bilaterálnej spolupráce boli donorskí partneri programu IN, DIKU a AIBA, ktorí sprevádzali Výskumnú agentúru od začiatku prípravy programu a zohrali kľúčovú úlohu aj pri matchmakingu. Výskumná agentúra osobitne vyzdvihla skúsenosti Innovation Norway so správou inovačných programov v piatich prijímateľských štátoch, čo prinieslo cenné know-how v oblasti programového manažmentu a spájania projektových partnerov.

Viacerí prijímatelia vyzdvihli aktívny záujem prispievateľských štátov počas realizácie programu. Ich blízkosť vnímali najmä vďaka zástupcom nórskeho veľvyslanectva, ktorí sa zúčastnili na podujatiach organizovaných prijímateľmi.

Za zmienku stojí fakt, že aj prijímatelia, ktorí nemali partnera z prispievateľskej krajiny, v rozhovore uviedli, že bilaterálny partner by mohol byť pre ich projekt významným prínosom. Napríklad pre firmu Zachráň včely by partner z Nórska podľa ich vlastného vyjadrenia pomohol zvýšiť kredibilitu projektu, uľahčil expanziu do zahraničia a umožnil vo fáze výskumu riešiť problémy dvoch krajín súčasne. Je teda možné konštatovať, že v niektorých projektoch bola neúčast partnera z prispievateľského štátu zmeškanou príležitosťou; ich účasť by pomohla zvýšiť relevantnosť aj efektívnosť projektu.

Rozhovory s projektovými partnermi z prispievateľských krajín ukázali, že celkovo hodnotia spoluprácu so slovenskými firmami a školami pozitívne. Slovenské organizácie oceňujú za ich organizačné schopnosti, odbornosť aj ochotu prevziať zodpovednosť za administratívne riadenie projektu. Spolupráca priniesla obojstranne výhodné výsledky a vo väčšine prípadov pokračuje aj po skončení projektov v rámci iných programov. Relevantnosť výsledkov projektov z pohľadu partnerov z Nórska a Islandu demonštrujú nasledovné príklady:

- Firma Pure Food Norway ocenila možnosť testovať nový obchodný segment (teplá strava ako doplnok k vyrábaným mrazeným produktom).
- Výskumný ústav SINTEF funguje ako nadácia, ktorá si musí na svoju prevádzku a rozvoj sama zarobiť. Preto je spolupráca s podnikateľskými subjektmi, najmä zahraničnými, dôležitá a vítaná.
- Pre firmu JaHo Mur og Fasade AS bol spoločný projekt s firmou Novota Art pokračovaním predchádzajúcej spolupráce v oblasti stavebníctva a pokusom o diverzifikáciu do sektora sociálnych služieb.
- Glemmen Upper Secondary School vyzdvihla dobrú spoluprácu na úrovni študentov aj učiteľov počas mobility s SOŠ Levice.
- University of Iceland vďaka realizácii projektu s STU Bratislava zlepšila svoje interné procesy medzi jednotlivými fakultami univerzity. Projekt tiež zviditeľnil univerzitu v národnej i medzinárodnej komunite manažérov výskumu.

Zásadné výhrady však mali nórski a islandskí partneri voči administratívnej záťaži programu. Keďže niektorí majú skúsenosti s projektami NFM a FM EHP aj v iných krajinách, vnímali Slovensko ako krajinu s nadmerne vysokými administratívnymi požiadavkami – nielen v porovnaní s vlastnou krajinou, ale aj v porovnaní s inými európskymi krajinami. Za kľúčový problém považujú príliš veľký dôraz na vyúčtovanie každého vynaloženého centu a obmedzenú flexibilitu pri presúvaní financií medzi jednotlivými položkami rozpočtu. Podľa ich názoru by mala byť administratívna stránka realizácie projektu podriadená dosahovaniu stanovených cieľov a výsledkov, čo však v prípade programu BIN neplatilo. Bilaterálni partneri tiež kritizovali program kvôli jeho nedostatočnému zohľadneniu administratívnych možností a zvyklostí prispievateľských štátov. Niektoré požadované dokumenty a výkazy v Nórsku nie sú bežné; iné dokonca vzhľadom na vysokú mieru dôvery medzi inštitúciami a občanmi v Nórsku vnímali ako nevhodné či neetické. Toto všetko vyžadovalo veľa vzájomného vysvetľovania medzi slovenskými prijímateľmi a ich partnermi z prispievateľských krajín a zbytočne viedlo k nedorozumeniam a pocitu príliš veľkých kultúrnych rozdielov⁴⁴. V niektorých prípadoch dokonca partneri z prispievateľských krajín uvažovali o predčasnom ukončení spolupráce kvôli jej administratívnej náročnosti, čo

⁴⁴ Niektoré projekty mali na strane partnera z prispievateľskej krajiny kontaktnú osobu, ktorá pochádza zo Slovenska alebo Česka. V takýchto prípadoch bola komunikácia spravidla jednoduchšia a pochopenie voči administratívnym požiadavkám správcu programu vyššie.

znamená, že administratívne procesy mali presah až na úroveň relevantnosti celého programu.

Na druhej strane, relevantnosť bilaterálnej spolupráce podčiarkuje fakt, že časť partnerstiev pokračuje aj po skončení projektov. Vznikli teda partnerstvá, ktoré majú strednodobú, resp. dlhodobú perspektívu, pričom ich spolupráca sa prejavuje v podobe spoločnej prípravy nadväzujúcich projektov, ako aj formou ďalšieho technického a komerčného využitia vytvorených inovácií:

- Program Horizon Europe – aktívne plánovanie účasti v projektoch (STU Bratislava s University of Iceland, Žilinská univerzita s UiT The Arctic University of Norway, KOOR a SINTEF);
- Erasmus+: podaný spoločný projekt na vzdelávanie (BA Solar a Pure Food Norway), podpísané zmluvy o výmenných programoch (STU Bratislava s University of Iceland);
- Príprava na komercializáciu nových produktov a služieb na trhoch prispievateľských krajín (BA Solar a Pure Food Norway);
- Hľadanie investorov a ďalších zdrojov na pokračovanie spoločného vývoja (Novota Art a JaHo Mur og Fasade AS).

Celkovo je možné konštatovať, že bilaterálna spolupráca bola relevantnou a veľmi významnou súčasťou programu BIN a že program BIN bol efektívnym nástrojom na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi Slovenskom a prispievateľskými štátmi. Jeho výsledky v podobe dlhodobých inštitucionálnych väzieb, transferu znalostí a technológií, ako aj budovania kapacít pre medzinárodnú spoluprácu, presiahli rámec jednotlivých projektov a posilnili bilaterálne vzťahy medzi organizáciami aj celými krajinami.

7.5.3.2 Zistenia a odporúčania

Hlavné zistenia týkajúce sa relevantnosti programu BIN:

- Z1: Nastavenie programu BIN nebolo optimálne. Program síce zvolil vhodné tematické oblasti GII a WT/AAL, ktoré boli v súlade s identifikovanými potrebami Slovenskej republiky, ale spojenie sektora podnikania a sektora vzdelávania v jednom programe sa ukázalo ako príliš ambiciózne. Pri heterogénnej kombinácii prijímateľov z radov startupov, etablovaných firiem, stredných škôl a vysokých škôl prevládali administratívne komplikácie spôsobené ich rozdielnymi potrebami a kapacitami nad synergickými efektami. Zároveň málo projektov využilo možnosť medzisektorovej spolupráce firiem so školami, takže program zostal fragmentovaný na dva takmer samostatné sektory. V konečnom dôsledku bola relevantnosť vzdelávacieho komponentu (výsledok 2) relatívne nižšia ako relevantnosť komponentu konkurencieschopnosti podnikov (výsledok 1) a program nedokázal v očakávanej miere vyčerpať alokované zdroje. Z hľadiska administrácie programu sa tiež ukázalo, že nie je vhodné spájať NFM a FM EHP v jednom programe.
- Z2: Na projektovej úrovni program BIN vhodne adresoval potreby špecifických cieľových skupín vrátane seniorov, ľudí so zdravotnými obmedzeniami a znevýhodnených študentov.
- Z3: Bilaterálna spolupráca predstavovala vysoko relevantnú a úspešnú dimenziu programu BIN. V rámci projektov vzniklo veľa kvalitných partnerstiev so sľubnou mierou udržateľnosti. Potenciál bilaterálnej spolupráce však nebol plne využitý kvôli neskorému začiatku programu a nízkej miere zapojenia partnerov z prispievateľských štátov v podnikateľskom sektore (výsledok 1).

Na základe uvedených záverov boli naformulované tri odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 01: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné (i) oddeliť podporu podnikateľského sektora od vzdelávacieho sektora do samostatných programov s prispôbenými podmienkami, kritériami a procesmi, (ii) zjednodušiť kombináciu FM EHP a NFM umožnením flexibilnejšieho využitia oboch mechanizmov v rámci jednej výzvy, a (iii) znížiť administratívnu náročnosť implementácie programu.
- 02: V prípade pokračovania podobného programu je vhodné zachovať dôraz na potreby špecifických znevýhodnených skupín.
- 03: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné (i) čo najskôr spustiť realizáciu programu a (ii) významne zvýšiť mieru zapojenia partnerov z prispievateľských štátov v podnikateľskom sektore.

7.5.4 Posúdenie na základe evaluačného kritéria ucelenosť

Ucelenosť (koherentnosť) je nové evaluačné kritérium, ktoré bolo medzi OECD/DAC kritériami pridané pri revízii v roku 2019⁴⁵. Hodnotenie sa podľa tohto kritéria zameriava na to, ako dobre je daná intervencia zosúladená s ostatnými aktivitami, politikami a programami v rovnakej krajine, sektore alebo inštitúcii⁴⁶.

V kontexte ex post hodnotenia programu BIN, ktoré bolo vykonané v rámci evaluácie programov realizovaných v Slovenskej republike z FM EHP a NFM v programovom období 2014 – 2021, ide o spätné posúdenie ucelenosti programu. Dve hodnotiace otázky určené zadávateľom pokrývajú nasledovné aspekty ucelenosti programu BIN:

- 1) Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?
- 2) Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

Nasledujúci text obsahuje zistenia, závery a odporúčania, ktoré reagujú na obe zadane hodnotiace otázky. Aby bol text dobre čitateľný, sú spracované v podobe súvislého textu.

7.5.4.1 Závery

Výskumná agentúra vznikla ku dňu 1. januára 2007 ako štátna rozpočtová organizácia s právnou subjektivitou a napojením na štátny rozpočet v rezorte školstva. Do 30. júna 2015 pôsobila pod názvom Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU). Tento pôvodný názov odzrkadľoval jej funkciu Sprostredkovateľského orgánu pod riadiacim orgánom, ktorú v programovom období 2007 – 2013 plnila pre operačné programy Vzdelávanie (sektor základných a stredných škôl) a Výskum a vývoj (sektor vysokých škôl, SAV, výskumných organizácií a súkromný sektor). V tomto období vybudovala svoje kapacity a získala významné skúsenosti s riadením grantových programov, takže v programovom období 2014 – 2020 prirodzene pokračovala ako Sprostredkovateľský orgán v novom OP Výskum a inovácie⁴⁷.

Na základe tejto východiskovej pozície sa v procese formovania programu BIN Výskumná agentúra javila ako vhodný Správca pripravovaného programu, ktorý mal mať široké

⁴⁵ OECD DAC Network on Development Evaluation (2019): „Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use“

⁴⁶ Results Guideline. Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and report on results. Adopted by the Financial Mechanism Committee on 9 February 2017. Updated March 2021

⁴⁷ V decembri 2019 bol OPVal včlenený do OPPII, v ktorom vznikli nové prioritné osi 9 až 13. MVVŠ SR a MH SR sa stali sprostredkovateľskými orgánmi v oblastiach podpory výskumu a inovácií. Neskôr sa Výskumná agentúra stala jedným zo sprostredkovateľov v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR (Komponent 9 – Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania výskumu, vývoja a inovácií) pre programové obdobie 2021 – 2027.

zameranie na sektory výskumu, inovácií a vzdelávania. Ako Správcu programu BIN ju s konečnou platnosťou potvrdilo Memorandum o porozumení pri implementácii Finančného mechanizmu EHP 2014 – 2021 z 26. novembra 2016.

Nasledujúce roky však ukázali, že Výskumná agentúra nedokázala pri príprave BIN zužitkovať svoje dovtedajšie skúsenosti s riadením EŠIF. Kvôli osobitostiam Nórskeho FM a FM EHP nebolo know-how z EŠIF dostatočne prenositeľné, takže kapacity na riadenie programu aj procesy na jeho implementáciu museli byť vytvorené de facto nanovo.

V konečnom dôsledku bola prvá výzva BIN SGS01 vyhlásená 29. júna 2020, teda tri a pol roka od podpisu Memoranda o porozumení. Ako bolo vysvetlené v zisteniach týkajúcich sa relevantnosti, oneskorený začiatok programu BIN narušil kontinuitu podpory s jeho predchodcom a spôsobil potenciálnym žiadateľom ťažkosti pri hľadaní partnerov v prispievateľských krajinách. V organizačnom zmysle teda synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu nevznikli v očakávanej miere.

Po obsahovej stránke sa program BIN pohyboval na hrane synergií a duplicít. Jeho ambícia vhodne doplniť programy financované Európskou úniou sa do veľkej miery naplnila, avšak nezvyčajná šírka jeho záberu prirodzene viedla k čiastočným prienikom s inými programami v sektore inovácií a vzdelávania.

Porovnanie programu BIN s inými intervenciami implementovanými Správcom programu Výskumnou agentúrou ukázalo určité podobnosti s niektorými výzvami komponentu 9 Plánu obnovy a odolnosti. Napríklad výzva 9104-03-V03 zameraná na podporu vývoja inovatívnych riešení v podnikoch podporila široký okruh zelených technológií, pričom výška grantu bola podobne ako v BIN od 200 000 EUR do 2 000 000 EUR. Výzvy komponentu 9 však slúžili najmä na podporu zapojenia do programu Horizont Európa, takže aj v tejto výzve už projektový zámer musel mať predchádzajúce pozitívne hodnotenie od EIC Accelerator programu Horizont Európa. Na rozdiel od BIN, ktorý podporil všetky stupne výskumného a inovačného cyklu, boli oprávnenými činnosťami v rámci výzvy 9104-03-V03 iba činnosti realizované zodpovedajúce úrovni technologickej pripravenosti 4 – 8⁴⁸, teda minimálne od úrovne laboratórneho testovania; základný výskum (TRL 1), aplikovaný výskum (TRL 2) ani experimentálny dôkaz koncepcie (proof of concept, TRL 3) v tejto výzve podporené neboli. Dôležitým rozdielom samozrejme bol aj bilaterálny rozmer programu BIN zameraný výhradne na prispievateľské štáty.

Čiastočné duplicity s inými obdobnými programami v gescii iných rezortov je možné nájsť medzi projektami BIN implementovanými slovenskými podnikmi (najmä v prípade projektov bez bilaterálneho partnera) a projektami Prioritnej osi 9 (Podpora výskumu, vývoja a inovácií) OPII 2014 – 2020 v gescii MH SR. Rôzne výzvy pokrývali oblasti podpory, ktoré boli oprávnené aj v rámci programu BIN, napríklad:

- Výzva OPVal-MH/DP/2018/1.2.2-15 zameraná na podporu inteligentných inovácií v priemysle podporila projekty zamerané na zavádzanie inteligentných riešení na existujúce technológie v rámci existujúcej prevádzky podniku.
- Výzva OPVal-MH/DP/2018/1.2.2-16 zameraná na podporu inovácií prostredníctvom priemyselného výskumu a experimentálneho vývoja v rámci domény Zdravie obyvateľstva a zdravotnícke technológie podporila inovácie aj v oblasti WT/AAL.
- Výzva OPVal-MH/DP/2016/3.1.1-03 zameraná na podporu nových a začínajúcich MSP podporila startupy podobne ako výzva BIN SGS01.

BIN je do určitej miery porovnateľný aj s programami Interreg, najmä s programom Interreg Slovensko – Rakúsko. V programovom období 2014 – 2020 mal špecifický cieľ 1.1. *Podpora*

⁴⁸ Stupnica TRL (technology readiness level)

spolupráce klíčových aktérov v regionálních inovačních systémových zariadeniach, a to pomocou prenosu poznatkov, budovania kapacít a zakladania spoločných rámcov, spoločných výskumných a inovačných aktivít a spoločných výskumných zariadení, v rámci ktorého mohli vysoké školy, stredné školy a výskumné inštitúcie žiadať o cezhraničné granty podporujúce výskum a inovácie. Program však bol obmedzený iba na prihraničné regióny susediacich krajín Slovensko a Rakúsko.

V oblasti vzdelávania je BIN porovnateľný s programom Erasmus+, ktorý podobne ako výsledok 2 v programe BIN podporuje inštitucionálnu spoluprácu vzdelávacích inštitúcií aj mobility študentov a zamestnancov škôl. Prispievateľské štáty sú v rámci Erasmus+ oprávnenými krajinami, takže by teoreticky podobné projekty ako v BIN mohli byť oprávnené aj v rámci Erasmus+. Výhodou programu BIN bola oprávnenosť investičných výdavkov, to však pravdepodobne nebolo natoľko dobre odkomunikované smerom k potenciálnym žiadateľom, aby si uvedomili jeho pridanú hodnotu v porovnaní so známejším a každoročne vyhlasovaným Erasmom, ktorý navyše umožňuje vytvárať partnerstvá s organizáciami z celej Európy. Je teda pravdepodobné, že konkurencia etablovanej značky Erasmus+ znížila absorpčnú kapacitu v rámci výsledku 2 programu BIN, čo sa prejavilo najmä vo výzve SGS03.

Ako ukazujú príklady z projektov, s ktorými bolo uskutočnené evaluačné interview, pridaná hodnota programu BIN bola prijímateľmi vnímaná veľmi rôznorodo:

Výsledok 1:

- Startup investície – umožnenie vývoja rizikových technológií vďaka garantovanému financovaniu (Zachráň včely);
- Technologická nezávislosť – vytvorenie vlastných riešení namiesto závislosti od komerčných produktov tretích strán (KOOR);
- Medzinárodný networking – prístup k nórske firmám a inštitúciám, pokračujúca spolupráca (KOOR, BA Solar).

Výsledok 2:

- Technické vybavenie – obstaranie vybavenia, ktoré by si škola z vlastných zdrojov nemohla dovoliť (SOŠ Levice);
- Nové študijné programy – vytvorenie nového akreditovaného programu v spolupráci s partnerskou univerzitou z Nórska (Žilinská univerzita);
- Budovanie kapacít špecifických cieľových skupín – nepedagogickí zamestnanci vysokých škôl, ktorí pracujú v oblasti manažmentu výskumu, nepatria vo väčšine projektov medzi cieľové skupiny (STU Bratislava);
- Medzinárodné skúsenosti – pre mnohých študentov zo znevýhodneného prostredia prvá cesta do zahraničia (stredná škola Glemmen).

Z dlhodobého hľadiska sa u väčšiny podporených firiem prejavila pridaná hodnota programu BIN formou ekonomických dopadov, vrátane zvýšených tržieb a ziskovosti, posilnených technologických kapacít, rozšírených trhových príležitostí a celkového zvýšenia konkurencieschopnosti. Prekročenie cieľov v oblasti duševného vlastníctva a nových technológií poukazuje na dobrú kvalitatívnu úroveň podporených projektov, ktoré priniesli reálne inovácie do slovenského hospodárstva. Program taktiež úspešne splnil funkciu transferu know-how medzi prispievateľskými krajinami a Slovenskom, a to prostredníctvom technologického transferu, metodologického transferu, sektorovej expertízy v špecializovaných oblastiach, manažérskeho know-how, ako aj transferu prístupov a hodnôt v oblasti environmentálneho povedomia a inkluzívneho vzdelávania.

Významnou pridanou hodnotou, ktorá sa potvrdila po ukončení programu, je udržateľnosť vytvorených partnerstiev. Väčšina bilaterálnych projektových spoluprác pokračuje aj v roku 2025, čo poukazuje na vytvorenie dlhodobých inštitucionálnych väzieb medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami.

7.5.4.2 Zistenia a odporúčania

Na základe posúdenia programu je možné vyvodiť nasledovné zistenie týkajúce sa ucelenosti programu BIN:

Z4. Kľúčová pridaná hodnota programu BIN spočíva v kombinácii kvantifikovateľných ekonomických prínosov pre podporené subjekty, transferu know-how medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami, posilnenia slovenského inovačného ekosystému a vytvorenia dlhodobých inštitucionálnych väzieb s prispievateľskými štátmi. Po obsahovej stránke sa BIN zameriaval na oblasti, ktoré sú predmetom podpory rôznych donorov, najmä Európskej únie. Hoci bolo celkové nastavenie programu – najmä kombinácia tém GII a WT/AAL a spolupráca s prispievateľskými štátmi – unikátne, čiastkovým duplicitám sa nevyhol. Vo výsledku 1 bolo najviac prienikov identifikovaných s výzvami prioritnej osi 9 (Podpora výskumu, vývoja a inovácií) OP II 2014 – 2020 v gescii MH SR. Vo výsledku 2 išlo najmä o duplicity s výzvami etablovaného a dobre známeho programu Erasmus+, ktoré pravdepodobne obmedzili záujem stredných a vysokých škôl o program BIN.

Na základe uvedeného zistenia bolo naformulované odporúčanie pre NKB a Správcu programu:

O4: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné eliminovať duplicity s programami EŠIF. To je možné dosiahnuť posilnením unikátnych aspektov, ktoré FM EHP a Nórsky FM ponúkajú – napríklad povinným zapojením partnerov z prispievateľských krajín.

7.6 Evaluácia programu ACC

7.6.1 Popis programu

7.6.1.1 Príprava programu ACC

Príprava programu ACC sa začala v roku 2017 ako súčasť národnej prípravy na implementáciu Finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu na obdobie 2014 – 2021. Slovenská republika v spolupráci s prispievateľskými štátmi – Nórske kráľovstvom, Islandom a Lichtenštajnskom – identifikovala klimatickú zraniteľnosť územia a nedostatočnú systémovú reakciu na zmenu klímy ako prioritnú oblasť pre systematické riešenie.

Pri príprave programu sa vychádzalo zo zhoršujúcich sa klimatických podmienok a nízkej pripravenosti mestských samospráv a ekosystémov na dôsledky zmeny klímy. Program vychádzal z poznania, že najväčšie environmentálne výzvy Slovenska súvisia s urbanizáciou, zastaranou infraštruktúrou, degradáciou mokradí a nízkou environmentálnou gramotnosťou. Zároveň bolo identifikované, že EŠIF dostatočne nepokrývajú potreby Bratislavského kraja, čo vytváralo priestor pre komplementárne riešenia zo zdrojov EHP a Nórska.

7.6.1.2 Inštitucionálny rámec

Za program bol zodpovedný:

- Správca programu: MŽP SR
- Národný kontaktný bod: MIRRI SR
- Donorskí partneri programu: NEA, DSB a NVE

Príprava vychádzala z Osnovy programu, ktorý prešiel konzultáciou s národnými partnermi a donormi. Zohľadňoval tiež skúsenosti z predošlých programov financovaných z Grantov EHP a Nórska (napr. Blue Schools), ako aj strategické dokumenty na národnej a európskej úrovni:

- Aktualizovaná Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy (2018),
- Envirostratégia 2030 (schválená v roku 2019),
- Agenda 2030 a Parížska dohoda,
- EU 2030 Climate & Energy Framework.

7.6.1.3 Ciele a koncepcia programu

Cieľom programu bolo prispieť k zmierneniu zmeny klímy a zníženiu zraniteľnosti voči zmene klímy na miestnej a regionálnej úrovni prostredníctvom kombinácie investičných a vzdelávacích aktivít na miestnej úrovni (mäkké a tvrdé opatrenia). Program bol navrhnutý tak, aby:

- podporoval integrovaný prístup – spájanie mitigácie a adaptácie na zmenu klímy,
- bol zameraný na miestnu úroveň – obce, školy, neziskový sektor,
- posilnil bilaterálne partnerstvá s inštitúciami z prispievateľských krajín,

- prepoжил tvrdé a mäkké opatrenia na úrovni projektov (išlo o tzv. integrované projekty), t. j. infraštruktúrne intervencie s osvetovo-vzdelávacími aktivitami.

V programe boli zadefinované dva hlavné výsledky (Outcomes):

1. Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach (Outcome 1),
2. Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy (Outcome 2).

Doplňujúcou súčasťou bola bilaterálna spolupráca s prispievateľskými štátmi (Nórsko, Island, Lichtenštajnsko), ktorá podporovala výmenu know-how, školenia a spoločné projekty.

7.6.1.4 Finančný rámec programu

- Celkový programový grant: 18 216 000 EUR (z toho EHP 5,43 mil. EUR a NFM 12,79 mil. EUR),
- Národné spolufinancovanie: 3 214 588 EUR,
- Spolu alokácia: 21 430 588 EUR.

Alokácia programového grantu bola počas programového obdobia upravená celkovo trikrát. Podľa uzavretej Programovej dohody č. 115/2019 bola pôvodná výška programového grantu stanovená na 16 000 000 EUR (z toho FM EHP 5 000 000 EUR a NFM 11 000 000 EUR).

Následne bola výška alokácie programu zvýšená dodatkom č.1 k Programovej dohode na 18 216 000 EUR (z toho FM EHP 5 000 000 EUR a NFM 13 216 000 EUR). Ďalšia úprava, dodatkom č.3, zvýšila celkový programový grant na 20 366 000 EUR (z toho FM EHP 5 850 000 EUR a NFM 14 516 000 EUR).

Poslednou zmenou bolo zníženie výšky grantu dodatkom č.4 na 18 216 000 EUR (z toho FM EHP 5 425 000 EUR a NFM 14 516 000 EUR).

Program zahŕňal otvorené výzvy na predkladanie projektov (vrátane schémy malých grantov), jeden preddefinovaný projekt a bilaterálne aktivity.

7.6.1.5 Implementácia programu

Implementácia programu prebiehala od roku 2020 do 2024. Bola poznačená viacerými externými faktormi:

- pandémie COVID-19 (oneskorenia v realizácii a verejnom obstarávaní),
- infláciou v rokoch 2022 – 2023 (zvýšené ceny materiálov),
- obmedzeniami v školách a chýbajúcimi kapacitami na riadenie projektov.

Reakciou správcu programu bolo:

- predĺženie lehôt, posilnenie metodickej podpory,
- alokácia dodatočných financií (pre schválené projekty z výziev ACC01 – ACC04),
- flexibilné posudzovanie výstupov a povolenie realizácie „mäkkých“ opatrení vlastnými kapacitami prijímateľov.

Program bol implementovaný prostredníctvom nasledovných hlavných výziev:

- ACC01 – ClimaUrban: výzva bola financovaná z Grantov EHP a bola určená pre slovenské mestá s počtom obyvateľov nad 15 000. Cieľom výzvy bolo vypracovanie akčných plánov na zmiernenie a prispôsobovanie sa zmene klímy na území miest a realizácia konkrétnych opatrení v súlade s akčným plánom. Dátum zverejnenia výzvy bol 29. 11. 2019.
- ACC02 – ClimaUrban: výzva bola financovaná z Nórskeho grantov a bola určená pre slovenské mestá s počtom obyvateľov nad 15 000. Cieľ výzvy bol totožný s výzvou ACC01. Dátum zverejnenia výzvy bol 29. 11. 2019.
- ACC03 – ClimaEdu – zvyšovanie povedomia školy: výzva bola financovaná z Nórskeho grantov a štátneho rozpočtu SR. Určená bola pre základné a stredné školy. Cieľom bolo zvyšovanie povedomia žiakov o zmiernení (mitigácii) a prispôsobovaní sa (adaptácii) zmene klímy formou teoretickej výučby, ako aj formou realizácie konkrétnych fyzických opatrení v priestoroch škôl a v školských areáloch. Dátum zverejnenia výzvy bol 31. 12. 2019.
- ACC – BF 01: výzva bola financovaná z Grantov EHP a Nórskeho grantov. Cieľom výzvy bolo podporiť krátkodobé iniciatívy v partnerskej krajine s jasným bilaterálnym profilom, ktoré slúžili na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi Slovenskom a prispievateľskými štátmi, ktorými sú Island, Lichtenštajnsko a Nórsko, pričom realizované iniciatívy/aktivity museli priamo nadväzovať na ciele a očakávané výsledky Programu ACC. Dátum zverejnenia výzvy bol 10. 2. 2020.
- ACC04 – ClimaLocal – Ekosystémy: výzva financovaná z Nórskeho grantov a štátneho rozpočtu SR. Hlavným cieľom výzvy bolo obnoviť a posilniť schopnosť znehodnotených ekosystémov mokradí prispôbiť sa zmene klímy a zabezpečiť udržateľné plnenie ich ekosystémových služieb, za účelom zmiernenia negatívnych dopadov zmeny klímy na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov. Dátum zverejnenia výzvy bol 15. 12. 2020.
- ACC05 – ClimaInfo – zvyšovanie povedomia: výzva financovaná z Nórskeho grantov a štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Hlavným cieľom výzvy bolo kombináciou mäkkých a tvrdých opatrení prispieť k zvýšeniu klimatickej gramotnosti jednotlivca prostredníctvom popularizácie najnovších vedeckých poznatkov, inovatívnych prístupov a osvedčených postupov o zmiernení a prispôsobovaní sa zmene klímy s ohľadom na praktické využitie v každodennom živote. Dátum zverejnenia výzvy bol 15. 12. 2020.
- Výzva na poskytnutie dodatočných finančných prostriedkov: výzva financovaná z grantov EHP a Nórskeho grantov. Cieľom poskytnutia dodatočných finančných prostriedkov na zazmluvnené projekty s výraznými infraštruktúrnymi prvkami implementovanými v rámci Programu „Zmiernenie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC)“ bolo pomôcť prijímateľom vysporiadať sa s ekonomickými výzvami spočívajúcimi v mimoriadnom náraste cien, ktoré nastali bez zavinenia samotných prijímateľov. Zámerom bolo zabezpečiť dosiahnutie plánovaných výsledkov projektov v stanovenom časovom horizonte v súlade s uzatvorenými projektovými zmluvami. Dodatočné finančné prostriedky boli určené pre technické (tvrdé) opatrenia na zmiernenie, resp. prispôbenie sa zmene klímy v rámci

zazmluvnených projektov, ktoré prispievajú k indikátoru „Počet zrealizovaných opatrení na zmenu klímy“ v rámci výsledku 1.1 (výzva ACC01/ACC02) alebo „Počet fyzických opatrení na zmenu klímy realizovaných v školách“ v rámci výsledku 1.2 (výzva ACC03) alebo „Odhadovaná plocha obnovených ekosystémov mokradí (v m²)“ v rámci výsledku 2.1 (výzva ACC04). Dátum zverejnenia výzvy bol 10. 1. 2023.

Okrem vyššie uvedených výziev bol v rámci programu realizovaný jeden preddefinovaný projekt, ktorý bol zameraný na investičné opatrenia, vzdelávacie aktivity a zvyšovanie povedomia v Stredisku klimatickej zmeny a environmentálnej výchovy (Living Lab) v Dropie.

Výber projektov

Projekty boli vyberané na základe kritérií efektívnosti, hospodárnosti a environmentálneho prínosu. V súlade s princípmi grantov EHP a Nórska bol kladený dôraz aj na transparentnosť a rovnosť príležitostí, ako aj na zohľadnenie zraniteľných skupín obyvateľstva. Najvyšší záujem zo strany žiadateľov bol zaznamenaný pri výzve ACC03, určenej pre základné a stredné školy, a pri výzve ACC05 – Climalno – zvyšovanie povedomia. Najnižší podiel schválených žiadostí z celkového počtu predložených návrhov bol dosiahnutý vo výzve ACC05, kde miera úspešnosti predstavovala len 11 %. Naopak, najvyšší podiel schválených žiadostí z celkového počtu predložených návrhov bol dosiahnutý vo výzve ACC04 – Ekosystémy, kde miera úspešnosti predstavovala 75 %.

Tabuľka 22: Počet predložených žiadostí o projekt a počet schválených žiadostí o projekt za jednotlivé výzvy programu ACC

Kód výzvy	Počet predložených žiadostí o projekt	Počet schválených žiadostí o projekt
ACC01	7	3
ACC02	8	6
ACC03	123	30
ACC04	8	6
ACC05	36	4
PDP1	1	1
SPOLU	183	50

Zdroj: MŽP SR

Počet schválených projektov rozdelených podľa výsledkov

Výsledok (Outcome) 1: Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach

V rámci tejto oblasti bolo schválených 44 projektov, z toho:

- 9 mestských projektov z výziev ACC01 a ACC02,
- 30 projektov škôl zameraných na environmentálnu výchovu z výzvy ACC03,
- 4 informačné a osvetové projekty mimovládnych organizácií z výzvy ACC05,

- 1 preddefinovaný projekt environmentálneho centra Dropie.

Výsledok (Outcome) 2: Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy

K výsledku 2 bola určená výzva ACC04, v rámci ktorej bolo schválených 6 projektov, z ktorých 5 bolo úspešne dokončených. Realizované projekty boli zamerané na:

- výstavbu prehrádzok, drevených hrádzí a vegetačných pásov,
- zavedenie automatizovaných monitorovacích systémov a interaktívnych edukačných prvkov,
- obnovu rašelinísk (napr. projekt SK-CLIMATE-0039).

Riadenie programu a adaptácia na výzvy

Pandémia COVID-19 spôsobila zdržanie pri výbere projektov, príprave zmlúv a samotnej realizácii aktivít. Vysoká inflácia v rokoch 2022 – 2023 viedla k neplánovanému zvýšeniu cien stavebných materiálov, čím sa ohrozila realizácia najmä infraštruktúrnych opatrení. V reakcii na tieto výzvy:

- došlo k presunom finančných prostriedkov v rámci programu a k dodatočnému poskytnutiu prostriedkov zo strany prispievateľských krajín,
- boli prijaté opatrenia na úsporu nákladov (napr. realizácia „soft“ opatrení vlastnými kapacitami prijímateľov),
- časová flexibilita bola umožnená prostredníctvom výnimiek zo všeobecných pravidiel oprávnenosti výdavkov.

Vysoká miera rizika sa prejavila najmä pri projektoch s veľkými investičnými komponentmi – dva projekty museli byť predčasne ukončené bez získania podpory (z výzvy ACC02 a ACC04) a jeden projekt bol čiastočne dokončený (z výzvy ACC01). Napriek týmto výzvam sa podarilo v plnom rozsahu úspešne dokončiť 47 z 50 kontrahovaných projektov.

7.6.1.6 Programové ukazovatele a ich dosiahnuté hodnoty

Programové ukazovatele boli zadefinované na úrovni výstupov a výsledkov (Outputs a Outcomes) v súlade s nariadeniami finančných mechanizmov.

Ukazovatele na úrovni výsledkov (Outcome indicators)

Výsledok (Outcome) 1 – Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v rámci cieľových území

- Odhadované ročné zníženie emisií CO₂ podporených subjektov (v tonách): 3 024,82 t
- Počet osôb, ktoré uviedli, že ich správanie je šetrnejšie voči klíme: 46 862
- Podiel obyvateľstva Slovenska, ťažiaci zo života v mestách so zvýšenou odolnosťou voči zmene klímy a schopnosťou reagovať na ňu: 13,13 %

Výsledok (Outcome 2) – Zvýšená adaptabilita ekosystémov

- Odhadovaný počet ľudí, ktorí majú prospech z opatrení na zlepšenie ekosystému: 166 421

- Zlepšený environmentálny stav podporených ekosystémov: áno

Ukazovatele na úrovni výstupov (Output indicators)

Pre výsledok 1 (Outcome 1):

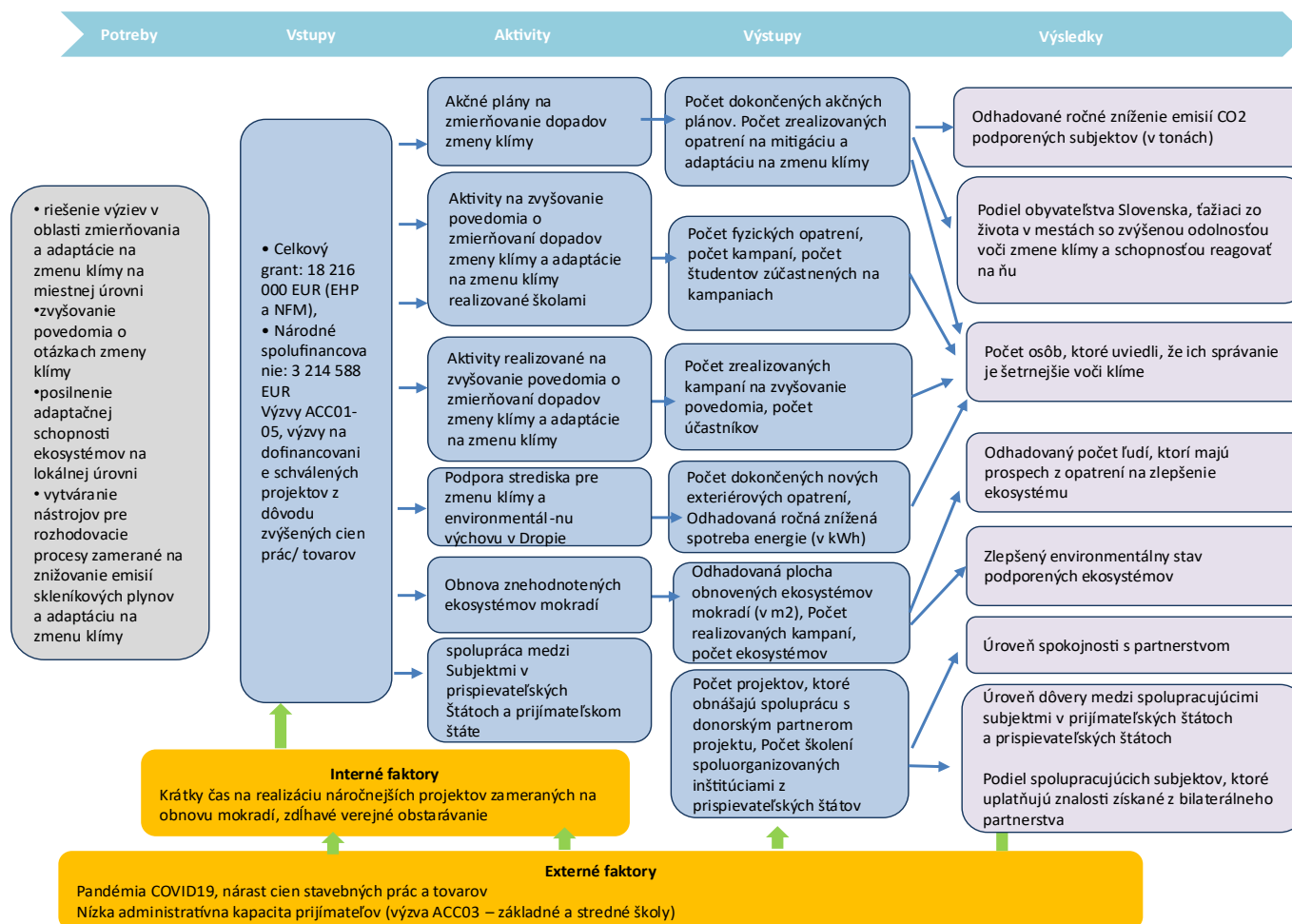
- výstup 1.1 (Output 1.1): Akčné plány na zmierňovanie dopadov zmeny
 - Počet dokončených akčných plánov: 8
 - Počet zrealizovaných opatrení na zmierňovanie dopadov zmeny klímy a adaptáciu na zmenu klímy: 167
- výstup 1.2 (Output 1.2): Aktivity na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní dopadov zmeny klímy a adaptácie na zmenu klímy realizované školami
 - Počet fyzických opatrení reflektujúcich zmenu klímy zrealizovaných v školách: 150
 - Počet škôl realizujúcich kampane na zvyšovanie povedomia: 30
 - Počet študentov zúčastňujúcich sa na kampaniach na zvyšovanie povedomia: 24 718
- výstup 1.3 (Output 1.3): Aktivity realizované na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní dopadov zmeny klímy a adaptácie na zmenu klímy
 - Počet účastníkov, ktorých kampane oslovili: 80 530
 - Počet zrealizovaných kampaní na zvyšovanie povedomia: 43
- výstup 1.4 (Output 1.4): Stredisko pre zmenu klímy a environmentálnu výchovu v Dripie podporené za účelom dodatočných ukázkových opatrení a vzdelávacích programov
 - Počet dokončených nových exteriérových opatrení na zmierňovanie dopadov zmeny klímy a adaptáciu na zmenu klímy: 7
 - Odhadovaná ročná znížená spotreba energie/elektrickej energie (v kWh): 24 589,34
 - Počet študentov, ktorí ukončili vzdelávacie aktivity/kurzy: 1 389
 - Počet miestnych aktérov s rozhodovacími právomocami a riadiacich pracovníkov, ktorí ukončili semináre/kurzy: 134

Pre výsledok 2 (Outcome 2):

- výstup 2.1 (Output 2.1): Obnova znehodnotených ekosystémov mokradí
 - Odhadovaná plocha obnovených ekosystémov mokradí (v m²): 5 012 248
 - Počet realizovaných kampaní na zvyšovanie povedomia: 5
 - Počet podporených ekosystémov mokradí: 19

7.6.2 Teória zmeny

Obrázok 7: Teória zmeny ACC

Zdroj: vlastné spracovanie autorov

Teória zmeny pre program ACC systematicky definuje logický rámec, prostredníctvom ktorého mal program prispieť k cieľu zvýšenej odolnosti voči zmene klímy a k zníženiu emisií skleníkových plynov na miestnej úrovni. Tento rámec pozostáva z nasledovných kľúčových prvkov:

Potreby

Program vychádzal z identifikovaných výziev, ako je potreba:

- reagovať na negatívne dopady zmeny klímy na miestnej úrovni,
- posilniť povedomie a správanie verejnosti v prospech klímy,
- obnoviť poškodené ekosystémy, najmä mokrade,
- vytvoriť nástroje a akčné plány pre rozhodovanie samospráv.

Vstupy (zdroje)

Na realizáciu aktivít boli k dispozícii celkové finančné zdroje vo výške 21 430 588 EUR (z toho grant FM EHP a NFM vo výške 18 216 000 EUR). Implementácia prebiehala cez výzvy ACC01 – ACC05 a doplňujúca výzva na dofinancovanie projektov.

Aktivity

Realizované aktivity možno rozdeliť do štyroch hlavných oblastí:

- adaptačné a mitigačné opatrenia zmeny klímy (napr. obnova mokradí, zelená infraštruktúra, obnova budov, fotovoltika, elektro bicykle, zelené strechy),
- vzdelávacie a osvetové aktivity (najmä v školách a komunitách),
- tvorba akčných plánov pre samosprávy,
- rozvoj bilaterálnej spolupráce s partnermi z prispievateľských štátov.

Výstupy

Medzi merateľné výstupy programu patrili:

- počet obnovených ekosystémov a výmera revitalizovaných mokradí,
- počet akčných plánov a verejných kampaní,
- počet zapojených škôl a účastníkov osvetu,
- odhadovaná ročná úspora energie a zníženie emisií CO₂.

Výsledky

Program generoval:

- zlepšený environmentálny stav v podporených lokalitách,
- zvýšenú odolnosť ekosystémov voči zmene klímy,
- zvýšené povedomie a zmenu správania u verejnosti,
- zvýšenú dôveru a prenos poznatkov medzi partnermi v SR a prispievateľských krajinách.

Vplyvy

Hoci dlhodobé vplyvy sú ťažko kvantifikovateľné počas trvania programu, očakávanými dopadmi sú:

- zlepšenie kvality života v mestách,
- príspevok k národným cieľom v oblasti klímy,
- posilnenie kapacít miestnych komunít na zvládanie klimatických rizík.

Interné a externé faktory

Účinnosť programu bola ovplyvnená internými a externými faktormi:

- interné: obmedzený čas na realizáciu, zdĺhavé verejné obstarávanie, slabá kapacita niektorých prijímateľov,
- externé: pandémia COVID-19, nárast cien stavebných prác a materiálov.

Na základe teórie zmeny programu ACC možno konštatovať, že medzi cieľmi, aktivitami, výstupmi a výsledkami existovala jasná a logická nadväznosť, ktorá vytvárala predpoklad pre efektívne dosahovanie stanovených cieľov programu. Identifikované potreby ako zvýšenie odolnosti voči negatívnym dopadom klimatickej zmeny, obnova ekosystémov, zlepšenie povedomia verejnosti či podpora plánovania na úrovni samospráv, boli vhodne premietnuté do konkrétnych aktivít financovaných z programu.

Realizované aktivity v štyroch oblastiach – adaptačné a mitigačné opatrenia, vzdelávanie a osvetové činnosti, tvorba akčných plánov a bilaterálna spolupráca – mali dostatočný potenciál produkovať potrebné výstupy v podobe obnovených mokradí, realizovaných kampaní, vypracovaných akčných plánov a aktivít so zapojením verejnosti. Dosiahnuté výstupy boli v súlade s plánovanými indikátormi a priamo prispeli k očakávaným výsledkom, konkrétne k zlepšeniu environmentálneho stavu, zvýšeniu odolnosti ekosystémov voči zmene klímy a k zmene správania a povedomia verejnosti.

Je potrebné zároveň zdôrazniť, že aktivity programu sa zameriavali na mitigačné aj adaptačné opatrenia. V prípadoch, kde realizované projekty uprednostnili adaptačné opatrenia (napr. zadržiavanie vody, obnova budov, zelenú infraštruktúru) pred priamymi mitigačnými intervenciami (napr. inštaláciou obnoviteľných zdrojov energie, výmena zdrojov tepla), vzniklo riziko, že cieľové hodnoty zníženia emisií CO₂ nebudú v plnej miere dosiahnuté. Tento nesúlad mohol znížiť príspevok programu k stanovenej cieľovej hodnote pre zníženie emisií CO₂, aj keď adaptačné opatrenia významne posilnili odolnosť podporených území.

Hoci implementáciu ovplyvnili interné faktory (napr. slabá kapacita niektorých prijímateľov, zdĺhavé verejné obstarávanie) aj externé faktory (pandémia COVID-19, rast cien stavebných materiálov), logika teórie zmeny ostala zachovaná a aktivity programu boli vo všeobecnosti realizované tak, aby smerovali k dosahovaniu cieľov.

Z pohľadu hodnotenia možno preto uzavrieť, že zvolený typ aktivít mal adekvátnu kapacitu produkovať potrebné výstupy a prispieť k výsledkom, ktoré sa podľa dostupných údajov premietli do zlepšenia stavu podporených lokalít, zvýšenia environmentálneho povedomia a budovania kapacít na úrovni miestnych komunít. Teória zmeny poskytla spoľahlivý rámec na hodnotenie efektívnosti a súladu intervencií s cieľmi programu, avšak prevaha adaptačných opatrení mohla predstavovať riziko nedostatočného dosiahnutia cieľov v oblasti mitigácie emisií CO₂.

7.6.3 Posúdenie na základe evaluačného kritéria hospodárnosť

Výsledok 1 predstavoval hlavný strategický pilier programu ACC zameraný na zníženie zraniteľnosti mestského prostredia voči dopadom zmeny klímy a zvýšenie pripravenosti cieľových skupín na adaptáciu. Podporené projekty kombinovali investičné aj neinvestičné opatrenia – od implementácie akčných plánov, zelených striech, dažďových záhrad až po environmentálnu výučbu na školách.

Definícia evaluačného kritéria v kontexte FM EHP/NFM

V zmysle Usmernenie k výsledkom⁴⁹ je kritérium Hospodárnosť definované nasledovne:

Miera, do akej program dosahuje alebo pravdepodobne dosiahne výsledky hospodárnym a včasným spôsobom.

Kritérium nie je zamerané len na to, či by program/fond mohol byť realizovaný lacnejšie, ale skúma, či by sa výsledky rovnakej alebo lepšej kvality mohli dosiahnuť s nižšími finančnými, ľudskými alebo inými zdrojmi.

„Najhospodárnejší spôsob“ znamená premenu vstupov (finančných prostriedkov, odborných znalostí, prírodných zdrojov, času atď.) na výstupy a výsledky v porovnaní s reálne uskutočniteľnými alternatívami v kontexte, v ktorom bol program/fond realizovaný. Kritérium zahŕňa aj prevádzkovú efektívnosť: ako dobre bola intervencia riadená?

Pre hodnotenie efektívnosti výstupov a výsledkov programu ACC boli použité celkové uhradené projektové granty (grant EHP/Nórska a národné spolufinancovanie) za jednotlivé zrealizované projekty. Pri hodnotení sme vychádzali zo Záverečnej správy programu ACC.

Hlavné evaluačné otázky pre kritérium hospodárnosť a ich interpretácia⁵⁰:

Evaluačná otázka 1: Do akej miery program/fond dosiahol alebo pravdepodobne dosiahne plánované výsledky (výstupy a výsledky uvedené vo výsledkovej matici) hospodárnym a včasným spôsobom?

Evaluačná otázka 2: Vyskytli sa počas implementácie programu/fondu nejaké oneskorenia? Ak áno, aké?

7.6.3.1 Závěry

Hlavným zameraním hodnotenia bolo posúdiť, či bol program ACC implementovaný tak, aby dosahoval plánované výstupy a výsledky s optimálnym využitím dostupných zdrojov. Evaluácia sa zamerala na efektívnosť premeny vstupov (finančných prostriedkov, času, personálnych kapacít) na konkrétne výsledky definované vo výsledkovej matici programu.

Použité analytické metódy:

- Kvalitatívna obsahová analýza rozhovorov podľa vopred definovaných evaluačných otázok
- Porovnanie plánovaných vs. dosiahnutých výstupov na projektovej úrovni
- Odhad jednotkových nákladov (napr. EUR/osoba, EUR/opatrenie, EUR/akčný plán) pre vybrané typy opatrení

⁴⁹ Usmernenie k výsledkom ([Results Guideline](#))

⁵⁰ Úprava prekladu otázky „To what extent did the Programme/Fund deliver, or is likely to deliver, the planned results (outputs and outcomes in the results framework) in an economic and timely way?“ v zmysle Úvodnej správy

- Zhodnotenie časového harmonogramu projektov vzhľadom na pôvodné plány a zaznamenané zmeny

Hodnotenie kritéria Hospodárnosť pre Výsledok 1 programu ACC: Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach

Výsledok 1 predstavoval hlavný strategický pilier programu ACC zameraný na zníženie zraniteľnosti mestského prostredia voči dopadom zmeny klímy a zvýšenie pripravenosti cieľových skupín na adaptáciu. Jeho súčasťou bol aj preddefinovaný projekt Dropie, ktorého cieľom bolo systematické budovanie klimateckej gramotnosti detí a mládeže. Podporené projekty kombinovali investičné aj neinvestičné opatrenia – od implementácie akčných plánov, zelených striech, dažďových záhrad až po environmentálnu výučbu na školách.

Tabuľka 23 poskytuje prehľad o dosiahnutých hodnotách kľúčových výsledkov a výstupov programu ACC v porovnaní s plánovanými cieľovými hodnotami. Zobrazuje vyplatené prostriedky na realizované projekty a vypočítava náklady na jednotku výsledku, čo umožňuje posúdiť hospodárnosť intervencie. Obsahuje ukazovatele ako podiel obyvateľstva žijúceho v mestách so zvýšenou odolnosťou, počet osôb, ktoré uviedli zmenu správania voči klíme, a odhadované ročné zníženie emisií CO₂. K týmto ukazovateľom sú uvedené cieľové a dosiahnuté hodnoty, objem vyplatených grantov a výpočet nákladov na jednotku výsledku (napr. EUR/obyvateľ, EUR/osoba, EUR/tona CO₂). Tabuľka tak umožňuje jasne identifikovať hospodárnosť využitia prostriedkov pri dosahovaní cieľov programu.

Tabuľka 23: Náklady na jednotku výsledku 1

Výsledok/ výstup	Ukazovateľ	Cieľová hodnota	Dosiahnutá hodnota	Vyplatený projektový grant ⁵¹	Náklady na jednotku výsledku
Výsledok 1: Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach	Podiel obyvateľstva žijúceho v mestách so zvýšenou odolnosťou (v %)	13,5 %	13,13 % (722 150 obyvateľov ⁵²)	9 829 963,29 EUR (realizované projekty z výzvy ACC01, ACC02)	13,61 EUR/ obyvateľ
	Počet osôb, ktoré uviedli zmenu správania voči klíme	15 800 osôb	46 862 osôb	2 973 648,32 EUR (realizované projekty z výzvy ACC03, ACC05, preddefinovaný projekt Dropie)	63,46 EUR/ osoba
	Odhadované ročné zníženie emisií CO ₂ v tonách	28 570 t	3 024,82 t	9 829 963,29 EUR (realizované projekty z výzvy ACC01, ACC02)	3 249,77 EUR/znížená tona CO ₂

Zdroj: Záverečná správa programu ACC

Tabuľka 24 dopĺňa túto analýzu komparatívnym pohľadom na hospodárnosť programu ACC v medzinárodnom kontexte. Porovnáva priemerné jednotkové náklady na zníženie emisií CO₂ alebo dosiahnutie zmeny správania s vybranými programami z iných krajín EÚ. Uvádza priemerné náklady na zníženie 1 tony CO₂ v programe ACC, ako aj referenčné hodnoty z programov ako Energy and Climate Change v Chorvátsku alebo priemerné náklady mitigácie

⁵¹ Zdroj: Záverečné správy projektov, FM EHP/NFM + národné spolufinancovanie

⁵² Zdroj: Záverečná správa programu SK-Klíma

v projektoch LIFE. Obsahuje aj náklady na jednotku zmeny správania na príklade LIFE Slovakia. Cieľom tabuľky je zasadiť výsledky programu ACC do širšieho kontextu a umožniť hodnotenie jeho hospodárnosti v porovnaní s podobnými európskymi programami, čím sa podporuje objektívne zhodnotenie efektívnosti vynaložených prostriedkov.

Tabuľka 24: Porovnanie vybraných programov z pohľadu hospodárnosti

Program/krajina	Ukazovateľ	Priemerné jednotkové náklady
ACC	Zníženie 1 t CO ₂	3 249,77 EUR/t
Energy and Climate Change, Chorvátsko	Zníženie 1 t CO ₂	vybrané projekty v mestách od 3470 EUR do 6 169 EUR/t
LIFE – priemerné mitigačné projekty (EÚ)	Zníženie 1 t CO ₂	700 EUR/t
LIFE Slovakia – povedomie	Zmena správania (osoba)	85 EUR/osoba

Použité zdroje:

- European Commission. (2020). LIFE and Climate Change Mitigation. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/easme/en/section/life/climate-change-mitigation>
<https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/search>
- LIFE CARBON FARMING – <https://climatecarbonfarm.eu/>
- LIFE13 ENV/IT/000536 – https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=4915
- LIFE Integrated Projects Database – <https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

Dosiahnuté výstupy a prepočet hospodárnosti v rámci Výsledku 1:

- **Výstup 1.1 (akčné plány a opatrenia):**
 - 8 z 9 plánovaných akčných plánov bolo dokončených
 - Počet realizovaných opatrení: 167 (plánovaných 142)
 - Výdavky: 9 829 963,29 EUR (cca 51 373 EUR/akčný plán)
- **Výstup 1.2 (školy – kampane a opatrenia):**
 - Zapojených škôl: 30 (cieľ splnený)
 - Počet študentov zapojených do kampaní: 24 718 (plán: 7 600)
 - Fyzické opatrenia v školách: 150 (cieľ: 86)
 - Výdavky: 1 011 756,68 EUR (cca 6 745 EUR/opatrenie, 40,93 EUR/žiak, 33 725,22 EUR/škola)
- **Výstup 1.3 (Verejné kampane):**
 - Počet účastníkov kampaní: 80 530 (cieľ: 7 500)
 - Zrealizovaných kampaní: 43 (cieľ: 30)
 - Výdavky: 1 008 604 EUR (23 456 EUR/kampaň, 12,52 EUR/účastníka)
- **Výstup 1.4 (Preddefinovaný projekt Dropie):**
 - Počet dokončených nových exteriérových opatrení na zmierňovanie dopadov zmeny klímy a adaptáciu na zmenu klímy: 7 (plánovaných 7)
 - Ročná znížená spotreba energie/elektrickej energie (v kWh): 24 589,34 (plánovaná 66 521)
 - Počet študentov, ktorí ukončili vzdelávacie aktivity/kurzy: 1 389 (plánovaných 1 200)

- Počet miestnych aktérov s rozhodovacími právomocami a riadiacich pracovníkov, ktorí ukončili semináre/kurzy: 134 (plánovaných 360)
- Výdavky: 953 288 EUR (686 EUR/študent s ukončeným kurzom, 38,77 EUR/kWh zníženej spotreby energie)

Hlavné závery

Väčšina projektov realizovala plánované aktivity v plnom alebo rozšírenom rozsahu. V niektorých projektoch boli realizované zmeny v rozsahu aktivít, čo svedčí o efektívnom využití rozpočtov. Projekty škôl boli typicky nízkorozpočtové, ale dosahovali vysoký pomer výstupov na jednotku vstupu, napr. kombináciou zelených tried, komunitných aktivít a adaptačných úprav areálov.

V prípade projektov miest sa ukázala výhodnosť integrovaného prístupu – investičné opatrenia boli kombinované s informačnými a plánovacími aktivitami – vypracovanie akčných plánov.

Oneskorenia realizácie plánovaných aktivít sa týkali najmä verejného obstarávania, pandémie COVID-19 a nárastu cien. Všetky tieto faktory však prijímatelia riešili prostredníctvom zmenových konaní alebo presunov v rámci projektových rozpočtov. Aj v projektoch, ktoré čerpali menej ako 100 % rozpočtu, sa často podarilo dosiahnuť plánované výstupy – to naznačuje vysokú mieru hospodárnosti.

Ako vyplýva z tabuľky č. 23, hospodárnosť programu ACC vo Výsledku 1 je vysoká pri mäkkých opatreniach (osveta, zmena správania) a nízka pri tvrdých opatreniach (znižovanie CO₂) vo vzťahu k stanovenej hodnote max. 150 EUR/t CO₂ v Príručke pre indikátory „[Core indicators 2014 – 2021](#)“, ktorá bola použitá pri výpočte cieľovej hodnoty pre ukazovateľ „Odhadované ročné zníženie emisií CO₂ v tonách“. V porovnaní s inými podobnými programami, napr. s chorvátskym programom Energy and Climate Change (tabuľka), boli dosiahnuté podobné náklady na 1 tonu znížených emisií CO₂, pričom oba programy vykázali vyššie jednotkové náklady, než je referenčná hodnota stanovená na úrovni 150 EUR/t CO₂. Porovnanie s programami LIFE ukazuje, že v priemere sú jednotkové náklady mitigácie v projektoch EÚ LIFE nižšie, čo poukazuje na potrebu lepšieho zamerania budúcich intervencií ACC na efektívnejšie mitigačné opatrenia s nižšími nákladmi na zníženú tonu CO₂, aby sa maximalizovala hospodárnosť vynaložených verejných prostriedkov a naplnili nastavené klimatické ciele programu.

Z pohľadu nákladovosti na občana a školu je program veľmi efektívny, z pohľadu zníženia CO₂ sa program javí ako ekonomicky neefektívny. Je to spôsobené hlavne nastavením oprávnených aktivít výziev ACC01 a ACC02, ktoré boli zamerané nielen na mitigáciu, ale aj na adaptáciu. Tomu zodpovedali aj dosiahnuté výsledky. Stanovený benchmark 150 EUR/ t zníženej emisie CO₂ v dokumente Core indicator nedokázali naplniť realizované aktivity, ktoré boli primárne orientované na adaptáciu a nie mitigáciu. Obdobná hospodárnosť bola dosiahnutá napríklad aj v mestských projektoch FM EHP/NFM v Chorvátsku (Program Energia a klimatická zmena, <https://eeagrants.org/archive/2014-2021/projects>).

Z rozhovorov s prijímateľmi vyplynulo, že prijímatelia hodnotili pomer medzi vynaloženými finančnými prostriedkami a dosiahnutými výsledkami známkou 4 alebo 5 (škála 4: skôr pozitívny, 5: veľmi pozitívny), pričom vyzdvihli prínos programu najmä v možnosti realizácii integrovaných projektov. Viacerí prijímatelia uviedli, že s obmedzeným rozpočtom sa im podarilo zrealizovať vyšší počet aktivít, ako pôvodne plánovali, čo poukazuje na efektívne

hospodárenie s pridelenými prostriedkami. Všetky nákupy boli realizované v zmysle zákona o VO, čo tiež potvrdzuje hospodárnosť realizovaných výdavkov zo strany prijímateľov.

Niektorí respondenti (školy) zdôraznili, že administratívna podpora (napr. pri VO) by zvýšila efektívnosť implementácie. Niektorí prijímatelia považovali limity na výdavky alebo zložitosť v pravidlách VO za brániace efektívnej realizácii (nákupy drobného hmotného majetku).

Program ACC priniesol vysoký počet kvalitných výstupov a výsledkov pri rozumnom využití rozpočtu. Efektivitu podporila kombinácia mäkkých a tvrdých opatrení, bilaterálna spolupráca, ako aj pružné riadenie v náročnom období pandémie a inflácie. Program nedokázal dosiahnuť stanovenú cenu 150 EUR za 1 zníženú tonu emisií CO₂, čo spôsobilo viacero faktorov, ako napr. zameranie projektov aj na adaptačné opatrenia, zvýšené ceny stavebných prác a tovarov (benchmark bol stanovený v roku 2016, projekty boli realizované v rokoch 2021 – 2024).

Hodnotenie hospodárnosti pre Výsledok 2 programu ACC: Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach

K výsledku 2 mali prispieť realizované projekty, ktoré boli schválené v rámci výzvy ACC04. Uvedená výzva bola zameraná na obnovu ekosystémov mokradí ako jednu z foriem adaptácie na zmenu klímy. Cieľom bolo zlepšiť environmentálny stav vybraných území, obnoviť prirodzené funkcie mokradí a realizovať sprievodné informačné kampane. Výzva podporila 5 projektov rozmiestnených v rôznych častiach Slovenska.

Analýza dosiahnutých výsledkov:

Tabuľka 25: Náklady na jednotku výsledku 2

Výsledok/ výstup	Ukazovateľ	Cieľová hodnota	Dosiahnutá hodnota	Vyplatený projektový grant ⁵³	Náklady na jednotku výsledku
Výsledok 2: Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy	Odhadovaný počet ľudí, ktorí majú prospech z opatrení na zlepšenie ekosystému	3 000	166 421	3 551 740,31 EUR (realizované projekty z výzvy ACC04)	21,34 EUR/ obyvateľ
	Zlepšený environmentálny stav podporených ekosystémov	Áno	Áno (19 ekosystémov, celková výmera: 5 012 248 m ²)	3 551 740,31 EUR (realizované projekty z výzvy ACC04)	186 933,40 EUR/ekosystém, 0,71 EUR/m ²

Zdroj: Záverečná správa programu ACC

Celkovo bolo obnovených viac než 5,01 milióna m² ekosystémov, čo je významný príspevok k zvýšeniu retenčnej schopnosti krajiny a biodiverzity. Realizované aktivity pozitívne ovplyvnili približne 166 421 osôb, napríklad cez zlepšenie kvality prostredia, dostupnosť prírodných priestorov a informačné kampane. Vo všetkých projektoch bolo dosiahnuté zlepšenie environmentálneho stavu 19 podporených ekosystémov (označený ako „áno“). Všetky projekty zrealizovali minimálne jednu verejnú kampaň, spolu teda 5 kampaní.

Ako vyplýva z uvedených kvantifikovaných výsledkov, výzva ACC04 bola implementovaná efektívne vzhľadom na rozsah realizovaných aktivít a celkový dosah na obyvateľstvo.

⁵³ Zdroj: Záverečné správy projektov, FM EHP/NFM + národné spolufinancovanie

Projekty dosiahli kvalitatívne ciele (zlepšený stav prostredia, aktivity pre verejnosť), pričom kvantitatívne výstupy ako výmera mokradí a počet ovplyvnených osôb sú na úrovni, ktorá prevyšuje očakávania v rámci dostupného rozpočtu.

Environmentálny prínos je vysoko relevantný, aj keď rozsah obnovennej plochy sa medzi projektmi výrazne líšil.

Tabuľka 26: Hospodárnosť na základe nákladov na m² obnovených mokradí

Kód projektu	Obnovená plocha (m ²)	Vyplatený grant (EUR)	Náklad na 1 m ² (EUR)
ACC04P01	229 869,00	494 298,80	2,15
ACC04P02	2 941 500,00	819 688,62	0,28
ACC04P03	214 513,59	676 796,27	3,15
ACC04P04	1 550 000,00	857 243,49	0,55
ACC04P05	76 365,00	703 713,13	9,22

Zdroj: Záverečné správy projektov ACC04

Najefektívnejším projektom bola realizácia ACC04P02, ktorá dosiahla najväčšiu obnovenú plochu s najnižšími nákladmi na jednotku (0,28 EUR/m²). Tento výsledok bol dosiahnutý kombináciou veľkého rozsahu obnovy, priaznivých podmienok terénu, nižšej technickej náročnosti a efektívneho projektového riadenia. Naopak, projekt ACC04P05 bol najmenej efektívny, s nákladmi až 9,22 EUR/m², čo bolo spôsobené realizáciou na malej ploche Klátovského ramena, kde sa vysoké fixné náklady premietli do jednotkových nákladov, a vyššou technickou či administratívnou náročnosťou obnovy v danej lokalite (vybudovanie štrkového ostrova a štrkovej lavice).

Tabuľka 27: Hospodárnosť na základe počtu ľudí, ktorí majú prospech z opatrení na zlepšenie ekosystému

Kód projektu	Počet ľudí (odhad)	Vyplatený grant (EUR)	Náklad na 1 osobu (EUR)
ACC04P01	5 523	494 298,80	89,52
ACC04P02	72 964	819 688,62	11,23
ACC04P03	64 884	676 796,27	10,43
ACC04P04	7 417	857 243,49	115,63
ACC04P05	15 633	703 713,13	45,01

Zdroj: Záverečné správy projektov ACC04

Najvyššiu efektivitu v tomto ukazovateli dosiahol projekt ACC04P03 (10,43 EUR/osobu), tesne za ním ACC04P02. Najmenej efektívny bol projekt ACC04P04 (115,63 EUR/osobu), pri nízkom počte obyvateľov profitujúcich z opatrení, pričom na druhej strane tento projekt dosiahol najlepšiu hospodárnosť na základe nákladov na m² obnovených mokradí.

Hodnotiteľ realizoval porovnania hospodárnosti dosiahnutých výsledkov s inými programami a krajinami EÚ. Podľa štúdie „Restoration is an investment. Comparing restoration costs and ecosystem services in selected European wetlands“ (https://www.jwld.pl/files/2025-01-JWLD-24.pdf?utm_source=chatgpt.com) boli priemerné

náklady na obnovu 1 hektára mokrade v 100 analyzovaných projektoch 9 084 EUR/ha, t. j. 1,10 EUR/m². Z LIFE databázy boli v prieskume hodnotiteľ a nájdené projekty z Lotyšska a Maďarska, s nákladmi v rozmedzí 500 – 3 900 EUR/ha (0,05 – 0,39 EUR/m²). V špecifických lokalitách s vyššími nákladmi (napr. chránené územia) sa pohybovali náklady až do 1,50 EUR/m² (Lotyšsko) a 1,40 EUR/m² (Maďarsko).

Ako je uvedené v štúdii „The Economics of Ecosystems and Biodiversity for Water and Wetlands“ (https://www.cbd.int/financial/values/g-ecowaterwetlands-teeb.pdf?utm_source=chatgpt.com), obnova ekosystémov (mokradí) môže byť veľmi nákladná, aj keď nie vždy, ale mnohé skúsenosti z celého sveta naznačujú, že obnova degradovaných ekosystémov môže priniesť ľuďom značné výhody a často poskytuje ekosystémové služby za nižšie náklady ako alternatívne infraštruktúry vytvorené človekom. Obnova často poskytuje súbor ekonomicky a sociálne dôležitých ekosystémových služieb, ako je regulácia vody a stabilizácia pôdy. Preto náklady na obnovu mokradí môžu variovať vo väčšom rozmedzí.

Z prieskumu iných projektov zverejnených na webe, ktoré boli zamerané na obnovu mokradí, vyplynuli nasledovné náklady na 1 m² obnovenej mokrade.

Tabuľka 28: Porovnanie hospodárnosti: ACC verzus iné krajiny EÚ

Krajina/Program	Náklady na 1 m ² obnovenej mokrade	Poznámky
Slovensko – ACC (ACC04)	0,71 EUR/m ²	Výpočet podľa 5 projektov
Nemecko – LIFE+ projekty	1,50 – 4,00 EUR/m ²	Závisí od typu mokrade a lokality (napr. Seelter See, Peene)
Holandsko – Delta Programme (2015 – 2023)	2,50 – 6,00 EUR/m ²	Komplexné opatrenia, často kombinované s protipovodňovými funkciami
Česká republika a Poľsko – LIFE	1,00 – 2,50 EUR/m ²	Projekty zamerané na revitalizáciu ramien riek, nivy, mokrade
Lotyšsko – LIFE Revital projekty	0,90 – 1,50 EUR/m ²	Obnovené rašeliniská a mokrade v chránených oblastiach
Maďarsko – LIFE a GEF projekty	0,80 – 1,40 EUR/m ²	Zamerané na obnovu riečnych ramien a mokradí v NP Hortobágy

Zdroj:

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC97635/lb-na-27494-en-n.pdf?utm_source=chatgpt.com

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479722018989?utm_source=chatgpt.com

https://www.dutchwatersector.com/news/room-for-the-river-programme?utm_source=chatgpt.com

https://www.researchgate.net/publication/324819602_Netherlands_Approach_to_Flood_Control_Including_Room_for_the_River_Program_-_Policies_and_Implementation_Challenges

https://english.deltaprogramma.nl/binaries/delta-commissioner/documenten/publications/2012/09/18/delta-programme-2013/Delta%2BProgramme%2B2013%2BEN_tcm310-334162.pdf?utm_source=chatgpt.com

https://www.ijc.org/sites/default/files/2018-09/Wetland-Value-Paper-April-27-2006-e.pdf?utm_source=chatgpt.com

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC113815/jrc-eea-env_joint_report_final_online2.pdf?utm_source=chatgpt.com

https://publications.deltares.nl/EP3502.pdf?utm_source=chatgpt.com

Hlavné závery

Výzva ACC04 v rámci programu ACC významne prispela k dosiahnutiu Výsledku 2 – zvýšeniu odolnosti ekosystémov voči zmene klímy v cieľových oblastiach. Všetkých 5 podporených projektov zameraných na obnovu mokradí realizovalo opatrenia, ktoré zlepšili environmentálny stav spolu 19 ekosystémov na ploche viac ako 5 miliónov m². Zároveň boli realizované sprievodné informačné kampane pre verejnosť a podarilo sa dosiahnuť priamy alebo nepriamy pozitívny vplyv na viac ako 166-tisíc obyvateľov.

Z pohľadu hospodárnosti vykazovala výzva vysoký pomer výsledkov voči investovaným prostriedkom. Priemerný náklad na obnovu 1 m² mokrade dosiahol úroveň 0,71 EUR/m², čo je pod priemerom porovnateľných projektov z iných krajín EÚ (napr. Nemecko: 1,5 – 4 EUR/m², Holandsko: 2,5 – 6 EUR/m²). Významné je aj zapojenie verejnosti – priemerné náklady na 1 osobu profitujúcu z opatrenia (21 EUR) sú pod úrovňou iných programov, kde tento ukazovateľ často prekračuje 20 – 40 EUR.

Hospodárnosť jednotlivých projektov však vykazovala značnú variabilitu. Najhospodárnejším bol projekt ACC04P02 (0,28 EUR/m² a 11,23 EUR/osobu), zatiaľ čo najmenej efektívny bol projekt ACC04P05 (9,22 EUR/m²). Pri analýze nákladov na počet osôb, ktoré profitovali z opatrení, dosiahol najnižšie náklady projekt ACC04P03 (10,43 EUR/osobu). Hospodárnosť projektov realizovaných v rámci výzvy ACC04 bola ovplyvnená viacerými faktormi. Kľúčovým determinantom bola veľkosť obnovennej plochy, pričom jednotkové náklady na 1 m² významne klesali pri väčších rozsahoch revitalizácie, keďže fixné náklady na projektovanie, povoloňacie procesy a projektový manažment sa rozpočítali na väčšiu výmeru. Ďalším významným faktorom bola technická a terénna náročnosť obnovovaného územia – projekty realizované v ľahko dostupných, menej poškodených alebo menej náročných lokalitách dosahovali nižšie jednotkové náklady, keďže si nevyžadovali rozsiahle terénne úpravy alebo odstraňovanie kontaminácií. Efektivita projektového manažmentu a schopnosť riešiť administratívne otázky s dotknutými subjektmi tiež ovplyvnili náklady.

Porovnanie s medzinárodnými štúdiami potvrdzuje konkurencieschopnosť slovenských projektov z pohľadu nákladovej efektívnosti. Navyše, všetky projekty dosiahli kvalitatívne ciele – zlepšenie stavu mokradí a realizáciu osvetu – čo ďalej zvyšuje ich prínos.

Zistenia ukazujú, že program ACC bol schopný efektívne mobilizovať obmedzené finančné zdroje na dosiahnutie relevantných environmentálnych cieľov. Implementované opatrenia neboli len formálnym splnením cieľov, ale reálne prispeli k ekologickej stabilite a zvýšeniu klimatekkej odolnosti území. V kontexte verejných výdavkov predstavujú projekty výzvy ACC04 príklad dobrej praxe v oblasti adaptácie na zmenu klímy v podmienkach Slovenska.

7.6.3.2 Odpovede na evaluačné otázky

Do akej miery program dosiahol plánované výsledky hospodárnym a včasným spôsobom?

Výsledok 1 programu ACC bol dosiahnutý s vysokou hospodárnosťou v oblasti osvetu a zmeny správania obyvateľstva. Mäkké opatrenia ako kampane a vzdelávacie aktivity vykázali priaznivé jednotkové náklady na osobu, pričom samotní prijímatelia hodnotili pomer medzi vynaloženými prostriedkami a dosiahnutými výsledkami pozitívne (Likertova škála: hodnotenia 4 až 5). Naopak, pri investičných (tvrdých) opatreniach, ktoré mali prispieť k zníženiu emisií CO₂, došlo k nižšej efektivite najmä v dôsledku externých faktorov, ako boli nárast cien stavebných materiálov, inflácia, pandémia COVID-19 a oneskorenia vo

verejnom obstarávaní. Tieto faktory viedli k zvýšeniu jednotkových nákladov na zníženie CO₂, ktoré dosiahli 3 211 EUR/tona CO₂ oproti plánovaným 150 EUR/tona.

Kombinácia tvrdých a mäkkých opatrení však celkovo priniesla synergické efekty, ktoré prispeli k zníženiu priemerných nákladov a širšiemu spoločenskému dopadu. Najefektívnejším ukazovateľom hospodárnosti bol podiel obyvateľstva žijúceho v mestách so zvýšenou odolnosťou, ktorý dosiahol 13,13 % (722 150 obyvateľov) oproti cieľu 13,5 %, pri priaznivých nákladoch 13,45 EUR/obyvateľ. Naopak, najvyššie náklady boli zaznamenané pri znižovaní emisií CO₂, kde bolo dosiahnutých len 11 % cieľa (3 024,82 t z plánovaných 28 570 t).

V oblasti mäkkých opatrení program výrazne prekročil cieľové hodnoty – v ukazovateli zmeny správania bolo zaznamenaných 46 862 osôb oproti plánovaným 15 800, pri jednotkových nákladoch 63,46 EUR/osoba. Jednotkové náklady pri školských a komunitných projektoch boli veľmi efektívne: 25,43 – 63,46 EUR/osobu so zmeneným správaním, 6 745 EUR/fyzické opatrenie v škole, 12,52 EUR/účastníka verejných kampaní a 33 725 EUR/školu. Kvalitné výstupy programu dokladajú aj výsledky ako 167 realizovaných opatrení (plán 142), 24 718 zapojených žiakov (plán 7 600), 43 kampaní (plán 30) a viac ako 80 000 účastníkov verejných kampaní.

Projekt Dropie významne prispel k plneniu ukazovateľa „počet osôb so zmenou správania“ a bol hodnotený ako efektívny z hľadiska nákladov aj výsledkov. Vytvoril replikovateľný model environmentálnej výchovy s kvalitnými výstupmi (vzdelávacie moduly, metodiky, terénne aktivity), ktorý má potenciál uplatnenia aj mimo cieľového územia. Projekt demonštroval hospodárne využitie zdrojov, keď vzdelávacie aktivity realizoval efektívne a v primeranom rozsahu, pričom poskytol know-how použiteľné v iných regiónoch.

Vo Výsledku 2 program preukázal vysokú hospodárnosť – s obmedzeným počtom projektov dosiahol rozsiahle fyzické výstupy a pozitívny spoločenský dopad. Aktivity boli realizované v rozsahu úmernom možnostiam prijímateľov a charakteru území, pričom ukazovatele nasvedčujú efektívnemu využitiu verejných prostriedkov. Výzva ACC04 mala jasne definované ciele a dosiahla, resp. prekročila plánované výsledky v oblasti spoločenského dopadu a environmentálnych benefitov. Dosiahnutá obnova 5 012 248 m² mokradí výrazne prevýšila očakávania, pričom pozitívny vplyv bol zaznamenaný u 166 421 obyvateľov (oproti plánovaným 3 000). Priemerný náklad 0,71 EUR/m² bol nižší než v porovnateľných projektoch v Nemecku, Holandsku, Maďarsku či Lotyšsku. Zlepšenie environmentálneho stavu bolo potvrdené vo všetkých 19 ekosystémoch, pričom náklady na jednu osobu profitujúcu z opatrení dosiahli len 21,34 EUR, čo predstavuje hospodárne využitie zdrojov v kontexte environmentálnych intervencií.

Celkovo možno konštatovať, že program ACC dosiahol väčšinu plánovaných výsledkov, pričom v oblasti mäkkých opatrení prekročil cieľové hodnoty a preukázal vysokú hospodárnosť. Tvrdé opatrenia, najmä v oblasti znižovania emisií CO₂, vykázali nízku efektivitu vzhľadom na vysoké jednotkové náklady a primárne adaptačný charakter realizovaných opatrení.

Vyskytli sa počas implementácie programu nejaké oneskorenia? Ak áno, aké?

Počas implementácie programu sa vyskytli oneskorenia spôsobené pandémiou COVID-19, nárastom cien a zdĺhavým procesom verejného obstarávania. Niektoré projekty predĺžili realizáciu (napr. zelené strechy), iné museli upraviť rozsah. Tieto riziká boli zmiernené flexibilitou správcu programu a úpravou rozpočtov.

Aj v prípade projektov ACC04 prispievajúcich k výsledku 2 sa podľa doplňujúcich informácií z projektových správ a rozhovorov v niektorých prípadoch vyskytli oneskorenia spôsobené povolovacími procesmi, sezónnymi podmienkami alebo odporúčaniami ochrany prírody, čo je však v podobných ekologických projektoch bežné. Ako vyplynulo z rozhovorov s prijímateľmi, komunikácia so správcom bola ústretová a výsledkovo orientovaná.

Projekt Dropie nehlásil výrazné oneskorenia; v porovnaní s inými projektmi bol stabilný, flexibilný a dobre pripravený, vďaka čomu sa mu podarilo realizovať aktivity podľa harmonogramu.

7.6.3.3 Zistenia a odporúčania

Z1: Výsledok 1 bol dosiahnutý s vysokou hospodárnosťou najmä v oblasti zmeny povedomia a správania, kde program preukázal nadpriemernú efektivitu na osobu. Úspešne boli kombinované mäkké opatrenia (vzdelávanie, kampane) s fyzickými zásahmi (opatrenia v teréne, školy), čo zvýšilo účinnosť výdavkov. Výstupy 1.2 a 1.3 dosiahli nízke jednotkové náklady, čo dokazuje efektívne využitie prostriedkov pri vysokej miere zapojenia verejnosti a študentov. Projekt Dropie bol hodnotený ako efektívny z pohľadu nákladov aj výsledkov, vytvoril replikovateľný model environmentálnej výchovy, využiteľný aj mimo cieľového územia. Jeho nízkonákladová prevádzka a metodicky kvalitné výstupy (vzdelávacie moduly, metodiky, aktivity v teréne) dokazujú, že v oblasti osvetu a vzdelávania môže verejný sektor dosiahnuť vysokú hospodárnosť. Projekt Dropie demonštroval hospodárne využitie zdrojov. Pravidlá pre obstaranie tovarov s nízkou hodnotou a komplikované pravidlá VO administratívne zaťažili prijímateľov a spomalili realizáciu projektov z výzvy ACC03 (nákupy drobného hmotného majetku).

Výsledok 2 bol dosiahnutý s vyššou efektivitou v pomere nákladov k dosiahnutým výsledkom – najmä z pohľadu rozsahu územia obnovených ekosystémov a zapojeného obyvateľstva. Jednotkové náklady na 1 m² obnovenej mokrade predstavovali približne 0,71 EUR/m², čo je nízka hodnota v porovnaní s medzinárodnými štandardmi. V rámci programov LIFE sa pri projektoch zameraných na obnovu mokradí a prírodných biotopov bežne pohybujú jednotkové náklady v rozpätí 0,80 – 3,50 EUR/m². Výzva ACC04 dosiahla mimoriadne priaznivú hospodárnosť (0,71 EUR/m²), pričom dosiahla nielen ekologické, ale aj komunitné a edukačné efekty. Program preukázal vysokú mieru absorpcie a schopnosti prijímateľov realizovať opatrenia s nadpriemerným výkonom. Investície do obnovy ekosystémov mali pozitívny environmentálny aj sociálny dopad (prínos pre viac než 166 000 ľudí).

Z2: Nedosiahnutie cieľovej hodnoty pre ročné zníženie emisií CO₂ v tonách spôsobilo, že realizované typy opatrení nemali primárne mitigačný charakter, ale skôr podporný/úsporný a adaptačný charakter. Výstup 1.1 bol najnákladnejší aj z dôvodu nárastu cien stavebných prác a tovarov, čím zvýšil celkové náklady na 1 zníženú tonu emisií CO₂. Prijímatelia i napriek externým obmedzeniam (COVID-19, zvýšené ceny, chýbajúca administratívna kapacita v prípade škôl) dokázali zrealizovať väčšinu plánovaných aktivít, čo poukazuje na efektívne hospodárenie s pridelenými prostriedkami.

Odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 01: Zachovať kombinovaný model podpory (integrované projekty), ktorý spája mäkké a tvrdé opatrenia (technické riešenia s informačnými a komunitnými aktivitami). Zachovať flexibilný a výsledkovo orientovaný model riadenia, zvážiť zavedenie zjednodušeného vykazovania výdavkov, znížiť administratívnu náročnosť pre malé projekty (školy), posilniť odbornú podporu pre žiadateľov už vo fáze prípravy žiadostí.
- 02: Zaviesť výpočet jednotkových nákladov (napr. EUR/osoba, EUR/kampaň, EUR/opatrenie) ako povinnú súčasť správ projektov, čo zjednoduší priebežné hodnotenie hospodárnosti.
- 03: Zachovať podporu obnovy ekosystémov ako nosný prvok pre mitigačné a adaptačné opatrenia v krajine, s dôrazom na nízke náklady a vysoký verejný úžitok.
- 04: Zhodnotiť realistikosť nastavovania cieľov v oblasti znižovania emisií CO₂ v budúcich programoch zameraných na mitigačné a aj adaptačné opatrenia.

7.6.4 Posúdenie na základe evaluačného kritéria ucelenosť

Definícia evaluačného kritéria v kontexte EHP/NFM

V zmysle Usmernenia k výsledkom⁵⁴ je kritérium Ucelenosť definované nasledovne:

Miera kompatibility programu/fondu s inými intervenciami v danej krajine, sektore alebo inštitúcii.

Ucelenosť zahŕňa analýzu synergií a prepojení s inými intervenciami realizovanými tou istou inštitúciou (správcom programu alebo správcom fondu). Ucelenosť zároveň znamená súlad aktivít s intervenciami ostatných aktérov v tom istom sektore alebo programovej oblasti (napríklad s aktivitami financovanými z fondov EÚ); doplnkovosť, harmonizáciu a koordináciu s ostatnými subjektmi; ako aj mieru, do akej program/fond prináša pridanú hodnotu a zároveň sa vyhýba duplicite úsilia.

Hodnotenie ucelenosti programu ACC rozdelil hodnotiteľ na hodnotenie externej ucelenosti a internej ucelenosti. Pri externej ucelenosti bol hodnotený súlad programu ACC s intervenciami vybraných programov EÚ v oblasti zmierňovania a prispôsobovania sa zmene klímy. Pri internej ucelenosti bola hodnotená ucelenosť medzi dvoma skupinami aktivít programu:

1. skupina aktivít, ktoré primárne prispievajú k výsledku: *Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v rámci cieľových území*

- Akčné plány na zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy implementované miestnymi orgánmi v mestských územiach (2 výzvy, financovanie z FM EHP/NFM)
- Aktivity na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní a prispôsobovaní sa zmene klímy realizované školami (schéma malých grantov – 1 výzva, financovanie z NFM)

⁵⁴ Usmernenie k výsledkom ([Results Guideline](#))

- Aktivity na zvyšovanie povedomia o zmierňovaní a prispôsobovaní sa zmene klímy (1 výzva, financovanie z NFM)
- Stredisko pre zmenu klímy a environmentálnu výchovu v Dropie podporené za účelom dodatočných ukázkových opatrení a vzdelávacích programov

2. skupina aktivít, ktoré primárne prispievajú k výsledku: *Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy*

- Obnova znehodnotených ekosystémov mokradí (1 výzva, financovanie z NFM)

Hlavné evaluačné otázky pre kritérium a ich interpretácia:

Evaluačná otázka 3: Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?

Evaluačná otázka 4: Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

Použité analytické metódy:

- Desk-research a teória zmeny
- Kvalitatívna obsahová analýza rozhovorov podľa vopred definovaných evaluačných otázok
- Porovnanie dosiahnutých výstupov na projektovej úrovni s výsledkami programu ACC a s aktivitami iných programov EÚ

7.6.4.1 Závery

Ucelenosť s národnými politikami

Ucelenosť programu s národnými a európskymi politikami bola systematicky zohľadňovaná už počas jeho prípravy, konkrétne vo fáze vypracovania Osnovy programu. Táto ucelenosť bola následne premietnutá do jednotlivých výziev, pričom požiadavka súladu bola prenesená aj na úroveň predkladaných projektov. Každý žiadateľ bol povinný preukázať súlad svojho projektu s relevantnými strategickými dokumentmi, čím sa zabezpečila obsahová kontinuita a strategická ucelenosť intervencií.

Medzi hlavné stratégie, s ktorými museli byť projekty zosúladené, patria najmä:

- „Zelenšie Slovensko“ – Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, tzv. Envirostratégia 2030;
- Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy;
- Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025;
- Orientácia, zásady a priority vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2027;
- Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020;
- Akčný plán pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z Aktualizovanej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020;
- Aktualizovaný Program starostlivosti o mokrade Slovenska na roky 2015 – 2021: Akčný plán pre mokrade na roky 2015 – 2018.

Takto nastavený rámec zabezpečil, že opatrenia realizované v rámci programu ACC nielenže reflektovali národné a európske priority, ale zároveň posilnili synergické väzby medzi jednotlivými úrovňami verejnej politiky.

Okrem súladu projektov s vyššie uvedenými stratégiami nadviazali podporené mestá z ACC01 a ACC02 aktivity projektov aj na svoje existujúce územné plány a strategické dokumenty, ako aj na plány vyšších územných celkov.

Doplňkovosť k iným programom:

Získané údaje z rozhovorov s prijímateľmi (výzvy ACC01 – ACC05 a projekt Dropie) potvrdzujú, že:

- program ACC sa ukázal ako vhodný nástroj na financovanie lokálnych projektov adaptácie, ktoré nie je možné podporiť z iných zdrojov (OP KŽP, IROP),
- program ACC v porovnaní s inými programami EÚ umožnil pre žiadateľov realizovať integrované projekty kombinujúce mäkké a tvrdé opatrenia,
- prijímatelia aktívne prepájali aktivity ACC s projektmi z OP KŽP, IROP alebo Plánu obnovy,
- realizované aktivity projektov boli zosúladené s miestnymi a národnými klimatickými stratégiami,
- ocenili najmä jednoduchosť a flexibilitu programu, ktorá im umožnila „otvoriť tému klímy“ na miestnej úrovni bez zložitej byrokracie,
- nezaznamenali sa žiadne duplicity s inými nástrojmi, čo poukazuje na dobre zadefinované a komplementárne zameranie programu.

Z prieskumu vybraných programov EÚ v SR, ktoré prispievajú k cieľu „zmierňovania a prispôsobovania sa zmene klímy“ bol identifikovaný nasledovný súlad a doplnkovosť aktivít programu ACC s programami EÚ.

OP KŽP

OP KŽP 2014 – 2020 obsahuje viacero špecifických cieľov a opatrení, ktoré sú tematicky príbuzné a doplnkové k programu ACC, najmä v oblasti adaptácie na zmenu klímy, obnovy ekosystémov a podpory environmentálneho povedomia.

Spoločné tematické oblasti v oblasti adaptácie na zmenu klímy, obnovy ekosystémov a environmentálnej výchovy, kde sa aktivity navzájom dopĺňali bez duplicity:

Prioritná os 2: Podpora adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy s dôrazom na povodňové riziko

- Špecifický cieľ 2.1.1 – Zvýšenie environmentálnej stability krajiny
 - Podpora opatrení na zadržiavanie vody v krajine, revitalizácia tokov a mokradí
 - Ucelenosť: program ACC (najmä ACC04) financoval obdobné typy obnovy ekosystémov (mokrade, biotopy), čím dopĺňal túto prioritu formou integrovaných riešení

- Špecifický cieľ 2.1.3 – Zníženie negatívnych dôsledkov povodní
 - Výstavba a obnova zelených opatrení proti povodňam
 - Ucelenosť: ACC aplikoval prírode blízke riešenia (napr. dažďové záhrady) v urbanizovanom prostredí, dopĺňajúce technické opatrenia z OP KŽP

Prioritná os 3: Ochrana a starostlivosť o životné prostredie

- Špecifický cieľ 3.1.1 – Zlepšenie kvality a množstva chránených biotopov
 - Investície do obnovy a manažmentu chránených území, biotopov a NATURA 2000
 - Ucelenosť: ACC financoval obnovu ekosystémov aj mimo chránených území, čím prispieval k celkovej ekologickej konektivitě

Prioritná os 4: Technická pomoc a osvetové aktivity

- Podpora environmentálneho povedomia a výchovy
 - Kampane a aktivity pre širokú verejnosť aj školy
 - Ucelenosť: výzva ACC05 z programu ACC nadväzovala na túto časť, ale cielennejšie podporovala interaktívne a praktické environmentálne vzdelávanie

IROP

IROP 2014 – 2020 obsahoval viacero opatrení, ktoré boli doplnkové s aktivitami programu ACC, najmä v oblastiach mestského rozvoja, zelenej infraštruktúry a verejných priestorov.

Spoločné oblasti v rozvoji miest, verejnom priestore, školských objektoch a zelenej infraštruktúre, kde sa aktivity programov vzájomne dopĺňali bez duplicity:

Prioritná os 4 – Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie

- Špecifický cieľ 4.1 – Zlepšenie kvality života v mestách prostredníctvom regenerácie sídiel
 - Podpora revitalizácie vnútroblokov, mestských zón, parkov, dopravnej a pešej infraštruktúry
 - Ucelenosť: program ACC doplnil túto aktivitu cez výsadbu zelene, znižovanie tepelného ostrova a komunitné prvky (napr. dažďové záhrady), čím zvyšoval klimatickú odolnosť sídiel

Prioritná os 2 – Zlepšenie verejných služieb v regiónoch

- Špecifický cieľ 2.2 – Zlepšenie kvality a dostupnosti služieb vzdelávania na všetkých stupňoch
 - Rekonštrukcie a modernizácia školských areálov, zvyšovanie kvality prostredia škôl
 - Ucelenosť: výzva ACC03 z ACC podporila zelené prvky a environmentálne projekty priamo v školských priestoroch

Prierezový prvok: Udržateľný mestský rozvoj (UMR)

- Realizovaný cez integrované stratégie mestského rozvoja v krajských a väčších mestách
- Ucelenosť: ACC dopĺňal tieto stratégie pilotnými riešeniami a malými komunitnými projektmi (napr. ACC01 a ACC02), ktoré neboli predmetom investičných priorít IROP

Plán obnovy a odolnosti SR

Plán obnovy a odolnosti SR (2021 – 2026) obsahuje viacero komponentov, ktoré sú koherentné s aktivitami programu ACC, najmä v oblasti adaptácie na zmenu klímy, udržateľnej zelenej infraštruktúry a systémových zmien v mestách a školách.

Zameriava sa na spoločné oblasti v adaptácii na zmenu klímy, verejnej infraštruktúry, školských aktivitách a zelených opatreniach, kde sa aktivity navzájom dopĺňali bez duplicity:

Komponent 2 – Adaptácia na zmenu klímy

- Investície 2A a 2B – Budovanie zelenej infraštruktúry v mestách
 - Podpora zelených striech, dažďových záhrad, tieniacich prvkov, výsadby stromov
 - Ucelenosť: priamy súlad s výzvami ACC (ACC01 – ACC02), ktoré podporovali rovnaké typy opatrení v menšom rozsahu a integrovanej forme (kombinácia mäkkých a tvrdých opatrení)

Komponent 1 – Reforma a investície do vzdelávania

- Investícia 1.2.2 – Obnova a rozvoj školských areálov s prvkami zelenej infraštruktúry
 - Zelené školské dvory, environmentálne vzdelávanie, participatívne prvky
 - Ucelenosť: výzva ACC03 z ACC cielene podporovala praktické klimaticko-environmentálne opatrenia v školách, ktoré predchádzali systémovým investíciám Plánu obnovy

Komponent 5 – Udržateľná doprava a zdravé ovzdušie

- Investícia 5.1 – Zelené opatrenia pre znižovanie emisií a zlepšenie ovzdušia
 - Výsadba zelene, zadržiavanie vody, znižovanie tepelných ostrovov
 - Ucelenosť: program ACC podporil prípravu akčných plánov v mestách ako prípravu na rozsiahlejšie investície

LIFE 2021 – 2027

LIFE 2021 – 2027 má viaceré komponenty a výzvy, ktoré sú ucelené a doplnkové k programu ACC, predovšetkým v oblastiach obnovy ekosystémov, biodiverzity a prírody blízkych adaptačných opatrení. Ich aktivity sa vzájomne dopĺňali, bez duplicity.

Podprogram: Príroda a biodiverzita

- Zameranie: ochrana a obnova mokradí, rašelinísk, prirodzených biotopov, posilňovanie ekologickej konektivity

- Ucelenosť:
 - Projekty ACC (najmä z výzvy ACC04 a projekt Dropie) obnovovali mokrade a podporovali biodiverzitu mimo území NATURA 2000
 - LIFE projekty sa sústredili na CHÚ a systémovú ochranu
 - ACC pôsobil ako predstupeň alebo testovacia platforma pre väčšie LIFE intervencie

Podprogram: Adaptácia na zmenu klímy

- Zameranie: prírode blízke opatrenia v sídlach, zelená infraštruktúra, zadržiavanie vody, eliminácia tepelných ostrovov
- Ucelenosť:
 - ACC realizoval pilotné riešenia v mestách, školách, komunitách
 - LIFE program financoval väčšie systémové projekty (napr. LIFE DELIVER, LIFE TreeCheck)

Spoločné prvky:

- Obe schémy podporovali:
 - spoluprácu so samosprávami, školami a neziskovým sektorom,
 - prípravu adaptačných plánov a zelených projektov,
 - aktivity bez nutnosti spolufinancovania (v prípade ACC výhodné pre menších prijímateľov).

PRV SR 2014 – 2022

PRV SR 2014 – 2022 obsahoval viacero opatrení, ktoré sú ucelené a doplnkové s programom ACC, najmä v oblasti krajinných úprav, ekosystémových služieb, zelenej infraštruktúry a biodiverzity.

Opatrenie 10 – AECM

- Zameranie: podpora udržateľného hospodárenia s priaznivým vplyvom na pôdu, vodu, krajinu a klímu
- Ucelenosť:
 - ACC doplnil cieľ AECM o nepoľnohospodárske prvky ako výsadba stromov, mokrade či adaptačné prvky v sídlach
 - AECM podporoval opatrenia na poľnohospodárskej pôde; ACC naopak v mestách a mimo pôdy LPIS

Opatrenie 7 – Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach

- Zameranie: zlepšovanie verejného priestoru vo vidieckych obciach vrátane výsadby zelene a obnovy verejných priestranstiev

- Ucelenosť:
 - ACC podporoval ekologické, prírode blízke riešenia (napr. dažďové záhrady, komunitné výsadby), ktoré mohli byť začlenené do širších investícií PRV
 - Väčšina PRV investícií bola infraštruktúrne zameraná, zatiaľ čo ACC prinášal inovačný zelený obsah
- Pridaná hodnota bez duplicity:
 - Žiadne z hodnotených projektov nevytvárali duplicitu s inými schémami financovania. Namiesto toho program vytváral komplementaritu – najmä v oblasti osvetových aktivít a menších zelených zásahov.
- Príklad: projekt Dropie realizovaný SAŽP ako prijímateľom, významne prispel k environmentálnemu vzdelávaniu a zvýšeniu klimatickej gramotnosti. Tento projekt nadviazal na dlhoročné aktivity SAŽP v oblasti EVVO, pričom obohatil ich obsah o klimatickú tému a preukázal potenciál replikácie v iných regiónoch.

Analýza miery internej ucelenosti programu ACC

Medzi realizovanými aktivitami programu ACC existuje vysoká miera internej ucelenosti. Aktivity sa vzájomne dopĺňali a vytvárali synergický účinok smerujúci k dosiahnutiu hlavných cieľov programu bez výskytu negatívnych vplyvov alebo duplicít.

Jedným z kľúčových prvkov bola aktivita „Obnova znehodnotených ekosystémov – mokradí“, ktorá priamo podporila dosiahnutie výsledku „Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových územiach“. Táto aktivita priniesla viditeľný ekologický prínos v podobe obnovenej výmery mokradí a rašelinísk. Hoci bola programovo definovaná ako adaptačné opatrenie, jej dopady presahujú aj do oblasti mitigácie – revitalizované mokrade prispievajú k zadržiavaniu uhlíka, regulácii miestnej mikroklimy a znižovaniu emisií skleníkových plynov. Napriek tomu, že redukcia CO₂ nebola v rámci programu kvantitatívne monitorovaná, z hľadiska funkčných ekologických procesov možno jej prínos považovať za relevantný.

Preddefinovaný projekt Dropie zároveň posilnil mieru internej ucelenosti programu v oblasti environmentálnej edukácie, participácie a biodiverzity. Projekt integroval prírode blízke opatrenia, ako výsadbu autochtónnych drevín, budovanie malých vodných prvkov (napr. mikrobiotopov, jazierok) a zavádzanie inovatívnych edukatívnych prvkov do práce s mládežou a verejnosťou. Tieto mikroopatrenia významne prispeli k zvýšeniu ekosystémovej stability lokality, vytvárali priaznivé podmienky pre druhovo bohaté spoločenstvá a posilňovali environmentálne povedomie obyvateľstva.

Všetky podporené aktivity v rámci programu spolu tematicky súviseli, boli geograficky a vecne zladené, a vytvárali logický celok bez duplicity alebo kontradikcie. Významnou pridanou hodnotou bolo aj prepájanie technických opatrení s osvetou, participáciou a priamym zapojením obyvateľov, čo posilnilo udržateľnosť a miestnu prijateľnosť intervencií.

7.6.4.2 Odpovede na evaluačné otázky

Aké boli synergie a prepojenia s inými intervenciami Správcu programu?

Program ACC bol nastavený tak, aby dopĺňal ďalšie stratégie a programy správcu programu, napr. opatrenia z OP KŽP, národné stratégie ako napr. Stratégia adaptácie

Slovenskej republiky na zmenu klímy, Envirostratégia 2030, Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025. Prijímateľom boli poskytované metodické podklady a odborná podpora, ktoré vychádzali zo skúseností MŽP SR so zavádzaním environmentálnych nástrojov na miestnej úrovni.

Program ACC reflektoval strategické priority MŽP SR (ako Správca programu) v oblasti adaptácie na zmenu klímy, mitigácie a zvyšovania povedomia. Synergia medzi jednotlivými výzvami v rámci programu (ACC01 až ACC05 a preddefinovaný projekt Dropie) bola vysoká, pričom jednotlivé typy opatrení sa dopĺňali a vytvárali tematický celok.

Ministerstvo ako gestor environmentálnej politiky koordinovalo výzvy tak, aby sa program neprekrýval so schémami iných rezortov a aby využil medzery v systéme podpory miestnych klimatických opatrení. Príkladom tejto synergie je:

- prepojenie výziev ACC01 a ACC02 (akčné plány miest na zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy) s výzvou ACC03 (školy) a ACC05 (komunikačné kampane), ktoré spoločne vytvorili základ pre širšiu klimatickú gramotnosť a podporu lokálnych partnerstiev,
- napojenie preddefinovaného projektu Dropie na školské a komunitné aktivity prostredníctvom environmentálnej výchovy a pilotných klimatických opatrení,
- vzájomná komplementarita medzi „mäkkými“ intervenciami (edukácia, plánovanie, kampane, spolupráca s partnermi) a „tvrdými“ opatreniami (zeleň, dažďové záhrady, obnova mokradí).

Správca programu umožnil žiadateľom jednoducho preukázať súlad projektov s národnými koncepciami (napr. Envirostratégia 2030, Stratégia adaptácie na zmenu klímy), čím sa posilnil obsahový rámec a zabránilo sa tematickému rozptýleniu projektov.

Výzvy programu tematicky nadväzovali na špecifické ciele OP KŽP, najmä v oblasti adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, revitalizácie krajiny a environmentálneho povedomia.

Okrem toho program ACC vytvoril výraznú synergiu s programom LIFE 2021 – 2027, najmä v oblasti obnovy ekosystémov a mokradí. Obe schémy prispievali k rovnakému strategickému cieľu – zvyšovaniu ekologickej stability a adaptácii na zmenu klímy – no zameriavali sa na odlišné cieľové skupiny, rozsah intervencií a typ podpory.

Z rozhovorov s prijímateľmi jednoznačne vyplynulo, že:

- program bol vnímaný ako vhodný nástroj na financovanie lokálnych projektov, ktoré nie je možné realizovať cez iné fondy,
- umožnil integrovaný prístup kombináciou mäkkých (vzdelávanie, plánovanie) a tvrdých (zeleň, dažďové záhrady) opatrení,
- prijímatelia aktívne prepájali výstupy z ACC s projektmi realizovanými v rámci OP KŽP, IROP alebo Plánu obnovy,
- jednotlivé aktivity programu boli v súlade s miestnymi akčnými plánmi i národnými stratégiami adaptácie.

Okrem výziev sa synergia týkala aj preddefinovaného projektu Dropie, ktorý prepájal vzdelávanie, environmentálne prvky a komunitné aktivity, a tým prispieval nielen k cieľom ACC, ale aj k dlhodobej stratégii environmentálnej výchovy koordinovanej rezortom.

Vytvoril program pridanú hodnotu, pričom nevznikla duplicita s inými obdobnými programami financovanými z iných verejných alebo medzinárodných zdrojov (mimo financovania z FM EHP a NFM)? Ak áno, ako?

Program ACC priniesol zreteľnú pridanú hodnotu do systému environmentálnych intervencií na Slovensku, a to predovšetkým tým, že:

1. Dopĺňoval schémy ako OP KŽP, IROP, PRV SR a Plán obnovy, ktoré často podporovali infraštruktúrne investície vo väčšom rozsahu, ale neumožňovali menším subjektom (napr. školám alebo menším mestám) realizovať kombinované mäkké a tvrdé opatrenia. ACC tak vyplnil medzeru v podpore komunitnej adaptácie.
2. Podporil pilotné a inovačné riešenia, ktoré iné programy zatiaľ nepokrývali (napr. integrované zelené riešenia v školských areáloch, miestne akčné plány s komunitným zapojením), čo ocenili samotní prijímatelia v rozhovoroch.
3. Nevytváral duplicitu, pretože sa zameriaval na subjekty a typy intervencií, ktoré boli mimo hlavného záberu iných verejných programov. Prijemcovia aktívne prepájali výstupy ACC s projektami z OP KŽP, IROP alebo Plánu obnovy, pričom program im umožnil prípravu podkladov, overenie konceptov a testovanie prístupov (tzv. pre-investičná fáza). S programom LIFE mal spoločné zameranie na obnovu mokradí, ale z posúdenia vyplynulo, že oba programy nevytvárali duplicitu. LIFE sa zameriava najmä na systematickú obnovu prírodných mokradí v chránených územiach, zatiaľ čo ACC04 program ACC vyplnil priestor mimo CHÚ, umožnil rýchlu lokálnu implementáciu, aplikáciu výskumu a zvýšil povedomie o význame mokradí aj v menej medializovaných lokalitách. Programy sa tak strategicky dopĺňali bez duplicitu, pričom ACC často pôsobil ako „inkubátor“ pre rozsiahlejšie zásahy v rámci LIFE.
4. Zvýšil viditeľnosť klimateckej agendy na miestnej úrovni, čo iné programy dosahovali len okrajovo alebo prostredníctvom veľkých systémových projektov (napr. LIFE). Program tak prispel k dlhodobej zmene správania a strategickému rámcu pre menších aktérov.

Príkladom prínosu je preddefinovaný projekt Dropie, ktorý bezprostredne nadviazal na dlhoročné skúsenosti SAŽP v oblasti environmentálnej výchovy a rozšíril ich o prvky klimateckej edukácie, čím vytvoril modelový príklad kombinácie biodiverzity, mitigácie a environmentálneho povedomia – bez kolízie s existujúcimi aktivitami iných donorských mechanizmov.

7.6.4.3 Zistenia a odporúčania

Z3: Program ACC bol obsahovo ucelený, výzvy boli zladené s cieľmi programu a neprekývali sa tematicky ani územne. Prepojenie výziev ACC01 a ACC02 (akčné plány miest na zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy) s výzvou ACC03 (školy) a ACC05 (komunikačné kampane), ktoré spoločne vytvorili základ pre širšiu klimateckú gramotnosť a podporu lokálnych partnerstiev. Vzájomná komplementarita medzi „mäkkými“ intervenciami (edukácia, plánovanie, kampane, spolupráca s partnermi) a „tvrdými“ opatreniami (zeleň, dažďové záhrady, obnova mokradí). Preddefinovaný projekt Dropie posilnil mieru vnútornej ucelenosti programu v oblasti environmentálnej edukácie, participácie a biodiverzity. Projekt integroval prírode blízke opatrenia ako výsadbu autochtónnych drevín, budovanie malých

vodných prvkov (napr. mikrobiotopov, jazierok) a zavádzanie inovatívnych edukatívnych prvkov do práce s mládežou a verejnosťou. Tieto mikroopatrenia významne prispeli k zvýšeniu ekosystémovej stability lokality, vytvárali priaznivé podmienky pre druhovo bohaté spoločenstvá a posilňovali environmentálne povedomie obyvateľstva. Program vytvoril priestor na medziodvetvovú spoluprácu, no chýbal systematický mechanizmus na vzájomné prepájanie projektov.

- Z4: Program ACC efektívne doplnil existujúce schémy podpory z programov EÚ, najmä v oblastiach, kde chýbala flexibilita alebo dostupnosť pre menších prijímateľov a v oblasti integrovaných projektov. Program ACC umožnil kombináciu viacerých typov aktivít v rámci jedného projektu, čo významne ocenili prijímatelia (mestá, školy, neziskové organizácie). Program ACC bol nastavený tak, aby dopĺňal ďalšie stratégie a programy správcu programu (napr. opatrenia z OP KŽP, národné stratégie, ako napr. Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, Envirostratégia 2030, Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025).

Odporúčania pre NKB a Správcu programu:

- 05: Podporiť horizontálne prepojenie prijímateľov – napr. vytvorením platforiem, kde sa môžu prepájať aktivity z rôznych výziev. Vytvoriť jednotnú databázu ukázkových opatrení a príkladov dobrej praxe.
- 06: Zvýšiť možnosti nadväzujúcich výziev pre úspešné projekty. Vysoká miera internej ucelenosti v ACC ukázala, že menšie pilotné riešenia si zaslúžia pokračovanie. Zaviesť hodnotiace kritérium pre nadväznosť projektov na existujúce plánovacie dokumenty na miestnej alebo regionálnej úrovni (napr. SECAP).
- 07: Zachovať a ďalej rozvíjať komplementárny dizajn voči iným programom EÚ, národným a EÚ stratégiám.
- 08: Využiť výsledky projektov v rámci programu ACC ako vstup pre tvorbu verejných politík, napr. pri aktualizácii Národného Akčného plánu pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy. Cieľom je posilniť spätnú väzbu medzi praktickými intervenciami a tvorbou verejných politík a zabezpečiť, aby sa úspešné riešenia (napr. obnova mokradí, adaptačné opatrenia v obciach, vzdelávacie kampane) zohľadnili v politickom plánovaní.

8 Celkové zhrnutie

Účelom evaluácie bolo poskytnúť riadiacim a implementačným štruktúram nezávislé a objektívne posúdenie implementácie a výsledkov 6 programov podporených z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a z Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014–2021.

Program Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca (CLT)

Hodnotenie relevantnosti komponentu súčasného umenia programu CLT potvrdilo jeho vysokú relevantnosť a súlad s aktuálnymi potrebami SR. Program aktívne reagoval na potreby zraniteľných skupín obyvateľov. Kľúčovým prvkom relevantnosti programu bola úspešná bilaterálna spolupráca s prispievateľskými štátmi. Vyhlásené výzvy zaznamenali vysoký záujem žiadateľov. Program si udržal svoju relevantnosť aj v kontexte nepredvídateľných externých faktorov ako pandémie COVID-19 a vojna na Ukrajine.

Komponent súčasného umenia programu CLT vykazoval veľmi vysokú ucelenosť s existujúcimi národnými schémami podpory kultúry. Program vhodne doplnil ponuku národných grantových schém, najmä Fondu na podporu umenia a Fondu na podporu národnostných menšín, ako aj program Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020. CLT na rozdiel od národných schém umožňoval realizáciu strategických projektov.

Program Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (LDI)

Program LDI bol vysoko relevantný vzhľadom na potreby cieľových skupín, najmä detí a mládeže v NRO, MRK a inštitúcií pôsobiacich v oblasti inkluzívneho vzdelávania, zamestnanosti a komunitného rozvoja. Intervenčná logika programu vychádzala z dôkladnej analýzy potrieb a bola v súlade s národnými prioritami a cieľmi, ako aj s cieľmi prispievateľského štátu. Program reagoval na aktuálne výzvy ako nízka dostupnosť komunitných služieb, vysoká nezamestnanosť, predčasné ukončovanie školskej dochádzky a potreba budovania miestnych kapacít. Hodnotenie potvrdilo správnu tematickú a geografickú orientáciu výziev (na MRK, resp. NRO).

Program LDI preukázal vysokú mieru účinnosti z pohľadu plánovaných výstupov a výsledkov. Väčšina kvantitatívnych cieľov programu bola splnená alebo prekročená. Kvalitatívna analýza poukazuje na významný pokrok v oblasti inklúzie, komunitnej spolupráce a vzájomného porozumenia v podporených komunitách. Mnohé projekty vytvorili nadštandardné partnerstvá medzi školami, samosprávami a komunitami a posilnili dôveru prostredníctvom spoločných aktivít. Hlavnými výzvami boli nerovnomerná kvalita výstupov v závislosti od kapacít prijímateľov a absencia dlhodobšieho monitoringu účinkov.

Program Domáce a rodovo podmienené násilie (DGV)

Interná a externá ucelenosť programu DGV bola zabezpečená do vysokej miery. Projekty sa obsahovo aj teritoriálne dopĺňali a vytvárali potrebné synergie, ktoré mali výrazne pozitívny efekt na dosahovanie plánovaných výsledkov programu. Program vytvoril jednoznačnú pridanú hodnotu v štyroch kľúčových oblastiach: obsahovom zameraní, procesnom nastavení, multiinštitucionálnej spolupráci a v obmedzenej miere v medzinárodnej spolupráci. Externá ucelenosť s projektmi financovanými z EŠIF bola zabezpečená bez vytvorenia nežiaducich duplicít – projekty z NFM predstavovali nadstavbu k projektom OP LZ a umožnili kontinuitu financovania služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti.

Zachovanie dosiahnutých výhod programu DGV je zabezpečené do vysokej miery v najbližších piatich rokoch. Prijímatelia dôsledne a opatrne plánovali projektové aktivity s ohľadom na udržateľnosť, pričom technické vybavenie, vzdelávacie materiály a osvetové kampane sú naďalej využívané. Najväčšou výzvou pre udržateľnosť je zachovanie kvalifikovaných odborníkov po skončení projektového financovania, čo súvisí s nedostatkom kvalifikovaných pracovníkov v menších regiónoch východného a stredného Slovenska. Systémové bariéry pre dlhodobú udržateľnosť spočívajú v nedostatočnom legislatívnom zastrešení oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia, neexistencii uceleného právneho rámca a nepredvídateľnom systéme financovania. Kľúčovým faktorom pre budúcu udržateľnosť bude transpozícia Smernice EÚ 2024/1385 o boji proti násilliu na ženách, ktorá môže priniesť systémové zmeny a stabilizáciu financovania.

Program Cezhraničná spolupráca/Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť (GGC)

Program GGC v programovom období 2014 – 2021 predstavoval komplexnú intervenciu zameranú na posilnenie integrity, transparentnosti, efektívnosti verejnej správy, justície, verejného obstarávania a cezhraničnej spolupráce. Jeho nastavenie vychádzalo z dôkladnej analýzy potrieb SR a reflektovalo strategické priority na národnej úrovni. Hodnotenie relevantnosti ukázalo, že program bol koncipovaný v úzkej väzbe na aktuálne výzvy a potreby cieľových skupín a dokázal flexibilne reagovať aj na nepredvídané okolnosti, ako bola pandémia COVID-19 či vojna na Ukrajine.

Účinnosť programu bola preukázaná naplnením alebo prekročením väčšiny cieľových hodnôt indikátorov. Realizované aktivity viedli k reálnym zmenám v podporených oblastiach, podporili vznik nových partnerstiev, transfer know-how a rozšírenie cieľových skupín. Analýza implementácie poukázala na niektoré systémové výzvy, predovšetkým fragmentáciu tém a vysokú administratívnu záťaž, ktoré limitovali potenciál synergických efektov a obmedzili zapojenie menších subjektov.

Program Rozvoj obchodu, inovácií a MSP (BIN)

Program BIN vhodne reagoval na kľúčové výzvy slovenského hospodárstva, najmä na potrebu zvýšenia výdavkov na výskum a vývoj a na demografické zmeny súvisiace so starnutím populácie. Bilaterálna spolupráca sa ukázala ako vysoko relevantná a úspešná dimenzia programu, ktorá priniesla kvalitné partnerstvá s inštitúciami z prispievateľských krajín. Hoci program nedokázal vyčerpať alokované zdroje, pri väčšine merateľných ukazovateľov boli stanovené cieľové hodnoty prekročené. Hodnotitelia dospeli k záveru, že nastavenie programu BIN nebolo optimálne – spojenie sektorov podnikania a vzdelávania prinieslo viac administratívnych komplikácií ako synergií, pričom relevantnosť vzdelávacieho komponentu bola relatívne nižšia.

Program BIN vykazoval zmiešané výsledky z hľadiska ucelenosti s inými intervenciami z verejných zdrojov. Hoci celkové nastavenie programu bolo unikátne vďaka kombinácii tém, čiastkovým duplicitám sa nevyhol. Boli identifikované duplicity s výzvami Operačného programu Integrovaná infraštruktúra (prioritná os 9 Podpora výskumu, vývoja a inovácií) a s programom Erasmus+. Napriek určitým duplicitám vytvoril program BIN štyri kľúčové dimenzie pridanej hodnoty: (i) kvantifikovateľné ekonomické prínosy vo forme zvýšených tržieb, ziskovosti a nových pracovných miest v podporených podnikoch, (ii) transfer know-how medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami, (iii) posilnenie slovenského

inovačného ekosystému a (iv) dlhodobé inštitucionálne väzby s prispievateľskými štátmi, pričom väčšina partnerstiev pokračuje aj v roku 2025

Program Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy (ACC)

Program demonštroval, že environmentálne intervencie s dobre nastavenými cieľmi možno zrealizovať účinne aj v zložitých územiach, pokiaľ sú prijímatelia odborne pripravení a opatrenia sú primerane nastavené. Celkovo možno konštatovať, že program ACC dosiahol svoje výstupy hospodárnym a včasným spôsobom. Flexibilné riadenie programu, kombinácia mäkkých a tvrdých opatrení a využitie existujúcich kapacít (napr. škôl) prispeli k jeho efektívnosti. Za slabšiu stránku možno označiť nedostatočné nastavenie CO₂ indikátora vzhľadom na prevažne adaptačný charakter opatrení, čo ovplyvnilo jeho naplnenie. Program predstavuje príklad dobrej praxe vo verejnom investovaní do adaptácie na zmenu klímy a osvedčenia.

Program ACC dosiahol vysokú mieru ucelenosti vo vzťahu k iným intervenciám v oblasti adaptácie na zmenu klímy, environmentálnej edukácie a osvedčenia a obnovy ekosystémov. Výsledky hodnotenia ukázali, že program bol systematicky navrhnutý ako doplnok k existujúcim programom EÚ, bez vzniku duplicít a s vysokou pridanou hodnotou pre cieľové skupiny. Z pohľadu externej ucelenosti, program ACC nadviazal na strategické priority SR, ako aj na špecifické ciele OP KŽP, IROP, PRV SR 2014 – 2022 a Plánu obnovy. Intervencie boli tematicky aj geograficky doplnkové, najmä v oblasti mestskej zelene, adaptácie, vzdelávania, osvedčenia a obnovy mokradí. ACC vyplnil medzeru v dostupných programoch EÚ najmä pre menších prijímateľov. Program ACC predstavuje modelový príklad, ako cielene a bez duplicity doplniť existujúce schémy o riešenia, ktoré majú potenciál dlhodobého vplyvu na komunitnú odolnosť, biodiverzitu a klimatickú edukáciu.

Odporúčania (všetky sú určené pre NKB a správcov programov)

Pre program CLT:

- 01: Na základe úspešnej implementácie komponentu súčasného umenia hodnotitelia odporúčajú zachovať jeho hlavné tematické rysy (budovanie publika, rozvoj kapacít prijímateľov, tematika menších a citlivých spoločenských tém, povinná spolupráca s partnermi z prispievateľských štátov) aj v ďalšom programovom období. Prípadné zmeny by sa mohli týkať dvoch oblastí súvisiacich s jeho implementáciou: (i) zvýšenie maximálnej výšky žiadaného grantu na úroveň, ktorá by kompenzovala nárast cien v uplynulých rokoch, a (ii) hľadanie spôsobov zníženia administratívnej záťaže na strane prijímateľa (napr. prostredníctvom paušálnych výdavkov a pomoci pri tvorbe dohôd o spolupráci s bilaterálnymi partnermi).
- 02: Podľa skúseností z programového obdobia 2014 – 2021 hodnotitelia odporúčajú zvýšiť mieru aktívneho zapojenia zraniteľných skupín do projektov, teda ako umelcov, tvorcov alebo realizátorov konkrétnych projektových aktivít. To je možné dosiahnuť napríklad bodovým zvýhodnením takýchto projektových žiadostí voči žiadostiam, ktoré so zraniteľnými skupinami pracujú len ako s publikom.
- 03: Vysoká absorpčná kapacita a narastajúce spoločenské a politické výzvy súvisiace so sektorom súčasného umenia na Slovensku vyžadujú podľa názoru hodnotiteľov významné navýšenie finančnej alokácie na podporu súčasného umenia zo zdrojov NFM/FM EHP v ďalšom období. Pre prispievateľské štáty to zároveň predstavuje príležitosť ešte viac zvýšiť relevantnosť programu a posilniť svoju rolu podporovateľa slobodnej a angažovanej umeleckej tvorby na Slovensku.

Pre program LDI:

- 01: V budúcich programoch zachovať a posilniť integrovaný a multisektorový prístup, ktorý prepája komunitnú prácu, vzdelávacie inštitúcie a samosprávu. Zároveň odporúčame zabezpečiť systematickú participáciu cieľových skupín, vrátane MRK a mládeže, do konzultácií a spoluvytvárania intervencií, čím sa zvýši ich zmyslupnosť, vlastníctvo a efektivita.
- 02: Pri nastavovaní výziev a hodnotiacich kritérií zabezpečiť explicitné zacielenie na MRK – napríklad prostredníctvom samostatných výziev, prioritizačných bodov pri hodnotení projektov alebo alokácií. Tým sa zvýši efektivita intervencií smerom k najzraniteľnejším skupinám a naplnia sa ciele inkluzívnych politík SR aj prispievateľských štátov.
- 03: V budúcich programových obdobiach systematicky posilniť podporu aktérov s preukázanou expertízou v práci s MRK a komunitami a zaviesť flexibilnejšie modely financovania a administratívneho riadenia projektov, čím sa zvýši kontinuita služieb a ich kvalita a využitie overených prístupov prijímateľov s preukázanými výsledkami.
- 04: Integrovať kvalitné výstupy a osvedčené postupy a inovácie, vrátane tých, ktoré vznikli mimo formálnych výsledkových rámcov, do strategických rámcov a politík na národnej a regionálnej úrovni. Tým sa zlepší zachytávanie zmien, ktoré nie sú viditeľné cez kvantitatívne ukazovatele, ale sú zásadné pre transformáciu komunitných vzťahov a inklúziu. Zaviesť systematický zber kvalitatívnych údajov (napr. zmeny postojov, psychosociálne dopady) a sledovať dlhodobé dopady (napr. zmena postojov, kvalita spolužitia, zapojenie MRK).

Pre program DGV:

- 01: V budúcnosti je potrebné zachovať synergiu medzi programovými oblasťami a ich intervenciami a ďalej ju vylepšovať. S cieľom podporiť politiku orientovanú na výsledky je podpora synergie medzi intervenciami v rámci jedného programu a medzi programami ešte významnejšia. Naďalej podporovať programy, ktoré majú obsahový presah na oblasť domáceho a rodovo podmieneného násillia a prispievajú k dosahovaniu cieľov Grantov EHP a Nórska (LDI – v časti zameranej na odstraňovanie chudoby a inklúziu Rómov a GGC – v časti dobrej správy vecí verejných), prípadne ich zlúčiť pri zachovaní značnej podpory pre oblasť domáceho a rodovo podmieneného násillia.
- 02: Toto prepojenie by však nemalo mať za následok zníženie počtu intervencií, ale skôr naopak – ich rozšírenie, ako aj rozšírenie cieľových skupín s potrebou zvýšenia povedomia pre rodovú problematiku. Je rovnako potrebné rozšíriť cieľové skupiny a zapojiť v oveľa väčšej miere mužov, prípadne manželské páry, zamestnancov a poslancov samospráv, a ďalšie skupiny a tomu prispôbiť aj rozsah intervencií. Rodinné stereotypy sa dajú efektívne prekonávať jedine tak, že oba rody budú súbežne scitlivované v tejto problematike.
- 03: Naďalej obsahové zameranie nastaviť tak, aby boli implementované projekty komplementárne k aktivitám financovaným z iných mechanizmov vrátane štátneho rozpočtu a fondov EÚ. Explicitne túto komplementaritu s EÚ a národnými programami a stratégiami identifikovať v programovej dohode a vo výzvach, pričom je nevyhnutné dať dôraz na súlad zamerania programu s plánovanou transpozíciou Smernice

Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu.

- 04: Pre budúcnosť je potrebné zaviesť pravidelnú komunikáciu medzi rôznymi prispievateľmi, ktorí podporujú rodovú rovnosť, nediskrimináciu a riešenia v súvislosti rodovo-podmieneným násilím, napríklad prostredníctvom platformy prispievateľov s cieľom koordinovať podporu tak, aby sa zvýšila synergia týchto podpôr a eliminovala sa zbytočná duplicita.
- 05: Naďalej podporovať multiništitucionálnu spoluprácu ako povinný prvok pri implementácii projektu a naopak zväziť povinnosť organizovať otváraciu a záverečnú konferenciu pre projekty implementované cez schému malých grantov pri programe DGV. Za úvahu stojí buď zmena tejto aktivity na nepovinnú (voliteľnú) aktivitu; alebo na jej modifikáciu – využitie online platforiem alebo hybridných formátov; prípadne konanie povinnej otváracjej konferencie a spoločnej záverečnej konferencie; či umožniť prijímateľom predstaviť výsledky projektu v rámci svojich iných individuálnych aktivít, na ktorých organizácie prezentujú všetky svoje aktivity realizované za daný rok, prípadne zaviesť centrálny plánovací kalendár takýchto podujatí – spoločné plánovanie otváracích a záverečných konferencií v prípade zachovania povinnosti tohto typu aktivít.
- 06: Výraznejšie posilniť možnosti spolupráce s nórskeym partnerom prostredníctvom sieťovania organizácií aktívnych v oblasti domáceho a rodovo podmieneného násillia, napr. cez intenzívnejšie organizovanie tzv. matchmaking podujatí (online/osobne) alebo cez tzv. reverse matching – online platforma, na ktorej by boli údaje na jednej strane o nórskeych organizáciách s krátkym popisom svojej činnosti a obsahového zamerania s informáciou o dostupnosti pre partnerstvo v projekte NFM (prípadne aj predpokladanej kapacite, ktorú môže na projekt uvoľniť) a jazykové možnosti, a tiež rovnaký krátky popis k slovenskej organizácii o jej činnosti a plánovanom projektovom zámere, o jazykových a kapacitných možnostiach + kontaktné informácie. Alternatívou môže byť aktualizácia, sfunkčnenie a zatriaktivnenie už existujúcej databázy určenej na hľadanie partnerov v rámci grantov EHP a Nórska v súlade s vyššie uvedeným. Pre podporu rozvoja bilaterálnych vzťahov s nórskeymi partnermi je potrebné viac propagovať program v podmienkach Nórskeho kráľovstva, prípadne možnosť vyhľadávania partnerov aj v iných krajinách EHP. Medzinárodná spolupráca v podporených projektoch pomôže znásobiť pridanú hodnotu a vytvoriť ju v nových oblastiach problematiky rodovej rovnosti.
- 07: Podporovať iniciatívy smerujúce k legislatívnym a systémovým zmenám, vrátane zavedenia konzistentného a predvídateľného systému financovania služieb poskytovaných pre ženy zažívajúce násillie, a ďalej podporovať KMC a posilnenie jeho postavenia v rámci systému pomoci ženám zažívajúcim násillie.
- 08: Podporou špecifických aktivít prispievať k transpozícii Smernice Rady EÚ, konkrétne prostredníctvom podpory výskumnej činnosti (napr. pri príprave metodík či akčných plánov alebo odporúčaní pre legislatívu) alebo priamou realizáciou projektov, ktoré sú v súlade s jej cieľmi (napr. pilotný program na vytvorenie centra pre sexuálne viktimizované osoby SAC cez preddefinovaný projekt).
- 09: Naďalej ponechať široké obsahové zameranie výziev, aby mohli prijímatelia realizovať aj aktivity zamerané na ženy zažívajúce špecifické druhy násillia (sexuálne, ekonomické, psychické, a pod.) a na rôzne špecifické cieľové skupiny, resp. skupiny so

špecifickými potrebami (napr. MRK, osoby so závislosťou, izolované ženy, mladé ženy a dievčatá, osoby s rôznym typom znevýhodnenia, migrantky, atď.), vrátane páchatel'ov. V rámci absorpčnej kapacity je nutné zohľadniť, že nie všetky organizácie pracujú s týmito špecifickými cieľovými skupinami (napr. MRK, osoby so závislosťami) a bolo by neúčelné a nevhodné obmedziť ich možnosť zapojiť sa do výziev v oblasti DGV, preto sa neodporúča zúženie oprávnených aktivít vo výzvach iba na konkrétne vyššie uvedené cieľové skupiny. V nadchádzajúcom programovom období hodnotitelia neodporúčajú ani vyhlasovať výzvu úzko špecifikovanú iba na prácu s páchatel'mi. Zároveň je však vhodné ponechať možnosť zamerať sa na prácu s páchatel'om ako súčasť oprávnených aktivít v široko koncipovaných výzvach programu DGV. Na zváženie hodnotiteľa dávajú vykonanie hĺbkovej analýzy potrieb a rizík a tiež analýzy absorpčnej kapacity oprávnených žiadateľ'ov v oblasti práce s páchatel'mi (najmä potenciálnymi, ktorí sami svoje správanie identifikujú ako rizikové), napr. ako súčasť aktivít v rámci preddefinovaného projektu.

- 010: Keďže ide o organizácie neziskového sektora, externé zdroje pre financovanie doterajších a nových aktivít a udržanie výhod v tejto oblasti, sú nevyhnutné. Preto sa odporúča NFM pokračovať v podpore povedomia pre rodovú rovnosť aktivitami, ktoré využijú už vytvorené výsledky v oblasti rodovej rovnosti, zapoja organizácie a ich už oslovené cieľové skupiny a pomôžu rozšíriť tieto výsledky v ďalších skupinách študentov, žiakov, učiteľ'ov, odborníkov, ale tiež v nových cieľových skupinách ako sú dospelí muži, manželské páry, zamestnanci a poslanci samospráv.
- 011: V budúcnosti je pre udržanie dosiahnutých výhod nevyhnutné zabezpečiť finančné, sociálne a inštitucionálne kapacity. Finančné kapacity predstavujú najmä príspevky/granty od rôznych poskytovateľ'ov verejného a súkromného sektora. V oblasti sociálnych kapacít bude potrebné zhodnotiť investície do budovania povedomia v oblasti rodovej rovnosti z projektov financovaných z NFM v podobe zmenených postojov a zvýšeného povedomia cieľových skupín oslovených aktivitami projektov ako žiakov, študentov, učiteľ'ov, odborníkov, ženy a deti z MRK, ale aj oslovenú širokú verejnosť, a umožniť im šírenie získaných poznatkov prostredníctvom pokračujúcich aktivít alebo aktivít a projektov, ktoré si samy budú pripravovať a realizovať. V oblasti inštitucionálnych kapacít je treba podporiť spoluprácu a komunikáciu medzi podporenými organizáciami, ich cieľovými skupinami s dosiaľ nepodporenými aktérmi v oblasti rodovej rovnosti a vytvoriť platformu pre výmenu informácií, skúseností a príkladov dobrej praxe, či prípravu nových aktivít a projektov

Pre program GGC:

- 01: Zachovať a ďalej rozvíjať flexibilitu programového riadenia (– udržať možnosť rýchlych úprav harmonogramov a aktivít, zaviesť systém pravidelného hodnotenia potrieb a možností úprav programu.
- 02: Pri nastavovaní budúcich programov naďalej zabezpečovať súlad s aktuálnymi národnými a európskymi stratégiami – vyžadovať preukázanie väzby na strategické dokumenty v každej výzve, monitorovať súlad počas implementácie.
- 03: Naďalej rozvíjať bilaterálne a medzinárodné partnerstvá – podporovať spoločné projekty, výmenné stáže a školenia s partnermi z Nórska, OECD a UA, vytvoriť platformu pre dlhodobú spoluprácu.

- 04: Pri nastavovaní ďalších programových období eliminovať fragmentáciu programu – zamerať sa na menší počet tematických oblastí, podporovať vznik tematických klastrov a spoločné plánovanie výstupov.
- 05: Prehodnotiť dizajn a nastavenie grantových schém – prispôbiť procesy menším subjektom, poskytovať metodickú podporu a mentoring, testovať nové schémy s pilotnými skupinami.
- 06: Znížiť administratívnu a procesnú náročnosť programu – digitalizovať procesy, zaviesť vzorové dokumenty, zjednodušiť reporting, zriadiť helpdesk pre menšie subjekty.
- 07: Realizovať ciele informačné a motivačné kampane – organizovať workshopy a webináre pre nové a malé subjekty, pripravovať prehľadné informačné materiály.
- 08: Pravidelne analyzovať spätnú väzbu od neúspešných a nezapojených žiadateľov – získavať spätnú väzbu cez dotazníky, fokusové skupiny, upravovať podmienky programu na základe zistení.
- 09: Posilniť koordináciu medzi projektmi, vytvárať tematické klastre a podporovať zdieľanie výstupov a synergií. Odporúčanie smeruje k systematickému prepojeniu projektov v rámci programu GGC, aby sa minimalizovala duplicita výstupov a maximalizoval multiplikačný efekt. Navrhujeme vytvoriť centrálnu online platformu na zdieľanie metodík, výstupov a príkladov dobrej praxe, organizovať pravidelné tematické workshopy a sieťovacie podujatia pre prijímateľov a partnerov, a zaviesť povinné medzi-projektové konzultácie pri príprave nových projektov. Tematické klastre by mali byť zamerané na hlavné oblasti programu (integrita, justícia, verejné obstarávanie, cezhraničná spolupráca) a umožniť spoločné plánovanie výstupov, spoločné hodnotenie dopadov a koordinované šírenie inovácií. Takýto prístup zvýši efektívnosť využitia zdrojov, podporí transfer know-how a prispeje k dlhodobej udržateľnosti výsledkov.
- 010: Pokračovať v podpore inovatívnych a systémových riešení v oblasti integrity, transparentnosti a cezhraničnej spolupráce. Odporúčame, aby budúce výzvy a projektové schémy explicitne zvýhodňovali návrhy, ktoré prinášajú inovatívne prístupy (napr. digitálne nástroje, behaviorálne intervencie, nové formy participácie) a systémové riešenia s potenciálom dlhodobého dopadu. Podpora by mala zahŕňať pilotné projekty, experimentálne aktivity a šírenie osvedčených postupov medzi prijímateľmi. Dôležité je tiež zabezpečiť, aby boli inovatívne riešenia testované v praxi a ich výsledky systematicky vyhodnocované a šírené v rámci celého programu. Správca programu by mal vytvoriť mechanizmus na identifikáciu a šírenie inovácií, napríklad formou každoročnej súťaže alebo katalógu inovatívnych výstupov.
- 011: Posilniť transfer znalostí a skúseností medzi projektovými partnermi vrátane ďalšieho rozvoja bilaterálnych a multilaterálnych partnerstiev. Navrhujeme rozšíriť možnosti výmenných stáží, spoločných tréningov, študijných ciest a odborných workshopov medzi slovenskými, ukrajinskými a prispievateľskými partnermi. Odporúčame vytvoriť sieť expertov a platformu pre zdieľanie know-how, kde by sa pravidelne prezentovali výsledky projektov, diskutovali výzvy a hľadali spoločné riešenia. Správca programu by mal podporovať aj vznik nových bilaterálnych a multilaterálnych partnerstiev, napríklad prostredníctvom matchmakingových podujatí, a zabezpečiť, aby bol transfer

znalostí povinnou súčasťou projektových aktivít. Pravidelné hodnotenie kvality a efektívnosti partnerstiev by malo byť súčasťou monitoringu programu.

- 012: Udržať a rozvíjať flexibilitu riadenia programu, podporovať digitálne nástroje a online formy spolupráce. Odporúčame formalizovať možnosť rýchlych úprav projektov, rozpočtov a harmonogramov v reakcii na meniace sa podmienky (napr. krízy, legislatívne zmeny). Správca programu by mal zaviesť, rozvíjať a pravidelne aktualizovať digitálne nástroje (IT systém, napr. eGrant), zlepšovať ich užívateľskú prívetivosť a funkcionality (napr. automatizované notifikácie, prehľadné šablóny, online reporting). Online formy spolupráce (virtuálne pracovné skupiny, webináre, online konzultácie) by mali byť štandardnou súčasťou implementácie, čím sa zvýši dostupnosť a efektívnosť riadenia programu.
- 013: Systematicky monitorovať využitie získaných znalostí v praxi a podporovať spätnú väzbu od zapojených subjektov. Navrhujeme zaviesť pravidelné dotazníky a hodnotiace workshopy pre prijímateľov a cieľové skupiny, kde budú prezentovať príklady využitia výsledkov v praxi. Povinnosť reportovať konkrétne príklady aplikácie výstupov by mala byť súčasťou záverečných správ projektov. Správca programu by mal vytvoriť mechanizmus na systematické vyhodnocovanie spätnej väzby a jej využívanie pri nastavovaní nových výziev a úpravách implementačných pravidiel. Dôležité je tiež podporovať zverejňovanie príkladov dobrej praxe a úspešných príbehov, ktoré môžu motivovať ďalších prijímateľov.
- 014: Posilniť budovanie kapacít partnerských inštitúcií, najmä v zahraničí (UA), prostredníctvom cielej technickej asistencie a výmeny skúseností. Odporúčame organizovať technické misie, školenia na mieru, mentoring a spoločné plánovanie ďalších projektov s dôrazom na potreby ukrajinských partnerov. Dôležité je podporovať transfer know-how, výmenu expertov a dlhodobé partnerstvá, ktoré posilnia kapacity inštitúcií na UA a prispievajú k udržateľnosti výsledkov. Správca programu by mal vytvoriť systém na identifikáciu potrieb partnerských inštitúcií a pravidelne vyhodnocovať efektívnosť technickej asistencie.

Pre program BIN:

- 01: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné (i) oddeliť podporu podnikateľského sektora od vzdelávacieho sektora do samostatných programov s prispôbenými podmienkami, kritériami a procesmi, (ii) zjednodušiť kombináciu FM EHP a NFM umožnením flexibilnejšieho využitia oboch mechanizmov v rámci jednej výzvy, a (iii) znížiť administratívnu náročnosť implementácie programu.
- 02: V prípade pokračovania podobného programu je vhodné zachovať dôraz na potreby špecifických znevýhodnených skupín.
- 03: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné (i) čo najskôr spustiť realizáciu programu a (ii) významne zvýšiť mieru zapojenia partnerov z prispievateľských štátov v podnikateľskom sektore.
- 04: V prípade pokračovania podobného programu je potrebné eliminovať duplicity s programami EŠIF. To je možné dosiahnuť posilnením unikátnych aspektov, ktoré FM EHP a Nórsky FM ponúkajú – napríklad povinným zapojením partnerov z prispievateľských krajín.

Pre program ACC:

- 01: Zachovať kombinovaný model podpory (integrované projekty), ktorý spája mäkké a tvrdé opatrenia (technické riešenia s informačnými a komunitnými aktivitami). Zachovať flexibilný a výsledkovo orientovaný model riadenia, zväžiť zavedenie zjednodušeného vykazovania výdavkov, znížiť administratívnu náročnosť pre malé projekty (školy), posilniť odbornú podporu pre žiadateľov už vo fáze prípravy žiadostí.
- 02: Zaviesť výpočet jednotkových nákladov (napr. EUR/osoba, EUR/kampaň, EUR/opatrenie) ako povinnú súčasť správ projektov, čo zjednoduší priebežné hodnotenie hospodárnosti.
- 03: Zachovať podporu obnovy ekosystémov ako nosný prvok pre mitigačné a adaptačné opatrenia v krajine, s dôrazom na nízke náklady a vysoký verejný úžitok.
- 04: Zhodnotiť realistickosť nastavovania cieľov v oblasti znižovania emisií CO₂ v budúcich programoch zameraných mitigačné a aj adaptačné opatrenia.
- 05: Podporiť horizontálne prepojenie prijímateľov – napr. vytvorením platforiem, kde sa môžu prepájať aktivity z rôznych výziev. Vytvoriť jednotnú databázu ukážkových opatrení a príkladov dobrej praxe.
- 06: Zvýšiť možnosti nadväzujúcich výziev pre úspešné projekty. Vysoká miera internej ucelenosti v ACC ukázala, že menšie pilotné riešenia si zaslúžia pokračovanie. Zaviesť hodnotiace kritérium pre nadväznosť projektov na existujúce plánovacie dokumenty na miestnej alebo regionálnej úrovni (napr. SECAP).
- 07: Zachovať a ďalej rozvíjať komplementárny dizajn voči iným programom EÚ, národným a EÚ stratégiám.
- 08: Využiť výsledky projektov v rámci programu ACC ako vstup pre tvorbu verejných politík, napr. pri aktualizácii Národného Akčného plánu pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy. Cieľom je posilniť spätnú väzbu medzi praktickými intervenciami a tvorbou verejných politík a zabezpečiť, aby sa úspešné riešenia (napr. obnova mokradí, adaptačné opatrenia v obciach, vzdelávacie kampane) zohľadnili v politickom plánovaní.

9 Bibliografia

9.1 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu CLT

- Programme Concept Note, EEA Financial Mechanism 2014 – 2021, Cultural Entrepreneurship, Cultural Heritage and Cultural Cooperation
- Programová dohoda medzi Výborom pre finančný mechanizmus založeným Islandom, Lichtenštajnskom a Nórskom a Úradom vlády SR o financovaní Programu „Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca “ a jej dodatky
- Annual Programme Reports FM14-21 Slovakia: SK-CULTURE Cultural Entrepreneurship, Cultural Heritage and Cultural Cooperation, 2019 – 2023
- Final Programme Report FM14-21 Slovakia: Cultural Entrepreneurship, Cultural Heritage and Cultural Cooperation
- Výzvy, zoznamy schválených projektov a ďalšie informácie dostupné na stránkach eeagrants.sk
- Žiadosti o grant, stav plnenia ukazovateľov a kontaktné údaje zvolenej vzorky projektov

9.2 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu LDI

- Nariadenie o implementácii Finančného mechanizmu EHP 2014 – 2021 ([Regulation on the implementation of the EEA Financial Mechanism 2014-2021](#)) a Nariadenie o implementácii Nórskeho finančného mechanizmu 2014 – 2021 ([Regulation on the implementation of the Norwegian Financial Mechanism 2014-2021](#)), ďalej spoločne označované ako „Nariadenia o implementácii finančných mechanizmov“ v znení neskorších zmien
- Príručky vydané prispievateľským štátom a usmernenia vydané Úradom pre finančný mechanizmus:
 - Finančná príručka ([Financial Guidance](#))
 - Usmernenie k výsledkom ([Results Guideline](#))
 - Príručka pre indikátory ([Core indicators guidance](#))
 - Príručka pre vykazovanie výsledkov ([Result Reporting Guide](#))
- Memorandum o porozumení pri implementácii Nórskeho finančného mechanizmu 2014 – 2021 v znení neskorších zmien
- Systém financovania a finančného riadenia Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu na programové obdobie 2014 – 2021 v znení neskorších zmien
- Systém riadenia Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu na programové obdobie 2014 – 2021 v znení neskorších zmien
- Programová dohoda o financovaní Programu „Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (Programme Agreement for the financing of the Programme “Local

development, poverty reduction and Roma inclusion“) účinná od 15. 11. 2019 v znení neskorších dodatkov

- Usmernenia vydané Národným kontaktným bodom
- Usmernenia vydané Správcom programu
- Schéma štátnej pomoci
- Concept Note programu
- Znenie výziev vyhlásených SP
- Žiadosti o projekt predkladané vo výzvach
- Rozhodnutie o žiadostiach predložených v rámci výzvy v znení neskorších dodatkov
- Databáza výsledkových a výstupových ukazovateľov programu
- Priebežné správy o projekte
- Závěrečná správa programu
- Ďalšie dokumenty, ktoré sú k dispozícii na webovom sídle Úradu pre finančný mechanizmus <https://eeagrants.org/about-us/legal-framework>, Národného kontaktného bodu www.eeagrants.sk a www.norwaygrants.sk, správcov programov <http://www.vyskumnaagentura.sk/sk/granty-ehp-a-norska-sk> a <https://www.minzp.sk/eea/>

9.3 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu DGV

- Akoby násilie s tým nič nemalo, IPVPR – KMC, 2024
- Akú ochranu a podporu garantuje súčasný systém ženám zažívajúcim násilie a ich deťom? Správa o stave systému ochrany, pomoci a podpory, Fenestra a OZ Hana, 2023
- Programme Concept Note Norwegian Financial Mechanism 2014 – 2021 DGV
- Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu, 2011
- Integrovaná pomoc v prípadoch sexuálnej viktimizácie – význam a východiská, KMC, 2024
- Monitoring dostupnosti a kvality podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, KMC, 2023
- Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násillia na ženách na roky 2014 – 2019, MPSVaR SR
- Programová dohoda medzi Ministerstvom zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva a Úradom SR o financovaní Programu „Domáce a rodovo podmienené násilie“ + dodatky
- Regulation on the implementation of the Norwegian Financial Mechanism 2014 – 2021

- Results Guideline Rules and Guidance on how to design, monitor and evaluate programmes, manage risks, and report on results, Updated March 2021
- Shelters and intimate partner and domestic violence support services: arenas for help, interventions, and empowerment? Joint report from Norway and Slovakia, KMC, 2024
- Smernica EP a RADY EÚ 2024/1 385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu
- Výročné správy Programu DGV (Annual Programme Report FM14-21 Slovakia SK_DOMESTIC Domestic and Gender-based Violence) za roky 2019 – 2023
- Výskum rodovo podmieneného násillia na ženách 2023: základné zistenia, IPVPR, 2023
- Výzvy, projekty, projektové zmluvy a informácie k NFM a Programu DGV dostupné na oficiálnom webe www.eeagrants.sk
- Zákon č. 274/2017 Z. z. Zákon o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov
- Záverečná správa Programu DGV (Final Programme Report FM14-21 Slovakia Domestic and Gender-based Violence), 2024
- Dokumenty od Správcu programu:
- zoznam projektov a kontaktných údajov,
- projektová dokumentácia: posledná priebežná správa o projekte ku každému uskutočnenému projektu v Programme DGV

9.4 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu GGC

- PROGRAMME CONCEPT NOTE Programme: Cross-border Cooperation/Good Governance, Accountable Institutions, Transparency
- Programová dohoda o financovaní Programu „Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť/Cezhraničná spolupráca“ (Programme Agreement for the financing of the Programme “Cross-border Cooperation/Good governance, Accountable Institutions, Transparency”) účinná od 24. 11. 2018 v znení neskorších dodatkov
- Protikorupčná stratégia Slovenskej republiky na roky 2019 – 2023
- Stratégia rozvoja verejného obstarávania Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025
- Národný program reforiem Slovenskej republiky 2021
- Akčný plán boja proti korupcii Slovenskej republiky na roky 2019 – 2023

- Reforma justície Slovenskej republiky – Koncepcia modernizácie justície (Ministerstvo spravodlivosti SR)
- OECD Public Integrity Review: Slovak Republic 2019
- OECD Integrity Review of Public Procurement in Slovakia 2017
- OECD Review of the Slovak Government's Integrity and Anti-corruption Reforms 2020
- Transparency International Corruption Perceptions Index 2016
- Transparency International Corruption Perceptions Index 2019
- World Justice Project Rule of Law Index 2020
- Štatistiky Úradu pre verejné obstarávanie Slovenskej republiky za rok 2015
- Analýza verejného obstarávania – Úrad pre verejné obstarávanie SR (2015)
- Prieskum integrity vo verejnej správe, OECD a Úrad vlády SR (2018, 2021)
- Prieskum spokojnosti s justičným systémom, Ministerstvo spravodlivosti SR (2019)
- Závěrečné a priebežné správy projektov GGCPP001, GGCPP002, GGCPP003, GGCPP004, GGC01005, GGC01006, GGC01007, GGC01008, GGC01009
- PSP jednotlivých projektov programu GGC
- Norwegian Financial Mechanism 2014 – 2021: Programme Agreement between the Financial Mechanism Committee and Slovakia for the Programme „Good Governance and Cross-border Cooperation“
- Bilateral Cooperation Initiatives – Reports and Guidelines (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, FMO)
- Správy a odporúčania prispievateľských partnerov (Nórsky Barentsov sekretariát, OECD, Úrad pre finančný mechanizmus – FMO)
- Príručky pre prijímateľov programu GGC (MIRRI SR)
- Manuály a metodiky vypracované v rámci projektov (napr. „Metodika zavádzania etických kódexov vo verejnej správe“, „Príručka pre implementáciu MEAT kritérií vo verejnom obstarávaní“)
- Závěrečné hodnotiace správy a monitoringové hodnotenia programu GGC

9.5 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu BIN

- Programme Concept Note, EEA & Norwegian Financial Mechanisms 2014 – 2021, Business Development, Innovation and SME's
- Programová Dohoda medzi Úradom pre finančný mechanizmus a Ministerstvom zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva a Úradom vlády Slovenskej republiky o financovaní Programu „Rozvoj obchodu, inovácií a MSP“ a jej dodatky
- Dohoda o implementácii programu č. 1294/2019 uzatvorená medzi Úradom vlády Slovenskej republiky a Výskumnou agentúrou

- Annual Programme Reports FM14-21 Slovakia: SK-INNOVATION Business Development, Innovation and SMEs, 2020 – 2023
- Final Programme Report FM14-21 Slovakia: SK-INNOVATION Business Development, Innovation and SMEs
- Výzvy, zoznamy schválených projektov a ďalšie informácie dostupné na stránkach eeagrants.sk a vyskumnaagentura.sk
- Žiadosti o grant, stav plnenia ukazovateľov a kontaktné údaje zvolenej vzorky projektov

9.6 Zoznam použitých informačných zdrojov pre evaluáciu ACC

- Usmernenie k výsledkom ([Results Guideline](#))
- Príručka pre indikátory ([Core indicators guidance](#))
- Programme concept note – Programme: Climate Change Mitigation and Adaptation
- [Programová dohoda](#) o financovaní Programu „Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy“
- Webové sídlo Správcu programu <https://www.minzp.sk/eea/>.
- Závěrečné správy projektov z výziev ACC01 až ACC05 a preddefinovaného projektu Dropie Závěrečná správa programu ACC
- Zápis z 10 kvalitatívnych rozhovorov s prijímateľmi (mestá, školy, neziskové organizácie) a správcom programu
- Databáza LIFE projektov <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/search/documents>
- EEA Databáza <https://eeagrants.org/archive/2014-2021/projects>
- JRC technická správa: Costs of restoration measures in the EU based on an assessment of LIFE projects https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC97635/lb-na-27494-en-n.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Journal of Environmental Management: Cost effectiveness of nutrient retention in constructed wetlands at a landscape level https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479722018989?utm_source=chatgpt.com

10 Prílohy

10.1 Zoznam pohovorov

10.1.1 Riadiace štruktúry programu

- Financial Mechanism Office (Brusel), Lina Marcinkute, 15 May 2025
- Royal Norwegian Embassy in Vienna, Hana Tasler Goldschmidtova, 20. 6. 2025 (odpovede boli zaslané písomnou formou)
- MIRRI SR (Národný kontaktný bod), Jaroslav Mojžiš, 21. 5. 2025

10.1.2 Program CLT

- MIRRI SR (Správca programu CLT), Natália Joklová a Natália Ďurková, 12. 5. 2025
- Post Bellum SK, Sandra Polovková, CLT03037, 2. 6. 2025
- Divadlo Pôtoň, Monika Desat-Škojcová, CLT02023, 25. 5. 2025
- Slovenská technická univerzita, Pavel Gregor, CLT02015, 25. 5. 2025
- Východoslovenská galéria, Dorota Kenderová a Valér Bakajsa, CLT03041, 23. 5. 2025
- OZ Žudro, Jana Belišová a Mária Hejtmánková, CLT02017, 26. 5. 2025

10.1.3 Program LDI

- Správca programu, Mgr. Jitka Humeník Dvořáková, MIRRI, Bratislava, 7. 5. 2025
- Národný inštitút vzdelávania a mládeže (NIVAM), PaedDr. Gyöngyi Ledneczka, PhD; PhDr. Jozef Facuna, PhD., projektový manažér, NIVAM, Bratislava, 9. 6. 2025
- Obnovme Gemer, n. o., Katarína Smatanová predsedníčka správnej rady, online, 11. 6. 2025
- Agentúra práce BBSK, n. o., Michaela Mudroňová, štatutár, online, 11.6.2025
- Združenie mladých Rómov, n. o., BB, p. Vozár, online, 11. 6. 2025
- Centrum komunitného organizovania, n. o., BB/Zvolen, p. Maroš Chmelík, výkonný riaditeľ, Senec, 11. 6. 2025
- Hornozemplínska knižnica, Vranov nad Topľou (SK), Mgr. Danko Molčanová, riaditeľka; pani projektová manažérka, online, 12. 6. 2025
- Mesto Snina, Katarína Kapráľová, projektová manažérka, MFC Snina, 16. 6. 2025
- Mesto Svidník, Mgr. Marcela Ivančová, primátorka; Ing. Dana Jachymovičová, PhD., projektový manažér, MFC Svidník, 16. 6. 2025
- Obecný úrad Zborov, Jaroslav Slovík, projektový manažér, Obecný úrad Zborov, 16. 6. 2025
- Asociácia pre kultúru a vzdelávanie (ACEC), SnV, Tomáš Ondačka, projektový manažér; Lucia Katreničová, regionálna koordinátorka, KC Spišská Nová Ves, 17. 6. 2025

- Obec Prakovce, Mgr. Viera Jančíková, zástupca starostu obce; pani projektová manažérka, MFC Prakovce, 17. 6. 2025
- Mesto Moldava nad Bodvou, Sylvia Strámová, riaditeľka MFC a bývalá projektová manažérka projektu, online, 17. 6. 2025

10.1.4 Program DGV

- Správca programu - MIRRI SR, Jitka Dvořáková, osobne - MIRRI SR, 5. 5. 2025
- Aliancia žien Slovenska, Katarína Farkašová, online, 22. 5. 2025
- Budúcnosť, n. o., Ľuba Pavelová, osobne - sídlo Budúcnosť, n. o., 21. 5. 2025
- TENENET, o. z., Petra Olšanská, online, 20. 5. 2025
- Fenestra, Dušana Karlovská, online, 20. 5. 2025
- ALEJ poradenské centrum BA, Dáša Malíková, online, 22. 5. 2025
- Žena v tiesni, Tatiana Brnová, online, 16. 5. 2025
- LUNA, n. o., Hana Štrbová, osobne - sídlo LUNA, n. o., 23. 5. 2025
- Centrum slniečko, n. o., Simona Nagy, online, 22. 5. 2025
- Centrum sociálnych služieb KA, Anna Surovcová, online, 27. 5. 2025
- Inštitút pre výskum práce a rodiny - (Koordináčno-metodické centrum pre prevenciu násillia na ženách), Barbora Burajová, online, 19. 5. 2025
- Rada Európy - IPO DGV, Jenna Shearer Demir, online, 10. 6. 2025

10.1.5 Program GGC

- MIRRI SR, Natália Joklová; Jitka Dvořáková, 28. 4. 2025
- Ministerstvo vnútra SR, Martin Tolla; Milada Bucseková, online, 13. 6. 2025
- Združenie miest a obcí Slovenska, Zuzana Špačeková; Daniela Minárová, 12. 6. 2025
- Mesto Košice, Terézia Vysocká; Daniela Hudáková, 11. 6. 2025
- Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n. o., Lenka Krištofová, 10. 6. 2025
- Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Ondrej Mital'; Eliška Zásadová, 11. 6. 2025
- Ministerstvo spravodlivosti SR, Martina Servanská, 9. 6. 2025
- ÚVO, Linda Moravčíková; Miroslava Šrobárová, 9. 6. 2025
- Ministerstvo vnútra SR, Eva Struhárová, 29. 5. 2025

10.1.6 Program BIN

Riadiace štruktúry programu:

- Financial Mechanism Office (Brusel), Lina Marcinkute, 15. 5. 2025
- Royal Norwegian Embassy in Vienna, Hana Tasler Goldschmidtova, 20. 6. 2025 (odpovede boli zaslané písomnou formou)

- MIRRI SR (Národný kontaktný bod), Jaroslav Mojžiš, 21. 5. 2025
- Výskumná agentúra SR (Správca programu BIN), Soňa Sulíková a Jaroslav Gajdoš, 6. 5. 2025

Slovenskí prijímatelia:

- BA Solar/No Gravity, Gabriel Adamek, BIN 02_2021_002, 16. 5. 2025
- KOOR, s. r. o., Zoltán Tihanyi a Michal Heseck, BIN 01_2021_001, 16. 5. 2025
- Stredná odborná škola techniky a služieb v Leviciach, Alena Krčíková, BIN SGS02_2021_008, 16. 5. 2025
- Slovenská technická univerzita v Bratislave, Peter Cuninka, BIN SGS03_2022_003, 3. 6. 2025
- Žilinská univerzita v Žiline, Mário Drbúl a Miroslav Matúš, BIN SGS02_2021_007, 25. 5. 2025
- Zachráň včely s. r. o., Peter Kočalka a Alena Kočalková, BIN SGS01_2020_023, 22. 5. 2025
- WAKIVAKY j. s. a., Radovan Lucina, BIN SGS01_2020_012, 23. 6. 2025

Partneri z poskytovateľských krajín:

- Purefood Norway (Nórsko), Ladislav Jílek, BIN 02_2021_002, 27. 5. 2025
- JaHo Mur og Fasade AS (Nórsko), Jaroslav Holík, BIN 01_2021_010, 10. 6. 2025
- SINTEF AS (Nórsko), Igor Sartori, BIN 01_2021_001, 17. 6. 2025
- Glemmen Upper Secondary School (Nórsko), Christiane Sofie Skahjem a Nils Henrik Landeklint, BIN SGS02_2021_008, 27. 5. 2025
- University of Iceland (Island), Kristín Harðardóttir, BIN SGS03_2022_003, 6. 6. 2025

10.1.7 Program ACC

Riadiace štruktúry programu:

- MŽP SR (Správca programu), Katarína Fajčíková, Miroslava Gogová, Tatiana Babalová, Dominik Buchala, 6.5.2025
- Základná škola, Spojová 3853, Banská Bystrica, Jana. Kortvelyesiova, projektová manažérka, projekt ACC03P10: Edukačná záhrada - EDUGA, , online, 23. 5. 2025
- Mesto Brezno, Milada Šimkovičová, projektová manažérka, projekt ACC02P04: [Akčný plán a opatrenia mesta Brezna zamerané na zmiernenie dôsledkov zmeny klímy](#), online, 29. 5. 2025
- Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, Roman Čajka, riaditeľ sekcie eurofondov, Petra Romaniaková, projektová manažérka, projekt ACC01P03: [Klimaticky odolná Bratislava – Pilotné projekty zamerané na dekarbonizáciu, energetickú účinnosť budov a udržateľné hospodárenie s dažďovou vodou v mestskom prostredí](#), Bratislava, 29. 5. 2025

- Green Foundation, nadácia, Búdková 3552/22, Bratislava, Jana Tóthová, projektové manažérka, projekt ACC04P01: Mokrade pre život a prosperitu: Obnova Ramsarskej lokality v alúviu rieky Moravy, Bratislava, 30. 5. 2025
- Spojená škola, Pankúchova 6, Bratislava, Lenka Peschlová, projektová manažérka, projekt ACC03P16, Bratislava, 3. 6. 2025
- Špeciálna základná škola, Gen. Svobodu 1273/73, Partizánske, Janka Smatanová, riaditeľka, projekt ACC03P21, telefonicky, 5. 6. 2025
- Stredisko pre zmenu klímy a environmentálnu výchovu (Living Lab) v Dropie, Katarína Vajlíková, projektová manažérka, online, 5. 6. 2025
- Občianske združenie Ekoenergia, Kostolná 658/60, Rajec, Ladislav Židek, štatutár, Kristína Wimmerová, projektová manažérka, projekt ACC05P01: [KLÍMA BEST – Najlepšie skúsenosti pre lepšiu klímu](#), online, 6. 6. 2025Gymnázium Antona Bernoláka, Lichnerova 69, Senec, Zuzana Synaková, riaditeľka, projekt ACC03P05, telefonicky, 11. 6. 2025

10.2 Dodatočné prehľady k programu DGV

Tabuľka 29: Prehľad celkových výdavkov, projektových grantov a aktivít podporených organizácií

Č.	Organizácia	Celkové oprávnené výdavky v EUR (spolu)	Projektový grant v EUR (spolu)	Realizované aktivity
1	Inštitút ľudských práv	313 908	282 517	Publicita a prierezové aktivity
				Verejné diskusie
				Dvojstupňová úvodná kampaň
				Verejná kampaň
				Workshopy k RR na školách v máji až decembri 2023, príprava materiálu
				Prenos know-how, online stretnutia s nóorskymi partnermi, príprava propagačného materiálu
				Zvýšenie odb. kapacít, prenos know-how, online konzultácie s Nóorskymi k verejnej kampani, študijná cesta v Nórsku
				Výroba a distribúcia materiálu o rodovo citlivom vzdelávaní
2	Človek v ohrození	206 851	186 166	Prednášky a workshopy na školách
				Workshopy v komunitných centrách o významných Rómkach, kalendár a dve výstavy o významných Rómkach
				Nástenný kalendár o významných Rómkach
				Kvarteto o významných ženách – ženy bez hraníc a ženy biblie
				Kluby rómskych žien pri komunitných centrách
				Rodičovské skupiny pre matky a otcov pri KC, napr. knižnice hračiek
				Biblia pre ženy
				Výstava výtvarných prác detí a žien v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove(významné Rómky v detských portrétoch) vo všetkých zapojených KC, a neskôr aj MU v PR, KE a SNV
3	EsFem	199 256	179 330	Prednáška a workshopy na školách a pre školy
				Besedy s verejnosťou, kaviarne, klub a ZUŠ
				Zážitkové workshopy pre verejnosť
				Motivačné publikácie (diár – 3 verzie 22/23 a 23/24 a diár pre ženy, 2 kvartetá – neviditeľné ženy a nepoznané Slovenky)
				Knižnica radových štúdií – systematizácia kníh a knižného fondu

4	Žena v tiesni	131 756	118 580	Vzdelávanie Ženské práva a sú ľudské práva, plus materiál ku vzdelávaniu
				Kampaň Ženské práva sú ľudské práva, prezentovaná aj na medzinárodnej konferencii organizovanej správcom programu
				Redesign novej webovej stránky
				Kampaň 16 dní aktivizmu vrátane výstavy „Vystúp z kruhu násilia“ prebiehala prostredníctvom FB a Instagramu kvôli pandémie, vrátane materiálom ku kampani, fyzicky bola kampaň realizovaná na námestí v MT (22) a v OC Galéria (23)
5	Únia materských centier	174 180	155 020	Kvalitatívny výskum legitimačných stratégií žien v komunitách prezentovaná na záverečnej konferencii
				25 workshopov na SŠ a ZŠ v blízkosti obcí s MRK
				Séria okrúhlych stolov pre lokálne líderky a lídrov z MVO v oblasti sociológie a ekonomiky – vytváranie sietí
				Kampaň Neviditeľné ženy prostredníctvom blogov, a videí na sociálnych sieťach a infografík na webe ÚMC.
				Otváracia a záverečná konferencia
				Evaluačná konferencia pre všetky MC/RC s názvom „Ženy ktoré zmenili svoje komunity“
6	Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	180 575	180 575	Verejné konzultácie s kľúčovými aktérmi: rodové nerovnosti na pracovisku
				Medzinárodná konferencia „Podpora súladu súkromného a pracovného života“, September 2023
				Komunikačná kampaň „Spolu nám to ide“, blogy a podcasty k rodovej rovnosti, zverejnené na sociálnych sieťach a vzdelávacích podujatiach
				Séria prednášok pre žiakov a študentov o rodovej rovnosti v rokoch 2022 – 2024
				Scitlivujúce aktivity pre dospelých – rodové tréningy v roku 23 a 24, boli 3x 2,5 dnové tréningy propagácia a prierezové aktivity
				Propagačné materiály vo forme Rollup-ov, poznámkových blokov, bambusových pier, ekologických zápisníkov s priloženým perom, letákov a opakovane použiteľných fliaš na vodu, v celkovom počte 1023 ks propagačných materiálov
				V správe chýba aktivita 3 a 4
7	Rissotto	220 000	198 000	Kampaň na zvýšenie povedomia
				Audiovizuálne prednášky pre školy
				Povinná publicita – web stránka, manuál
8	Mymamy	240 167	216 150	Vzdelávacie materiály pre SŠ a ZŠ a pre pedagógov
				Neformálne vzdelávania na ZŠ a SŠ a pre pedagógov

				v školskom roku 2023/2024 v okresoch PSK
				Femfest organizovaný v PKO PR, v apríli 2023, spolu zo záverečnou konferenciou
				Dni aktivizmu proti násiliu na ženách – nerealizovala sa
				Dokumentárny film premietaný na Femfeste
				UX a UI redesign web stránky
				Publicita a šírenie informácií cez web stránka, roll-upy na školách a Femfeste
				Publikácia Rodovo citlivé rozpočtovanie na území miest a obcí a jej prezentácia
9	InTYMYta	197 806	176 047	Zber údajov a zacielenie na publikum
				Tvorba voľne dostupného komplexného obsahu – metodika pre učiteľov ku Dňu zdravých vzťahov na webe
				Testovanie a úprava obsahu
				Komunikačný plán
				Facilitácia workshopov

Tabuľka 30: Prehľad ukazovateľov výstupu

Organizácia	Podiel obyvateľstva priaznivo vnímajúci rodovú rovnosť (cieľové aktivitami) v %		Podiel obyvateľstva odmietajúci rodové stereotypy (cieľové aktivitami) v %		Podiel študentov priaznivo vnímajúci rodovú rovnosť (cieľové aktivitami) v %		Podiel študentov odmietajúci rodové stereotypy (cieľové aktivitami) v %	
	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita
Inštitút ľudských práv	0,6	60,72	0,6	60,11	0,8	72,19	0,8	67,89
Človek v ohrození	15	62,5	15	18,4	20	36,4	15	29,6
EsFem	15	75	15	68,55	20	36,36	15	29,55
Žena v tiesni	15	15,1	15	15	20	9	15	10,4
Únia materských centier	0,2	84,44	0,8	57,18	0,5	84,71	0,5	85,39
Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	15	70	15	75	20	62,80	15	48,20
Rissotto	15	82,78	15	73,59	20	88,21	20	78,34
Mymamy	15	96,55	15	91,3	20	80,34	20	82,05
InTYMYta	0,7	77,78	0,6	75	0,85	85	0,7	70,0

Tabuľka 31: Prehľad ukazovateľov výsledku

Organizácia	Počet kampaní za zvýšenie povedomia ohľadne RR		Počet podporených inštitúcií aktívnych v oblasti RR		Počet škôl z MRK, ktorým boli poskytnuté prednášky zamerané na RR		Počet škôl, ktorým boli poskytnuté prednášky zamerané na RR		Počet príkladov dobrej praxe prenesených z Nórska na SK		Počet spoluprac. Subjektov uplatňujúcich znalosti z bilat. partnerstva		Počet projektov zahrňujúcich spoluprácu s partnerom projektu		Počet zam. Z prijímateľskej krajiny zúčastnených na výmenách alebo vyslaniach zameraných na založenie jednotiek sexuálnych útokov		Počet zam. Z prijímateľskej krajiny zúčastnených na výmenách zameraných na deti ako obeť násillia		Počet zam. Z prispievateľských štátov zúčastnených na výmenách zameraných na deti ako obeť násillia		Počet zam. Z prispievateľských štátov zúčastnených na výmenách alebo vyslaniach zameraných na založenie jednotiek sexuálnych útokov		Počet seminárov zameraných na zdieľanie skúseností na poskytovaní služieb menšinám	
	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita
Inštitút ľudských práv	4	4	1	1	15	15	25	25			1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Človek v ohrození	6	6	1	1	11	11	18	17																
EsFem	4	4	2	2	11	10	17	17																
Žena v tiesni	7	8	2	2	5	5	33	35																
Únia materských centier	3	3	1	1	17	20	45	43																
Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	1	1	1	11	5	8	20	42																
Rissotto	1	1	1	1	5	5	20	22																
Mymamy	6	6	4	4	5	5	18	18																
InTYMYta	5	5	20	12	10	11	20	23	3	3	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabuľka 32: Prehľad ukazovateľov publicity

Organizácia	Počet hlavných informačných aktivít		Počet mediálnych výstupov		Zvýšený počet návštev web sídla		Počet propagačných materiálov vyrobených v rámci projektu		Počet nových správ/štúdií/oznámení zverejnených na vlastnej webovej stránke		Počet materiálov sumarizujúcich výsledky projektu		Počet vytvorených vizuálnych diel	
	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita	Plán	Realita
Inštitút ľudských práv	2	2	15	15	100000	103 809	2	2	30	30	1	1	12	16
Človek v ohrození	2	2	6	17	10500	1310	6	6	6	11	1	1	1	1
EsFem	2	2	6	6	600	2200	6	6	36	40	1	1		
Žena v tiesni	9	10	30	126	10000	20965	9503	9903	20	57	1	1	1	8
Únia materských centier	2	3	48	50	8000	9446	800	1050	30	30	2	4	3	7
Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	11	11	20	22	500	4550	11500	1423	7	7	5	4	5	11
Risotto	1	2	10	56	10000	13000	4	4	20	20	2	2	2	2
Mymamy	2	8	10	20	50000	43245	5517	5517	20	26	2	2	5	6
InTYMYta	2	2	40	44	1500	14800	1500	1800	100	96	3	3	45	52

Tabuľka 33: Prehľad špecifických ukazovateľov

Organizácia	Počet definovaných opatrení zahrnutých do projektu		Počet žiakov, ktorým boli v rámci projektu poskytnuté prednášky			Počet okresov, v ktorých boli prednášky v rámci projektu realizované	
	Plán	Realita	Plán	Realita	Z toho Rómovia	Plán	Realita
Inštitút ľudských práv	5	5	1200	1417	61	12	18
Človek v ohrození	5	5	300	329	177	10	11
EsFem	2	2	300	434	254	8	10
Žena v tiesni	3	3	2500	1715	125	9	10
Únia materských centier	3	5	1050	1787	679	22	23
Slovenské národné stredisko pre ľudské práve	3	3	1500	1690	219	15	26
Rissotto	2	2	2000	2046	Chýba číslo	8	12
Mymamy	5	5	810	1192	150	10	10
InTYMYta	5	5	200	654	202	20	23